

**Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina**

**Javna ustanova Centar za edukaciju sudija i tužilaca u F BiH
Javna ustanova Centar za edukaciju sudaca i tužitelja u F BiH
Јавна установа Центар за едукацију судија и тужилаца у ФБиХ
Public Institution Centre for Judicial and Prosecutorial Training of F BiH**

**Javna ustanova Centar za edukaciju sudija i tužilaca u RS
Javna ustanova Centar za edukaciju sudaca i tužitelja u RS
Јавна установа Центар за едукацију судија и тужилаца у РС
Public Institution Centre for Judicial and Prosecutorial Training of RS**

POČETNA OBUKA

MODUL 2

GRAĐANSKA OBLAST

Modul priredile:

**Bogdanka Dabić-Jovičić, Okružni sud Istočno Sarajevo
Šida Jašarspahić, Sud Bosne i Hercegovine**

Sarajevo, 2009

UVOD

Edukativni modul koji se nalazi pred Vama rezultat je podrške koju Kanada-Bosna i Hercegovina Projekat pravosudne reforme (JRP) pruža Visokom sudskom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine i Centrima za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, u cilju kreiranja i efikasnog provođenja programa početne obuke stručnih saradnika i savjetnika koji djeluju u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće i Upravni odbori Centara usvojili su trogodišnji Program početne obuke za stručne saradnike i savjetnike. Ovaj Program obuhvata edukaciju stručnih saradnika/savjetnika u različitim oblastima od značaja za izgradnju kapaciteta ove ciljane kategorije kako sa aspekta trenutne uloge i djelovanja u ukupnom pravosudnom sistemu, tako i sa aspekta kreiranja kvalitetnih kadrova za izbor budućih sudija i tužilaca.

Program se sastoji od ukupno 12 edukativnih modula, koji će se realizirati putem pružanja obuke po 4 edukativna modula u toku jedne godine. Sadržaj edukativnih modula je kreiran uvažavajući potrebe i ciljeve početne obuke, međunarodne standarde i trendove koji tretiraju položaj, principe i inovativne metode djelovanja sudskog i tužilačkog sistema u modernom demokratskom društvu, te pozitivnu zakonsku regulativu i praksu u BiH u specifičnim oblastima.

Metodologija izrade modula bazirana je na pozitivnim iskustvima na međunarodnom nivou i u BiH i predstavlja kombinaciju teorije, prakse i vježbi u odgovarajućoj oblasti.

U izradi modula učestvovali su stručnjaci iz različitih oblasti iz cijele Bosne i Hercegovine, uz relevantnu podršku međunarodnog konsultanta i članova tima JRP-a, kojima ovim putem želimo odati priznanje i zahvalnost.

Oni su svojim radom na izradi ovog edukativnog materijala, pokazali da pravosuđe Bosne i Hercegovine svojim stručnim kapacitetima može odgovoriti specifičnoj potrebi profesionalnog razvoja stručnih saradnika i savjetnika, kao i potrebi pravosuđa za kreiranjem visoko kvalificirane baze budućih sudskih i tužilačkih kadrova.

Stručnu i finansijsku podršku u procesu izrade Programa početne obuke i edukativnih modula pružio je Kanada-Bosna i Hercegovina Projekat pravosudne reforme (JRP) kojeg finansira Vlada Kanade putem Kanadske agencije za međunarodni razvoj (CIDA), a implementira Konzorcijum Genivar-Univerzitet Ottawa.

Sa nadom da će realizacija programa početne obuke i ovih modula doprinijeti razvoju kapaciteta stručnih saradnika/savjetnika kroz obezbjeđivanje praktičnog alata za njihov svakodnevni rad, Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine i Centri za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske se posebno zahvaljuju Kanada-Bosna i Hercegovina Projektu pravosudne reforme, bez kojeg izrada Programa početne obuke i ovih edukativnih modula ne bi bila moguća.

Milorad Novković
predsjednik

Šahbaz Džihanović
direktor

Visoko sudsko i tužilačko vijeće
Bosne i Hercegovine

Centra za edukaciju sudija i tužilaca
u Federaciji Bosne i Hercegovine

Drago Ševa
direktor

Centra za edukaciju sudija i tužilaca
Republike Srpske

SADRŽAJ:

UVODNE NAPOMENE	4
PODMODUL I – POKRETANJE POSTUPKA	7
1. UVODNE NAPOMENE	7
2. STRANKE U POSTUPKU (ČL.291)	7
PODMODUL II- TUŽBA	13
1. UVODNE NAPOMENE	13
2. PODNOŠENJE TUŽBE	14
2.1. Posljedice podnošenja tužbe	14
2.2. Vrste tužbi	15
3. NAČELA PARNIČNOG POSTUPKA	19
4. SADRŽAJ TUŽBE	22
4.1. Stvarna nadležnost	24
4.2. Mjesna nadležnost (čl. 19)	26
4.3. Supsidijarna ili pomoćna nadležnost	30
4.4. Sporovi sa međunarodnim elementom	31
4.5. Sporazum o mjesnoj nadležnosti (čl.52)	32
4.6. Sukob nadležnosti	32
4.7. Delegacija sudova	33
4.8. Tužbeni zahtjev	33
4.9. Činjenice i dokazi	36
4.10. Vrijednost spora	38
4.11. Pravni osnov	39
4.12. Podnesak	39
4.13. Isprave	41
5. POSTUPANJE PO TUŽBI	42
5.1. Pripremanje glavne rasprave	43
5.2. Ispitivanje tužbe	43
5.3. Blagovremenost tužbe	43
5.4. Odluke suda	45
6. PREINAČENJE TUŽBE	46
7. POVLAČENJE TUŽBE	50
7.1. Odricanje od tužbenog zahtjeva	51
8. SUPARNIČARI	51
8.1. Materijalni suparničari	52
8.2. Formalni suparničari	54
9. UMJEŠAČ	55
PODMODUL III -ODGOVOR NA TUŽBU	58
1. UVODNE NAPOMENE	58
2. DOSTAVLJANJE	58
2.1. Fizičkim licima (čl.345)	60
2.2. Dostavljanje pravnim licima (čl.349)	63
2.3. Ako je stranka u inostranstvu a nema punomoćnika	64
2.4. Dostava od strane stranaka	65

3. ODGOVOR NA TUŽBU.....	65
3.1. Dostavljanje odgovora na tužbu.....	65
3.2. Sadržaj odgovora na tužbu.....	67
3.3. Preboj potraživanja(kompenzacija)	68
4. PROTIVTUŽBA (ČL.74).....	69
PODMODUL IV - PRIPREMNO ROČIŠTE	71
1.UVODNE NAPOMENE.....	71
2. ZAKAZIVANJE PRIPREMNOG ROČIŠTA.....	72
3. TOK PRIPREMNOG ROČIŠTA.....	75
3.1. Ispitivanje pretpostavki za pripremnog ročišta.....	75
3.2. Izlaganja	76
3.3. Raspravljjanje.....	76
3.4. Rješenja koja sud donosi i na pripremnom ročištu;.....	76
3.5. Spajanje i razdvajanje postupka (čl.83)	78
4. ZAKAZIVANJE GLAVNE RASPRAVE	78
5. JAVNOST POSTUPKA.....	78
6. JEZIK U POSTUPKU.....	79
7. IZUZEĆE SUDIJE	80
8. ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE SPORA.....	80
REZIME	85
A N E K S I	87
<i>ANEKS 1 - Rješenje kojim se poziva tužitelj na ispravku tužbe zbog nedostatka stranačke sposobnosti.....</i>	<i>87</i>
<i>ANEKS 2 - Rješenje kada se sud oglašava stvarno nenadležnim.....</i>	<i>88</i>
<i>ANEKS 3 - Rješenje kada se sud oglašava mjesno nenadležnim .....</i>	<i>89</i>
<i>ANEKS 4 - Rješenje kojim se poziva tužitelj na ispravku tužbe zbog netačne adrese .....</i>	<i>89</i>
<i>ANEKS 5 - Jedna uredna tužba .....</i>	<i>90</i>
<i>ANEKS 6 - Podnesak kojim se preinačava tužba .....</i>	<i>91</i>
<i>ANEKS 7 - Rješenje kojim se tužba smatra povlačenom(fikcija povlačenja tužba) .....</i>	<i>92</i>
<i>ANEKS 8 - Rješenje kojim se prima na znanje povlačenje tužbe nakon odgovora na tužbu .....</i>	<i>92</i>
<i>ANEKS 9 - Dostavljanje tužbe tuženom na odgovor .....</i>	<i>93</i>
<i>ANEKS 10 - Proživtuba .....</i>	<i>94</i>
<i>ANEKS 11 - Poziv za pripremnog ročište .....</i>	<i>94</i>
<i>ANEKS 12 - Jedan zapisnik sa pripremnog ročišta .....</i>	<i>95</i>
<i>ANEKS 13 - Zapisnik sa sudskim poravnanjem .....</i>	<i>96</i>
PODMODUL V – GLAVNARASPRAVA	97
1. UVOD	97
2. ZAKAZIVANJE GLAVNE RASPRAVE.....	97
3. TOK GLAVNE RASPRAVE	100
3.1. Opće napomene.....	100
3.2. Otvaranje glavne rasprave.....	102
3.3. Odvijanje glavne rasprave	103
3.4. Zaključenje glavne rasprave	106
4. ODGODA, ODLAGANJE I NASTAVAK GLAVNE RASPRAVE.....	109
4.1. Opšte napomene.....	109
4.2. Odgoda ročišta	110
4.3. Odlaganje ročišta.....	110

4.4. Nastavak

ročišta.....	111
5. JAVNOST GLAVNE RASPRAVE.....	113
PODMODUL VI – DOKAZIVANJE.....	122
1. DOKAZI I IZVIĐENJE DOKAZA -OPŠTE NAPOMENE	122
2. UVIĐAJ.....	123
3. ISPRAVE.....	124
4. SVJEDOCI.....	126
5. VJEŠTAČENJE.....	127
6. SASLUŠANJE PARNIČNIH STRANAKA.....	130
7. OSIGURANJE DOKAZA	131
PODMODUL VII - SUDSKE ODLUKE.....	132
1. PRESUDE	132
2. PRESUDA NA OSNOVU PRIZNANJA	133
3. PRESUDA NA OSNOVU ODRICANJA	134
4. PRESUDA ZBOG PROPUŠTANJA	135
5. DONOŠENJE PRESUDA.....	137
6. PISMENA IZRADA PRESUDA.....	137
7. DOSTAVA PRESUDE.....	140
8. DOPUNSKA PRESUDA	141
9. ISPRAVLJANJE PRESUDE	142
11. PRAVOMOĆNOST PRESUDE.....	143
12. RJEŠENJA.....	145
<i>ANEX I OKVIRNA ŠEMA ODRŽAVANJA GLAVNE RASPRAVE .....</i>	<i>145</i>
<i>1. Zakazivanje glavne rasprave .....</i>	<i>145</i>
<i>2. Do zaključenja glavne rasprave stranke su ovlašćene da:.....</i>	<i>145</i>
<i>3. Do zaključenja glavne rasprave sud je ovlašten da:.....</i>	<i>146</i>
<i>ANEX II .....</i>	<i>146</i>
<i>1.Šema toka glavne rasprave.....</i>	<i>146</i>
<i>2. Odgađanje rasprave.....</i>	<i>147</i>
<i>3. Odlaganje već započete glavne rasprave.....</i>	<i>147</i>
<i>4. Nastavak glavne rasprave.....</i>	<i>147</i>
<i>ANEX III.....</i>	<i>147</i>
<i>PRIMJERI I OBRASCI IZ SUDSKE PRAKSE ZA OBLAST GLAVNE RASPRAVE</i>	<i>147</i>
<i>ANEX IV.....</i>	<i>158</i>
<i>JAVNOST GLAVNE RASPRAVE U VEZI SA MEDIJSKIM PRAĆENJEM SUDSKIH POSTUPAKA.....</i>	<i>158</i>
<i>ANEX V.....</i>	<i>160</i>
<i>PRIMJERI I OBRASCI IZ SUDSKE PRAKSE ZA OBLAST DOKAZIVANJA.....</i>	<i>160</i>
<i>ANEX VI .....</i>	<i>167</i>
<i>PRIMJERI I OBRASCI IZ SUDSKE PRAKSE U POGLEDU SUDSKIH ODLUKA .....</i>	<i>167</i>
<i>ANEXVII.....</i>	<i>180</i>
<i>ŠEMA NAČINA IZRADA PRESUDE I SADRŽAJ OBRAZLOŽENJA.....</i>	<i>180</i>

UVODNE NAPOMENE

Kategorije

Modul 2 obuhvatit će najvažnije Osnovne i Opšte odredbe Zakona o parničnom postupku (u daljem tekstu ZPP) na način da će se pojedini instituti vezivati uz radnje iz modula, jer je namjera da se obuhvate svi značajniji instituti i radnje propisane Zakonom. Obuhvatit ćemo i dio materijanih normi koje se odnose na stvarnu nadležnost sudova.

Materiju ovog modula u Bosni i Hercegovini regulišu četiri Zakona i to Zakon o parničnom postupku pred Sudom BiH, u daljem tekstu ZPP BiH, u članovima od 64 do 169, Zakon o parničnom postupku Federacije BiH, u daljem tekstu ZPP FBiH, u članovima od 97 do 202, Zakon o parničnom postupku Republike Srpske, u daljem tekstu ZPP RS, u članovima od 97 do 202 i Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta BiH, u daljem tekstu ZPP BD BiH, u članovima od 226 do 272 i 156 do 207.

Ključne riječi za pretraživanje su: zastupnici, punomoćnici, suparničar, umješac, treći, nadležnost, litispedencija, res iudicata, posljedice, vrste, preinačenje, povlačenje, sadržaj, zahtjev, činjenice, dokazi, vrijednost, podnesak, postupanje, rješenja, dostava, odgovor, preboj, protivtužba, pripremno, konsultacije, javnost, izuzeće, zakazivanje, tok, medijacija, nagodba, glavna rasprava, tok glavne rasprave, odgoda, odlaganje i nastavak glavne rasprave, javnost glavne rasprave, dokazi, presu-de, presude na osnovu priznanja, presude na osnovu odricanja, presude zbog propuštanja, prisma izrada presude, dopunske presude, ispravljanje presuda, pravomoćnost presuda i rješenja, sporovi male vrijednosti, ravnopravnost polova.

U okviru modula bit će obuhvaćena teoretska i praktična pitanja značajna za pravilnu primjenu Zakona kao i dileme koje postoje u primjeni istih. ZPP RS i FBiH je u gotovo u potpunosti istovjetan jedandrugom osim nekih minornih razlika koje bitno ne mijenjaju primjenu Zakona.

Ove oblasti ćemo usporediti sa ZPP-om pred Sudom Bosne i Hercegovine i ZPP-om Brčko Distrikta BiH.

Trajanje

Za obradu ovog modula potrebna su dva radna dana.

Oblik

Predstavljanje modula je predviđeno u obliku videoprezentacije, predavanja, panel diskusija i radionice, hipotetički slučaj i učenje na problemu.

Ciljevi edukacije

Možemo podijeliti u kategorije općih i pojedinačnih.

Kao opšte ciljeve smatramo:

- Upoznavanje stručnih saradnika - savjetnika sa reformiranim procesnim Zakonima o parničnom postupku na teritoriji cijele BiH, njenih Entiteta i Brčko Distrikta,
- Sticanje svestranih iskustava iz prakse, etičnosti profesije i sagledavanje važnosti uloge i značaja profesije sudije u tužiocu u društvu

Opis**Kao posebne ciljeve smatramo:**

- Obučiti stručne saradnike – savjetnike za posao koji trenutno rade u sudovima i tužilaštvima
- Obučiti stručne saradnike – savjetnike za posao budućih sudija i tužilaca,
- Stvoriti kvalitetnu bazu za izbor budućih sudija i tužilaca
- Progresivan pristup ravnopravnosti polova od svih nosilaca pravosudnih funkcija u BiH

Predmetni modul obrađuje dio Zakona o parničnom postupku kojim se započinje parnični postupak.

Tužba, izložit ćemo posljedice podnošenja

tužbe, načela postupka, sadržaj tužbe, postupanje po tužbi, odluke, preinačenje tužbe i povlačenje tužbe.

Odgovor na tužbu , obradit ćemo dostavljanje,

dostavljanje odgovora na tužbu, sadržaj odgovora na tužbu, preboj i protivtužbu.

Pripremno ročište- obradit ćemo zakazivanje

pripremnog ročišta, tok pripremnog ročišta, odluke, zakazivanje glave rasprave, javnost postupka, jezik u postupku, izuzeće sudije, i alternativno rješavanje spora.

Budući da je u ovoj fazi prvostepenog postupka moguće da sud po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranaka odlučuje o nadležnosti suda, stranačkoj sposobnosti, svojstvu suparničara ili sudjelovanju trećih osoba u postupku, ovlaštenjima za zastupanje, prigovorima u pogledu korištenja jezika i dostavljanja, te da je nakon završetka ove faze postupka ograničeno isticanje tih prigovora (osim za stranačku sposobnost i pravilnost zastupanja na koje sudovi paze po službenoj dužnosti u toku cijelog postupka) to je važno prilikom obrade ovog modula obuhvatiti navedene institute.

Značaj ovog modula je izraženiji u primjeni novog ZPP-a u odnosu na raniji ZPP jer je novim ZPP-om reducirano načelo materijalne istine na način da je teret iznošenja činjenica i predlaganja dokaza isključivo na strankama a sud u tom smislu može djelovati samo kada iz rezultata rasprave proizilazi da stranke idu za tim da raspolazu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati (čl.7 u vezi čl.3 ZPPa).

Stoga je važno da u pripremi glavne rasprave sud pravilnim vođenjem postupka omogući potpunu pravnu zaštitu te da stranke na vrijeme upozori na posljedice blagovremenog poduzimanja radnji.

Iako je napušteno načelo podučavanja neuke stranke iz ranijeg ZPPa, novim Zakonom je predviđeno nekoliko

izuzetaka u fazi ispitivanja tužbi, odgovora na tužbu

i pripremnog ročišta na koje ćemo ovim modulom posebno ukazati.

Zbog težnje za ubrzanjem i pojednostavljenjem postupka odredbama zakona kojim se reuliše glavna rasprava je ukinuta mogućnost iznošenja novih činjenica i dokaza tokom cijele glavne rasprave jer se iste mogu predlagati samo na pripremnom ročištu. Strankama je data znatno aktivnija uloga u postupku, suštinska uloga sudije je promijenjena u tom smislu da se on sada samo

obavezuje da vodi računa da se glavna rasprava vodi pravilno i ne odlaže bezpotrebno. Posebno se daje značaj raspravnom nečlu I stranke su dužne da dokažu činjenice na kojima zasnivaju svoj zahtjev.

Novim ZPP-om drugostepenom i revizijskom sudu je značajno sužena mogućnosti da preispita prvostepenu presudu poslužbenoj dužnosti jer je ta mogućnost svedena samo na primjenu materijalnog prava i povrede postupka koje se odnose na stranačku sposobnost i zastupanje. Predlaganje novih dokaza u kasnijoj fazi postupka nakon pripremnog ročišta predpostavlja određene uslove što također upućuje na značaj spoznaje stranaka i suda da se već u tužbi a najkasnije na pripremnom ročištu predlože svi dokazi .

Ako stranka nije u svom pravnom lijeku istakla prigovore upogledu npr. apsolutne nadležnosti, odluke suda o pravu nakorištenje svog jezika, povreda u dostavljanju zbog nezakonitog postupanja suda, ili prigovora presuđene stvari ili je odlučeno o zahtjevu o kome već teče parnica, to je u praksi sporno da li viši sud može sam po službenoj dužnosti paziti na rješenja potim prigovorima ako to pravni lijek ne ukazuje. U tom smislu ćemo ukazati na različita stajališta.

To znači da se u pripremanju postupka koji ćemo predstaviti u ovom modulu trebaju pokušati otkloniti dileme ili na iste ukazati a koje mogu usporiti okončanje postupka i dovesti do situacije da se npr. doneše presuda koju će zatim viši sud ukinuti i u toj fazi postupka odbaciti tužbu. Kod zakazivanja pripremnog ročišta novi ZPP predviđa konsultacije sa strankama što je zajedno sa normama kojima se predviđa mogućnost suda da po službenoj dužnosti uputi stranku na medijaciju, također primjena načela ekonomičnosti u rješavanju spora i značajna novena u odnosu na raniji ZPP.

Stoga će predmetni modul obraditi teorijski prikaz spornih pitanja u primjeni novog Zakona, a zatim i praktično interaktivnim radom i radom u grupama na seminaru izvršiti provjeru pitanjima ili na konkretnom hipotetičkom slučaju.

U modulu će se posebno naglasiti na važnost ravnopravnosti polova i progresivan pristup ravnopravnosti polova od strane svih nosilaca pravosudnih funkcija a posebno iznoseći hipotetički problem koji se odnosi na primjenu ravnopravnosti polova u građanskom postupku.

Mogući predavači/edukatori

Vodeći expert, konsultanti i ostali predavači/edukatori Centra.

Dnevni red modula:

Dnevni red modula se nalazi kao dio modula ili će biti kreiran od strane Centra na bazi potreba za pojedinačni modul.

Viši savjetnik

Bogdanka Dabić Jovičić

PODMODUL I – POKRETANJE POSTUPKA

1. UVODNE NAPOMENE

Pravilna primjena prava proizilazi iz pravilnog tumačenja zakonskih normi, pa je poznavanje normi preduslov za primjenu prava.

Stoga će se u ovom podmodulu razraditi odredbe Zakona o parničnom postupku koje se odnose na tužbu i neke institute vezane za postupanje po tužbi, postojanje parnice, vrste tužbi, elementi tužbe, preinaku tužbe, povlačenje tužbe.

Također će se obraditi Osnovne odredbe koje se odnose na principe parničnog postupka i nadležnost suda, kao i Opće odredbe iz koje se odnose na stranke i njihove zakonske zastupnike, o punomoćnicima, javnosti u postupku, jeziku u postupku, izuzeće sudije i pravila o dostavi.

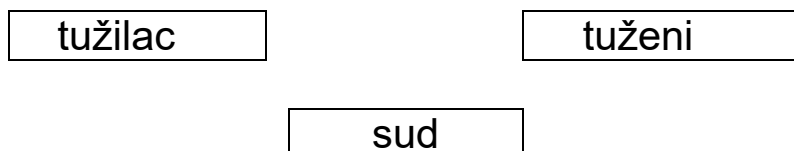
2. STRANKE U POSTUPKU (čl.291)

Tužba je prva parnična radnja kojom se pokreće parnični postupak za zaštitu određenog subjektivnog građanskog prava.

Tužilac se obraća sudu sa zahtjevom da sud donese odluku kojom tužitelju pruža određenu pravnu zaštitu, u odnosu na tuženog za koga tvrdi da se prema njemu nalazi u određenoj građansko pravnoj obavezi koju neće da dobrovoljno ispuni ili u odnosu na koga tvrdi da je u svoju korist tražiti autoritativno utvrđenje sadržaja nekog pravnog odnosa ili proizvođenje neke promjene u pravnim odnosima.

Podnošenjem tužbe zasniva se dvostrani procesni odnos između tužitelja i suda, a dostavljanjem tužbe tuženom zasniva se trostrani procesni odnos. Stranke u parnici označavaju se kao **tužilac i tuženi**.

• Odnosi stranaka i suda:

- tužilac-stranka koja traži zaštitu svog prava,
- tuženi-stranka prema kojoj se taj zahtjev ostvaruje.

1.izuzetak od pravila da se parnica pokreće kada postoje suprotni interesi stranaka jeste: kada za primjenu prava ili pravnog odnosa nije dovoljna saglasnost stranaka već je nužna odluka suda,

Primjer:

-bračni sporovi kada su obe stranke saglasne (razvod braka ili poništaj braka).

2.izuzetak kada treće lice može pokrenuti postupak, ako je u nekom pravnom odnosu sa strankama.

Primjer:

-u bračnim sporovima treća lica mogu imati neposredan pravni interes da se poništi brak.

Dakle postupak se pokreće tužbom ali se ne može pokrenuti po službenoj dužnosti već isključivo na zahtjev stranke.

Već kod podnošenja tužbe dolazi do izražaja značaj NAČELA DISPOZITIVNOST (čl.2) kao jednog od osnovnih načela parničnog postupka. Ovo načelo je ograničeno samo na procesne dispozicije a ne i na materijalnopravne.

Tako stranka može tražiti izuzeće sudije, oslobađanje od plaćanja troškova postupka, izbora mjesno nadležnog suda, obezbjeđenje dokaza, kumulaciju zahtjeva.

U skladu sa ovim načelom je i pravo stranke da raspolaže sa svojim zahtjevom (čl.3) ali ne i nedopuštenim raspolaganjima, koja sud neće uvažiti.

Primjer:

Ako je za punovažnost ugovora o prometu nekretnina, ortakluka u izgradnji porodične stambene zgrade ili ugovora o zakupu poljoprivrednog zemljišta, propisana obavezna pismena forma, ovjera potpisa ili registrovanje ugovora kod nadležnog upravnog organa, onda sud ne može usvojiti zahtjev stranaka, ako ovi uslovi nisu ispunjeni, bez obzira što tuženi priznaje zahtjev u parnici ili što je ugovor faktički izvršen, ili što stranke hoće da o takvom zahtjevu zaključe sudsko poravnanje.

Stranka se može i odreći od tužbenog zahtjeva, priznati zahtjev protivnika, sklopiti sudsko poravnanje i time utjecati i na materijalnopravne posljedice .

Ovo načelo dolazi do izražaja i u odredbi Zakona koja propisuje (čl.2 st.1) da **sud raspravlja samo u granicama zahtjeva iz tužbe (protivtužbe).**

To znači da se stranki ne može dosuditi više od onoga što ona zahtjeva. Kada se u postupku desi da sud dosudi više od zahtjeva stranke, sud je “prekoračio tužbeni zahtjev”.

Na tu povredu drugostepeni sud ne pazi po službenoj dužnosti ali će po prigovoru protivne stranke, preinačiti odluku prvostepenog suda u dijelu kojim je prekoračen tužbeni zahtjev.

Može se desiti da sud ne odluči o svim zahtjevima i tada sud nije riješio o zahtjevu stranke, pa se može donijeti dopunska presuda o dijelu zahtjeva o kojem nije odlučeno.

Iz sudske prakse:

“Sud ne odlučuje u granicama tužbenog zahtjeva kad bez zahtjeva stranaka utvrdi da je ništav kupoprodajni ugovor, a propusti da odluči o zahtjevu tužioca da se raskine taj ugovor koji je bio predmet spora.”

“Sud je odlučio u granicama tužbenog zahtjeva upravljnog na isplatu u YU dinarima, kada je obavezao tuženog na isplatu u BH dinarima, nakon konverzije i denominacije utužene tražbine.”

Sud neće donijeti presudu na osnovu priznanja ugovora o prometu nepokretnosti ako ugovor nije zaključen u pismenoj formi.

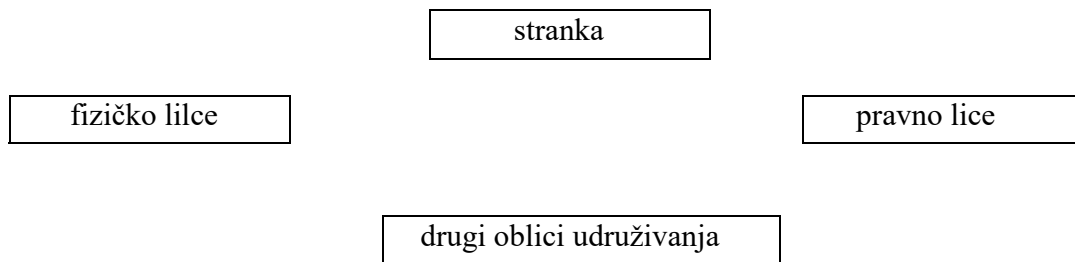
Postupak započinje kada se podnese tužba tužitelja.U postupku učestvuju stranke i njihovi zakonski zastupnici koje mogu ovlastiti punomoćnika za zastupanje.

Stranka može biti svako fizičko i pravno lice, a posebnim propisom se određuje ko osim fizičkih i pravnih lica može biti stranka u postupku.

Stranke u parnici označavaju se kao tužilac i tuženi.

Umještač u postupku nije stranka ali im zakon priznaje određena procesna ovlaštenja koja pripadaju strankama.

Na strani tužilačke i tužene strane može učestvovati i više lica što zovemo suparničarstvo.

Stranka u postupku mora imati stranačku i parničnu sposobnost.

Stranačka sposobnost je sposobnost lica da bude stranka u postupku. To je procesna pretpostavka za vođenje postupka. Onaj ko nema stranačku sposobnost ne može podnijeti tužbu niti poduzimati druge parnične radnje. Sa takvom osobom sud ne smije raspravljati niti donosi meritorne odluke. Međutim sud će raspravljati sa takvom osobom samo u pogledu ispitivanja pretpostavki za njegovu stranačku sposobnost. Stranačka sposobnost mora biti permanentna kvaliteta stranke.

Stranačka sposobnost se stiče kod fizičkih lica rođenjem, a kod pravnih lica kada je određena materijalnim propisom i upisana u registar pravnih lica.

Kada sud utvrdi da osoba koja se pojavljuje kao stranka ne može biti stranka u postupku, a taj nedostatak se može otkloniti, pozvat će tužioca da izvrši potrebne ispravke u tužbi ili će poduzeti druge mjere da bi se postupak mogao nastaviti sa osobom koja može biti stranka u postupku (295 st.1).

Sud će takvoj stranci odrediti rok da otkloni takav nedostatak, a ako stranka to ne učini u roku, sud će rješenjem ukinuti provedene radnje ako su zahvaćene tim nedostatkom i odbaciti tužbu ako su nedostaci takve prirode da sprečavaju daljnje vođenje postupka.

Na rješenje kojim se poziva stranka da otkloni nedostatke nije dozvoljena žalba.

Primjer: ANEKS 1

Stranačka sposobnost (čl.291)

- Sposobnost lica da bude stranka u postupku priznata svim fizičkim i pravnim licima koji po pravilima materijalnog prava mogu biti nosioci prava i obaveza

-može izuzetno i oblici udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost ako ispunjavaju bitne uslove za sticanje stranačke sposobnosti i raspoložu imovinom na koju se može sprovesti izvršenje

Fizička lica to svojstvo stiču u momentu rođenja, a izuzetno već od momenta začeća pod uslovom da se dijete rodi živo(pravo nasljeđa priznato je djetetu koje je u momentu otvaranja nasljeđa bilo začeto, pod uslovom da se živo rodi).

Stranačku sposobnost imaju pravna lica: država BiH, entiteti-Federacija i Republika Srpska, Distrikt Brčko, svih 10 kantona, općine, privredna društva, agencije kojima je to svojstvo priznato materijalnopравnim propisom i dr. Pravno lice gubi svojstvo stranke brisanjem upisa u registru pravnih lica.

Primjeri:

1. Zakonom o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave, u Federaciji BiH propisuje da samo federalne upravne organizacije u sastavu federalnih ministarstava imaju svojstvo pravne osobe ako je to zakonom propisano.

Međutim federalna ministarstva nemaju svojstvo pravnog lica.

2. Zakonom o pravobranilaštvu RS, BiH i Zakonom o Federalnom pravobranilaštvu, te Zakonima o Kantonalnim pravobranilaštvima, utvrđeno je da je pravobranilaštvo državni organ koji vrši poslove pravne zaštite imovinskih prava i interesa Republike - Države, Federacije, Kantona i opština i njihovih organa, drugih organa i organizacija koji se finansiraju iz budžeta, i druge poslove i iste predstavlja, rukovodi njihovim radom i vrši druga prava i ovlaštenja - pravobranilac. Pravobranilac može ovlastiti zamjenika za zastupanje pred sudovima i drugim organima. Dakle i pravobranilaštvo nema svojstvo pravnog lica.

Ako do gubitka stranačke sposobnosti dođe tokom postupka –zbog smrti stranke ili zbog prestanka pravne osobe, nastupa ex lege prekid postupka(osim ako je fizička osoba imala punomoćnika u parnici) pa će se postupak nastaviti kada nasljednici, staratelj ostavine ili pravni sljednik pravne osobe nastave postupak ili kad ih sud, na prijedlog protivnika, pozove da to učine.

Parnični sud može, izuzetno, s pravnim dejstvom samo u određenoj parnici, **priznati svojstvo stranke i onim oblicima udruživanja** koji nemaju stranačku sposobnost, ako utvrdi da s obzirom na predmet spora, u suštini ispunjavaju bitne uslove za sticanje stranačke sposobnosti, naročito ako raspolažu imovinom na kojoj se može sprovesti izvršenje (čl.291 st.3). Protiv rješenja kojim se priznaje svojstvo stranke nije dozvoljena posebna žalba.

Primjer:

1. Sudska praksa je već od ranije u radnim sporovima priznavala svojstvo stranke sudu kao državnom organu, polazeći od prirode predmeta spora da sud zasniva radni odnos sa službenicima suda i može izvršiti presudu koja se odnosi na takav spor.

Međutim u imovinko-pravnim sporovima općinski ili osnovni i kantonalni sudovi nemaju svojstvo pravnog lica i stranka može biti samo kanton i Republika Srpska, koje finansiraju sudove općinskog i kantonalnog nivoa, odnosno sve nivoe sudova u RS.

U takvim sporovima iz rada vrhovnih sudova stranka može biti samo Republika Srpska ili Federacija BiH.

2. Kada su u pitanju sudije i njihova prava, stranka u postupku može biti samo Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH koje ima svojstvo pravnog lica.

Iz sudske prakse:

“Ukoliko Frizerski salon “Zinda G.” nije upisan u sudski registar i nema svojstvo pravnog lica, on ne može biti stranka u postupku, već to u kontretnoj parnici može biti samo njen vlasnik T.Z. kao fizička osoba, dok je Frizerski salon samo ime pod kojim obrt posluje.”

”Osnovni sud nema svojstvo pravnog lica, pa dakle nema ni stranačku sposobnost u smislu odredbe člana 291. stav 1. ZPP-a , jer osnovni sud nema svojstvo pravnog lica pa nemože imati polažaj tužene u parničnom postupku, jer to može imati samo entitet - Republika Srpska ili Federacija BiH, zastupan po zakonskom zastupniku. Kako je u prvostepenom postupku kao tuženo učestvovalo lice koje ne može biti stranka u postupku, to je došlo do povreda odredbe parničnog postupka (apsolutno bitna povreda), zbog čega je prvostepenu presudu trebalo ukinuti i predmet vratiti na ponovni postupak ”

”Prema odredbama člana 3, 4 i 10 Zakona o zanatsko preduzetničkoj djelatnosti (Sl glasnik RS broj 16/02) fizičko lice koje obavlja preduzetničku djelatnost i koje za potrebe obavljanja te djelatnosti osniva radnju, je preduzetnik koji ima isti društveno ekonomski položaj i ista prava i obaveze kao i drugi privredni subjekti, pa stoga tužilac u

ovoj pravnoj stvari može biti samo fizičko lice, sa naznakom da je lice i osnivač radnje, pa prema tome kao takav treba biti označen i u tužbi. Nedostatak tužbe koji se sastoji u pogrešnom označavanju tužioca posmatra se kao nedostatak zbog kojeg se po tužbi nemože uredno postupati.”

Parnična sposobnost je sposobnost stranke da sama poduzima procesne radnje u postupku. Tu sposobnost imaju sva lica kojima građansko pravo priznaje sposobnost za smostalno sticanje prava i obaveza na području građanskopravnih odnosa.

Parnična sposobnost(čl.292)

**-Sposobnost stranke da punovažno poduzima radnje u postupku i da radnje protivne stranke i suda imaju dejstva prema njoj
-kod fizičkih lica ova sposobnost je izjednačena sa poslovnom sposobnošću**

Parnična sposobnost je sadržajno uža od stranačke sposobnosti jer je stranačka sposobnost pretpostavka parnične sposobnosti.

Svaka osoba koja je stranački sposobna nije i parnično sposobna, ali svaka osoba koja je parnično sposobna jeste stranački sposobna.

Osobe kojima poslovna sposobnost nije ograničena parnično su sposobne. To su fizičke osobe sa 18 godina, kao i maloljetnici koji su po odobrenju suda stupili u brak prije osamnaeste godine života osobe.

Čl.292 st.1 je propisano:

STRANKA KOJA JE POTPUNO POSLOVNO SPOSOBNA MOŽE SAMA VRŠITI RADNJE U POSTUPKU (parnična sposobnost).

st.2 propisuje:

PUNOLJETNO LICE KOME JE DJELIMIČNO OGRANIČENA POSLOVNA SPOSOBNOST PARNIČNO JE SPOSOBNO U GRANICAMA SVOJE POSLOVNE SPOSOBNOSTI.

Stranka koja ima parničnu sposobnost može vršiti sve radnje u postupku, a stranka koja ima stranačku a ne i potpunu parničnu sposobnost, u pravilu radnje za nju vrši zakonski zastupnik.

Parnična sposobnost punoljetnog lica koje je lišeno poslovna sposobnost cijeni se prema ograničenjima koje je utvrdio nadležni sud u vanparničnom postupku donošenjem rješenja o oduzimanju djelimično poslovne sposobnosti ili pak potpunog oduzimanja poslovne sposobnosti.

Djelimično lišeni poslovne sposobnosti nisu bez ikakve poslovne sposobnosti na području onih građanskopravnih odnosa s obzirom na koje im je poslovna sposobnost ograničena. Oni mogu zaključivati pravne poslove s uvjetnom važnošću-ako ih naknado odobri njihov zakonski zastupnik,a ako je to potrebno i organ starateljstva. Međutim takva uvjetna poslovna sposobnost nije i uvjetna parnična sposobnost.

Pa stranke kojeimaju ograničenu poslovnu sposobnost nemaju nikakvu parničnu sposobnost u odnosuna sporove koji se tiču ovlaštenja i obaveza u odnosu na koje im je poslova sposobnostograničena. U takvim sporovima poslovno ograničene osobe može zastupati samozakonski zastupnik.

Primjer:

-Osoba koja je zbog prekomjernog uživanja alkohola, djelimično lišena sposobnosti, pa ne može samostalno raspolagati svojom imovinom, može samostalno zaključiti brak, pa stoga i samostalno, kao parnično sposobna, učestvovati u svojstvu stranke u bračnim sporovima.

Parnična sposobnost maloljetnog lica koji nije stekao potpunu poslovnu sposobnost, a kojem se posebnim materijalnim propisom ustanovljava djelimična poslovna sposobnost, kao što su zasnivanje radnog odnosa sa 15 godina (Zakon u radu), sastavljanje testamenta sa 16 godina (Zakon o Nasljeđivanju), se ograničava na zastupanje prava i interesa u okviru prava i obaveza koja su mu ustanovljena tim materijalnim propisom. To znači da zakon ne dozvoljava da maloljetnik koji nije stekao potpunu poslovnu sposobnost stekne parničnu sposobnost.

U pogledu parnične sposobnosti pravnih lica pravna teorija je podjeljena. Po jednim pravnim licima nemaju parničnu sposobnost jer ne mogu neposredno stvarati prava i obaveze već uvijek za njih to radi zastupnik, a po drugima pravna lica imaju parničnu sposobnost jer preuzimaju prava i obaveze.

Međutim prevladava mišljenje o pravnim licima kao parnično sposobnim licima.

Otvaranjem postupka likvidacije kao ili donošenje zabrane rada pravnom licu od strane nadležnog organa, pravno lice gubi parničnu sposobnost, pa ta pravna lica zastupa u parnici likvidator ili zastupnik sui generis.

Parnična sposobnost stranih državljana pred sudovima u BiH prosuđuje se po njihovim nacionalnim zakonima. No strani državljanin koji nije parnično sposoban po domovinskom zakonu(zakonu svoje zemlje), a bio bi sposoban po našem zakonu, može sam poduzimati radnje u postupku.Na strane državljanine može se dakle, primjeniti zakon koji je povoljniji.

Poslovna sposobnost u FBiH i RS procjenjuje se po zakonima tih entiteta (Porodični Zakon FBiH i RS).

Ova sposobnost je izjednačena sa parničnom sposobnosti kod fizičkih lica u pravnom prometu.

Potpuna poslovna sposobnost je sposobnost lica da stiče prava ili obaveze u pravnom prometu ili da na drugi način učestvuje u nekom pravnom poslu ili pravnom odnosu.

Poslovna sposobnost fizičkih lica može biti **potpuno ograničena ili nesposobna** (do 14 god života) i **djelimično ograničena ili sposobna** (do 18 god. života) i **potpuno poslovno sposobna** stiče da punoljetno lice može biti **djelimično ili potpuno lišeno** poslovne sposobnosti.

Postulaciona sposobnost je svojstvo određene parnično sposobne osobe da može sama bez punomoćnika neposredno poduzimati parnične radnje pred sudom sa procesnopравnim učinkom.

Ovaj oblik sposobnost stranke ne dolazi do izražaja novim zakonskim rješenjima jer se ne primjenjuje princip obaveznog zastupanja stranke po profesionalnim punomoćnicima.

Iz sudske prakse:

-”Protiv čovjeka koji nije živ parnica se ne može pokrenuti, a ako bude pokrenuta sud će tužbu odbaciti.

-”Kad je umjesto pravne osobe (grada) tužena fizička osoba (predsjednik gradske skupštine), sud ne treba pozvati tužitelja na ispravku tužbe, jer tuženik kao fizička osoba može biti stranka u postupku.

To iz razloga što pitanje pasivne legitimacije je pitanje materijalnog a ne procesnog prava,pa je prvostepeni sud pravilno postupio kada je tužbeni zahtjev odbio.”

Stvarna legitimacija

Za razliku od stranačke i parnične sposobnosti koje su procesna legitimacija, postoji građanskopravna legitimacija koja se zove **STVARNA LEGITIMACIJA** stranaka.

To je materijalo pravni odnos stranaka prema predmetu spora i odnosi se samo na subjekte građanskopravnog odnosa. Može biti aktivna i pasivna legitimacija. Tužilac je aktivno legitimiran ako je on nosilac prava koje je predmet spora, a tuženi je pasivno legitimiran ako na njemu leži obaveza koja odgovara tom pravu. O stvarnoj legitimaciji sud vodi računa i po službenoj dužnosti, osim u slučaju kada tuženi prizna tužbeni zahtjev, jer stvarna legitimacija zavisi od materijalnog prava koje se primjenjuje na određeno činjenično stanje, a sud u toku cijelog postupka po pazi na pravilnu primjenu materijalnog prava. Stranke mogu istaći prigovor nedostatka (aktivne ili pasivne) legitimacije.

Treba razlikovati:

- **poslovnu sposobnost**
- **stranačku sposobnost**
- **parnična sposobnost,**

Posebno u odnosu na:

- **legitimaciju stranaka.**

U slučaju nedostatka bilo koje legitimacije o zahtjevu se meritorno odlučuje i zahtjev se presudom odbija, izuzev u sporu zbog smetanja posjeda u kome se meritorno odlučuje rješenjem.

Nedostatak stvarne legitimacije ne predstavlja procesnu smetnju kao što je to slučaj sa nedostatkom stranačke sposobnosti.

No u savremenom pravu stvarna legitimacija se priznaje i trećima koji nisu subjekti građanskopravnog odnosa. To su oni na koje na posredan ili neposredan način "tuđi" građanskopravni odnos reflektira.

Primjer:

Ako koja od stranaka u toku parnice otuđi stvar ili pravo o kome parnica teče, to ne sprečava da se parnica među istim strankama dovrši. Ako je do otuđenja parnična stranka bila građanskopravno legitimirana, nakon otuđenja to više nije, sada je to treći, na koga je pravo preneseno otuđenjem. Unatoč tome, parnična stranka zadržava ovlaštenje da o ovom "tuđem" građanskopravnom odnosu i dalje vodi parnicu.

Iz sudske prakse:

"Prigovor pomanjkanja aktivne legitimacije materijalnopravne je prirode pa njegovo usvajanje dovodi do odbijanja tužbenog zahtjeva, a ne do odbacivanja tužbe."

VAŽNO!

Stranačka sposobnost je procesna pretpostavka, a aktivna legitimacija je materijalnopravna pretpostavka.

Aktivna legitimacija proizilazi iz materijalno pravnog odnosa i odluka koja se donosi povodom ove pretpostavke je uvijek meritorna (presuda ili rješenje kod smetanja posjeda), dok je odluka o procesnopravnim prigovorima uvijek procesna (rješenja kojim se odbacuje podnesak i sl.)

PODMODUL II – TUŽBA

1. UVODNE NAPOMENE

Ovim podmodulom ćemo obraditi sve bitne radnje u vezi sa tužbom kao što su: posljedice podnošenja tužbe, vrste tužbi, načela postupka, sadržaj tužbe sa nadležnostima (stvarnom i mjesnom, sukob, delegacija), postupanje po tužbi (pripremanje glavne rasprave, ispitivanje tužbe, blagovremenost, odluke suda), preinačenje i povlačenje tužbe.

2. PODNOŠENJE TUŽBE

S obzirom na svoj oblik, tužba je podnesak, koji može u pravilu zamjeniti usmena izjava dana na zapisnik pred parničnim sudom.

Osnovna pravila o podnesku važe i za tužbu, jer tužba u pravilu ima značaj pripremnog podneska, izuzetno i konačnog.

2.1. Posljedice podnošenja tužbe

Tužba je podnesak kojim se pokreće parnični postupak. Njom se pokreće mehanizam za ostvarivanje pravne zaštite u građanskopravnim sporovima.

Međutim parnica počinje teći tek dostavljanjem tužbe na odgovor.

Postojanje parnice naziva se **LITISPEDENCIJA**, pa isticanje prigovora litispedencije znači da se prigovara da je već pokrenuta takva parnica ili da je u toku ili da je pravomoćno presuđeno.

Primjer:

1. Imovinskopravni zahtjev postavljen u krivičnom postupku, sprečava da se povodom istog zahtjeva, zasnovanog na izvršenju krivičnog djela, odlučuje u parnici koja je kasnije pokrenuta.

Na postojanje identične parnice pazi sud po službenoj dužnosti u toku cijelog postupka, ali je Zakon obavezao i stranke da o takvoj parnici obavijeste sud. Pri tome **novina** je da se na litispedenciju pazi kada su u pitanju postupci i odluke sudova na teritoriju cijele BiH, a ne samo entiteta kako je to bilo ranijim Zakonom definisano. Zakon nema odredbe o utjecaju identične litispedencije pred stranim sudom. Smatra se da takva litispedencija sprečava pokretanje identične parnice pred domaćim sudom ako bi se pravosnažna presuda stranog suda mogla u našoj zemlji priznati, odnosno izvršiti. Ukoliko je pravomoćno presuđeno o ovoj pravnoj stvari onda se radi o **“RES IUDICATA”** tj. presuđena stvar. **I na ovo sud pazi u toku cijelog postupka po službenoj dužnosti.**

Iz sudske prakse:

-“U toku postupka je na osnovu podneska Opštinskog suda Ruma pos.br.IV P-394/04 od 23.12.2004 god. utvrđeno da je od strane tuženog S.B. pred navedenim sudom također pokrenut spor za razvod braka protiv tužiteljice S.J, tužbom od 2.4.2004 god, te kako su se po ocjeni ovog suda ispunili uslovi iz čl.60 st.3 ZPP-a, za odbacivanje tužbe u ovoj pravnoj stvari, jer je parnica pred Opštinskim sudom Ruma već tekla u vrijeme podnošenja tužbe za razvod braka kod ovog suda, pa je sud ocijenio da se ne može u pogledu istog zahtjeva pokrenuti nova parnica među istim strankama.” Drugostepeni sud je ovu odluku ukinuo i predmet vratio na ponovno suđenje iz sljedećih razloga: “Odredbama čl.61 st 1 tačka 2 Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima, u vezi čl.st.2 čl.458 ZPP-a, propisano je da nadležnost suda u BiH postoji u sporovima radi utvrđivanja postojanja ili nepostojanja braka, poništavanja braka ili razvoda braka (bračni sporovi) i kada tužilac nema prebivalište u BiH ako je tužilac državljanin BiH i ima prebivalište u BiH, dok iz podataka sadržanih u spisima ovog predmeta nesumljivo proizilazi da je tužiteljica državljanin BiH, pa kod

takvog stanja stvari prvostepeni sud nije ni imao zakonskog osnova za donošenje pobijanog rješenja”

“Radi se o pravomoćno presuđenoj stvari kad tužitelj, nakon što je pravomoćnom presudom ukinuta tuženikova obaveza da mu plaća mjesečnu rentu, ponovno tužbom zatraži rentu temeljeći to na istoj činjeničnoj osnovi”.

“Činjenica da je u ranijoj pravomoćnoj presudi riješeno o odštetnoj odgovornosti kao predhodnom pitanju nije zapreka da u drugoj presudi koju donese glede istih stranaka I istog štetnog događaja sud ponovno odluči o odštetnoj odgovornosti. To predhodno pitanje, naime, koje je riješeno ranijom odlukom (djelimičnom presudom) nije bilo predmet izreke pa u tom dijelu (o odgovornosti) ne stiče svojstvo pravomoćnosti I ne vezuje sud prilikom odlučivanja o ostalim zahtjevima za naknadu štete iz istog štetnog događaja.”

Podnošenje tužbe i pokretanje postupka za stranku proizvodi određene procesnopravne I materijalnopravne posljedice:

Procesno pravne posljedice:

- od momenta kad parnica počinje da teče između istih stranaka ne može se pokrenuti nova parnica u pogledu istog zahtjeva (litispedencija);
- okolnost što je neka stranka otuđila stvar ili pravo o kome teče parnica, ne sprečava da se parnica među istim strankama dovrši;
- uslovljenost preinačenja tužbe pristankom tuženog (čl. 57 i 58),
- nemogućnost povlačenja tužbe bez pristanka tuženog (čl. 59),
- podnošenjem tužbe prema činjenicama određuje se stvarna nadležnost suda, sudska nadležnost, isključiva mjesna nadležnost a po prigovoru tuženog I opšta mjesna nadležnost.
- umješak se mora pridružiti nakon nastupanja litispedencije;
- obavještanje treće osobe o parnici vrši se kad parnica počinje teći;

Materijalno pravne posljedice:

- **prekid prekluzivni rokovi za podnošenje tužbe,**
- **prekid rokova zastarjelosti i dospelosti,**
- **prvo izbora kod alternativnih obaveza se iscrpljuje,**
- **savjesni držalac postaje nesavjestan;**

2.2. Vrste tužbi

Tužbe se dijele na građanskopravne i procesnopravne.

Tužbeni zahtjev u pravilu se opravdava normama građanskog prava, izuzetno normama procesnog prava (npr: tužba za poništaj presude izbornog suda, tužba u izvršnom postupku)

S obzirom na tip i sadržaj pravne zaštite tužbe mogu biti:

- **kondemnatorne ili obavezujuće**
- **deklaratorne ili utvrđujuće**
- **konstitutivne ili preobražajne**

a) Kondemnatorne ili obvezujuće

Ovom vrstom tužbe traži se ispunjenje obaveze tuženog da nešto učini, trpi ili propusti. Odatle se ove tužbe zovu još osuđujuće ili tužbe na činjenje. U ovoj tužbi nije potrebno da tužitelj dokazuje pravni interes.

Svoj zahtjev na osudu tuženog tužilac zasniva na tvrdnji da je tuženi svojim ponašanjem povrijedio određeno tužiočevo subjektivno građansko pravo, pa da je dužan da prema tužiocu izvrši određeno činjenje, da tako reperira štetne posljedice svog protupravnog držanja.

Da bi sud mogao ocijeniti opravdanost tužiteljevog traženja da tuženog osudi na izvršenje određene činidbe, potrebno je da predhodno utvrdi kakvo jest stanje u odnosima među strankama, te kakvo bi ponašanje tuženog trebalo da bude pa da dođe u skladu sa sadržajem.

Svskom osuđujućem dispozitivu presude predhodi jedan deklaratorni preambul- koji se u pravilu ne unosi u dispozitiv presude, već u obrazloženje presude, koji treba da posluži kao opravdanje za odluku suda kojom tuženog osuđuje na usklađivanje faktičkih odnosa sa pravnom normom.

Izricanjem konstitutivne presude tužitelju se ne pruža definitivna pravna zaštita. Ovom presudom se tuženom samo nalaže da svoje ponašanje uskladi sa pravnom normom, a ako to ne učini stiču se pretpostavke da se u izvršnom postupku nalog suda prinudno ostvari. Zato je kod ovakvih tužbi nužno tuženom ostaviti rok za dobrovoljno ispunjenje obaveze. Primjeri:

-Zahtjev koji proizilazi iz građansko pravnog odnosa ugovora o djelu.

” Obavezuje se tuženi M.M iz B. da tužitelju P.P. iz S. izradi namještaj i to trpezarijski, stol dimezija 1,20 m x 2.20 m, od materijala tužitelja – drvo hrastovina, u roku od 30 dana od dana donošenja odluke, u protivnom tužitelj će angažovati treće lice da izvrši predmetnu obavezu o trošku tuženog, kao da nadoknadi troškove parničnog postupka, sa zakonskom zateznom kamatom počev od presuđenja pa do konačne isplate pod prijetnjom prinudnog izvršenja.”

-Zahtjev koji proizilazi iz građansko pravnog odnosa deliktne odgovornosti, kada je odgovornost tuženog utvrđena u krivičnom postupku, zbog nanošenja lake tjelesne povrede tužiteljici.

« Tuženi T. B, sin D. iz Banja Luke, selo D. dužan je tužiteljici D.S. iz Banja Luke, selo D., na ime naknade nematerijalne štete po osnovu pretrpljenih fizičkih bolova isplatiti iznos od 5.000,00 KM, sa zateznom zakonskom kamatom počev od dana donošenja odluke, pa do konačne isplate, te da nadoknadi troškove parničnog postupka, sve u roku od 30 dana od dana donošenja presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja.»

- Zahtjev kojima se traži osuda na propuštanje, a koji u svom dosuđujućem dijelu sadrži pored obaveze i deklaratorni karakter.

« Tuženi Š. U. iz Slatine je smetao tužiteljicu A.N. iz Banja Luke u posljednjem faktičkom i mirnom posjedu nekretnina upisanih u ZK.UL.br.388 k.o.Slatina, što po novom premjeru odgovara nekretninama upisanim u PL.421.k.o. Malo Blaško, na taj način što je dana 12.6.2004.godine razvalio ulaznu kapiju odvaljivanjem letve sa katancem i traktorom ulazio u posjed prevozeći sijeno preko njezinih nekretnina a sve bez njenog odobrenja pa mu se nalaže da prestane sa ovakvim i sličnim smetanjem u roku od 48 sati, pod prijetnjom izricanja novčane kazne»

b) Deklaratorne ili utvrđujuće

Ovom tužbom se traži utvrđivanje sadržaja nekog prava ili pravnog odnosa. Kod ovakvih tužbi dolazi do intervencije suda prije nanošenja povrede prava ili pravnog odnosa, ali u očekivanju da bi do povrede moglo doći, sa zadatkom da se povreda unaprijed spriječi.

Ove tužbe se još nazivaju i prejudicijelne tužbe.

Ako tuženi nakon pravosnažnosti presude kojom je utvrđena deklaratorna obaveza ne postupi u skladu sa deklaracijom o sadržaju njegovih dužnosti, tužitelj će biti primoran da protiv tuženog podnese novu, ovaj put kondemnatornu tužbu. U novom postupku sud će uzeti u obzir pravomoćni deklaratorni judikat, jer je vezan njegovim sadržajem, ne upuštajući se u ponovno ispitivanje sadržaja pravnog odnosa iz kojeg tužilac crpi svoje ovlaštenje na traženje kondemnatorne zaštite.

O ovoj vrsti tužbe ZPP posebno propisuje uslove njenog podnošenja i to:

- kada je to **posebnim propisom** predviđeno, (to će biti u slučaju podnošenja tužbi u izvršnom postupku, za utvrđivanje valjanosti ili nevaljanosti testamenta, kada ostavinski ili stečajni sud uputi stranku na parnicu i sl.)

- kada tužilac **ima pravni interes** da sud utvrdi postojanje ili nepostojanje nekog prava ili pravnog odnosa ili istinitost ili neistinitost neke isprave, prije dospelosti zahtjeva za činidbu iz tog istog odnosa.

Postojanje pravnog interesa je veoma važno, jer ako sud u pripremnoj fazi postupka ili na glavnoj raspravi **utvrdi da ova procesna pretpostavka ne postoji, odbaciti će tužbu.**

Interes je pravni kad od utvrđenja određenog sadržaja izvjesnog pravnog odnosa zavisi neko drugo pravo ili pravom priznati interes osobe koja podnosi tužbu. Zato je dužnost suda da utvrdi da li je pravno opravdano i neophodno da se uzme u razmatranje zahtjev tužitelja za pružanje deklaratorne sudske zaštite.

Pravni interes ne postoji kada se isti rezultat spora može postići obavezujućom tužbom. Međutim Zakon dozvoljava da se ovakav zahtjev postavi i u parnici koja je pokrenuta povodom druge stvari ako je to pitanje u toku te parnice postalo sporno. Takvo isticanje zahtjeva ne smatra se preinakom.

Kako se ovom vrstom tužbe samo konstatuje određeno stanje, ona ne može biti predmet prinudnog izvršenja.

Tužbom za utvrđenje ne može se tražiti utvrđenje pravno relevantnih činjenica.

Primjeri:

-Utvrđenje postojanja braka u slučaju kada su matične knjige uništene, ili kada bračni supružnici za vrijeme života oba supružnika nisu zaključili građanski brak, te se zahtjevom traži:

“ Utvrđuje se da je tužiteljica B.rođ. P. M., kći B.i C., rođena dana 29. 04.1928.godine, sada nastanjena u B.L., na dan 29.10.1946.godine, zaključila brak u mjestu Z., sa sada pokojnim B.R. sin Đ. i M. rođ. S., rođenog 28.06.1924.godine, što su tuženi dužni priznati i trpjeti da se postojanje braka između tužiteljice i prednika tuženih uvede u Matične knjige vjenčanih kod Matičnog ureda opštine Z., a sve na temelju ove presude. Ovom tužbom se može tražiti utvrđenje nepostojanja određenog pravnog odnosa.

-Tužitelj se osjeća ugroženim u svom pravnom položaju, te postoji opravdana potreba da se putem suda ta nesigurna situacija riješi, a nesigurnost mu potječe usljed donošenja upravnog akta Izvršnog odbora opštine da se kompenzira dug tužitelja prema tuženoj na ime zakupnine i kamata, tako što bi se predmetne nekretnine prenijele u korist tuženog, te tužitelj svojim zahtjevom od suda traži slijedeće:

“Utvrđuje se da ne postoji pravno valjan ugovor o kompenzaciji, niti ugovor o prenosu prava raspolaganja i korišćenja između tužitelja MTP »K» i tužene Grad B.L., kojim ugovorom je tužitelj prenio pravo raspolaganja i korištenja na objektu u Banja Luci u Ul. Srpskoj, ležeći na k.č.13/36 upisan u ZK.UL.br.188 k.k. B.Luka, a što po novom

premjeru odgovara k.č.3641 upisano u P.L. br.2113 Banja Luka VII, u korist tužene, a u cilju otpisa dugovanja tužitelja po osnovu zakupnine i kamata”.

Da tužitelj ima pravnog interesa za ovakvu deklaratornu tužbu koju su nižestepeni sudovi prihvatili i donijeli utvrđujuću presudu prihvatio je i Vrhovni sud R.S. svojom presudom Rev-334/03 od 22.4.2005.godine.

Iz sudske prakse:

“Tužbom za utvrđenje može se tražiti da se utvrdi istinitost ili neistinitost isprave, a to znači da se utvrdi samo da isprava potječe ili ne potječe od lica koje je označeno kao njen izdavalac.”

“Tražeći tužbenim zahtjevom da se utvrdi da su tužitelji 1.01.1991 god. uložili kod tuženog na jednake dijelove osnovna sredstva, obrtna sredstva i novčana sredstva u ukupnom iznosu od 15.044.773,00 YU dinara, tužitelji, zapravo,traže utvrđenje činjenica, što se ne može tražiti tužbom”.

“Tužbeni zahtjev tužiteljice kojem je udovoljeno pobijanom presudom, bio je da se utvrdi da je ništav ugovor o korištenju spornog stana zaključen između prvo i drugo tuženih 12.04.1994,te da ostaje na snazi ugovor o korištenju stana zaključen između tužiteljice i drugotuženog 19.01.1971 god.Da bi se predmetna tužba smatrala tužbom za utvrđenje mora ispunjavati određene uslove, na koje sud, kao na procesne pretpostavke pazi po službenoj dužnosti. Prvostepeni sud je propuštajući da utvrdi postojanje pravnog interesa tužiteljice za vođenje ovog spora povrijedio odredbe čl.187 ranijeg ZPP-a, što je utjecalo na zakonitost pobijane presude.”

“Kako iz utvrđenja prvostepenog suda proizilazi da je tuženi prije godinu i po dana prodao cirkular. Kod ovakvog stanja stvari, tužilac nema više pravnog interesa za utvrđenje da je tuženi upotrebom cirkulara proizvodio buku koja je utjecala kako on to tvrdi na njegovo stanovanje i ometanje normalnog korištenja dvorišta, kada se bezpredmetnim pokazuje zahtjev da se tuženi obaveže da prestane sa takvim uznemiravanjem tužioca, pa se ne može ni prihvatiti tvrdnja žalbe da prodaja cirkulara nije relevantna činjenica za ovaj spor.”

c) Konstitutivna ili preobražajna

Ovom tužbom se traži ustanovljenje nekog pravnog odnosa ili izricanje promjene sadržaja nekog pravnog odnosa ili njegovo razvrgnuće. Dakle za razliku od deklaratorne i kondemnatorne tužbe koje su u osnovi deklaratorne naravi, konstitutivne tužbe konstituiraju, tj. stvaraju nove pravne odnose koji do tada nisu postojali- bilo da proizvode nove, bilo da preinačavaju postojeće pravne odnose, ili ukidaju postojeće pravne odnose. Stranka traži preinačenje sadržaja pravnog odnosa a sud je dužan da ispita da li postoje pretpostavke za traženje pravne promjene, pa ako utvrdi da postoje, da donese presudu kojom će postojeće stanje izmjeniti ili sasvim ukinuti I tako uskladiti sa zahtjevima pravnog poredka.

Ove tužbe se zasnivaju na odredbama imovinskog ili (što je najčešće) porodičnog prava. Zato na podnošenje ovih tžbi ovlaštene su samo osobe kojima to prvo z a k o n izričito propisuje.

Primjer:

-Konstitutivnom parnicom tužitelj traži izmenu odluke o povjeravanju mlđb. djeteta na brigu i vaspitanje tužitelju, jer je u postupku razvoda braka sud povjerio mlđb. dijete na brigu i vaspitanje tuženoj ili traži izmjenu odluke o izdržavanju usljed izmijenjenih okolnosti koje utiču da se obaveza smanji ili poveća, kao i da se potpuno ukine. Nakon utvrđenja sadržaja pravnih odnosa sud odbija tužbeni zahtjev neosnovanim presudom koja predstavlja presudu **negativnog utvrđenja**, jer tužitelj nije dokazao da se okolnosti

koje su postojale na strani roditelja prilikom određivanja kod koga će dijete ostati na zaštitu i vaspitanju i na osnovu kojih je u predhodnom postupku donešena odluka, nisu objektivno promijenjene da bi promijenjene prilike opravdale svrhu promjene odluke o povjeravanju malodobnog djeteta drugom roditelju, a da ista odluka bude prvenstveno u interesu mladb. djeteta, a obzirom na uzrast djeteta uvažavajući I izraženu želju istog.

Jedan građanskopravni odnos može pružiti osnovu za traženje dvije ili tri vrste pravne zaštite.

Primjer:

Deklaratorni zahtjev:

«Utvrđuje se da je pravno valjan Ugovor o zamjeni nekretnina zaključen u Banjaluci, dana 11.8.1995. godine između tužitelja B.N. i pravnog prednika tužene V. D. i prvotuzene V. Lj. kojim ugovorom je izvršena zamjena nekretnina upisanih u zk ul. br 78 i zk.ul..278 k.o. Smrtići za nekretnine iz k.p. br. 194 i k.p.br. 304 k.o. Presnače I k.p. 484 k.o. Debeljaci»

Kondemantorni zahtjev

«Tuženi V. Lj., V. Ž. i V. A. dužni su priznati i tužitelju Blagojević Nedeljku izdati valjanu ispravu podobnu za uknjižbu prava vlasništva, posjeda i korištenja nad predmatnim nekretninama, u suprotnom ova presuda će koristiti kao pravni osnov tužitelju B.N. za upis prava vlasništva, posjeda i korištenja na nekretninama upisanim u k.p.br. 194 i 304 k.o. Presnače i k.p.br.484 k.o. Debeljaci u roku od 30 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

3. NAČELA PARNIČNOG POSTUPKA

Načela su direktive, smjernice, osnovna pravila za rad usmjeren određenom cilju. Poznavanje osnovnih načela od odlučnog je značaja za stvaroca pravne norme i za onog koji je primjenjuje. Za zakonodavca načela su okosnica za razradu pravnog sistema. Primjenjivaču pravnih pravila, voditelju parničnog postupka, osnovna načela predstavljaju putokaz u interpretaciji pravnih pravila, naročito kada u tekstu pravnog pravila nema direktnog odgovora na postavljeni problem, ili kad gramatička i logička interpretacija nisu dovoljne za pronalaženje rješenja koje će biti u skladu sa općim duhom određenog pravnog sistema.

Pored objektivne nemogućnosti da zakonodavac unaprijed predvidi sve slučajeve I odredi ključ za njihovo rješavanje, poznavanje osnovnih načela procesnog prava neophodan je oslonac za svakog koji ga primjenjuje.

Zakon propisuje slijedeća osnovna načela:

- načelo zakonitosti(čl 1);
- načelo dispozicije(čl. 2 st.1 i čl.3)
- načelo oficioznosti(čl.2 st.2);
- načelo usmenosti(čl.4);
- načelo neposrednosti(čl.4);
- načelo javnosti (čl.4);
- načelo kontradiktornosti(čl.5);
- načelo ravnopravnosti jezika svih konstitutivnih naroda(čl.6);
- raspravno načelo (čl.7 i 8);
- načelo traženja istine(čl.7 st.2);
- načelo savjesnosti (čl.9);
- načelo ekonomičnosti (čl.10);

- načelo koncentracije postupka na dva ročišta(čl.11);
- načelo rješavanja predhodnog pitanja(čl.12);

Načelo zakonitosti

Organima sudske vlasti povjereno je, između ostalog, da u građanskopravnim stvarima pružaju pravnu zaštitu povrijeđenim ili ugroženim subjektivnim građanskim pravima, u skladu sa ZPP-om ako to nije posebnim zakonom drugačije određeno.

Ostvarenje ovog zadatka zavisi od pravilne primjene zakona na pravilno utvrđeno činjenično stanje.

Ovo načelo znači strogu primjenu zakona.

U tom domenu je i načelo ustavnosti jer svi zakoni moraju biti u skladu sa ustavima.

U tom smislu značajno je naglasiti da u BiH postoji 13 Ustava(Ustav BiH, 2 Ustava entiteta i 10 Ustava kantona).

Parnični postupak je zakonom regulirana aktivnost suda i ostalih procesnih subjekata. Sve parnične radnje moraju se zasnivati na zakonu. Zakon pravno regulira sve aktivnosti procesnih subjekata. Što u procesnom zakonu nije predviđeno, to u parničnom postupku u pravilu nije dopušteno.

Sud kojem se povjerava provođenje parničnog postupka mora poznavati procesna pravila kojima se regulira parnični postupak.

Sud nije ovlašten da postupak provodi po načelima pravičnosti.

Dakle ovaj princip propisuje strogi legalitet u postupku.

Diskreciona ovlaštenja suda u odabiranju efikasnog puta za ostvarenje pravne zaštite mogu se kretati samo u granicama koje zakon predviđa.

Načelo dispozicije

Pokretanje parnice, postavljanje zahtjeva, njeno održavanje u toku, prestanak parnice, raspolaganje predmetom spora isključivo zavisi od volje stranaka.

Stranke mogu imati procesnu dispoziciju koja se odnosi na određene procesne radnje(da traži izuzeće sudije, oslobađanje troškova postupka, obezbjeđivanje dokaza i sl.).

Ali stranka ima i dispoziciju koja se odnosi na sadržaj i sudbinu zahtjeva(odricanje od tužbenog zahtjeva, povlačenje tužbe, sudsko poravnanje i sl.).

Načelo oficioznosti

Određene radnje međutim sud sam poduzima po službenoj dužnosti.To se odnosi samo na procesne radnje(ispitivanje tužbe, dostavljanje tužbe na odgovor, pozivanje stranaka, pravilno primjeniti pravo i sl.).

Ali sud ne može pokrenuti parnicu, promjeniti zahtjev, iznositi činjenice, predlagati dokaze.

Jedini izuzetak u pravu raspolaganja zahtjevom stranaka sud ne smije dozvoliti po službenoj dužnosti kada stranke žele raspolagati sa zahtjevima koji su u suprotnosti sa prinudnim propisima.

Načelo usmenosti

Osnovi način poduzimanja procenih radnji pred sudom je usmeni(neposredni) način.To podrezumjeva da se sve značajne radnje u toku postupka trebaju obavljati na ročištima na osnovu usmene rasprave. Sud sudi samo na osnovu rezultata rasprave, a raspravljati se može samo usmeno.

Međutim zakon propisuje i pismeni način u vidu podnesaka koje stranka može dostaviti sudu, ali na način propisan zakonom.

Dokazi saslušanjem svjedoka, stranaka pa i vještačenja provode na glavnoj raspravi usmenim izlaganjem.

Načelo neposrednosti

Načelo neposrednosti je radni princip parničnog postupka, direktiva o metodi prikupljanja procesnog materijala radi utvrđivanja relevantnih činjenica.

Ovaj princip takođe dolazi do izražaja kod izvođenja dokaza kao faze postupka.

To podrazumjeva da sud stupi u direktan kontakt sa strankama i dokaznim sredstvima; da između suda i izvora informacija ne bude posrednika, da sud svojim vlastitim čulima stvara zapažanja o prirodi i sadržini dokaznih sredstava.

Načelo javnosti postupka

Ovo je načelo koje omogućava svakome nesmetana mogućnost prisustvovanja raspravljanju pred sudom.

Ovim načelom se omogućava široj javnosti da prati rad suda i promatraju praktičnu primjenu zakona. Također se ovim načelom obezbjeđuje javna kontrola sudova i sprečava samovolja u primjeni načela slobodne ocjene dokaza.

Zakon propisuje samo u određenim slučajevima ograničenja u primjeni ovog principa.

Načelo ravnopravnosti jezika

Podrazumjeva princip da stranka može sa jednakim učinkom upotrebljavati bilo koji jezik i pismo konstitutivnih naroda(bošnjaka, srba i hrvata). Ovo je ustavni princip koji je izmjenjen u entitetskim zakonima i u ovom dijelu je **novina** ZPP-a.

Načelo kontradiktornosti

Ovo načelo se još naziva i načelo obostranog saslušanja stranaka.

Njime se obezbjeđuje pravo svake stranke u postupku da se izjasni na navode druge stranke, da se omogući svakoj stranci jednako pravo na poduzimanje procesnih radnji u postupku pa je jedno od metodskih procesnih pravila.

Ovo načelo je jedno od značajnijih jer omogućavanjem da se svaka stranka izjasni na izjave protivnika, sud dolazi do potpunog rasvjetljavanja relevantnih činjenica da bi pravilno primjenio materijano pravo.

Raspravno načelo

Raspravno načelo propisano je u odredbama koje nalažu strankama da imaju svu inicijativu za prikupljanje procesnog materijala. U tom dijelu sud je pasivni promatrač njihovih raspravljanja i obavezan je da na osnovu tih raspravljanja donese odluku.

Svoje zaključke sud može stvarati samo na temelju građe koju su prikupile stranke.

A koje činjenice će uzeti kao dokazane sud odlučuje na osnovu **s l o b o d n e o c j e n e d o k a z a**. Ta ocjena dokaza mora biti savjesna i brižljiva i to svaki dokaz zasebno i sve dokaze zajedno.

Raspravno načelo novim zakonom dolazi više do izražaja jer zakon propisuje obavezu stranaka da same iznose činjenice i svoje zahtjeve i izvode svoje dokaze. Ovo je značajna **novina** u odnosu na raniju zakonsku regulativu.

Načelo traženja istine

Za razliku od ranijeg zakona koji je propisivao traženje materijalne istine, novi zakon propisuje traženje **f o r m a l n e** istine. To je istina koja je u postupku dokazana a koja ne mora biti i materijalna istina. Ako stranka nije iznijela neku odlučnu činjenicu i predložila relevantan dokaz u postupku i zbog toga izgubila pravo, nema pravo to naknadno predlagati u pravnom lijeku(odnosno to je pravo uslovljeno), jer sud ne pazi po službenoj dužnosti na to da li su stranke iznijele sve relevantne činjenice i predložila sve relevantne dokaze.

Sud više ne nije dužan da utvrđuje i činjenice koje stranka nije iznijela a koje su bitne za pravilnu primjenu materijalnog prava.

Jedini izizetak kada sud može utvrđivati i neke činjenice koje stranke nisu iznijele ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proizilazi da stranke idu za tim da raspolažu sa zahtjevima kojima ne mogu raspolagati.

I ovo je značajna **novina** u novom zakonu koja u bitnom mijenja položaj suda u odnosu na utvrđivanje činjenica i predlaganje dokaze.

Ranijim zakonom sud je u cilju traženja materijalne istine bio dužan da utvrđuje činjenice i izvodi dokaze.

Načelo savjesnosti

Ovo načelo onemogućava da se stranka koristi svojim procesnim ovlaštenjima u cilju šikaniranja protivnika ili sprečavanja suda da ostvari svoj objektivni društveni zadatak.

Parnični postupak, kao instrument za pružanje zakonite pravne zaštite, ne smije se prometnuti u svoju suprotnost- u instrument za ostvarivanje nemoralnih ciljeva.

Zloupotreba prava je takvo korištenje pravnih ovlaštenja koje se vrši s jednim ciljem da se drugome nanese šteta; ili sa ciljem koji je protivan dobrim običajima, s povjerenjem i poštenjem u prometu.

Načelo savjesnosti ili zabrane zloupotrebe prava predstavlja u savremenim pravnim sistemima opće usvojeni pravni princip.

Načelo ekonomičnosti

Ovim načelom se traži da se sa što manje utroška vremena, društveno korisnog rada i materijalnih sredstava, postigne što povoljniji rezultat.

Ekonomično postupanje korisno je i za sud i za stranke. Sudovi dolaze u mogućnost da racionalnom upotrebom snaga i sredstava koncentriraju svoju pažnju na rješavanje onih sporova koji su socijalno preči i značajniji. Stranke imaju mnogo više od pravne zaštite do koje dođu brzo i uz neznatno trošenje svojih snaga i novaca.

Novim zakonom je ovo načelo **pojačano** došlo do izražaja uvođenjem principa samo dva ročišta, ograničenjem u odlaganju i odgodi rasprave te zabranom odlaganja i odgađanja ročišta na neodređeno.

Načelo koncentracije postupka na dva ročišta

Ovim načelom uvedena je obaveza suda da u pravilu prvostepeni postupak provodi na samo dva ročišta i to pripremnom i jednom ročištu za glavnu raspravu.

Ovo je značajna **novina** ZPP-a koja omogućava efikasno provođenje postupka.

Zakon propisuje i izuzetke od ovog pravila ali je dakle osnovno pravilo koncentracija prvostepenog postupka na samo dva ročišta.

Raniji zakon je propisivao načelo jedinstva glavne rasprave ali je dozvoljavao da se takva rasprava vodi na više ročišta te da se odlaže na neodređeno i sl.

Načelo rješavanja predhodnog pitanja

Predhodno pitanje je pitanje koje je pravne prirode a od kojeg u cjelini ili djelimično zavisi odluka suda u parnici i koje kao takvo čini pravnu cjelinu koja može biti samostalan predmet određenog postupka pred sudom ili upravnim organom.

Mogućnost da se pristupi rješavanju predhodnog pitanja se ogleda u tome da o njemu još uvijek odluku nije donio sud ili drugi nadležni organ i da posebnim propisom nije isključena mogućnost da se o određenom pravu ili pravnom odnosu rješeva od strane nadležnog suda kao o predhodnom pitanju.

Ako je međutim o predhodnom pitanju već riješio nadležni organ pravosnažno, parnični sud je vezan takvom odlukom u granicama njene pravosnažnosti.

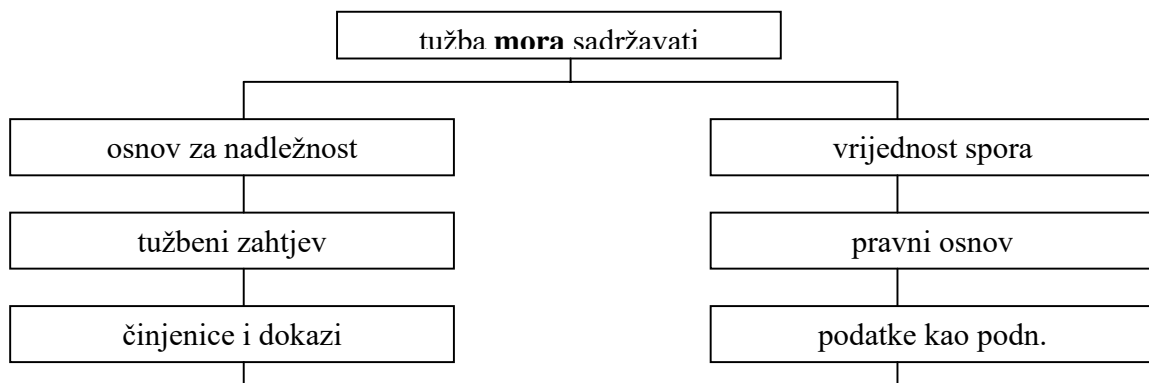
Ako je postupak pred organom pokrenut ali nije završen sud nije dužan prekidati postupak dok se završi taj postupak, već bi trebao sam da riješi to pitanje.

Predhodna pitanja mogu biti procesnog karaktera(kao pitanje od kojeg zavisi da li stranka ima stranačku sposobnost) i materijalnopravne prirode(da li je stranka kao član porodičnog domaćinstva prenio stanarsko pravo na sebe).

Novina Zakona je napuštanje načela poučavanja stranaka, osim u pojedinim slučajevima koje Zakon propisuje.

4. SADRŽAJ TUŽBE

Određujući elemente sadržaja tužbe svi procesni Zakoni koje primjenjuju sudovi u BiH, osim Distrikta Brčko koji je zadržao staru formulaciju "treba" propisuju da, tužba **MORA** sadržavati slijedeće elemente:

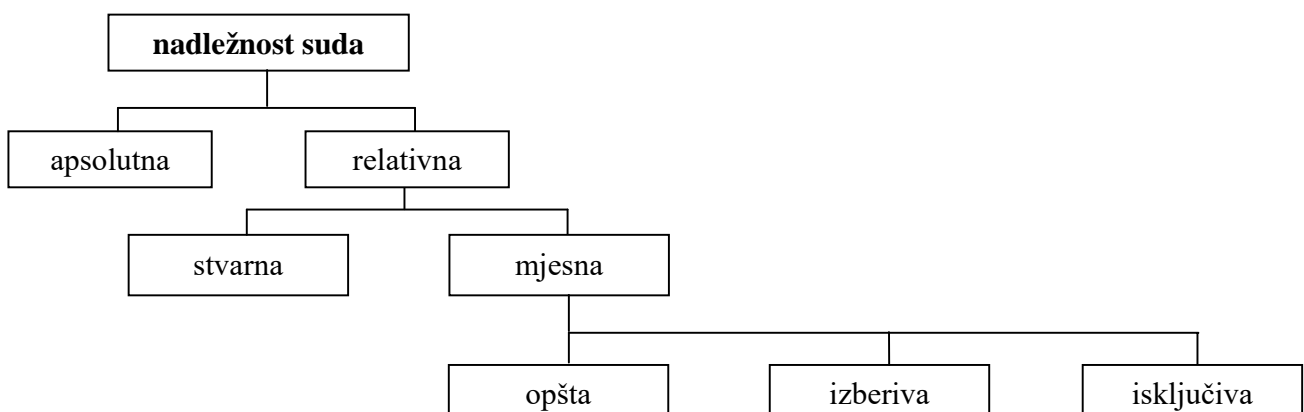
Osnov za nadležnost

Ovaj element tužbe je **novina** ZPP-a i odnosi se na određivanje samo mjesne nadležnosti, budući da na stvarnu nadležnost sud pazi po službenoj dužnosti tokom cijelog postupka. Ranijim ZPP-om ovaj elementat je mogao ali nije morao da se navede u tužbi.

Osnova za nadležnost

- odnosi se na mjesnu nadležnost
- može proizilaziti iz sadržine tužbe

Pravila o sudskoj nadležnosti nadležnost dijeli na apsolutnu i relativnu, što znači da nadležnost suda može biti različito određena na ostala državna tijela i osobe sa javnim ovlaštenjima (apsolutna) ili kada se nadležnost određuje u okviru sudskog sistema po predmetu spora i strankama (relativna).

Procesna pravila o razgraničenju sudske nadležnosti između domaćih i inozemnih sudova i drugih odgovarajućih organa nazivaju se i pravila o međunarodnoj sudskoj nadležnosti
O apsolutnoj nadležnosti suda izričito je propisano:

Čl.16:

SUD TOKOM CIJELOG POSTUPKA, PO SLUŽBENOJ DUŽNOSTI, PAZI SPADA ILI RJEŠAVANJE SPORA U SUDSKU NADLEŽNOST. KADA SUD TOKOM POSTUPKA USTANOVI DA ZA RJEŠAVANJE SPORA NIJE NADLEŽAN SUD NEGO DRUGO TIJELO VLASTI, OGLASIT ĆE SE NENADLEŽNIM, UKINUTI PROVEDENE RADNJE U POSTUPKU I ODBACITI TUŽBU.

Dileme:

- Da li i drugostepeni i reviziski sud paze na apsolutnu nadležnost po službenoj dužnosti ili ne, odnosno šta znači “cijeli postupak”?

Mogući odgovor:

- Po jednom mišljenju sud pazi po službenoj dužnosti na apsolutnu nadležnost, jer se pod cijelim postupkom smatra i postupak po redovnim i vanrednim pravnim lijekovima, a da zakonsko uporište proizilazi iz obaveze drugostepenog i reviziskog suda da paze po službenoj dužnosti na pravilnu primjenu materijalnog prava, iz koji odredbi i proizilazi apsolutna nadležnost suda ili nekog drugog tijela vlast;

- Drugi misle da se ova odredba odnosi samo na prvostepeni postupak jer u odredbama kojima je propisana obaveza drugostepenog i reviziskog suda da po službenoj dužnosti paze na određene povrede postupka, nije predviđena i ova povreda.

Iz sudske prakse:

“Okolnost da je nekretnina tek nakon podnošenja tužbe proglašena privremeno napuštenom nije od značaja za ocjenu zakonitosti rješenja kojim se prvostepeni sud proglasio apsolutno nenadležnim, jer ukoliko u bilo kom stadiju postupka otpadne zakonska osnova za sudsku nadležnost, odnosno ukoliko umjesto dosadašnje sudske nadležnosti, bude zakonom propisana nadležnost drugog tijela, sud pred kojim se u tom momentu postupak vodi dužan se proglasiti apsolutno nenadležnim, ukinuti sve provedene radnje i tužbu odbaciti.” .

Relativna nadležnost suda se cijeni na osnovu navoda tužbe i činjenica koje su sudu poznate. Promjena okolnosti u toku postupka na osnovu kojih je utemeljena nadležnost suda, ne utječe na promjenu nadležnosti suda.

Relativna nadležnost tj.nadležnost između sudova može biti **stvarna i mjesna**.

4.1. Stvarna nadležnost

Pravila o stvarnoj nadležnosti razgraničavaju djelokrug poslova između različitih vrsta sudova domaćeg suskog sistema, te između sudova različitog ranga u okviru iste vrste sudova.

Na nivou države formirani su: Ustavni sud BiH i Sud BiH.

Ustavom BiH ustanovljen je Ustavni sud BiH, a Zakonom o sudu BiH osnovan je Sud BiH.

Sud BiH, Ustavni sud BiH i Ustavni sudovi Federacije BiH i Republike Srpske su sudovi “posebne nadležnosti”.

Ustavni sudovi ispituju ustavnost Zakona, propisa i odluka, te ocjenjuju povrede ljudskih prava zagarantovanih Ustavom.

Iz sudske prakse:

“Ustavni sud nije mjerodavan vršiti provjeru utvrđenih činjenica i načina na koji su sudovi protumačili pozitivno-pravne propise, osim ukoliko odluke nižih sudova krše ustavna prava. To će biti slučaj kada odluka redovnog suda ne uključuje ili pogrešno primjenjuje ustavno pravo, kada je primjena pozitivno-pravnih propisa bila očito proizvoljna, kada je relevantni zakon sam po sebi neustavan ili kada je došlo do povrede temeljnih procesnih prava, kao što su pravo na pravičan postupak, pravo na pristup sudu, pravo na efektivan pravni lijek i u drugim slučajevima”.

Sud BiH je nadležan za :

- imovinske sporove između:
    - države BiH i entiteta,
    - države BiH i Brčko Distrikta,,
    - između entiteta,
    - između entiteta i Brčko Distrikta,
    - između institucija BiH koje vrše javna ovlaštenja
  - sporova proistekle iz štete koja je nastala pri vršenju poslova organa uprave BiH i službenih lica tih organa i institucija.
- Brčko Distrikt BiH ima osnovni i apelacioni sud.

Sudovi u entitetima sude u **tri nivoa(instance):**

• Prvi stepen-osnovni i općinski sudovi

- sudi sudija pojedinac osim u postupku pred Sudom BiH gdje sudi vijeće od trojice sudija (prvostepeno vijeće)

• Drugi stepen-okružni i kantonalni sudovi

-sudi vijeće od trojice sudija

• Treći stepen-Vrhovni sud FBiH i RS

- sudi vijeće od trojice sudija

Funkcionalna ili instanciona nadležnost predstavlja podvrstu stvarne nadležnosti. Opća pravila o stvarnoj nadležnosti određuje koji je sud, s obzirom na vrstu i rang, nadležan da postupa u prvostepenom postupku u određenoj pravnoj stvari. Ovaj sud nije, međutim, nadležan da u toj stvari odlučuje tokom cijelog postupka. Odlučivanje o pravnim lijekovima i o nekim drugim pitanjima u toku parnice povjerava se nekim drugim sudovima , u pravilu sudovima iste vrste ali višeg ranga. Zadatak je pravila o funkcionalnoj nadležnosti da odrede koji će sud biti stvarno nadležan za rješavanje pravnog lijeka ako je određeni predmet stavljen u prvostepenu stvarnu nadležnost suda određene vrste i ranga. Na taj način, jednom ustanovljena prvostepena stvarna nadležnost suda određene vrste i ranga implicira angažiranje u istoj stvari i postupanje određenih sudova višeg ranga, prema unaprijed utvrđenoj shemi.

Primjer: ANEKS 2

Svaki sud tokom postupka pazi, po službenoj dužnosti na svoju stvarnu nadležnost.

Ako je tuženi već dao odgovor na tužbu, viši sud prvog stepena se ne može ni u povodu prigovora, ni po službenoj dužnosti oglasiti stvarno nenadležnim za predmete iz nadležnosti nižeg suda prvog stepena.(čl.17)

Iz sudske prakse:

“Nadležnost sudova za postupanje u zemljišno-knjižnim predmetima radi upisa prava svojine na nekretninama može postojati samo u slučaju da vođenje zemljišne knjige nije preneseno sa sudova na općinske organe uprave za geodetske poslove i katastar nekretnina. Kako iz spisa nedvosmisleno proizilazi da Općinski sud u B. ne obavlja I zemljišno-knjižne poslove, već da su ti poslovi preneseni u nadležnost Općinske službe za geodetske imovinsko-pravne poslove Općine B., na čijem području se i nalaze nekretnine u odnosu na koje je usmjeren tužbeni zahtjev tužioca za uknjižbu prava vlasništva, to se u konkretnom slučaju nije ni mogla zasnovati nadležnost suda za postupanje po tako postavljenom tužbenom zahtjevu. Slijedi da ostvarenje takvog zahtjeva tužilac može tražiti samo u upravnom postupku.

-“Dakle, novi Zakon o sudovima reguliše stvarnu nadležnost za postupke po zahtjevu za naknadu štete zbog klevete od dana stupanja na snagu, za sve postupke pokrenute od tog dana i započete ukoliko se kantonalni sud nije upustio u raspravljanje tj. nije dostavio tužbu tuženom na odgovor.

To iz razloga što je članom 17. stav 2. važećeg Zakona o parničnom postupku propisuje izričitu zabranu da se viši sud prvog stepena ni u povodu prigovora, ni po službenoj dužnosti ne može oglasiti stvarno nenadležnim za predmete iz nadležnosti nižeg suda prvog stepena, ako je tuženi već dao odgovor na tužbu. Dakle, u konkretnom slučaju budući da je Kantonalni sud u Sarajevu bio sud prvog stepena koji se upustio u raspravljanje o predmetu spora, ne bi se moglo prihvatiti ispravnim da odredbe člana 80. stav 2. Zakona o sudovima FBiH, odnose i na slučajeve kada se kantonalni sud kao prvostepeni sud upustio u raspravljanje o meritumu spora.

Istina kantonalni sud prema navedenim zakonskim odredbama danom stupanja na snagu Zakona o sudovima FBiH više nije sud prvog stepena za predmete po zahtjevu za naknadu štete zbog klevete, ali budući da prelaznim i završnim odredbama nije riješeno pitanje postupaka koji su već započeti, mišljenje je da je u cilju ekonomičnosti i efikasnosti postupka valjalo primjeniti navedeni stav.

-“Ne postoji bitna povreda odredaba parničnog postupka kada je u sporu iz nadležnosti osnovnog suda sudio viši sud.”

Kada sud do donošenja odluke o glavnoj stvari utvrdi da bi postupak trebalo provesti po pravilima vanparničnog postupka, rješenjem će obustaviti parnični postupak, a po pravosnažnosti tog rješenja postupak će se nastaviti po pravilima vanparničnog postupka. (čl.18 ZPP-a)

U toj situaciji sve radnje koje je proveo parnični sud kao što su uviđaji, vještačenja, saslučanja svjedoka, kao i odluke koje je donio parnični sud, nisu bez važnosti.

Pitanje:

-Kakve pravne posljedice ima zakonska formulacija “nisu bez važnost”kad raspravno načelo i načelo neposrednosti zahtjevaju da se dokazi izvode neposredno pred sudećim sudijom?

Mogući odgovor:

Nakon obustave parničnog postupka radnje koje je proveo parnični sud nisu bez važnosti za vanparnični postupak.

Vanparnični sud ih može koristiti u rasvjetljavanju vanparnične stvari, pa i ukoliko stranke ne prihvate da se pročita određeni izvedeni dokaz u parnici, jer prema pravilima vanparničnog postupka načelo materijalne istine je jedno od osnovnih načela, dakle sud po službenoj dužnosti utvrđuje činjenice, na bazi ovog načela slobodnom ocjenom dokaza ima ovlaštenja da cijeni dokaz koji je izveden po pravilima parničnog postupka.(

npr. mišljenje vještaka medicinske struke u postupku oduzimanja i vraćanja poslovne sposobnosti).

4.2. Mjesna nadležnost (čl. 19)

Mjesna nadležnost je nadležnost suda prema određenom teritoriju. Izuzetno zakon dozvoljava da se pojedine radnje poduzmu i na području drugog suda.

Pravila o mjesnoj nadležnosti određuju koji će t e r i t o r i j a l n o određeni sud, koji je s obzirom na vrstu i rang stvarno nadležan za podnesenu tužbu, ovlašten da odlučuje u konkretnom tužbenom zahtjevu.

- po službenoj dužnosti samo do podnošenja odgovora na tužbu
- stranka najkasnije u odgovoru na tužbu

O **mjesnoj nadležnosti** sud po službenoj dužnosti može odlučiti samo kada postoji isključiva mjesna nadležnost drugog suda (u sporovima o nekretninama, avionu i brodu, izvršnom i stečajnom postupku), ali najkasnije do podnoženja odgovora na tužbu.

Stranka može istaći prigovor mjesne nadležnosti najkasnije u odgovoru na tužbu, što je **novina** ZPP-a u odnosu na raniji kada je taj prigovor bilo moguće podnijeti i na pripremnom ročištu.

Jednom ustanovljena mjesna nadležnost ne može se tokom postupka mijenjati.

Primjer: ANEKS 3

Iz sudske prakse:

-“U smislu odredbe čl.19 ZPP-a sud se može proglasiti mjesno nenadležnim bilo po službenoj dužnosti bilo po prigovoru tuženog, ali se ne može proglasiti mjesno nenadležnim po prigovoru **tužitelja.**”

-«Prigovor tužitelja učinjen povodom protivtužbe da je među strankama ugovorena mjesna nadležnost, nije od značaja, jer taj isti tužitelj nije koristio ugovorenu odredbu o mjesnoj nenadležnosti pri podnošenju tužbe, kojom je odnosni spor započet.»

-«Sve i da je tuženi u odgovoru na tužbu istakao prigovor mjesne nenadležnosti suda u Tuzli po čl.44 st.2 ranijeg ZPP-a, prvostepeni sud se ni po takvom prigovoru ne bi mogao oglasiti mjesno nenadležnim, jer je navedenom zakonskom odredbom propisana izberiva nadležnost suda prema mjestu prebivališta, odnosno boravišta tužitelja radi zaštite tužitelja koji je osoba sa teškim tjelesnim povredama i kojem treba maksimalno olakšati da dođe do eventualne pravične novčane naknade za pretrpljenu štetu, što je u ovoj vrsti

sporova motivirano socijalnim i etičkim razlozima, a prvostepeni sud o svemu tome nije dovoljno vodio računa».

-«Iz spisa slijedi da su tačne žalbene tvrdnje da je prvostepeni sud prije donošenja ožalbenog rješenja održao šest ročišta za glavnu raspravu, da je tuženi tokom postupka osporio osnov i visinu tužbenog zahtjeva i istakao prigovor zastare, dok je prigovor mjesne nenadležnosti prvostepenog suda istakao tek nakon toga na četvrtom po redu ročištu.

U konkretnom slučaju sud se nije mogao proglasiti mjesno nenadležnim ni po prigovoru tuženog, a ni po službenoj dužnosti, bez obzira što se u sporu radi o isključivoj mjesnoj nadležnosti po odredbi čl.54 ZPP-a».

-«Iz sadržaja spisa slijedi da se potraživanje tužitelja odnosi na naplatu dospjelih iznosa mjesečne naknade za korištenje gradskog građevinskog zemljišta, dakle rente propisane čl.73 Zakona o građevinskom zemljištu. Prema st.4 čl.73 istog Zakona ova naknada se određuje rješenjem koje donosi općinski organ uprave nadležan za komunalne poslove

odnosno organizacija kojoj Skupština općine povjeri ovlaštenja za obavljanje tih poslova, a stavom 5 je propisano da to rješenje, kada suobveznici građani, izvršava općinski organuprave za društvene prihode prema odredbama Zakona o porezima građana.

Zato je prvostepeni sud postupajući suprotno navedenim Zakonskim odredbama te odlučujući o zahtjevu za koji je bio apsolutno nenadležan, prilikom donošenja svoje odluke počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka, zbog čega je valjalo žalbu uvažiti, prvostepenu presudu ukinuti i tužbu odbaciti»

Dileme:

- Šta će učiniti sud u jednom od entiteta kada dobije predmet u kojem je predviđena isključiva nadležnost ali suda na području drugog entiteta?

Mogući odgovori:

U građansko-pravnim sporovima u kojima je podnesena tužba kod osnovnih sudova u Republici Srpskoj, a postoji mjesna nadležnost suda na području Federacije BiH (isključiva nadležnost, izberiva ili ugovorena nadležnost, opšta nadležnost) , a tužba je podnešena sudu na teritoriji Republike Srpske, sud u Republici Srpskoj neće primjenjivati odredbu člana 16 stav 3 Zakona o parničnom postupku oglašavanjem nenadležnim i odbacivanjem tužbe, već će se oglasiti mjesno nenadležnim po prigovoru stranke ili po službenoj dužnosti, u zavisnosti o kojoj vrsti mjesne nenadležnosti se radi, i predmet ustupiti mjesno i stvarno nadležnom sudu na području federacije BiH. (Zaključak sa seminara sudija Republike Srpske na temu «primjena Zakona o parničnom postupku u sudovima RS»)

„Kako je iz predmetnog spisa vidljivo da su u ovoj pravnoj stvari i tužilac i tuženi sa sjedištem van teritorije RS, a nema ni uslova da se odredi koji je sud u RS nadležan za suđenje u ovom sporu odnosno da njegova nadležnost proizilazi iz odredbi ZPP-a, sud je našao da su se stekli uslovi za ustupanje predmetnog spisa na nadležnost Općinskom sudu Gračanica kao stvarno i mjesno nadležnom sudu.“

Ali ima i drugačijih stavova:

„Postupajući po tužbi sud je utvrdio da za rješavanje spora po istoj nije nadležan sud u Republici Srpskoj, obzirom da se radi o tužiocu i tuženom koji nemaju sjedište na teritoriji RS, a iz priloga uz tužbu se ne može zaključiti da se radi o vrsti spora kad nadležnost ovog suda proizilazi iz odredbi ZPP-a o mjesnoj nadležnosti, a uz tužbu nije dostavljen ni pismeni dokaz o ugovorenoj nadležnosti ovog suda, iz čega proizilazi da bi u ovom slučaju kao stvarno i mjesno nadležan sud trebao postupiti nadležan sud u privrednim sporovima u Federaciji BiH kojem pripada po teritoriji mjesto T. kao označeno sjedište tuženog.

Obzirom na izneseno, sud se po službenoj dužnosti oglasio nenadležnoim za postupanje u ovoj pravnoj stvari i odbacio tužbu tužioca.“

- prigovoru mjesne nadležnosti sud odlučuje rješenjem kada se po prigovoru oglasi mjesno nenadležnim sa pravom žalbe na isto rješenje višem sudu, a ukoliko ne prihvati prigovor mjesne nenadležnosti, o tome rješava zajedno sa odlukom o glavnoj stvari.
- ukoliko sud donese odluku o glavnoj stvari, a tuženi i u žalbi istakne prigovor mjesne nenadležnosti suda, a drugostepeni sud u žalbenom postupku isti prigovor smatra kao osnovanim **kakva će odluka biti donesena od strane drugostepenog suda?**

Mogući odgovor:

Odbijanjem prigovora mjesne nenadležnosti od strane prvostepenog suda, sud je počinio povredu postupka koja se ne može otkloniti pred drugostepenim sudom, to će sud kod ovakve povrede postupka donijeti odluku na temelju odredbe člana 227 tačka 1 stav 2 ZPP-a.

Mjesna nadležnost može biti opšta, zberiva i isključiva.

Opšta mjesna nadležnost je nadležnost suda na čijem području tuženi ima prebivalište, odnosno ako je pravno lice stranka, sjedište.

Opštajesna nadležnost određuje se **za fizička lica po mjestu prebivališta tuženog**, a ako ga nema onda **boravišta**, a ako ima i prebivalište i boravište ali prema okolnostima se može pretpostaviti da će u mjestu boravišta biti najmanje godinu dana od dana podnošenja tužbe.

Za pravna lica opšta mjesna nadležnost određena je prema sjedištu zakonodavnih tijela ili vijeća, kada je tužena Federacija, RS, kanton, okrug, grad i općina.

Kada je tužena druga **pravna osoba opšte mjesno nadležan je sud na čijem se području nalazi njihovo sjedište**. Sjedište pravne osobe se utvrđuje na osnovu upisa u registar društava.

Za državljane FBiH i RS koji stalo žive u inostranstvu, opšte mjesno nadležan je sud njegova posljednjeg prebivališta.

Opšta mjesna nadležnost(čl.28)

- **za fizička lica po mjestu prebivališta ili boravišta tuženog**
- **za pravna lica prema sjedištu pravnog lica**

Izberiva mjesna nadležnost je nadležnost koja omogućava tužitelju da izabere kojem će sudu, između više mjesno nadležnih sudova, podnijeti tužbu.

To će biti u situacijama kada zakon omogućava tužitelju da bira mjesnu nadležnost suda između suda opće mjesne nadležnosti za tuženg i još nekog drugog suda.

To pravo tužitelj iscrpljuje podnošenjem tužbe.

Izberiva mjesna nadležnost(čl.32-41)

- sporovi za naknadu štete
- na osnovu jemstva proizvođača
- za zakonsko izdržavanje
- u bračnim sporovima
- utvrđivanje ili osporavanje očinstva ili materinstva
- po mjestu gdje se nalazi poslovna jedinica
- iz nasljednih odnosa
- po mjestu plaćanja
- iz radnih odnosa
- zbog smetanja posjeda

Ova nadležnost je propisana:

1.U sporovima za naknadu štete:

- u sporovima o izvanugovornoj odgovornosti za štetu i u sporovima o regresnim zahtjevima po osnovu naknade štete protiv regresnih dužnika – osim suda opće mjesne nadležan je i sud na čijem je području štetna radnja počinjena ili sud na čijem je području štetna posljedica nastupila.

- ako je šteta nastala zbog smrti ili teške tjelesne povrede, nadležan je pored suda iz predhodne odredbe, i sud na čijem području tužitelj ima prebivalište ili boravište.

- predhodne odredbe se mogu primjenjivati i u sporovima protiv društva za osiguranje radi naknade štete trećim osobama na temelju propisa o neposrednoj odgovornosti društva za osiguranje.

Iz sudske prakse:

“Za potraživanje po osnovu osiguranja motornih vozila prema tuženom osiguravajućem zavodu, bilo po kasko, bilo po obaveznom osiguranju, mjesna nadležnost suda može se upraviti i po čl.46 ZPP-a. Izberiva mjesna nadležnost po mjestu nastanka štete”

2.U sporovima radi zaštite prava na osnovu jamstva proizvođača:

- osim suda opće nadležnosti za tuženog, nadležan je i sud opće mjesne nadležnosti za prodavača koji je prilikom prodaje stvari uručio kupcu pismeno jamstvo proizvođača.

3.u sporovima za zakonsko izdržavanje:

- ako je tužitelj osoba koja traži izdržavanje, nadležan je pored suda opće mjesne nadležnosti i sud na čijem području tužitelj ima prebivalište odnosno boravište.

4.u bračnim sporovima:

- osim suda opće nadležnosti i sud na čijem području su bračni drugovi imali posljednje zajedničko prebivalište.

5.u sporovima utvrđivanja i osporavanja očinstva ili materinstva:

- ako je tužitelj dijete onda osim suda opće mjesne nadležnosti i sud na čijem području tužitelj ima prebivalište odnosno boravište.

6.po mjestu u kojem se nalazi poslovna jedinica pravne osobe:

- ako je spor protiv pravne osobe koja ima poslovnu jedinicu izvan sjedišta, a spor proizilazi iz poslovnog odnosa te jedinica, pored suda opće mjesne nadležnosti nadležan je i sud na čijem području je ta poslovna jedinica.

7.u sporovima iz nasljednopravnih odnosa:

- dok ostavinski postupak nije pravomoćno završen, za suđenje u ovim sporovima osim suda opće mjesne nadležnosti, mjesno je nadležan i sud na čijem području se nalazi sud koji provodi ostavinski postupak.

8.po mjestu plaćanja:

- u sporovima imatelja čeka ili mjenice protiv potpisnika, nadležan je pored opće mjesne nadležnosti i sud mjesta plaćanja,

9.iz radnih odnosa:

- ako je tužitelj zaposlenik, osim opće mjesne nadležnosti nadležan je i sud na čijem se području rad obavlja ili se obavljao, morao obavljati ili zasnovan radni odnos,

10.zbog smetanja posjeda na pokretninama:

- pored suda opće nadležnosti i sud na čijem području se dogodilo smetanje.

Isključiva mjesna nadležnost

Odredbe o isključivoj mjesnoj nadležnosti eliminiraju opću mjesnu nadležnost, ali stranka može ugovorom o prorogaciji otkloniti primjenu i ovih pravila.

Isključiva mjesna nadležnost(čl.42-45)

- **u sporovima o nekretninama**
- **o avionu i brodu**
- **u izvršnom i stečajnom postupku**

1.nadležnost u sporovima o nekretninama,

-u sporovima o pravu vlasništva i drugim stvarnim pravima na nekretninama,u sporovima a zbog smetanja posjeda na nekretnini, sporovima iz zakupnih ili najamnih odnosa na nekretnini, ili iz ugovora o korištenju stana ili poslovnih prostorija, isključivo je nadležan sud na čijem se području nalazi nekretnina.

Ako se nekretnina nalazi na području više sudova, nadležan je svaki od tih sudova.

2.u sporovima o avionu i brodu,

-u sporovima o pravu vlasništva i drugim stvarnim pravima, kao i o sporovima iz zakupnih odnosa na avionima i brodovima, isključivo je nadležan sud na čijem području se vodi registar u koji je avion ili brod upisan,

-ako je spor zbog smetanja posjeda na avionu ili brodu,pored suda registra nadležan je I sud na čijem području se dogodilo smetanje.

3. u sporovima u izvršnom i stečajnom postupku,

-u sporu koji nastane u toku i povodom izvršnog postupka (sudskog ili administrativnog izvršenja) ili u toku i povodu stečajnog postupka, mjesno je isključivo nadležan sud na čijem području se provodi izvršni ili stečajni postupak, odnosno administrativno izvršenje.

4.3. Supsidijarna ili pomoćna nadležnost**Supsidijarna nadležnost(čl.46-48)**

- **nadležnost za suparničare**
- **za osobe za koje ne postoji opća mjesna nadležnost u entitetu**
- **po mjestu gdje se nalazi zastupništvo strane osobe u entitetu**

Nadležnost za suparničare se određuje tako da se tužitelj odluči na sud nadležan za jednog od tuženika, pa tužitelj može da bira koji mjesno nadležan sud po mjestu prebivališta nekog od tuženih će voditi postupak. Dakle pravilo o atrakciji nadležnosti se odnosi samo na materijalne suparničare. Nadležnost za osobe za koje ne postoji opća mjesna nadležnost u Federaciji ili RS je tako propisana da se tužba može podnijeti:

- sudu na čijem se području nalazi kakva imovina te osobe ili predmet koji se tužbom traži,

-ako nadležnost postoji suda u FBiH ili RS zato što je obaveza nastala tokom boravka tuženog na tom području,mjesno je nadležan su na čijem području je obaveza nastala,

-za osobe koje su tužene a ne postoji opća nadležnost,koje imaju ispuniti neku obavezu,nadležan je sud na čijem području tu obavezu treba ispuniti.

Nadležnost po mjestu gdje se nalazi zastupništvo strane osobe u FBiH ili RS propisuje mogućnost podnošenja tužbe:

-za pravnu osobu koja ima sjedište u inostranstvu,u pogledu obaveza zasnovanih u FBiH ili RS ili im se ovdje moraju ispuniti, sudu u FBiH ili RS na čijem području se nalazi njeno zastupništvo ili sjedište tijela kome je povjereno njeno poslovanje.

Iz sudske prakse:

«Ako su tuženici formalni suparničari, sud kome je podnesena tužba razdvojiti će postupak i tužbu upravljenu protiv onih tuženika za koje on nije mjesno nadležan,ustupiti će nadležnom sudu uz rješenje o nenadležnosti «

“Za postojanje međunarodne nadležnosti hrvatskog suda u smislu navedene odredbe nije dovoljno da tuženi na području RH ima svoje zastupništvo, već je neophodno i to da se radi o obavezi koja je nastala u toj državi ili na njenom području.”

4.4. Sporovi sa međunarodnim elementom

U sporu sa međunarodnim elementom postoji:

- **opća međunarodna nadležnost**
- **posebna međunarodna nadležnost**
- **sporazum o međunarodnoj nadležnosti**

Ova oblast je regulisana odredbama čl.25 i 26 ZPP-a, **odnosi se na postupke u kojima je stranka stranac koji uživa pravo imuniteta u BiH, strana država ili međunarodna organizacija**, na koje se primjenjuju pravila međunarodnog prava kao što su međunarodni ugovori:

- Konvencija o privilegijama i imunitetima UN,
- Bečka konvencija o diplomatskim odnosima,
- Bečka konvencija o konzularnim odnosima....

Izuzetak od pravila o imunitetu su sporovi koji su u isključivoj nadležnosti BiH, Federacije BiH i međunarodnim ugovorom.

U rješavanju ovih sporova sudovi su obavezni primjeniti Zakon o rješavanju sukobuzakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima preuzetog Uredbom sa zakonskom snagom preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u BiH primjenjuju kao republički.

Posebna međunarodna nadležnost određena je pravilima za posebne postupke. Ukoliko za konkretan spor sa međunarodnim elementom nije propisana isključiva nadležnost domaćeg suda i da je jedna od stranaka strani državljanin ili pravno lice sa sjedištem izvan BiH, Zakon o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima,dozvoljava da se stranke sporazumiju o nadležnosti suda.

Iz sudske prakse:

“Pod nastankom štete podrezumijeva se ozljeda tijela, smrt ili oštećenje stvari.Zato ako se štetni događaj u kojem je smrtno stradala osoba zbog čije smrti tužitelj traži odštetu,zbio u inozemstvu, tamo je i nastala šteta, bez obzira na to što su troškovi pogreba te osobe nastali u Republici Hrvatskoj.”

4.5. Sporazum o mjesnoj nadležnosti (čl.52)

- samo u pismenoj formi
- da su ga potpisale sve stranke
- ako se tiče određenog spora ili više sporova koji prizilaze iz istog pravnog odnosa

Obaveza stranaka da u tužbi naznače nadležnost suda je u cilju primjene načela ekonomičnosti postupka, odnosi se u principu na mjesnu nadležnost, jer je entitetskim Zakonima o sudovima određeno da u prvom stepenu u gotovo svim sporovima sude općinski odnosno osnovni sudovi, a u drugom kantonalni ili okružni sudovi.

4.6. Sukob nadležnosti

Sukob nadležnosti postoji kada sud kojem je ustupljen predmet kao nadležnom, smatra da je nadležan sud koji mu je predmet ustupio ili drugi sud, kada sud dostavlja predmet nadležnom sudu na rješavanje sukoba nadležnosti. (čl.21 ZPP-a) Sukob nadležnosti rješavaju:

U Federaciji:

- općinskih sudova istog kantona rješava kantonalni sud,
- općinskog i kantonalnog rješava Vrhovni sud FBiH,
- općinskih sudova sa područja dva ili više kantona rješava Vrhovni sud FBiH,
- općinskog suda sa područja jednog kantona i kantonalnog sa područja drugog kantona rješava Vrhovni sud FBiH,
- Vrhovnog suda i općinskog ili kantonalnog suda rješava Vrhovni sud na općoj sjednici.

U Republici Srpskoj:

- zajednički neposredno viši sud,
- Vrhovnog suda RS i osnovnog odnosno okružnog suda rješava Vrhovni sud RS na općoj sjednici.

Poslije prijema tužbe sud ocjenjuje da li je nadležan, pa ako se u toku postupka promjene okolnosti na kojima je zasnovana nadležnost suda, sud koji je bio nadležan u vrijeme podnošenja tužbe ostaje i dalje nadležan iako bi zbog tih promjena bio nadležan drugi sud (čl.15).

4.7. Delegacija sudova

Zakon propisuje mogućnost da viši sud odredi drugi mjesno nadležan sud za rješavanje u pojedinim predmetima.

Delegacija može biti :

- nužna delegacija(čl.49)- kada sud koji je mjesno nadležan po zakonu, nije u mogućnosti da postupa u konkretnom predmetu(zbog izuzeća sudija i sl.);
- svrsishodna delegacija(čl.50)-kada nije svrsishodno da u tom predmetu sudi mjesno nadležni sud po zakonu(ako je sudija stranka u postupku i sl.);
- generalna delegacija-ovlaštenje da se u svim sporovima određene vrste da ovlaštenje za određene sudove(u našem postojećem zakonskom rješenju to nije predviđeno).

Iz sudske prakse:

“Razlozi za delegiranje drugog drugostepenog suda moraju biti iznimnog značaja, jer samo takvi opravdavaju odstupanje od Ustavom FBiH razgraničene teritorijalne nadležnosti sudova u kantonalnom uređenju sudske vlasti u FBiH”

“Okolnost da je dokaz uviđajem i vještačenjem potrebno izvesti izvan područja nadležnog suda, ne opravdava delegaciju drugog suda. Ti se dokazi mogu, naime, izvesti i pred zamoljenim sudom.”

“Kada je nezakonitu radnju, od koje se traži zaštita, učinio nadležni sud, postoji važan razlog za delegaciju drugog suda.”

Kantonalni odnosno okružni sud odlučuje o delegaciji općinskih ili osnovnih sudova, a Vrhovni sudovi FBiH i RS o delegaciji kantonalnih sudova ili okružnih sudova.

Vrhovni sud odlučuje i o mjesnoj nadležnosti kada se ne može ustanoviti koji je sud mjesno nadležan, kada to ne proizilazi iz zakona.

4.8. Tužbeni zahtjev

Predstavlja jedan od osnovnih elemenata tužbe jer predstavlja traženje tužitelja (dvije teorije) da sud pravosnažno odluči o jednoj pravnoj posljedici ili tvrdnja o pravnoj posljedici o kojoj sud treba da donese odluku. To je dakle, procesnopravni zahtjev za pružanje pravne zaštite. budući da se tužbenim zahtjevom traži pružanje pravne zaštite određenog sadržaja, zahtjev mora biti konkretan i svestrano određen- u subjektivnom (u pogledu stranaka) i objektivnom smislu (u pogledu predmeta spora).

Primjer:

-U kondemnatornom tužbenom zahtjevu traži se da sud naloži tuženom da u korist tužitelja nešto određeno učini ili trpi. Činidba mora biti do tog stupnja substancirana i specifikirana, da isključi mogućnost zamjenjivanja za neku drugu;

U kondemnatornom tužbenom zahtjevu obično se navodi paricioni rok, kao i klauzula o izvršenju naloga “pod prijetnjom prinudnog izvršenja”. Dok je paricionog roka u pravilu opravdano, naročito kad je sud ovlašten da odredi njegovo trajanje, navođenjen sankcije prinudnog izvršenja nije potrebno, jer pravomoćne presude nakon proteka paricionog roka imaju značaj izvršnog naslova ex lege.

U deklaratornim tužbama treba konkretizirati sadržaj pravnog odnosa, čije se utvrđenje traži. Ovdje će biti potrebno navođenje svih elemenata od kojih zavisi pravna kvalifikacija pravnog odnosa, jer od toga zavisi osnovanost tužbenog zahtjeva.

(Npr. ako tužilac traži da se utvrdi njegovo pravo vlasništva s obzirom na određenu stvar, a sud nađe da tužitelju pripada samo ovlaštenje iz zakupnog odnosa, tužbeni zahtjev će kao neosnovan biti odbijen.)

Tužbeni zahtjev **m o r a** biti:

- **Odreden**

-da bi sud ocijenio procesne pretpostavke

-da bi tuženi mogao dati odgovor na tužbu

Stvar koja se traži mora u tužbenom zahtjevu biti dovoljno individualizirana da otpadne sumnja o predmetu spora.

“Zato se i ne može postaviti zahtjev ”za povrat kućnog namještaja”, ”poljoprivrednog alata”, ”stada ovaca” i sl., već pojedinačno određene stvari kao: stolica klasična zelena, krava šarulja u dobi od dvije godine, 20 knjiga sabranih dijela M.K. izdanja 1960...

To podrazumijeva da zahtjev ima glavno i sporedno potraživanje što je moguće preciznije označen ali u svakom slučaju mora biti određen.

Glavno potraživanje se odnosi na zahtjev iz kojeg se vidi koju vrstu i obim zaštite tužitelj traži.

Sporedna potraživanja se odnose na zahtjeve za ugovorenu kaznu, zateznu kamatu i troškove postupka.

Kada u postupku tužitelj predloži da sud utvrdi postojanje pravnog odnosa od čijeg postojanja ili nepostojanja zavisi odluka o prvobitno postavljenom zahtjevu, to je **incidentni ili prejudicijarni zahtjev.**

Osporavanjem ovog odnosa javlja se i kao predhodno pitanju o kojem sud, da bi odlučio o tužbenom zahtjevu, mora odlučiti.

Odluka o predhodnom pitanju ulazi samo u obrazloženje presude ne i u izreku, a odluka o incidentnom zahtjevu ulazi i u izreku presude ali proizvodi pravni učinak samo na konkretnu parnicu.

Stoga tužitelj ima pravni interes incidentnog ili prejudicijarnog zahtjeva jer se odlučuje o osporenom pravnom odnosu u izreci presude.

Isticanje ovog zahtjeva nije preinaka tužbe.

U tužbi tužilac može istaknuti više tužbenih zahtjeva protiv tuženog. Ovo iz razloga ekonomičnosti postupka, koncentracije postupka, racionalnog jednokratnog vršenja procesnih radnji za potrebe rješavanja više sporova, razlozi pravne sigurnosti ujednačene primjene zakona, te mogućnost da se u jednom jedinstvenom postupku integralno riješe svi sporni odnosi među određenim strankama.

O kumuliranim tužbenim zahtjevima sud može odlučiti jednom presudom. Suparničarstvo samo po sebi predstavlja ujedno i objektivnu kumulaciju tužbenih zahtjeva.

I isticanje sporednih zahtjeva samo po sebi predstavlja objektivnu kumulaciju.

Više zahtjeva (čl.55)

- **više zahtjeva povezanih istom činjeničnom i pravnom osnovom**
- **više zahtjeva koji nisu povezani činjeničnom i pravnom osnovom**
- **više zahtjeva koji su u međusobnoj vezi i traži da su usvoji slijedeći:**

-alternativna obaveza

-facultas alternativa

a) objektivna kumulacija:

- ako su svi zahtjevi povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom,

-ako zahtjevi nisu povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom ali je isti sud nadležan

za svaki od tih zahtjeva u istoj vrsti postupka, a sud ocijeni da isticanje takvih zahtjeva u jednoj tužbi doprinosi ekonomičnosti postupka,

Ako sud odbije prijedlog jer zahtjevi nisu povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom a ni isti sud nije nadležan, sud će najkasnije na pripremnom ročištu donijet će rješenje o razdvajanju postupka.

Primjer:

-Nema osnova kumulaciji bračnog spora s imovinskopравnim sporom zasnovanim na činjenici postojanja bračnog odnosa, jer se ovi sporovi vode po bitno različitim postupcima.

Izuzetno, unatoč razlikama u vrsti postupka i stvarnoj i mjesnoj nadležnosti suda, na osnovu izričite zakonske odredbe, s bračnim sporom mogu se spojiti samo sporovi o zakonskom izdržavanju bračnog druga, a moraju se spojiti sporovi o čuvanju, odgoju i uzdržavanju zajedničke djece bračnih drugova.

b.Eventualna kumulacija

Tužilac može kumulirati zahtjeve koji su u međusobnoj vezi i na taj način da zatraži od suda da slijedeći od istaknutih zahtjeva usvoji tek ako ustanovi da onaj koji je prije njega istakao nije osnovan.

I za ovu eventualnu kumulaciju uslov je da isti sud bude stvarno nadležan za sve zahtjeve i da se svi rješavaju po istoj vrsti postupka.

Ako utvrdi da je prvi zahtjev osnovan o drugom zahtjevu neće ni odlučivati presudom, jer je daljnje raspravljanje o njemu bespredmetno.

Ako utvrdi da je prvi zahtjev neosnovan, a drugi osnovan, odbiće presudom prvi zahtjev a usvojiti drugi.

Primjer:

-zahtjev za vraćanje stvari i (ako je stvar propala) zahtjev za naknadu štete prouzročene propašću te iste stvari,

-zahtjev za ispunjenje ugovora i zahtjev za vraćanje iznosa datog radi ispunjenja ugovora;

Iz sudske prakse:

-“Tuženi je istakao dva protivtužbene zahtjeva koji se nalaze u takvom međusobnom odnosu da se može usvojiti samo jedan od njih, a onaj drugi samo za slučaj da prvo zahtjev bude odbije, jer se istaknuti zahtjevi međusobno isključuju.

Takav je prvi zahtjev tuženog da se utvrdi da je sa tužiteljem zaključio valjan ugovor o kupoprodaji nepokretnosti u odnosu na drugi njegov zahtjev da se tužitelj obaveže da mu vrati udvostručenu kaparu u iznosu od 15.000,00 KM, pa iako je oba ova zahtjeva tuženi mogao istaći u istoj protivtužbi, u istoj parnici, sud po odredbi čl.173 st.2 ranijeg ZPP-a može prihvatiti slijedeći zahtjev samo u slučaju da tuženi bude pravomoćno odbijen prema zahtjevu kojeg je u protivtužbi naveo prije njega, tj.pravomoćno odbijanje predhodnog zahtjeva je pretpostavka za meritorno odlučivanje o sljedećem, predhodnom zahtjevu. Zato je rezonovanje žalbe tuženika da je prvostepeni sud trebao istovremeno odlučiti o oba zahtjeva iz protivtužbe ne čekajući pravomoćnost ožalbene presude u dijelu kojim je odbijen njegov prvi zahtjev,pogrešno i neprihvatljivo”.

-Tužitelj je u tužbi postavio tužbeni zahtjev da mu tuženi vrati oduzete pokretne stvari što predstavlja zahtjev iz osnova stvarnog prava, ali je postavio i eventualni zahtjev da mu se u slučaju otuđenja tih stvari nadoknadi šteta, koji je obligacione prirode.

Prvostepenom presudom je odbijen zahtjev zahtjev tužitelja pa je po njegovoj žalbi drugostepeni sud ukinuo prvostepenu presudu zbog bitne povrede.

“Ovako postavljen tužbeni zahtjev tužitelja zbog odsustva i konkretnog označenja svake individualno određene pokretne stvari čiji povrat je tražen, kao i odsustvo označenja visine štete, nije bio jasan i određen, te se stoga po istom nije moglo ni postupati. Zato je prvostepeni sud morao pozvati tužitelja da uredi svoj tužbeni zahtjev tako što će tačno označiti stvari čiju predaju traži odnosno označiti visinu štete čiju naknadu traži eventualnim zahtjevom, kako bi se kroz ocjenu sadržaja ponuđenih i provedenih dokaza tokom postupka moglo cijeniti i pitanje potpune ili djelimične osnovanosti odnosno neosnovanosti tog zahtjeva”

- **alternativna obaveza.**

Alternativna obaveza (čl.55 st.4 ZPPa) proizilazi iz građanskopravnog odnosa stranaka:

-kada je tužilac ovlašten da od tuženog traži samo jedan od određeni od više predviđenih načina ispunjenja obaveze (pravo izbora tužioca),

-kada tužilac istakne više zahtjeva s tim što se tuženi može osloboditi obaveze ispunjenjem bilo kojeg od tih zahtjeva(pravo izbora tuženog).

Kako se u ovom slučaju radi samo o različitim mogućnostima ispunjenja jednog zahtjeva, nema u suštini objektivne kumulacije zahtjeva.

Iz sudske prakse:

“Predmetnim ugovorom prednik tužitelja obavezao se dati tuženom svoje putničko motorno vozilo,karakteristika pobliže opisanih u ugovoru,a tuženi se obavezao da će njoj za uzvrat kupiti isto vozilo,tehnički ispravno kad se za to stvore uslovi,tj.kada se ukaže takva potreba,ili će joj za uzvrat dati u vlasništvo zemljište zv.”Ramin do”,pa iz takve sdržine ugovora slijedi da se radi o neimenovanom ugovoru kojim je za dužnika ugovorena alternativna obaveza u smislu čl.403 ZOO,pa pravo izbora,budući da nije drugačije ugovoreno,ima dužnik a obaveza prestaje kada on bude predao predmet obaveze koji je izabrao.”

-**facultas alternativa**

To je procesna mogućnost tužitelja, da ako je ovlašten da traži samo jednu činidbu, može istovremeno sa podnošenjem tužbe ili do zaključenja glavne rasprave, tuženom ponuditi da mu umjesto predaje stvari ili izvršenja određene činidbe, isplati određeni iznos novca.(čl.178 ZPP-a).

Dakle tužilac u ovom slučaju prema tuženom ističe samo jedan zahtjev, pa se zapravo ne radi o kumulaciji zahtjeva.

Sud, ako nađe da je tužbeni zahtjev osnovan, u presudi navodi da će se tuženi isplatom novčanog iznosa osloboditi obaveze.

4.9. Činjenice i dokazi

Tužba mora sadržavati činjeničnu osnovu na kojoj tužitelj zasniva svoju tvrdnju da mu pripada pravo na određenu pravnu zaštitu.

Činjenični osnov čine pravno relevantne činjenice iz kojih proizilazi pravna posljedica koja se tužbom traži.

Obim tih činjenica je određen obimom koji omogućuje individualizaciju zahtjeva tužitelja.

Premet dokazivanja su t v r d n j e parničnih stranaka o postojanju ili nepostojanju činjenica od kojih zavisi primjena mjerodavnog materijalnog prava u konkretnoj parnici. Pored tvrdnji stranaka o pravnorelevantnim činjenicama, predmet dokazivanja mogu biti i teze suda o postojanju određenih činjenicama, da stranke o tim činjenicama nisu iznijele nikakvih tvrdnji, kad je to potrebno radi ispitivanja da li stranke idu za tim da u parnici raspolažu zahtjevima kojima po zakonu ne mogu raspolagati.

Zadatak dokazivanja je da se provjeri istinitost teza o postojanju i sadržaju relevantnih činjenica

Zato što predmet dokazivanja nisu činjenice već tvrdnje o činjenicama, moguće je da posredan predmet dokazivanja budu i tzv. n e g a t i v n e činjenice- tačnije tvrdnje da činjenice određenog sadržaja ne postoje.

Provjeravanje istinitosti ovakve tvrdnje moguće je samo posrednim putem-utvrđivanjem postojanja određene činjenice koja svojim sadržajem isključuje mogućnost istovremenog postojanja osporavane činjenice.

Primjer:

Tuženi osporava da je primio određeni iznos novca od tužitelja u Zagrebu dana 5.4.2003, a to dokazuje tvrdnjom da je tog dana bio u Ljubljani.

Stoga tužitelj u tužbi iznosi činjenice koje potkrepljuje dokazima o tvrdnji da mu pripada određena pravna zaštita.

Činjenice i dokazi se mogu predložiti i nakon podnošenja tužbe ali najkasnije na pripremnom ročištu, bez dokazivanja zašto ih ranije nije predložio.

Činjenice i dokazi

- najkasnije do pripremnog ročišta

- na glavnoj raspravi samo:

-ako učini vjerovatnim da ih bez svoje krivnje nije mogao ranije iznijeti ili predložiti

Novina Zakona je koncept novog zakona zahtjeva da se činjenice iznesu u što ranijoj fazi postupka, pa se **to pravo strankama ograničava do pripremnog ročišta**, a na glavnoj raspravi samo ako učine vjerovatnim da ih bez svoje krivnje nisu bili u mogućnosti iznijeti ili predložiti na pripremnom ročištu (čl.102 st 2 ZPP-a).

Ovaj koncept zakona stoga obavezuje stranke da **sve činjenice izlože** u prvoj fazi postupka što je u skladu sa načelom efikasnosti ali i raspravnim načelom kojim se omogućuje protivnoj stranci da se na ove činjenice i izjasni.

Osim toga značajna novina ovog zakona jeste **reduciranje NAČELA MATERIJALNE ISTINE**(čl.7), samo na iznošenje činjenica i izvođenje dokaza od strane stranaka samih dok se uloga suda ograničava samo na utvrđivanje činjenica koje stranke nisu iznijele, ako sud posumlja da stranke raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati.

U ovoj fazi postupka sud može samo da iz navoda tužbe utvrdi da li su u tužbi iznijete pravnorelevantne činjenice iz kojih proizilazi pravna posljedica koja se traži tužbom, te da li su predloženi pravnorelevantni dokazi na te činjenice.

To međutim ne znači da u tužbi moraju biti iznijete sve činjenice ili svi dokazi. Isto pravilo važi i za **dokaze** koji moraju biti predloženi najkasnije na pripremnom ročištu a na glavnoj raspravi samo ako se dokaže da stranka koja predlaže dokaze nije iste mogla predložiti ranije.

Međutim dokazivanje se ne provodi kada su istaknute općepoznate (notorne) činjenice. To su činjenice koje su poznate jednom širem krugu ljudi u sredini u kojoj se suđenje obavlja.

Također se ne dokazuju ni priznate činjenice, ali samo ako je priznanje učinjeno u toku parnice pred prvostepenim sudom. Priznanje učinjeno u vrijeme litispedencije, ali izvan parnice na koju se odnosi, pa makar i u nekom drugom sudskom postupku, nema procesnopravni značaj priznanja koje čini izlišnim dokazivanje.

Priznanje može biti dato pismeno ili usmeno, izvan ročišta ili na ročištu, ali kako Zakon ne traži da priznanje bude dato izričito, to se o priznanju može zaključiti konkludentno, na temelju ostalog držanja stranke u parnici.

Tako je Zakon za slučaj pasivnosti tuženog propisao mogućnost donošenja presude zbog propuštanja.

Međutim propuštanje osporavanja činjenica protivnika ne oslobađa stranku dužnosti da njihovu istinitost utvrđuje dokazivanjem.

Iz navedenih razloga jasno proizilazi zašto su ovi elementi obavezni u tužbi, budući da je raniji ZPP ostavljao mogućnost strankama da i na glavnoj raspravi iznose nove činjenice i predlažu nove dokaze.

Ispitivanje tužbe od strane suda u pogledu činjenica na kojima tužilac zasniva tužbeni zahtjev, a da sud smatra da u tom djelu nema dovoljno činjenica pozvaće tužitelja da otkloni nedostatke iz tužbe s tim što ukoliko smatra da i pored otklanjanja tih nedostataka o tom pitanju može donijeti odluku i naknadno, nakon prijema odgovora na tužbu odnosno po zakazivanju pripremnog ročišta, ali u svakom slučaju ukoliko postoji minimum činjenica na kojima tužitelj zasniva svoj zahtjev sud bi trebao primjeniti odredbe o donošenju meritum odluke.

4.10. Vrijednost spora

Kao kriterij za određivanje troškova postupka, vrste postupka i prava na reviziju kao vanredni pravni lijek, mjerodavna je vrijednost spora.

Ranijim zakonom je vrijednost spora određivala stvarnu i mjesnu nadležnost suda u nekim predmetima što je novim zakonima napušteno jer sva prvostepena nadležnost pripada općinskim ili osnovnim sudovima.

U skladu sa općim pravilima o ustaljivanju nadležnosti, sud utvrđuje vrijednost spora s obzirom na okolnosti koje su postojale u vrijeme podnošenja tužbe sudu.

Sud je vezan u pravilu za podatke koje je tužilac naveo u tužbi, pa je samo izuzetno ovlašten da na brz i pogodan način provjeri tačnost navedene vrijednosti i to ako je o č i g l e d n o da je tužilac suviše visoko ili nisko označio vrijednost predmeta spora. No to će sud moći samo ako je predmet spora nenovčano potraživanje i to najkasnije na pripremnom ročištu.

vrijednost spora (čl.316-322)

- **vrijednost novčanog zahtjeva**
- **zbir budućih davanja, najviše za pet god.**
- **zbir vrijednosti više zahtjeva-ako su iz iste činjenične i pravne osnove**
- **vrijednost svakog zahtjeva-ako nisu iste činjenične i pravne osnove**
- **jednogodišnja najamnina ili zakupnina**
- **za nenovčana potraživanja koju je u tužbi označio**

Oznaka vrijednosti spora je također obavezan element tužbe osim u slučajevima kada se vrijednost spora ne može izraziti u novcu.

Pri tome uzima se u obzir samo vrijednost glavnog zahtjeva a ne i vrijednost kamate, ugovorene kazne kada ne čine glavni zahtjev.

Ovaj element je bitan radi određivanja:

1.sudske takse,

2.određivanja nagrade advokatu kao punomoćniku,

3.utvrđivanja vrste parničnog postupka(postupak male vrijednosti iz čl.429 ZPP-a) a posebno je značajno radi

4.određivanja prava na vanredni pravni lijek- reviziju.

Naime čl. 237 st.2 ZPPa Federacije BiH i Republike Srpske, kao i ZPP-om Suda BiH, dopuštena je reviziju samo ako vrijednost pobijanog dijela pravosnažne presude prelazi 10.000,00 KM. u ZPP-u Brčko Distrikta taj cenzus je 30.000,00 KM.

Sporovi u kojima se vrijednost ne može izraziti u novcu su porodični, radni i dr. statusni sporovi.

Po novom zakonu dopuštenost revizije se procijenjuje na osnovu vrijednosti pobijanog dijela pravomoćne presude i za novčane i za nenovčana potraživanja,Ušto je **novina**) pa je u odnosu na dosuđeni iznos novčanog potraživanja moguće da se vrijednost ne podudara sa onom iz tužbe, ali kod nenovčanih potraživanja je jedino moguće ocijeniti dopuštenost revizije prema vrijednosti označenoj u tužbi.

Iz sudske prakse:

“Sud je dužan samo pravno kvalificirati sporni odnos, a nije odlučno kako je tužitelj pravno ocijenio spor. Prema tome, drugostepeni sud je pravilno primjenio materijalo pravo kada je u ovom slučaju preinačio prvostepenu presudu, obvezavši tuženika na naknadu novonastale nematerijalne štete zbog daljnjih duševnih boli zbog smanjenja tužiteljeve životne aktivnosti,a ne na naknadu materijalne štete plaćanjem rente.”

4.11. Pravni osnov

- **pravni osnov jeste obavezan element tužbe ali će sud postupiti po tužbi i kada nije naveden**

Sud u postupku nije vezan pravnim osnovom kojeg je tužilac u tužbi označio. U tom smislu propust tužitelja da označi pravni osnov ne može imati za posljedicu vraćanje tužbe na ispravku.

4.12. Podnesak

“Podnesci su procesne radnje poduzete u pismenom obliku van rasprave. To su pismena kojima se stranke obraćaju sudu ili preko suda protivnoj stranci sa određenim zahtjevima, prijedlozima ili obavijestima, vršeći svoja procesna ovlaštenja.”

Ova definicija podneska koja je prihvaćena u pravnoj teoriji i praksi, u ZPP-u je prepoznatljiva u institutu tužbe, odgovora na tužbu, protutužbi, odgovoru na protivtužbu, pravnim lijekovima i dr. izjavama, prijedlozima i saopćenjima koja se daju van rasprave.

Čl.53 st.2 tač.7 propisuje da tužba mora sadržavati:

“druge podatke koje u skladu sa odredbom čl.334 ovog zakona koje ima svaki podnesak.”

Svaki podnesak osim sporazuma o mjesnoj nadležnosti, u postupku je do donošenja novog Zakona mogla zamjeniti usmena izjava dana izvan ročišta na zapisnik parničnog suda. Međutim ukidanjem "uredovnog dana", kao oblika pomoći strankama tu radnju će obavljati službe za besplatnu pravnu pomoć.

Za valjanost svog podneska beznačajno je kako će stranka nazvati svoj podnesak jer će ga sud tretirati s obzirom na njen sadržaj.

Primjer:

- stranka dostavi prigovor na prvostepenu presudu ali sud će isti podnesak tretirati kao žalbu.

U teoriji procesnog prava podnesci se s obzirom na svrhu zbog kojeg se podnose, obično dijele na **pripremne i dispozitivne**.

U pripremnom podnesaku navode se činjenice na kojima se zasniva zahtjev i dokazi samo koliko je to potrebno da posluži korisnoj orijentaciji suda i stranaka, za njihovo pripremanje za usmenu raspravu o najavljenom zahtjevu(npr: podnesak za pripremno ročište ili glavnu raspravu);

Dispozitivni ili konačni podnesci predstavljaju definitivnu osnovu za donošenje odluke(npr. žalba, revizija).

A svaki podnesak mora biti razumljiv i sadržavati slijedeće elemente:

Elementi podneska(čl.334)

- **Oznaka suda**
- **Ime i prezime stranaka**
- **Prebivalište ili boravište odnosno sjedište stranaka,zakonskogzastupnika ili punomoćnika**
- **Predmet spora**
- **Sadržaj izjave**
- **Potpis podnosioca**

Ako podnesak sadrži kakav zahtjev (kao što je tužbeni zahtjev, odgovor na tužbu ili protivtužbeni zahtjev i dr.) u podnesku se moraju navesti i činjenice i predložiti dokazi, na kojima temelji svoj zahtjev.

Podnesci se mogu dostavljati elektronskom poštom, što je svojevrsna novina ZPP-a, ali takav podnesak mora biti ovjeren elektronskim potpisom.

Elektronski potpis je potpis korisnika elektronske usluge (putem PCa-komputera) koji je pohranjen i oznašen posebnim kodom u datoteku podataka, a prema internacionalnim standardima na osnovu kojih se vrši identifikacija ili utvrđivanje autentičnosti potpisa.

Podnesci s priložima koji se dostavljaju protivnoj stranci, predaju se sudu u dovoljnom broju primjeraka.

Podnescima se stranke očituju o činjenicama i dokazima ali i o procesnim pitanjima, pitanju uređenja tužbe ili odgovora na tužbu.

Međutim konceptom novog ZPP-a, podneskom se samo nagovještava koja će se radnja poduzeti, i time podnesak doprinosi pripremanju ročišta, ali shodno načelu usmenosti, **podnesak ne može zamjeniti usmene radnje**.

Nerazumljiv podnesak ili podnesak koji ne sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti, sud će vratiti radi ispravke ili dopune, uz navode šta treba ispraviti ili dopuniti i odredit će rok za ispravku ili dopunu podneska koji ne može biti duži od osam (8) dana.(čl.336 st1 ZPP-a).

Ako stranka postupi po nalogu suda smatra se da je uredan i potpun podnesak podnesen sudu kada je prvi put bio podnesen.

Ali ako stranka ne vrati podnesak ispravljen ili dopunjen u određenom roku, ODBACIT ĆE GA.

Primjer: ANEKS 4

Dileme:

1. Ako stranka nakon sudskog roka podnese tražene primjerke podneska, a sud nije rješenjem podnesak odbacio kao neuredan u smislu odredbe člana 66 i 67 Zakona o parničnom postupku ili pak donio rješenje kojim se podnesak smatra povećen?

Mogući odgovor:

Obzirom da rokovi kojima sud nalaže otklanjanje nedostataka iz podneska nisu prekluzivni već se radi o instruktivnim rokovima sud će ispravljeni podnesak uvažiti.

Postoji i drugo razmišljanje da ovakav podnesak sud može prihvatiti samo uz prethodni zahtjev strane koja traži produženje ovog roka.

2. Da li u ovakvim slučajevima strana koja je propustila ovaj rok može podnijeti prijedlog za povraćaj u pređašnje stanje obzirom da sud nije donio rješenje kojim se tužba odbacuje ili smatra povučenom?

Mogući odgovor:

Prijedlog za povraćaj u pređašnje stanje treba podnijeti tek kada nastupe pravne posljedice propuštanja roka, a to je donošenja rješenja od strane suda kojim se tužba odbacuje, odnosno smatra povučenom. Dakle ako sud nije donio rješenje kojim će odbaciti tuču ili dr. podnesak, a naknadno dobije tražene podatke, nema zapreke da te podatke smatra dopunom podneska i nastavi postupak.

Iz sudske prakse:

”Kada sud u fazi ispitivanja tužbe da je na strani tužene označeno samo jedno fizičko ili pravno lice, a da se tuženi u odnosu na ostala lica nalaze u položaju jedinstveni suparničara (član 336 ZPP-a), a ista nisu označena ni kao tužitelji ni kao tuženi, sud će tužitelja u smislu odredbe člana 293 i 295 stav 1 ZPP-a, pozvati tužitelja da uredi tužbu, jer se nužni suparničari imaju smatrati kao jedna parnična stranka, pa ukoliko u ostavljenom roku tužilac tačno ne označi parničnu stranku na strani tuženih ili će isti pristupiti tužbi, sud će tužbu u smislu odredbe člana 53 ZPP-a tužbu odbaciti kao neuredn, jer tačno označenje tužitelja i tuženog su i obavezni elementi tužbe.”

4.13. Isprave

Uz podneske se prilažu isprave kao dokazno sredstvo koje mogu biti u:

- izvorniku,
- prepisu i
- presliku (fotokopiji).

Uz konačne podneske se prilažu samo isprave u izvorniku.

Ako stranka priloži izvornik isprave, sud će ispravu zadržati, a protivniku dopustiti da je razgleda. Kad prestane potreba da se takva isprava drži u sudu, vratit će se podnosiocu na njegov zahtjev, ali sud može tražiti od podnosioca da sudu priloži prepis ili preslik.

Kada se takvom ispravom dokazuje potraživanje prepis ili preslik trebaju biti ovjereni.

Iz sudske prakse:

“Isprave u građanskom procesnom pravu jesu predmeti na kojima su pismom zabilježene neke misli koje pružaju podatke o činjenicama.”

Procesno pravo nema odredbi kojima bi se ograničavala mogućnost upotrebe isprava u svrhu dokazivanja.

Prednost isprava kao dokaznog sredstva jeste pouzdanost i trećih lica u njihov sadržaj u odnosu na osobna dokazna sredstva kao što su svjedoci. Moguće je, međutim i osporavanje sadržaja isprave i to se obično vrši dokazivanjem putem veštaka (rukopisa).

Pravljenje lažne isprave ili preinačenje prave isprave u namjeri da se upotrijebi kao prava, te upotreba lažne isprave, predstavlja **krivično djelo falsifikata**.

A ako se odluka zasniva na falsifikovanoj ispravi to je osnova za varedni pravni lijek ponavljanje postupka.

Isprave mogu biti:

1. javne isprave ako su izdane od državnog organa ili ustanove u granicama svoje nadležnosti;

2. privatne isprave su sve one koje ne izdaje javni organ, dakle ne samo one koje je izdala fizička osoba; ili mogu biti obzirom na mjesto izdanja na:

1. domaće isprave;

2. strane isprave;

Ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno, **inozemne javne isprave** koje su propisno ovjerene imaju, pod uvjetima uzajamnosti, istu dokaznu snagu kao i domaće javne isprave.

“Dok je u parnici uvijek dopušteno dokazivati da su u javnoj ispravi činjenice neistinite utvrđene, ne može se u parničnom postupku podvrgnuti preispitivanju pravilnosti pravnih dispozicija registriranih u javnoj ispravi. Njen pravni sadržaj može se dovesti u pitanje samo po pravilima procesnog prava koje važi za postupak u kome je isprava izdana.”

Odsustvo zakonske presumpcije o dokaznoj snazi privatnih isprava ne daje sudu ovlaštenje da ga prihvati ili ne kao dokazno sredstvo, ali ga može prihvatiti ko sugestij da, odlučujući o teretu dokazivanja autentičnosti (porijekla) privatne isprave, naloži dokazivanje onome koji osporava autentičnost teksta iako priznaje autentičnost potpisa.

Ako se protivnik stranke koja se poziva na privatnu ispravu osporava njenu sadržinu, teret dokazivanja trebalo bi da bude na stranci koja se na ispravu poziva.

Ovjera potpisa na privatnoj ispravi nema istu pravnu snagu kao kod javne isprave.

Na privatnoj ispravi se ovjerava samo potpis a ne i sadržaj, dok klauzula nadležnog organa na javnoj ispravi potvrđuje i njen sadržaj.

Pitanja:

-Da li izjavu koju je potpisao svjedok, koji nije u mogućnosti pristupiti na glavnu raspravu, treba smatrati kao privatnu ispravu ili podnesak i da li se takva izjava može koristiti kao dokaz u postupku?

Mogući odgovor:

-Po jednim to jeste privatna isprava koja se može koristiti kao dokaz, jer je to priznato i pismenim nalazima vještaka koje je stranka angažirala.

-Po drugima to je samo podnesak koji nema snagu dokaza jer Zakon nije predvidjeo ovakav oblik privatnih isprava kao dokaz, za razliku od nalaza vještaka koji po Zakonu dostavlja stručni nalaz i to ima snagu dokaza. Međutim, Zakon precizno određuje da će svjedok biti **saslušan**, bilo na ročištu bilo kod kuće ako je bolestan, ali na način koji je

striktno propisan(sa upozorenjima na prava i obaveze).Stoga se ne bi moglo prihvatiti kao dokaz pismena izjava svjedoka koja je data van sudskog postupka.

U prilog ovom gledištu jeste i primjena načela kontradiktornosti i neposrednosti čija primjena u odnosu na takav dokaz bi bila potpuno onemogućena.

5. POSTUPANJE PO TUŽBI

5.1. Pripremanje glavne rasprave

Odmah nakon prijema tužbe započinje pripremanja glavne rasprave kao faza prvostepenog postupka.Te pripreme obuhvataju:

Pripremanje glavne rasprave

- **Predhodno ispitivanje tužbe(čl.66-69)**
- **Dostava tužbe tuženom na odgovor(čl.70-73)**
- **Postupak po protivtužbi(čl.74)**
- **Pripremno ročište(čl.75-85)**
- **Zakazivanje glavne rasprave(čl.94-96)**

U toku pripremanja glavne rasprave stranke mogu upućivati podneske u kojima će navesti činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve, te predložiti dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

5.2. Ispitivanje tužbe

Nakon prijema tužbe, sud počinje pripreme za glavnu raspravu. Te pripreme obuhvataju predhodno ispitivanje tužbe kao obavezan podstadij pripremanja glavne rasprave.

U ovoj fazi postupka zadatak je suda da ispita postojanje nekih procesnih pretpostavki I da riješi naka incidentna procesna pitanja koja se već u ovoj fazi parnice mogu javiti.

Zakon ne određuje redosljed ispitivanja tužbe, no smatra se da bi bilo svrsishodno I logično da otpočne s ispitivanjem urednosti tužbe, a zatim nastaviti s ispitivanjem sudske i druge nadležnosti i sastava suda, objektivnosti sudije, blagovremenosti tužbe, sposobnosti stranaka i njihovih zastupnika.

Predhodno ispitivanje tužbe

- **razumljivost i potpunost(čl-53 st.2 i 334 st.2)**
- **stvarna nadležnost(čl.16)**
- **razlozi za izuzeće(čl.357)**
- **Stranačku,parnična sposobnost i pravilnost zastupanja(čl.66 i 295)**
- **Blagovremenost podnošenja(67)**

Ako sud nađe da se nedostaci u pogledu tužbe, sposobnosti stranaka i njihovih zastupnika, mogu otkloniti, sud će poduzeti potrebne mjere radi otklanjanja nedostataka.

Ako nema jurisdikcije domaćih sudova ili ako je tužba podnesena neblagovremeno kada je to posebnim propisom određeno, sud će tužbu odbaciti. Ako utvrdi relativnu nenadležnost proglasit će se nenadležnim i predmet ustupiti drugom sudu. Do odbacivanja će doći i kada nastojanja suda otkloni u načelu otklonjive nedostatke, ostanu bez uspjeha. Osim ovih faza koje spadaju u pripremanje glavne rasprave, **ZPP Distrikta Brčko** predviđa prije zakazivanja glavne rasprave i ročište za posredovanje.

5.3. Blagovremenost tužbe

Kada je posebnim materijalnim propisom određen rok za podnošenje tužbe u određenom pravnom odnosu, sud mora ispitati blagovremenost takve tužbe. Od neblagovremenosti tužbe, koja predstavlja procesnu smetnju, treba razlikovati zastarjelost potraživanja, koja u smislu Zakona o obligacionim odnosima, predstavlja materijalnopravni nedostatak.

Primjeri:

- O neblagovremenosti tužbe u radnom sporu kada je rok za podnošenje tužbe utvrđena zakonom o radu, prekluzivni rok sud može odlučiti tek nakon dostavljanja tužbe na odgovor ukoliko iz odgovora na tužbu i priloženih dokaza jasno proizilazi da je tužba neblagovremena te sud istu, u fazi ispitivanja tužbe prije održavanja pripremnog ročišta može kao takvu odbaciti kao neblagovremenu a prije dostavljanja odgovora na tužbu samo u situacijama kad sam tužitelj u činjeničnim navodima iz tužbe i dokazima koji su priloženi uz tužbu dovoljno daje podataka na osnovu kojih sud može utvrditi ovu činjenicu.
- U parnicama zbog smetanja posjeda obzirom da sud pruža pravnu zaštitu tužitelju koji je podnio tužbu u roku koji je utvrđen Zakonom o osnovnim svojinsko pravnim odnosima tužba se može odbaciti u fazi ispitivanja tužbe ukoliko sud smatra da ima dovoljno činjenica za donošenje takve odluke.

Iz sudske prakse:

„Pogrešno je postupio prvostepeni sud kada je na konkretan slučaj primjenio odredbu čl.103 st. 3 Zakona o radu, prema kojoj zaposlenik može podnijeti tužbu pred nadležnim sudom zbog povrede prava iz radnog odnosa u roku od jedne godine od dostave odluke kojom je povrijeđeno njegovo pravo odnosno od saznanja za povredu prava iz radnog odnosa, jer primjena ove zakonske odredbe, odnosi se samo na povrede prava radnika o kojima se odlučuje pojedinačnim aktom poslodavca, a ne i na ostvarenje dospjelih a neisplaćenih novčanih potraživanja zaposlenika, jer za ova potraživanja ima se primjeniti zastarni rok od tri godine propisan čl.106 Zakona o o radu”.

„Sud je ovlašten donijeti rješenje o odbačaju tužbe koja je podnesena nepravovremeno, ako je posebnim propisima određen rok za podnošenje tužbe, u fazi predhodnog ispitivanja tužbe, no nakon upuštanja tuženika u raspravljanje, takvo rješenje predsjednik vijeća više nije ovlašten donijeti izvan ročišta.“

Tužba mora biti uredna, razumljiva i potpuna da bi sud mogao o njoj raspravljati.

Uredna tužba

• Sadrži :

-elemente podneska(334)

-elemente tužbe(53)

-da im stranačku i parničnu

sposobnost(292st 1)

-da parničnonesposobnu stranku zastupa
zakonski zastupnik
-da zakonski zastupnik i punomoćnik
imaju ovlaštenje(293 st.3 i 309 st.1)

Primjer: ANEKS 5

Potpuna tužba

• **Koja ima:**

-oznaku suda
-ime i prezime odnosno naziv pravnog lica
-prebivalište ili boravište ili sjedište
-predmet spora
-sadržaj izjave
-potpis podnosioca

Kada utvrdi da tužba nije uredna sud će:

• **vratiti tužbu podnosiocu**
• **naznačiti šta treba ispraviti ili dopuniti**
• **dati rok ne duži od osam dana(čl.336)**

Ako tužitelj u zadanom roku ne otkloni nedostatke na koje mu ukazuje sud, sud će donijeti rješenje kojim će tužbu tužitelja odbaciti.

Procesne pretpostavke se razlikuju od materijalnopравnih činjenica iz razloga što od prvih zavisi **dopuštenost tužbe** a od drugih **osnovanost tužbenog zahtjeva**.

Opšte procesne pretpostavke koje moraju biti ispunjene u svakoj parnici su:

- koje se tiču suda (sudska nadležnost, stvarna i mjesna nadležnost a po nekima i pravilan sastav suda i objektivnost sudije),
- koje se tiču stranaka (postojanje stranaka, njihova stranačka sposobnost, parnična sposobnost, uredno zastupanje, procesno ovlaštenje za vođenje parnice od strane punomoćnika),
- koje se tiču predmeta spora (urednost tužbe, odsustvo dvostruke litispedencije, pravomoćno presuđena stvar, odricanje od tužbenog zahtjeva, postojanje sudske nagodbe i postojanje pravnog interesa).

Posebne procesne pretpostavke koje se odnose na neke vrste sporova su:

- rok za pokretanje parnice,
- polaganje obezbjeđenja parničnih troškova.

Sud vodi računa o procesnim pretpostavkama po službenoj dužnosti u toku cijelog postupka, ali načelo ekonomičnosti nalaže da se procesni nedostatci otklone u što ranijoj fazi postupka, prije poduzimanja drugih radnji.

Ako ispunjava sve procesne pretpostavke, sud će nastaviti postupak pripremanja glavne rasprave, ali ako utvrdi nepostojanje procesnih pretpostavki ili procesne smetnje, postupit će na slijedeći način:

a) poduzeti mjere za otklanjanje smetnji za dalji postupak (čl.66)

b) ako stranka ne otkloni smetnje, odbacit će tužbu (čl.67)

c) ako je predmet iz nadležnosti drugog suda, oglasit će se nenadležnim.

Otklanjanj smetnji sud će poduzeti uvijek ako je tužba neuredna odnosno nerazumljiva ili nepotpuna.

Iz sudske prakse:

“Sud može odbaciti tužbu kao neurednu u slučaju kada tužilac tužbu nije potpisao, a punomoćnik koji se javi sudu u određenom roku nije dostavio punomoć za vršenje parničnih radnji.”

5.4. Odluke suda

Sud može u ovoj fazi postupka, donijeti slijedeća odluke o upravljanju postupkom i rješenja kojim odbacuje tužbu:

Rješenja o upravljanju postupkom se odnose na:

- stupanju predhodnika u parnicu;
- sudjelovanju umješać;
- osiguranju dokaza;
- preinačenju tužbe;
- spajanju i razdvajanju postupka;
- povraćaju u pređašnje stanje;
- oslobađanju stranke od plaćanja troškova postupka;
- obezbjeđenju parničnih troškova;
- postavljanju privremenog zastupnika;
- mjerama za ispravljanje podnesaka;
- zakazivanju pripremnog ročišta i ročišta za glavnu raspravu;
- određivanju koje će se činjenice i dokazi izvesti na glavnom ročištu;
- određivanje vještaka;

Na ova rješenja stranka uglavom nema pravo na posebnu žalbu osim ako to zakon ne propisuje, ali ih može pobijati u žalbi na konačnu odluku.

Rješenja o upravljanju postupkom sud donosi a na prijedlog stranke.

Rješenja kojim se tužba odbacuje (čl.67)

- da sud nije nadležan
- da je tužba neblagovremena
- o povlačenju tužbe
- da o istom zahtjevu teče parnica
- da je postupak pravomoćno završen
- da je sklopljena sudska nagodba
- da se tužilac pred sudom odrekao tužbenog zahtjeva
- da ne postoji pravni interes za tužbu za utvrđenja

Ranijim zakonom je bilo predviđeno da se rješenje o odbacivanju tužbe zbog litispedencije, presuđene stvari, zaključenog poravnania ili odricanja od tužbenog zahtjeva, te ne postojanja pravnog interesa za tužbu na utvrđenje, mogu donijeti tek na pripremnom ročištu. **Novina** je da Zakon daje tu mogućnost data i ranije u fazi ispitivanja tužbe.

Tužba u parnici ne može biti odbačena kao preuranjena, već sud o istoj donosi meritornu odluku.

To su najčešće situacije kada stranke traže pravo koje još nije regulisano pozitivnopravnim odredbama, npr. restitucija, ili nije dospjelo potraživanje.

To je i jedini slučaj kada nema litispedencije a donesena je ranije presuda, i stranke koje su odbijene sa takvim tužbenim zahtjevom, jer nije donesen zakon, ili nije dospjelo potraživanje, imaju mogućnost da ponovo podnesu istu tužbu kada se donese pozitivnopravni propis ili kada dospije potraživanje.

Urednu tužbu sud dostavlja tuženom na odgovor i **kada tuženi primi tužbu na odgovor, parnica počinje teći.**

6. PREINAČENJE TUŽBE

- **objektivno - ako se odnosi na tužbeni zahtjev,**
- **subjektivno - ako se odnosi na stranke.**

U toku postupka tužba može biti PREINAČENA. Tužba se smatra preinačenom kad se u njoj izmjeni neki od bitnih elemenata, tako da izmjenjena tužba više nije istovjetna sa onom prvobitnom.

To stranka može uraditi najkasnije do zaključenja pripremnog ročišta ili do početka glavne rasprave ako pripremno ročište nije održano.

Nakon toga samo:

- ako sud ocijeni da preinaka nije usmjerena na odugovlačenje postupka,

- i ako tuženi na to pristane, a smatra se da je pristao ako se upustio u raspravljanje.

Smatrat će se da postoji pristanak tuženog na preinaku tužbe ako se on upusti u raspravljanje o glavnoj stvari po preinačenoj tužbi, a nije se prije toga protivio preinaci .

Ako tuženi ne pristane na preinaku Zakon predviđa mogućnost da se preinaka ipak prihvati od strane suda ali pod slijedećim uslovima:

1.da tužilac bez svoje krivnje nije mogao tužbu ranije preinačiti,

2.da je tuženi u mogućnosti da raspravlja po preinačenoj tužbi bez odlaganja rasprave.

Protiv rješenja kojim se usvaja ili odbija preinaka tužbe nije dozvoljena posebna žalba.

Ovo je **novina** u odnosu na raniji zakon koji je dopuštao žalbu i na ovakva rješenja. ZPP Distrikta Brčko koji to pravo dopušta do zaključenja glavne rasprave uz iste uslove nakon dostave tužbe tuženom.

U odnosu na raniji ZPP pooštren je kriterij ograničenjem do pripremnog ročišta što je **novina**.

I ovom odredbom je naglašeno načelo dispozitivnosti jer je na tuženom da on odredi da li će pristati na preinačenje ili ne nakon pripremnog ročišta.

Ali **novina** Zakona osim pristanka potrebno je da i sud ocijeni da preinačenje nije usmjereno na odugovlačenje postupka. To je iz razloga da se spriječi sporazum stranaka kojim bi se odgađalo ročište.

Iz sudske prakse:

-“Na ročištu održanom dana 19.05.2003 god. tužitelj je preinačio tužbu tako što je povodom izvršenog vještačenja povećao postojeći tužbeni zahtjev na iznos od 11.647,20 KM. Kako je tužba preinačena na ročištu na kojem tuženi nije bio prisutan, sud je bio

dužan odgoditi ročište i dostaviti tuženom prepis zapisnika sa tog ročišta(čl.175 st 2 ranijeg ZPPa), ali prvostepeni sud nije tako postupio, već je na istom ročištu na kojem je tužba preinačena zaključio glavnu raspravu i donio presudu kojom je udovoljio preinačenom tužbenom zahtjevu.

Navedeno propuštanje ima karakter nezakonitog postupanja kojim je tuženom onemogućeno da raspravlja o tužbenom zahtjevu tužitelja, a to je postupanje bilo od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne odluke.”

-U postupku po tužbi tužitelja protiv tuženog radi raskida ugovora, prvostepeni sud je donio presudu kojom je odbio njegov zahtjev. Tužitelj se žali i navodi da je u toku postupka preinačio tužbu na poništaj ugovora. Drugostepeni sud u svojoj odluci navodi:

“Tačno je što tužitelj u žalbi navodi da sud nije vezan za pravni osnov tužbenog zahtjeva navedenog u tužbi,ali je vezan za činjenične navode tužbe. Da bi sud po tužbi mogao postupiti i odlučiti o postavljenom tužbenom zahtjevu, tužitelj u tužbi mora navesti pravno relevantne činjenice na kojima zasniva zahtjev i dokaze kojima se utvrđuju te činjenice (čl.171 ranijeg ZPP-a). Međutim, činjenice na kojima je zasnovao zahtjev za poništenje ugovora zbog prekomjernog oštećenja,tužitelj nije naveo u tužbi koju je podnio 16.07.1987 god.,već tek na ročištu od 21.11.1989 god., kada je zapravo promjenom činjenične osnove tužbenog zahtjeva, objektivno preinačio tužbu (čl.176 ranijegZPPa).

Institut preinake tužbe ima samo procesnopravni učinak u smislu da se po preinačenoj tužbi može raspravljati i odlučivati u okviru postuka pokrenutog prvobitnom tužbom, dok se materijalnopravne pretpostavke zahtjeva istaknutog u preinačenoj tužbi prosuđuju prema momentu njenog preinačenja,a ne momentom podnošenja prvobitne tužbe. Stoga se i rok iz čl.139 st.2 ZOO-a za poništenje ugovora zbog prekomjernog oštećenja, suprotno žalbenim rezonovanju, ne može računati od 16.7.1987, kada je tužitelj podnio tužbu, već se taj rok računa od 21.11.1989 god, kada je tužitelj istakao prigovor prekomjernog oštećenja, čime je formiran novi kompleks činjenica koji je objektivno doveo do takve pravne kvalifikacije tužbenog zahtjeva tužitelja koja je rezultirala odbijanjem tužbenog zahtjeva primjenom čl.139 st.2 ZOO.”

-”Kada tužilac u toku parnice umesto društvenog preduzeća kao tuženog označava Deoničko društvo sa istom firmom i adresom, to ne predstavlja preinačenje tužbe, već ispravku kada istom nije potrebna saglasnost tuženog u toku parnice.”

Preinačenje tužbe može biti objektivno i subjektivno ovisno o tome koji elemnti tužbe se mijenjaju..

Objektivno preinačenje tužbe (čl.56)

- **promjena istovjetnosti zahtjeva**
- **proširenje postojećeg**
- **isticanje drugog zahtjeva**

Promjena istovjetnosti tužbenog zahtjeva dolazi kada tužilac umjesto postavljenog tužbenog zahtjeva istakne neki drugi, nezavisno da li se promjena opravdava istom ili drugačijom činjeničnom osnovom.

Promjena može nastupiti i kada tužilac poveća tužbeni zahtjev, što najčešće dolazi kod zahtjeva za isplatu novčanih vrijednosti.

Međutim ne smatra se preinačenjem tužbe kada tužilac snizi tužbeni zahtjev što je posljedica primjene načela ekonomičnosti postupka.

Kada se istakne novi zahtjev parnica u pogledu ranijeg se gasi, ali rezultati raspravljanja ostvareni do preinačenja se mogu koristiti i u ovoj novoj parnici. U odnosu na povučeni dio tužbenog zahtjeva treba koristiti pravila o povlačenju tužbe.

Međutim tužilac može iz postojeći istaći i novi zahtjev što također predstavlja preinačenje.

Pitanja:

-Da li i preinačenje tužbene osnove predstavlja preinačenje?

Mogući odgovor:

Kad tužilac izmjeni osnovu tužbe (drugačijim činjeničnim stanjem, historiskom zbivanju), može biti preinačenje tužbe ako se promjenio predmet spora. Ako je predmet spora unatoč promjenama ostao isti ne radi se o preinačenju tužbe.

Primjer:

- Tužbeni zahtjev koji glasi na isplatu zajma a zatim tužilac u postupku prinači tužbu na naknadu štete.

Primjer: ANEKS 6

Kada tužilac umjesto prvobitno tuženog tuži drugu osobu tada je tužilac subjektivno preinačio tužbu. Novi tuženi stupa u parnicu a dotadašnji tužilac prestaje biti stranka u postupku, pa u odnosu na njega ovo preinačenje predstavlja povlačenje tužbe. Novi tuženi preuzima parnicu na mjesto dotadašnjeg tuženog, pa se efekti podnošenja tužbe i litispedencije protiv prvobitnog tuženog odnose na novog tuženog. Procesne radnje na koje je već nastala prekluzija novi tuženi neće moći naknadno poduzeti.

Subjektivno preinačenje nastupa i kada uz tužitelja pristupa novi tužilac ili kada tužba bude proširena na novog tuženog, ili kad umještač stupa u parnicu umjesto stranke kojoj se pridružio, kad imenovani predhodnik stupa u parnicu umjesto tuženog I sl.

Ova radnja je ograničena na tako da se može pristupiti tužbi i proširenju tužbe najkasnije do zaključenja pripremnog ročišta. Novi tužitelj prima parnicu u stanju u kojem je zatečena. Zakon ne propisuje obavezu da se tuženi saglasi sa pristupanjem ali pravna teorija zastupa mišljenje da je pristanak tuženog potreban. Sudska praksa je zauzela stav da je pristanak tuženog potreban samo kad se umjesto prvobitno označenog tužitelja pojavljuje drugi. Pristupanje novog tužitelja podrazumijeva da se mijenja samo subjektivni dio tužbe a kada novi tužitelj postavlja i novi zahtjev, to je podnošenje nove tužbe. Rješenje o preinačenju tužbe sud donosi na zapisniku.

Subjektivno preinačenje (čl.58)

- kada tužilac pored ranije označenog tuženog označi drugog
- kada tužilac umjesto prvobitno označenog tuženog označi drugo lice

Novi tuženi mora pristati da stupa u parnicu umjesto prvobitno tuženog i prihvati parnicu u onom stanju u kojem se ona nalazi u trenutku kada u nju stupa. Pristanak od prvobitnog tuženog je potreban ako se on upustio u raspravljanje o glavnoj stvari.

Iz sudske prakse:

Slijedeći stav bi se mogao primjeniti i na sadašnje odredbe.

“Tačno je da je za proširenje tužbe na novog tuženog potreban njegov pristanak. Smisao je te odredbe u tome da se onemogućiti pogoršanje procesnog položaja novog tuženog s obzirom na to da on preuzima parnicu u onom stanju u kakvom se ona nalazi u trenutku kada u nju stupa. Međutim, kada je novi tuženi još prije proširenja stupio u tu parnicu kao sporedni umješatelj (osiguravatelj) na strani prvotuzenog (vlasnika vozila, obavezno osiguranje od odgovornosti, koje je prouzročilo štetu), pa je prema tome imalo mogućnosti istaknuti sve prigovore, što je učinio, tako da se njegova procesna situacija nije pogoršala, jer je glede procesnih prava bio u istoj situaciji kao da nije bio tužen, osnovano je zaključiti da ta povreda odredaba parničnog postupka iz čl.184 st 2 ZPP-a nije u konkretnom slučaju bitno utjecala na donošenje pravilne odluke” U ovom dijelu postoji **razlika između objektivnog i subjektivnog preinačenja** jer se pristanak tuženog kod objektivnog preinačenja predpostavlja ako se upustio u raspravljanje o glavnoj stvari po preinačenoj tužbi, a kod subjektivnog preinačenja pristanak prvobitnog tuženog ako se upustio u raspravljanje se traži i predstavlja uslov subjektivnog preinačenja.

Novina i razlika od objektivnog preinačenja je u tome da nakon pripremnog ročišta ili do početka glavne rasprave ako pripremno ročište nije održano, nije moguće ni pod kakvim uslovima subjektivno preinačiti tužbu.

Razlika između objektivnog i subjektivnog preinačenja je i u posljedicama podnošenja tužbe i litispedencije, jer kod objektivnog preinačenja te posljedice nastupaju isticanjem novog zahtjeva tj. dostavljanjem na odgovor, dok kod subjektivnog preinačenja te posljedice nastupaju od podnošenja prvobitne tužbe.

Subjektivna kumulacija dopuštena je ako postoji stvarna nadležnost istog suda za svakog tuženog, a u slučaju prigovora mjesne nadležnosti ili isključive, sud će postupke razdvojiti i oglasiti se mjesno nenadležnim za formalne suparničare za koje sud nije mjesno nadležan i predmet ustupiti mjesno nadležnom sudu.

Sud neće dozvoliti objektivno preinačenje tužbe uz postavljanje zahtjeva uz prvobitno postavljeni posesorni zahtjev (tužba za smetanje posjeda), tako što tužitelj traži I naknadu štete ili utvrđenje prava vlasništva, jer se radi o zahtjevima koji zahtijevaju različita pravila postupka.

Pitanja:

-Da li će sud dozvoliti preinačenje, ako je tužitelj podnio tužbu protiv tuženih radi vraćanja duga na osnovu usmenog ugovora o zajmu kojeg je zaključio prije 20 godina sa prednikom tuženih. Nakon istaknutog prigovora o zastari, u odgovoru na tužbu tužitelj preinačuje tužbu tako što zahtjevom traži « da se utvrdi pravo služnosti prolaza preko parcele tuženih K.Č. 12 k.o. Banja Lika dužine 50 m, širine 3m, kao poslužnog dobra, u korist parcele tužitelja k.č.122 k.o.B.L. kao poslužnog dobra, a sve prema skici vještaka geometra koja je sastavni dio odluke.

Mogući odgovor:

U konkretnom slučaju se radi o bitnoj promjeni elemenata tužbe u pogledu činjeničnog historijata tužbe koja objektivno dovodi do promjene tužbenog zahtjeva (preinačenje u pravom smislu, objektivno preinačenje) prva postavljena tužba se povlači, ali kako nije došlo do subjektivnog preinačenja u odnosu na tužitelje i tužene sud je prihvatio ovakvo preinačenje i dostavio novu tužbu na odgovor, jer je tužitelj iskoristio mogućnost preinačenja prije održavanja pripremnog ročišta.

Iz sudske prakse:

”Kada tužitelj tužbom traži naplatu kupoprodajne cijene, a u toku spora preinačuje tužbu i traži naknadu za sasvim drugu vrstu robe, onda se radi o dva različita spora i nije cjelishodno ovakvo preinačenje za konačno rješenje odnosa među parničnim strankama pa ga treba odbiti.”

7. POVLAČENJE TUŽBE

U toku parničnog postupka tužilac može jednostranom izjavom **POVUĆI TUŽBU** I odustati od zahtjeva za pružanje pravne zaštite u konkretnoj parnici, što je u skladu sa načelom dispozitivnosti tj.pravom stranaka da raspolažu sa svojim zahtjevom.Takva izjava ne znači i odustanak od prava na određenu sudku zaštitu uopće. Izjava o povlačenju proizvodi neposredan procesnopravni učinak u pravilu u času predaje sudu.Rješenje suda o povlačenju tužbe je deklaratorne naravi.Povučena tužba smatra se kao da nije ni podnesena,pa se može ponovo podnijeti.

Tužba se može povući u cijelosti ili samo djelimično.

Kada zakonski zastupnik izjavi da povlači tužbu sud će cijeliti ovu njegovu izjavu obzirom na interes stranke koju zastupnik zastupa. Punomoćnik koji nije advokat mora imati izričito ovlaštenje da povuče tužbu.Umješak ne može povući tužbu. ali pod sljedećim uslovima:

Povlačenje tužbe (čl.59)

- **bez pristanka tuženog-prije nego se tužba dostavi tuženom na odgovor**
- **uz pristanak tuženog-sve do zaključenja glavne rasprave**

Tužba se ne može povući nakon zaključenja glavne rasprave, osim u sporovima za razvod braka.

Naime u sporovima za razvod braka i do zaključenja glavne rasprave može se povući tužba bez pristanka tuženog, a do pravosnažnosti presude uz pristanak tuženog po čl.412 ranijeg ZPP-a FBiH koji se primjenjuje po čl.459 važećeg ZPP-a ili čl.71 porodičnog zakona RS.

Zakonska presumpcija da je tuženi dao svoj pristanak postoji kada se tuženi u roku od osam dana od dana kada je primio obavijest o povlačenju tužbe, ne izjasni.

Pravne posljedice povlačenja tužbe su da se smatra kao da tužba nije bila ni podnesena i može se ponovno podnijeti.

Rješenje o povlačenju tužbe ima deklaratorni karakter.

Za razliku od izjave o povlačenju tužbe procesni zakoni poznaju tzv. **”presumpcija ili fikcija” povlačenja tužbe.**

To će biti kada tužilac ne dođe na pripremno ročište a uredno je obaviješten i ne opravda svoj izostanak,osim ako tuženi ne zahtjeva da se ročište održi.(čl.84 st.1)

Ova odredba je sankcija tužitelju za nedolazak na ročište dok u slučaju nedolaska tuženog ročište će se održati osim ako su ispunjeni drugi zakonski uslovi (presuda zbog propuštanja).

Međutim ako tužitelj uredno obavijesti sud o razlozima izostanka i time opravda izostanak, sud može odgoditi ročište po čl.111.

Novina ovog zakona u odnosu na raniji jeste što je ranijim zakonom bilo potrebno da tužitelj izostane sa dva ročišta, osim sporovima male vrijednosti, da bi nastupila ova pravna fikcija povlačenja tužbe.

Primjer: ANEKS 7 i 8

7.1. Odricanje od tužbenog zahtjeva

Kada tužilac do zaključenja glavne rasprave izjavi da se definitivno odriče prava na pružanje pravne zaštite određenog sadržaja (formuliranog u tužbi); da mu pravo na traženu zaštitu ne pripada; da je njegov zahtjev neosnovan, tužilac se odrekao tužbenog zahtjeva pa sud može donijeti presudu zbog odricanja (čl.181).

Odluka kojom se tužilac odrekao tužbenog zahtjeva ima učinak pravomoćne presude negativnog utrđenja, pa tužilac ne može ponovno podnijeti istu tužbu.

8. SUPARNIČARI

Pod suparničarima podrazumijevamo više lica koja u jednoj tužbi učestvuju kao tužitelji ili tuženi. To je procesna situacija kada se u istoj stranačkoj ulozi pojavljuje više procesnih subjekata. Zbog množine subjekata suparničarstvo se naziva još i subjektivna kumulacija.

Suparničarstvo može biti aktivno, ako više lica učestvuje na strani tužitelja i pasivno, ako više lica učestvuje na strani tuženih.

Suparničarstvo može biti:

- materijalno, formalno, obično, jedinstveno, nužno, zakonsko, prvobitno, sukcesivno, eventualno, supsidijarno.

suparničari (čl.362):

- **Materijalni (jedinstveni, nužni)-kada je više lica u pogledu predmeta spora u pravnoj zajednici ili im prava i obaveze potiču iz istog činjeničnog i pravnog osnova**
- **Formalni (obični)-kada je predmet spora iste vrste, zasnovani na bitno istovrsnom činjeničnom i pravnom osnovu i kada je nadležan isti sud**
- **Ako je to drugim zakonom određen**

8.1. Materijalni suparničari

Odredbom člana 362 stav 1 ZPP-a utvrđeno je da su materijalni suparničari više lica koji mogu jednom tužbom tužiti ili biti tuženi ako su u pogledu spora u pravnoj zajednici ili ako njihova prava, odnosno obaveze proističu iz istog činjeničnog i pravnog osnova.

Ovo podrazumijeva da su materijalni suparničari oni koji se i prije i izvan parnice nalazili u određenoj pravnoj ili stvarnoj vezi s obzirom na predmet spora. Subjekti ovog

suparničarstva se nalaze u pravnoj zajednici ako su nezavisno od parnice učesnici nekog građanskopravnog odnosa (npr. suvlasnici, sunasljednici, bračni drugovi).

Stvarna izvanprocesna povezanost subjekata zasniva se na bitno istom činjeničnom stanju na kome se zasnivaju tužbeni zahtjevi, s time da i ti zahtjevi treba da budu zasnovani na bitno istoj pravnoj osnovi. Identitet činjenične osnove po prirodi stvari ne može biti potpun; bitno je da unatoč nužnim odstupanjima osnovni elementi ipak ukazuju na jedinstvenost stvarnog osnova iz kojeg potječu.

Takvi su npr. tuženi saizvršiocima nekog delikta, ili oštećeni tužioci iz jedne saobraćajne nezgode. Njih povezuje isti događaj u kome su učestvovali, te ista pravna osnova zahtjeva o kojima se u parnici raspravlja.

Za materijale suparničare **karakteristično** je da se po sili zakona ili zbog prirode spornog odnosa spor u kome sudjeluju može riješiti samo na jednak način prema svima, tužbeni zahtjev može biti usvojen prema svima ili odbijen u odnosu na sve njih.

Procesne radnje ovih suparničara poduzete od strane jednog imaju pravno dejstvo u odnosu na sve.

Ako za sve suparničare ne postoji mjesna nadležnost istog suda, nadležan sud koji je mjesno nadležan za jednog od tuženih (atrakcija), a ako među njima ima glavnih i sporednih obveznika, onda sud mjesno nadležan za kojeg od glavnih.

Iz sudske prakse:

„Materijalni suparničari su dvije osiguravajuće organizacije tužene jednom tužbom radi naknade štete, a tužbeni zahtjev se temelji na tvrdnji da oba tuženika odgovaraju u vezi s jednim te istim štetnim događajem“

Obično suparničarstvo je karakteristično da se protiv svakog od suparničara može donijeti sadržajno različita presuda. Svi formalni suparničari su i obični suparničari.

Ali postoje situacije kada i materijalno suparničarstvo može biti obično. To je u situaciji kada je položaj običnog materijalnog suparničara samostalan u odnosu na položaj ostalih suparničara. Posljedice procesnih radnji običnog materijalnog suparničara djeluje smo u odnosu na njega, rokovi se računaju samo u odnosu na njega, a odluka suda može biti sadržajno različita.

Primjer:

1. tužitelji su zakonski nasljednici iza umrlog oštećenog pa podnose tužbu protiv osiguravajućeg društva radi naknade nematerijalne i materijalne štete zbog smrti svog prednika.

Tužitelji imaju položaj običnih materijalnih suparničara tako da svaki od njih može ali ne mora podnijeti tužbu, a i odluka se donosi pojedinačno u odnosu na svakog pojedinačno. Svaki od njih ima pravo ali ne mora podnijeti pravni lijek na presudu u odnosu na njegov dio zahtjeva.

Ali kada tužitelj poništava ugovor o poklonu kojeg je sačinio umrli ostavitelj onda svi zakonski nasljednici darovatelja imaju status nužnih i jedinstvenih materijalnih suparničara.

2. suvlasnici u nekoj vlasničkoj parnici;

4. glavni dužnik i jemac u parnici koju protiv njih vodi vjerovnik;

5. solidarni dionici iz jednog ugovornog odnosa;

Materijalno suparničarstvo može biti, s obzirom na prirodu njihovog uzajamnog odnosa, **jedinstveno suparničarstvo**. Karakteristika ovog suparničarstva jeste da se ili po zakonu ili zbog prirode spornog odnosa u kome učestvuju, može riješiti samo na j e d n a k način. Jedinstvena povezanost u građanskopravnom odnosu uvjetuje i njihov jedinstveni tretman u parnici.

Jedinstveni su samo neki materijalni suparničari a formalni suparničari ne mogu biti jedinstveni.

Rokovi kod jedinstvenih suparničara se računaju istodobno, a ističu kada je rok bilo kojeg od suparničara, počeo najkasnije teći.

Od procesnih radnji koje utječu na tok postupka pojedini jedinstveni suparničar može jedino samostalno povući tužbu, kao što se i u odnosu na pojedinog od njih može tužba povući, a da kod toga pravni efekat ove radnje ne prelazi i na druge (osim ako se ne radi o nužnom suparničarstvu). Ali zbog načela nepovoljnijeg karaktera svih radnji kojima se disponira istaknutim tužbenim zahtjevom u procesu, jedan jedinstveni suparničar ne može samostalno sa pravnim učinkom priznati tužbeni zahtjev, odreći se tužbenog zahtjeva, ili zaključiti sudsku nagodbu.

Svaki jedinstveni suparničar može samostalno podnositi prijedloge koji se tiču toka parnice(npr: prijedlog za produženje sudskog roka, za odgodu ročišta, za dosvolu za povraćaj u pređašnje stanje, za izvođenje dokaza, za nastavak prekinutog postupka, za donošenje određene presude);

Međutim kada su te radnje međusobno suprotne primjenjuje se princip da važe samo one radnje koje su za sve njih najpovoljnije.Štetne radnje ne djeluju ni prema kome pa ni prema onom koji ih je poduzeo,osim ako su ih poduzeli svi.

Primjer:

1.Jedan suparničar priznaje zahtjev a drugi ga osporava.

U takvoj situaciji se smatra da obojica osporavaju tužbeni zahtjev. Zbog načelno nepovoljnog efekta izjave kojom jedan suparničar priznaje tužbeni zahtjev u odnosu na drugog koji isti zahtjev osporava, primjenjuje se princip povoljnijeg rješenja koji uz to omogućava jednak tretman svih suparničara.

2.Ako jedan suparničar stvori uslove za donošenje presude zbog propuštanja a drugi dođe na raspravu i izjavi da priznaje tužbeni zahtjev i stvori uslove za presudu zbog priznanja, sud neće moći izreći ni jednu od njih, jer tek fikcija o neopredjeljenom stavu prema iznesenim činjenicama i tužbenom zahtjevu, bez prava na donošenje presude zbog propuštanja, omogućuje povlačenje procesnih i građanskopravnih konsekvencija koje će oba suparničara dovesti u p o t p u n o j e d n a k pravni položaj.

Tužbeni zahtjev ili može biti usvojen prema svima ili odbijen u odnosu na sve suparničare.

Budući da imaju jedinstveni položaj stranke u postupku (odredbe člana 366 ZPPa), a na stranačku sposobnost sud pazi po službenoj dužnosti u smislu odredbe člana 295 Zakona o parničnom postupku i ukoliko nisu obuhvaćeni kao stranka, sud će uz prethodni nalog shodno odredbi člana 295 u vezi čl.66 i čl.67 ZPP-a, rješenjem tužbu odbaciti kao neurednu.

Primjer:

1.suvlasnici poslužnog dobra u parnici o služnostima na tim nekretninama, jer su služnosti nedjeljive;

2.bračni drugovi u parnici za poništaj braka, jer je bračni odnos nedjeljiv;

3. u paternitetskom sporu jer je ovaj statusni odnos nedjeljiv;

4.zakonski nasljednici u parnici kojom se osporava valjanost testamenta.

5.tražioci izvršenjau čiju je korist zaplijenjena tražbina u parnici radi postojanja ili visine tražbine;

6.stečajni ili likvidacioni vjerovnici u parnici o postojanju,visini i isplatnom redu osporene stečajne tražbine;

Iz sudske prakse:

-Tužitelj je jedan od nasljednika koji tuži drugog brata radi utvrđivanja pravne valjanosti ugovora o poklonu. Ostavinski sud je prekinuo ostavinski postupak i na parnicu uputio ostale zakonske nasljednike radi utvrđenja pravne valjanosti ugovora, ali je parnicu pokrenuo samo jedan od nasljednika protiv drugog nasljednika koji posjeduje spornu nekretninu.

Drugostepeni sud je ukinuo prvostepenu dosuđujuću presudu iz sljedećih razloga:

„Budući da se radi o zakonskim nasljednicima koji su u nedjeljivoj pravnoj zajednici i zbog čega se pojavljuju kao jedinstveni suparničari, te da se spor može riješiti samo na jednak način prema svima(čl.201 ZPP-a) prvostepeni sud je pogriješio kada je raspravljao i meritorno odlučio o podnesenoj tužbi.“

Suparničarstvo je procesnopravna kategorija i to u pravilu fakultativna. Ipak se u doktrini spominje poseban tip tzv. **n u ž n o suparničarstvo** kod koga tužioci ,ako žele da njihova tužba bude prihvaćena kao dopuštena ,moraju zasnovati aktivno ili pasivno suparničarstvo. Potreba obuhvaćanja svih subjekata proizilazi iz građanskopravnog a ne procesnog propisa.

Takvi građanskopravni odnosi moraju biti rješavani jedinstveno i ovlaštenje na raspolaganje pripada samo svim učesnicima pravnog odnosa zajednički, pa odsustvo samo jednog učesnika predstavlja nedostatak procesne legitimacije za vođenje parnice, zbog čega tužbu treba odbaciti , ako tužilac ne obuhvati sve sve one koji tek zajedno predstavljaju jednu stranu.

Ako bi tužba bila povučena u odnosu na jednog od nužnih suparničara, nastalo bi pomanjkanje procesne legitimacije, zbog čega bi opet bilo mjesta odbačaju tužbe.

Primjer:

1. kada treća osoba pokreće tužbu za poništaj braka;
2. kada jedan suvlasnik pokrene postupak za diobu suvlasništva;
3. utvrđivanje prava služnosti na nekretninama u pogledu suvlasnika poslužnog dobra;

8.2. Formalni suparničari

Formalni suparničari su oni među kojima izvan parnice nema ni pravne zajednice niti njihova prava i obaveze proističu iz istog činjeničnog i pravnog odnosa. Njih veže samo parnica formirana dispozicijom tužitelja, pa je stoga to procesna zajednica.

Uslov za ovaj oblik suparničarstva je:

- predmet spora ili zahtjev mora biti iste vrste(naknada štete, isplata duga i sl.)
- bitno istovrsna činjenična i pravna osnova
- da je sud stvarno i mjesno nadležan za svaki zahtjev i za svakog tuženog.

Formalno suparničarstvo je uvijek i **o b i č n o suparničarstvo**.

1. više tuženih za isplatu dugovane stanarine svaki za svoj stan;
2. više tuženih u regresnim tužbama po osnovu saobraćajne odgovornosti koja nije pokrivena ugovorom o osiguranju, a svaka šteta u odnosu na tužene nije u uzročnoj vezi;
3. više lica odgovornih za štetu prouzokovanu motornim vozilom;

Iz sudske prakse:

-,Kada je više osoba tuženo radi naknade štete uzrokovane motornim vozilom,one nisu jedinstveni suparničari.Nema smetnji da se spor riješi na različite načine prema suparničarima.“

-,Osiguravatelj i štetnik kao solidarni obveznici naknade štete nemaju položaj jedinstvenih suparničara.“

Suparničarstvo je na strani tuženog (pasivno) a zasniva se na istovrsnom činjeničnom I pravnom događaju, tj. štetnom događaju.

Ovo suparničarstvo se može ustanoviti kada tužitelj nije siguran u pasivnu legitimaciju nekog od tuženih pa tuži više njih.

Pravna teorija poznaje još oblika suparničarstva kao to su: prvobitno i naknadno (ovisno u kojoj fazi postupka se ustanovljava suparničarstvo); eventualni ili supsidijarno (kada se traži da tužbeni zahtjev bude usvojen koji je u tužbi naveden prije njega); suparničarstvo na osnovu zakona(kada to procesni zakon izričito propisuje kao npr. glavni dužnik i jemac ako to nije u suprotnosti sa sadržajem ugovora).

9. UMJEŠAČ

Umješač je osoba koja ima pravni interes da u parnici koja teče među drugim osobama , jedna od stranaka uspije, može se pridružiti toj stranci.

Na strani jedne od stranaka, Zakon dozvoljava da učestvuje **treće lice kao umješač** (čl.369 ZPPa), a preuzetim ZPP-om je bilo to dopušteno društvenom pravobraniocu I javnom tužiocu. Raniji Zakon je dozvoljavao ombudsmenima da mogu da se umješaju u parnicu.

Novina Zakona je napuštanje takvog koncepta i dozvoljavanje samo umješaču da učestvuje u parnici i to u toku cijelog postupka sve do pravomoćnosti, stim što prima parnicu u onom stanju u kakvom se nalazi u trenutku kada se umješa u parnicu.

Iz sudske prakse:

”Umješaču treba dostavljanjem poziva i odluka suda omogućiti poduzimanje svih procesnih radnji u postupku pogodnih da pomognu uspjehu stranke kojoj se pridružio,pa kad je sud propustio tako postupiti, ne može se prema umješaču, s uspjehom, isticati intervencijski efekt parnice.To u konačnom rezultetu znači da u regresnoj parnici štetnik može istaknuti sve prigovore za koje smatra da su odlučni za pitanje osnovanosti tužbenog zahtjeva.”

”Umješač nema pravo na svoje posebne rokove,već radnje u postupku mora poduzimati u rokovima u kojima bi te radnje mogla poduzeti stranka kojoj se pridružio:” Zakon dozvoljava da stranka sudu predloži da sud pozove **treće lice da učestvuje u parnici** što je propisana čl.372 ZPP-a i time otvara mogućnost da stranka sama disponira sa tim pravom. ZPP Brčko Distrikta BiH i dalje ima odredbu koja propisuje pravo Ombudsmenu BiH da se umješa u parnicu koja je u toku, kada u vršenju poslova iz svoje nadležnosti, nađe da je to potrebno.

Iz sudske prakse:

“Aktivni materijalni suparničar nije ovlašten da žalbom pobija rješenje o primanju na znanje povlačenje tužbe drugog suparničara.”

“Tuženi može imati pravni interes da se protivi povlačenju tužbe ako se već upustio u raspravljanje o glavnoj stvari, jer on ima pravo na to da se raspravljanje u sporu okonča i da se donese odluka kojom će se stvar meritorno riješiti, pa se tužitelju ne može dozvoliti

da, bez pristanka tuženog, stvori sebi takvu procesnu situaciju koja će mu omogućiti da tuženika više puta primorava na učestvovanje u postupku u istoj pravnoj stvari. Kako prvostepeni sud u konkretnom slučaju pristanak tuženika na povlačenje tužbe nije tražio, počinio je bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz čl.336 st.1 u vezi čl.178 st.2 ZPP-a koja je mogla biti od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne

VJEŽBA 1 GRUPA PRVA

1. Tužitelj pravno lice je podnio tužbu protiv tužene Mjesne zajednice radi priznanja prava vlasništva na zgradi koju tužitelj koristi već 30 god.

U tužbi navodi da se MZ u zemljišnoj knjizi vodi kao korisnik i nosilac prava raspolaganja na predmetnoj nekretnini.

Pitanje:

-da li Mjesna zajednica ima stranačku sposobnost?

2. Tužitelj na pripremnom ročištu ističe prigovor mjesne nenadležnosti suda.

Pitanje:

-Šta će sud uraditi?

3. Grupa građana iz zgrade «Mali niz»: R.R., S.T., H.G., J.Z., N.G., P.Š., D.G., iz Z. podnose tužbu protiv Općine Z. radi obavljanja radova izmjene krova na zgradi ili naknade novčanog iznosa. Građani navode da je zgrada sagrađena još 1957 god., da je krov na dijelu na kojem se nalaze njihovi stanovi potpuno oštećen, pa su oni pozivali Općinu da izvrši popravke ali se ona na to oglušila.

Pitanje:

-Da li ovakva tužba ima nedostatke?

4. Tužitelj podnosi tužbu radi utvrđenja da mu nije prestao radni odnos dana 23.12.2002 god. i traži da se tuženi obaveže da ga rasporedi na njegovo radno mjesto ili drugo, prema njegovim kvalifikacijama. U tužbi navodi da je u toku 2000 god bio na bolovanju, a zatim po zaključenju bolovanja tj. 26.8.2000 kada je došao na posao, njegov rukovodilac mu je rekao da je raspoređen na čekanje posla. Nikakvo rješenje nije dobio. Povremeno se javljao rukovodiocu ali je ovaj njemu isto govorio.

Pitanje:

-Pažljivo ocijenite da li postoje procesni razlozi za vođenje postupka?

5. Tužitelj je fizičko lice koje tuži preduće «Fabrio» sa sjedištem u Kalesiji radi isplate duga od 100.000,00 KM.

Sud je poslao tužbu tuženom na odgovor, ali dostava nije uredna jer na dostavnici piše da tuženi ne postoji na adresi iz tužbe.

Pitanje:

-Šta će sud učiniti?

6. Tužitelj je podnio tužbu protiv tuženog preduzeća u stečaju radi isplate duga u iznosu od 50.000,00 KM. U tužbi je označeno da tuženog zastupa direktor preduzeća.

Pitanje:

-Da li je uredna tužba?

7. Tužitelj je podnio tužbu u radnom sporu protiv Države BiH, Federacije BiH, Ministarstva finansija ZD Kantona.

Pitanje:

-Šta će sud uraditi kada dobije takvu tužbu?

10. Nakon što je vraćena dostavnica za drugotuženog uz napomenu da isti ne stanuje na datoj adresi, sud uz dopis vraća tužbu tužitelju i nalaže mu da dostavi tačnu adresu drugotuženog u roku od 5 dana od prijema dopisa.

Tužitelj dostavlja sudu podnesak bez tužbe i navodi da je adresa iz tužbe tačna a da pošta ne radi svoj posao kako treba, prilaže potvrdu Policijske uprave L. da je adresa prebivališta drugotuženog iz tužbe.

Pitanje:

-Šta će sud učiniti?

11. Tužitelj podnosi tužbu protiv tuženog radi isplate duga sudu mjesta njegovog sjedišta. U tužbi navodi da je ugovorena mjesna nadležnost suda u mjestu njegovog a ne tuženikovog sjedišta i prilaže zaključnicu.

Pitanje:

-Da li je zaključen u propisanom obliku sporazum o mjesnoj nadležnosti ako je prorogaciona klauzula odštampana na zaključnici bočno na margini prije potpisa?

VJEŽBA 1 GRUPA DRUGA

1. Nakon ne dolaska tužitelja na pripremno ročište sud donodi rješenje o povlačenju tužbe. Tužitelj podnosi prijedlog za povraćaj u prijašnje stanje uz napomenu da u slučaju odbijanja prijedloga isti podnesak treba smatrati žalbom. Sud nakon ročišta o prijedlogu za povrat u prijašnje stanje donosi rješenje i odbija prijedlog. Tužitelj ne podnosi žalbu na ovo rješenje.

Pitanje:

-Da li je postupak okončan ili ga treba dostaviti drugostepenom sudu na daljnje rješavanje?

2. Tužitelj pravno lice tuži kao tuženog Općinski sud T. radi isplate duga po osnovu potrošnje struje.

Pitanje:

-Da li tuženi u ovom sporu ima stranačku sposobnost?

3. U odgovoru na tužbu tuženi osporava tužbeni zahtjev i navodi činjenice i predlaže dokaze. Uz to prigovara da tužitelj nije označio vrijednost spora.

Pitanje:

-Šta će sud uraditi?

4. Za tužitelja tužbu podnosi advokat G.H. iz Trogira. Uz tužbu prilaže i punomoć.

Pitanje:

-Da li može advokat iz druge države zastupati građane iz BiH pred sudom kao advokat?

5. Tužitelj je tužio Općinu B.L. radi isplate duga. U tužbi nije označio zastupnika tužene.

-Kako će sud postupiti?

6. U rad vam je dodjeljena parnica zbog smetanja posjeda. U toku predhodnog ispitivanja tužbe utvrdili ste da nije označena vrijednost postupka.

Pitanje: Šta ćete uraditi?

7. Tužitelj je u tužbi iznio sve bitne činjenice i predložio dokaze. Međutim ni jedan dokaz nije i priložen uz tužbu.

Pitanje:

-Šta ćete uraditi?

8. Tužitelj je Župa Svetog Ante Padovanskog iz B. podnosi tužbu protiv fizičkih lica koji su zakonski nasljednici sveštenika iza kojeg je ostala imovina. Tužitelj traži utvrđenje da je ta imovina njihovo vlasništvo jer se prednik tuženih ulaskom u red svećenika odrekao sve imovine.

Pitanje:

-Da li tužitelj ima stranačku sposobnost i da li mogu pravila kanonskog prava biti osnova za potaživanje pred sudom.

9. Tuženi je istakao prigovor mjesne nenadležnosti uređujućeg suda. Sud je na pripremnom ročištu donio rješenje kojim je odbio prigovor tuženog. Tuženi traži pismeni opravak rješenja.

Pitanje:

-Da li će sud postupiti po zahtjevu tuženog?

10. Podnijeta je tužba sudu prema sjedištu tužitelja na osnovu sporazuma o mjesnoj nadležnosti. Sporazum je zaključen samo sa prvotuženim ali ne i sa ostala dva tužena.

Pitanje:

-Kako će postupiti sud u ovom slučaju budući da se ne radi o materijalnom suparničarstvu?

VJEŽBA 1 TREĆA GRUPA

Tužitelj Ž. M. iz Sarajeva, Patriotskih liga br. 7, podnio je dana 5.7.2003. godine tužbu protiv "Sarajevostana" d.d. Sarajevo, ulica Braće Kulenović b.b., I.R. iz Sarajeva ulica Olimpijska br. 4, i D.K. iz Sarajeva Titova br. 7. Tužitelj navodi da je na temelju sklopljenog ugovora o kupoprodaji od 7.12.1999. godine sa prvotuženom "Sarajevostan" d.d., kupio jedan trosoban stan koji se nalazi u Sarajevu, Dobrovoljačka br. 7, stan br. 34. Stan nije upisan u zemljišne knjige pa traži da mu prvotuženi izda tabularnu ispravu radi upisa u Knjizi položenih ugovora u Zemljišno knjižnom uredu kod Općinskog suda u Sarajevu.

U odnosu na drugotuženog ističe da je 5.7.2000. godine sklopio ugovor o kupoprodaji putničkog vozila marke Audi 6 reg. oznake 723-J-345, te predlaže da se utvrdi da je on vlasnik predmetnog vozila, te da se izvrši prenos prava vlasništva. U odnosu na trećetužiteljicu Ž.R. predlaže da se prizna valjanost ugovora koji su sklopljeni sa prvotuženim i drugotuženikom.

Uz tužbu su priloženi kupoprodajni ugovori pa tužitelj druge dokaze ne predlaže.

Tužitelj traži troškove parničnog postupka ali predlaže da se oslobodi plaćanja sudske takse zbog lošeg imovinskog stanja.

Pitanje:

1. Pažljivo pročitati istorijat tužbe i utvrditi da li ista ima nedostatke

PODMODUL III -ODGOVOR NA TUŽBU

1.UVODNE NAPOMENE

Odgovor na tužbu je važna procesna radnja kojom se u punoj mjeri primjenjuje načelo kontradiktornosti ili raspravno načelo, zatim dispozitivnosti i efikasnosti postupka. Zato je značajno posvetiti pažnju ovoj oblasti Zakona koja ne obuhvata mnogo odredbi, ali je u praksi postavljeno mnogo pitanja u vezi sa primjenom ovih odredaba.

Ovim podmodulom ćemo približiti oblast odgovora na tužbu sa nekim općim odredbama koje se odnose i na ovu fazu postupka.

Tako ćemo obraditi dostavljanje kao radnju kojom se tuženom omogućava da primi tužbu sa poukom šta treba da uradi u vezi sa tim, sadržaj odgovora na tužbu, šta sa neurednim odgovorom na tužbu, postupanje suda kada primi odgovor na tužbu ili kada ga ne primi,

te budući da se može podnijeti najranije u odgovoru na tužbu i institute protivtužbe, sadržaj iste, postupanje po protivtužbi i odgovor na protivtužbu.

2. DOSTAVLJANJE

Prvostepeni sud kada ocijeni da je tužba uredna, istu zajedno sa priložima dostavlja tuženom na odgovor.

Ova obaveza suda je u skladu sa NAČELOM SASLUŠANJA STRANAKA I KONTRADIKTORNOSTI(čl.5).Time se obezbjeđuje ravnopravnost stranaka u postupku.Dostavljanjem se omogućava svakoj stranci u postupku da sazna za mjesto i vrijeme poduzimanja parničnih radnji i za njihov sadržaj.

Osim dostavljanja tužbe na odgovor, ovo načelo se prepoznaje i u obavezi stranaka da sve podneske dostavljaju u dovoljnom broju primjeraka za protivnu stranu,na ročištima se stranke mogu izjašnjavati na navode i ponuđene dokaze protivne strane, pravni lijekovi se dostavljaju protivnoj strani i sl. Koliki je značaj pravovremeno i pravilno obavještanje stranaka vidi se iz odredbe po kojoj – ako je propuštanjem dostavljanja nekoj stranci onemogućeno da raspravlja pred sudom, to predstavlja povredu postupka zbog koje se može podnijeti i vanredni pravni lijek- ponavljanje postupka koji je pravomoćno završen.

Pravila o dostavi (čl.337) propisuju mogućnost da se dostava izvrši:

Dostava

- **putem pošte**
- **ovlaštena pravna lica registrirane za obavljanje poslova dostave**
- **ovlaštene službena lica suda**

Ove odredbe su izmjenjene u odnosu na raniji ZPP, koji je propisivao da se dostava vrši preko pošte ili nadležne službe općine ili neposredno u sudu od strane radnika suda.

Novina je ustanovljenje ovlaštenih pravnih osoba registriranih za obavljanje poslova dostave. Zakon precizno propisuje proceduru dostavlja jer od te činjenice zavisi mogućnost stranke da raspravlja.

Dostava putem pošte se obavlja:

- 1.preporučenom pismenom pošiljkom s povratnicom;
- 2.običnom pismenom pošiljkom, u kojoj se nalazi i obrazac o potvrdi primitka, koju osoba koja prima pošiljku mora potpisati;

Razlika u ovim načinima slanja putem pošte, ogledaju se u sljedećem:

-kada pošiljku šalje stranka preporučeno sa povratnicom, dan predaje pošti smatra se danom predaje sudu,

-kada pošiljku šalje običnom poštom dan prijema pošiljke u sud je datum kada je stigla pošiljka sudu.

Ova razlika u posljedicama je veoma važna radi ispunjavanja rokova kojima stranka ima pravo na poduzimanje neke radnje,pa ako je rok pri kraju onda najbolji efekat sigurnosti imaju preporučene pošiljke.

Načini dostave su:

- osobama ili ustanovama u inostranstvu ili strancima sa pravom imunitetadiplomatskim putem,ako međunrodnim ugovorom ili zakonom nije drugačije određeno,
- državljanima BiH u inostranstvu-putem pošte ili nadležnog konzularnog ili diplomatskog predstavništva BiH u toj državi,

- fizičkim licima-predajom pismena osobi kojoj se dostava ima obaviti,ako zakonom nije drugačije određeno,
- tijelima vlasti i pravnim osobama-predajom pismena osobi ovlaštenoj za primanje pismena,ili ako se takva osoba ne zatekne u kancelariji ili poslovnoj prostoriji,zaposleniku koji se tu zatekne,
- zakonskom zastupniku odnosno punomoćniku-kada stranku zastupaju,(a ako stranka ima više njih onda samo jednom od njih),
- advokatu-dostavom advokatu ili zaposleniku u njegovoj advokatskoj kancelariji,
- vojnim osobama,policiji,pripadnicima kopnenog,riječnog,pomorskog i zračnog prometa-putem njihova sjedišta ili neposrednog starješine,
- osobama lišenim slobode-preko uprave zatvora,odnosno uprave ustanove za izvršenje krivičnih i prekršajnih sankcija,

Sud može dostavu izvršiti i na način da:

- pravnoj osobi- putem njene poslovne jedinice ako je spor iz pravnog odnosa te jedinice,
- pravnoj osobi sa sjedištem u inostranstvu- putem zastupništva ili predstavništva u BiH.

Pitanja:

-Kako se dostava vrši diplomatskim putem?

Mogući odgovor:

Da bi se dostava uredno izvršila diplomatskim putem pismeno s dostavlja određenom diplomatskom ili konzularnom predstavništvu preko Ministarstva civilnih poslova BiH.

U praksi je uočeno mnogo problema kod neposredne dostave poštom u inostranstvo, jer dostavljači u inostranstvu ne poznaju pravila dostave po našim zakonima, ali i pored toga sud može dostavu u propisanim slučajevima vršiti i na taj način.

Dostava preko ovlaštene pravne osobe ili ovlaštene službene osobe suda

2.1. Fizičkim licima (čl.345):

Dostava fizičkim licima(čl.345)

- **na adresu a ako se ne zatekne u stanu:**
- kome od odraslih članova domaćinstva,
- kućepazitelju ili komšiji ako na to pristanu,
- **na radnom mjestu, a ako se ne zatekne:**
- osobi koja na isto mjestu radi ako na to pristane
- **Stranci poslati obavijest o izvršenoj dostavi drugom licu**

Izuzetak je dostava pismena drugim licima ako to drugo lice učestvuje u parnici kao protivnik, kada dostava nije dopuštena.

Dostavljač koji pismeno ne uruči lično stranci već ga ostavi kod drugih osoba, dužan je stranci poslati obavijest o izvršenoj dostavi.

Iz sudske prakse:

“Odrasli član domaćinstva je svaka osoba sposobna za rasuđivanje, odnosno osoba koja je u stanju shvatiti značaj svoje zakonske obaveze,što treba procijeniti u svakom

konkretnom sličaju. Prema stajalištu domaće sudske prakse odraslim članom primateljeva domaćinstva kojemu se može uručiti poziv smatra se među ostalima I osoba stalno zaposlena u kućanstvu, a koju predstavlja svaka osoba starija od 15 god.koja je zaposlena u primateljevom kućanstvu”

Ako stanuje na adresi a izbjegava pošiljku (čl.346)

- **a dostavljač je pokušao dostavu, članovima porodice,kućepazitelju ili komšiji,a ako takva dostava nije bila moguća**
- **dostavljač ostavlja obavijest u stanu ili radnoj prostoriji,da će pismeno biti ostavljeno u sudu I da ga može podići u roku od 15 dana od dana pokušaja dostave**
- **obavijest šalje i poštom**
- **dostava izvršena preuzimanjem ili istekom roka**

Ako iz nekog razloga dostavljač nije u mogućnosti da dostavu izvrši na način propisan u čl.345 ,dostavljač će:

- ustanoviti da li lice stanuje na toj adresi,

- ostavit će u stanu ili prostoriji gdje radi obavijest,
- ili pribiti na vrata stana ili prostorije obavijest,

Obavijest će sadržavati obaviještenje da stranci:

- da će pismeno biti ostavljeno u sudu i

- da ga ta osoba tamo može preuzeti u roku od 15 dana od dana pokušaja dostave.

Osim obavijesti koja je ostavljena u stanu ili prostoriji,ili na vratima stana I prostorije,dostavljač će istog dana ili slijedećeg,pismenu obavijest poslati preko pošte običnom poštom.

Dostava je obavljena :

1.kada osoba kojoj je pismeno dostavljeno preuzme isto ili

2.protekom roka za preuzimanje pismena iz pismene obavijesti.

Ova pravila o dostavljanju u pogledu obaviještenja su novina ZPPa.

Tužba se dostavlja na adresu iz tužbe i u pravilu je **predviđena lična dostava**,a ako se tuženi ne zatekne na adresi dostavljač će:

Dostava tužbe(čl.347)

- **Ako se ne zatekne u stanu:**

-dostavljač će se obavijestiti kada i gdje bi mogao zateći tuženog

-kod jedne od osoba iz čl.345 st 2 i 3 ili na vrata prostorija ili stana ostaviti obavijest da radi prijema tužbe bude u određeni dan i sat u stanu ili radnom mjestu

- **Ako ni tada ne zatekne:ostavit će nekom od lica iz čl.345 i 346**

Ako je stranka privremeno odsutna**Ako je privremeno odsutna (čl.348 st 1)**

- Vratit će pismeno u sud uz naznaku gdje se osoba nalazi
- Ponovo izvršiti dostavu u odgovarajuće vrijeme

Ako se ustanovi da je osoba kojoj se dostavljanje vrši privremeno odsutna i da joj osobe iz čl.345 st 2 i st.3 ne mogu na vrijeme pismeno dati, vratit će pismeno sudu uz naznaku gdje se osoba nalazi, pa će se dostava ponovo pokušati u odgovarajuće vrijeme.

Ako stranka ne stanuje na adresi**Ako ne stanuje na adresi (čl.348 st.2 i 3)**

- Vratit će pismeno sudu
- Sud će od stranke zatražiti tačnu adresu a ako ne može naći adresu sud će:
  - objaviti pismeno na oglasnoj ploči
  - objaviti najmanje u jednim dnevnim novinama u entitetu
- 15 dana od objave smatra se dostava obavljena

Ako dostavljač utvrdi da lice uopće ne stanuje na datoj adresi:

- vratit će pismeno sudu,
- sud će od stranke zatražiti tačnu adresu.

Ako stranka ne može naći novu adresu protivne stranke, sud će:

- objavljiviti pismeno na oglasnoj ploči suda i najmanje jednim dnevnim novinama u Federaciji odnosno RS.
  - na adresu njenog posljednjeg boravišta, poslati obavijest o objavljivanju,
  - troškove objavljivanja predujmljuje tužitelj.
- Dostava se smatra u tom slučaju obavljena protekom roka od 15 dana od objavljivanja.

Pitanja:

- Od koje dostave će se računati da je dostava izvršena kada se dostava vrši i oglasnom pločom i u dnevnim novinama?

Mogući odgovor:

Smatra se da je rok od kojeg se računa da je dostava izvršena počinje teći zadnjom izvršenom objavom.

Ako dostavljač ustanovi tačnu adresu obaviti će dostavu na naknadno ustanovljenu adresu.

Ako stranka promjeni adresu**Promjena adrese(čl.352)**

- od podnošenja tužbe pa 6 mjeseci po pravosnažnosti postupka stranka je dužna svaku promjenu adrese prijaviti sudu.
- ako je izjavljena revizija taj rok se produžava za 6 mjeseci od dostave revizijske odluke

- **Ako ne obavijeste sud svaka dostava će se vršiti objavljivanjem na oglasnoj ploči suda, a 15 dana po objavi se smatra da je dostava izvršena**

čl.352 ZPP-a

AKO STRANKA ILI NJEN ZASTUPNIK U TOKU POSTUPKA ILI PRIJE PROTEKA ROKA OD ŠEST MJESECI NAKON PRAVOMOĆNOG OKONČANJA POSTUPKA PROMJENE ADRESU NA KOJU SE DOSTAVA OBAVLJA, DUŽNI SU O TOME ODMAH OBAVIJESTITI SUD.

Ova odredba je **novina** Zakona. Ovaj rok se produžava ako bude izjavljena revizija ili prijedlog za ponavljanje postupka i to sve dok na protekne 6 mjeseci od dostave odluke u povodu revizije ili prijedloga za ponavljanje postupka. Ovo je novina u ZPPu u odnosu na raniji zakon, koji je obavezu stranaka da sud obavijeste o promjeni adrese vezivao za donošenje drugostepene odluke.

Ako se u povodu vanrednog pravnog lijeka pravomoćna odlika ukine i predmet vrati na ponovno suđenje, smatrat će se da rok od 6 mjeseci nije ni počeo teći.

AKO STRANKA ILI NJEN ZASTUPNIK NE OBAVIJESTE ODMAH SUD O PROMJENI ADRESE, SUD ĆE ODREDITI DA SE DALJNJE DOSTAVE U PARNICI OBAVLJAJU OBJAVOM PISMENA NA OGLASNOJ PLOČI SUDA, SVE DOK STRANKA ILI NJEN ZASTUPNIK NE OBAVIJESTE SUD O SVOJOJ NOVOJ ADRESI.

U toj situaciji dostava se smatara obavljenom protekom 15 dana od objave dostave na oglasnoj ploči.

Odbijanje prijema

Odbijanje prijema pismena (čl.350)

- **ostavit će pismeno u prostoriji gdje se dostava obavlja ili**
- **će pismeno pribiti na vrata prostorije**
- **na dostavnici će zabilježiti dan, sat, i razlog odbijanja primitka, te mjesto gdje je pismeno ostavljeno**

Kada stranku zastupa zakonski zastupnik ili punomoćnik, dostava se obavlja zakonskom zastupniku ili punomoćniku (čl.340).

Iz sudske prakse:

“Pravila o dostavljanju punomoćniku a ne stranci, kogentne je naravi pa ni stranke ne mogu izbjeći njegovu primjenu klauzulama u punomoći.”

-“Kad je pismeno dostavljeno i stranci i njezinom punomoćniku, rok za izjavljivanje revizije počeo je teći od dana kad je prijepis presude dostavljen punomoćniku, jer se, prema odredbi čl.340 ZPP-a, stranci koja ima punomoćnika dostava obavlja punomoćniku.”

2.2. Dostavljanje pravnim licima (čl.349)

Dostava pravnim licima koja su na adresi (čl.349)

- predajom pismena osobi ovlaštenoj za primanje pismena a ako se ne zatekne
- zaposleniku koji se zatekne u toj prostoriji a ako ni to nije moguće
- ostavit će obavijest da će pismeno biti ostavljeno u sudu i da ga mogu preuzeti u roku od 15 dana,a istakom roka se smatra dostava izvršena

Pravnim osobama dostavu vrše samo:

- ovlaštena pravna osoba registrirana za obavljanje poslova dostave i
- ovlaštena službena osoba suda.

Dostava tijelima vlasti i pravnim osobama obavlja se predajom pismena osobi ovlaštenoj za primanje pismena, ili ako se takva osoba ne zatekne u kancelariji, zaposleniku koji se tu zatekne. Ako se dostava ne može ni tako izvršiti, a sjedište tijela ili pravne osobe je na datoj adresi,ostavit će u kancelariji ili poslovnoj prostoriji pismenu obavijest da će predmetno pismeno biti ostavljeno u sudu i da ga tamo može preuzeti u roku od 15 dana od pokušaja dostave. A ako se kancelarije ili poslovne prostorije ne nalaze na datoj adresi primjenit će se odredbe čl.348 st.3 i st.7.

Dostava pravnim licimakoja nisu na adresi

- vratit će pismeno sudu
- sud će pozvati tužitelja da dostavi pravu adresu sjedišta a ako ovaj ne nađe novu adresu:
  - objavit će na oglasnoj ploči suda
  - objavit će u dnevnim novinama
- Dostava se smatra obavljenom 15 dana od objavljivanja

Ako stranka ODBIJE primiti pismeno, dostavljač će pismeno ostaviti u prostoriji, ili će ga pribiti na vrata prostorije-

Na dostavnici će zabilježiti dan, sat i razlog odbijanja,te mjesto gdje je pismeno ostavljeno i time se **smatra da je pismeno dostavljeno.**

Dostava se obavlja svaki dan, u bilo koje vrijeme a način dostave ovisi od osobe kojoj se pismeno dostavlja.

Kada se pismeno dostavlja ličnim uručjenjem,može se obaviti na bilo kojem mjestu.

Dostavnica je potvrda(dokaz) o obavljenoj dostavi, a potpisuju je primatelj I dostavljač(čl.351).

U slučaju da je primatelj nepismen ili je nije u stanju potpisati,dostavljač će napisati slovima dan primitka, ime stranke i prezime, u kom svojstvu prima pismeno te će staviti naznaku zašto primatelj nije stavio svoj potpis.

Ako primatelj odbije potpisati dostavnicu,dostavljač će to zabilježiti na dostavnici I ispisati dan predaje i time se smatra da je dostava obavljena.

Ako se dostava tužbe vrši licu koje se nije zateklo u stanu,pa dostavljač pismeno ostavlja nekom od lica iz čl.347 st 1, na dostavnici će pored potvrde o primitku naznačiti da je

predhodila pismena obavijest. kada se dostava vrši predajom pismena drugoj osobi, na dostavnici će se naznačiti odnos tih osoba.

Kada se dostava vrši po čl.346,navest će se dan i sat kada je dostava pokušana i mjesto gdje je ostavljena obavijest.

Iz sudske prakse:

“Za činjenice navedene na dostavnici važi presumpcija istinitosti dok se ne dokaže suprotno.”

2.3. Ako je stranka u inostranstvu a nema punomoćnika

Punomoćnik za prijem pismena (čl.353 i 354)

- **Ako tužitelj ili tuženi borave u inostranstvu**
- **Ako više osoba zajednički tuže a nemaju zajedničkog punomoćnika**

Kada je tužitelj ili njegov zastupnik u inostranstvu, a nemaju punomoćnika u BiH, dužni su već pri podnošenju tužbe imenovati PUNOMOĆNIKA ZA PRIMANJE PISMENA.

A ako to sami nisu uradili, sud će ih pozvati da u određenom roku imenuju punomoćnika za primanje pismena uz upozorenje da će u suprotnom tužbu odbaciti (čl.353 st.1). Kada se tuženi ili njegov zastupnik nalaze u inostranstvu, a nemaju punomoćnika u BiH, sud će prilikom dostave prvog poziva pozvati ga da u primjerenom roku postave punomoćnika za prijem pismena, uz upozorenje da će sud u suprotnom, na tuženikov trošak postaviti zastupnika za primanje pismena. Kada stranaka opozove punomoćnika za prijem pismena, a istovremeno ne postavi drugog, sud će dostavu obavljati objavom pismena na oglasnoj ploči suda, dok stranaka ne postavi novog.

Kada punomoćnik za prijem pismena stranci otkaže punomoć, a stranaka ne imenuje drugog u roku od 30 dana, sud će stranci na njen trošak imenovati zastupnika za primanje pismena. Sredstva predjmljuje tužitelj.

Kada više osoba zajednički tuže, a nemaju zajedničkog zakonskog zastupnika ili punomoćnika, sud ih MOŽE pozvati da u određenom roku imenuju zajedničkog punomoćnika za primanje pismena. A ako sami tužitelji to ne urade u roku, sud će jednog od njih odrediti za zajedničkog punomoćnika za primanje pismena, I o tome obavijestiti stranke. To se odnosi I na jedinstvene suparničare I na tužitelje I tužene. (čl.354).

2.4. Dostava od strane stranaka

U cilju ekonomičnosti postupka predviđena je novina ZPPa u oblasti dostave podnesaka protivnoj stranci. To pravo je dato strankama osim kada su predmet dostave:

- tužba,
- protutužba i
- pravni lijekovi.

Kada stranka dostavi jedan podnesak drugoj stranci, drugi takav podnesak će dostaviti sudu sa napomenom I dokazom da je dostava drugoj stranci već obavljena.

Ista zakonska rješenja propisana su i ZPP-om pred Sudom BiH.

Međutim **ZPP Brčko Distrikta** je zadržao ranija rješenja. Tako je ovim Zakonom predviđena dostava samo u pravilu preko pošte, a može i preko radnika suda ili neposredno u sudu (čl.81). Osim toga dostava pismena koja se moraju lično

uručiti(tužba,presuda,pravni lijek...) dostavljaju se stranci lično ili njenom punomoćniku, a ako ga nema i stranka nije na adresi,dostavljač ostavlja obavijest kada bi i na kojem mjestu bi mogao tu osobu zateći i tu obavijest ostaviti kod nekog od odraslih članova porodičnog domaćinstva, a ako I njega nema onda kod kućepazitelja ili susjeda,ako na to pristanu. Ako i nakon ostavljene obavijesti dostavljač ne zatekne lice kojem treba izvršiti dostavu,ostavit će pismeno kod člana porodičnog domaćinstva,ili kućepazitelja ili susjeda ako ovi na to pristanu.

Ako je lice odsutno sa adrese, vratit će pismeno uz napomenu gdje se lice nalazi

Ako lice odbije da primi pismeno ,dostavljač će ga ostaviti u stanu ili prostoriji gdje ta osoba radi ili će pismeno pribiti na vrata stana ili prostorije,a na dostavnici će zabilježiti dan, sat i razlog odbijanja prijema i mjesto gdje je pismeno ostavljeno.

Ako stranka do donošenja drugostepene odluke promjeni adresu dužna je o tome obavijestiti sud,a ako to ne učini a promjeni adresu i dostavljač ne mogne saznati novu adresu,sve daljnje dostave će se vršiti putem oglasne ploče suda.Dostava se smatra izvršenom 8 dana od stavljanja pismena na oglasnu ploču suda.

Ovim Zakonom je zadržana i obaveza suda da nastoji od nadležnog organa Distrikta ili na drugi način dobiti potrebne podatke ako stranka sama nije u mogućnosti saznati adresu lica kojem se pismeno treba dostaviti.

U ovom dijelu se značajno razlikuje Zakon Distrikta Brčko od ostalih Zakona(FBiH, RS i Suda BiH) koji su potpuno napustili obavezu suda da traži adresu stranke u bilo kojem slučaju.

3. ODGOVOR NA TUŽBU

3.1. Dostavljanje odgovora na tužbu

Odgovor na tužbu(čl.70-73)

- **Tuženi je dužan po prijemu tužbe dostaviti odgovor na tužbu**
- **Rok za tu radnju je najkasnije 30 dana**
- **Sud je dužan poučiti tuženog o ovim obavezama i posljedicama nedostavljanja**

Nakon prijema tužbe sa priložima, tuženi je dužan najkasnije u roku od 30 dana dostaviti sudu pismeni odgovor na tužbu.(čl.70). Međutim prilikom dostavljanja tužbe tuženom, SUD je dužan poučiti tuženog:

- o obavezi dostavljanja odgovora na tužbu,
- o tome šta treba da sadrži odgovor na tužbu,
- o posljedicama nedostavljanja odgovora na tužbu.

Sadržaj odgovora na tužbu je pojmovno ograničen na zahtjeve istaknute u tužbi i na procesna pitanja koja se pojavljuju u vezi sa tim zahtjevom .

U odgovoru na tužbu tuženi ne može isticati svoje meritorne zahtjeve protiv tužioca osim zahtjeva za naknadu parničnih troškova i prigovora radi k o m p e n z i r a n j a u parnici, jer takvi zahtjevi predstavljaju novu tužbu, ne odnose se na tužbeni zahtjev. Ali tuženi može u odgovoru na tužbu podnijeti protivtužbu.

Novina u ovoj odredbi u odnosu na raniji ZPP jeste što je novim ZPP-om davanje odgovora na tužbu **OBAVEZNO**, a ranije to davanje bilo fakultativno.

Kada iz nekog razloga tuženi ne dostavi odgovor na tužbu postavlja se pitanje da li zbog toga trpi posljedice.

Zakon to predviđa samo kada je tužitelj predložio donošenje presude zbog propuštanja(čl.182 st.1), kada sud može iz razloga ne dostavljanja odgovora na tužbu u zakonskom roku i kada tužbeni zahtjev nije očigledno neosnovan, donijeti presudu zbog propuštanja.

Ne dostavljanje odgovora na tužbu

- **Mogućnost donošenja presude zbog propuštanja ako je donošenje ove presude predložio tužitelj u tužbi**
- **Drugih posljedica nema**

S druge strane dostavljanjem odgovora na tužbu:

- **Tuženi se upušta u raspravljanje što ima za posledicu:**

-treba pristanak tuženog za subjektivno preinačenje

-viši sud prvog stepena ne može oglasiti

nenadležnim za predmete iz nadležnog nižeg suda

-tuženi ne može više isticati prigovornjesne nenadležnosti a ni sud po sl.duž.

Ovakva **novina** Zakona imala je za cilj da se tuženi aktivno uključi u postupak u ranoj fazi čime je “pripremanje glavne rasprave” kao faza postupka dobila veliki značaj za dalji tok postupka.

3.2. Sadržaj odgovora na tužbu

Odgovor na tužbu sadrži:

Elemente podneska

Procesne prigovore

Izjašnjenje o zahtjevu

Protivtužbeni zahtjev

ČL.71. U ODGOVORU NA TUŽBU, TUŽENI ĆE ISTAĆI MOGUĆE PROCESNE PRIGOVORE I IZJASNITI SE DA LI PRIZNAJE ILI OSPORAVA POSTAVLJENI TUŽBENI ZAHTJEV,TE NAVESTI I DRUGE PODATKE KOJE U SKLADU SA ODREDBOM ČL.334 OVOG ZAKONA MORA IMATI SVAKI PODNESAK.

Procesni prigovori i pravni osnov odgovora na tužbu su fakultativni elementi(kao kod tužbe), jer se mogu istaći samo ako postoje, ali ako postoje i oni su obavezan elemenat kao i ostali (izjašnjenje, sadržaj podneska, razloge osporavanja, činjenice i dokaze).

AKO TUŽENI OSPORAVA TUŽBENI ZAHTJEV, ODGOVOR NA TUŽBU MORA SADRŽAVATI I RAZLOGE IZ KOJIH SE TUŽBENI ZAHTJEV OSPORAVA, ČINJENICE NA KOJIMA TUŽENI ZASNIVA SVOJE NAVODE, DOKAZE

KOJIMA SE UTVRĐUJU TE ČINJENICE, TE PRAVNI OSNOV ZA NAVODE TUŽENOG.

Izjašnjenje o zahtjevu(čl.71)

- **ako osporava mora navesti:**
- razloge iz kojih se osporava
- činjenice na kojima zasniva navode
- dokaze kojima se utvrđuju te činjenice
- pravni osnov za navode

Kod izjašnjenja da li priznaje ili osporava tužbeni zahtjev,tuženi se zapravo upušta u meritum spora, a time se *tuženi onemogućuje da isticanjem procesnih prigovora odugovlači izjašnjenje o meritumu* dok se ne rješe procesni prigovori.

Ovo je značajna **novina** ZPPa jer u velikoj mjeri onemogućuje odugovlačenje postupak u ranoj fazi.

Upuštanje tuženog u meritum spora ima značaja:

-kod subjektivnog preinačenja tužbe.

Ranijim ZPPom to je bilo značajno i zbog prigovora mjesne i stvarne nadležnosti kao I kod povlačenja tužbe, ali novim zakonom to sada nije od značaja jer se ti procesni prigovori vežu za dostavljanje tužbe na odgovor i podnošenja odgovora na tužbu. Tuženi u odgovoru na tužbu može priznati tužbeni zahtjev i u tom slučaju sud će donijeti presudu na osnovu priznanja po čl.180 ZPP-a,osim ako se radi o nedopuštenim raspolaganjima.

Ako tuženi osporava zahtjev tužbe dužan je navesti koji dio tužbenog zahtjeva osporava ili cijeli zahtjev,osporava li osnov i visinu ili samo jedno od njih,te svoje navode potkrijepiti činjenicama i dokazima.

Primjer:ANEKS 9

Kada je odgovor na tužbu nerazumljiv ili nepotpun sud će radi otklanjanja tih nedostataka postupiti po čl.336:

- vratiti podnesak radi ispravke ili dopune,
- navesti šta sve treba ispraviti ili dopuniti,
- odrediti rok koji ne može biti duži od 8 dana.

Ako odgovor na tužbu ne bude vraćen u roku smatrat će se **POVUČEN**.

Ako odgovor na tužbu bude vraćen ali bez ispravke ili dopune **ODBACIT** će se,što će sud uraditi i ako nije podnesen u dovoljnom broju primjeraka.

Ista Zakonska rješenja propisana su **ZPPom pred Sudom BiH**. Međutim **ZPP-om Brčko Distrikta BiH** je propisano da će sud od tuženog zatražiti da podnese odgovor na tužbu,sa rokom od najviše 15 dana od dostave tužbe.Ako u tom roku tuženi ne dostavi odgovor na tužbu sud će zakazati pripremno ročište. Iz ovakvog rješenja se vidi razlika u odnosu na ostala procesna rješenja, jer je u ostalim Zakonima predviđena obaveza tuženog da podnese odgovor na tužbu.

3.3. Preboj potraživanja(kompenzacija)

U odgovoru na tužbu tuženi može istaći prigovor p r e b o j a potraživanja.

To će se desiti kada dva pravna subjekta steknu jedan prema drugome egzistentna, istovrsna i dospelja potraživanja.

Međutim u pravnoj teoriji i praksi preovladava mišljenje da sam susret navedenih potraživanja nema konstitutivan značaj, već je potrebno da jedan od partnera jednostranim građanskopravnim poslom- izjavom volje, saopćenom protivniku, prouzroči navedeni konstitutivni učinak. Ali gašenje uzajamnih potraživanja ne nastupa tek od saopćenja volje o kompenzaciji protivniku, već od časa kad su se uzajamna potraživanja određenih svojstava *relativa*(ex tunc).

Ako su potraživanja različita po visini, ovlašteniku većeg iznosa pripada pravo na ostvarenje viška prema svom partneru.

Kompenzacijom su prestala ovlaštenja obiju stranaka, pa tuženi može samo poricati osnovanost tužiteljeve tvrdnje o postojanju potraživanja prema tuženom i predložiti da se njegov zahtjev odbije.

Ovdje sud u presudi treba da odgovori samo na tužbeni zahtjev tužitelja, jer tuženikovog nema, pa nema mjesta primjeni odredbe o dužnosti odlučivanja(u izreci presude) i o postojanju tuženikovog potraživanja istaknutog radi prebijanja.

Sud je dužan da brine i o izvanprocesnoj kompenzaciji koja predstavlja jedan od načina uzajamne isplate, bez obzira na to od koje je stranke za to saznao. Zakon predviđa u odredbi čl.191 st.3 da izreka presude sadrži odluku o postojanju ili nepostojanju tražbine istaknute radi preboja. Kada se u postupku istakne prigovor kompenzacije i traži da se izvrši uzajamno prebijanje potraživanja, prigovor ta potraživanja konstitutivno ne gasi, on tek stvara osnovu za kompenzaciju konstitutivnom odlukom suda.

Prigovor kompenzacije se bi mogao istaći nakon pripremnog ročištu kao i drugi materijalnopравни prigovori(zastara potraživanja i sl.).To iz razloga što sud po novom Zakonu na pripremnom ročištu odlučuje o kojim pitanjima će se raspravljati na glavnoj raspravi, a jedno o takvih pitanja bi bilo i pitanje kompenzacije.

Dok je prigovor o kompenzaciji pendentan, ne može se o tom zahtjevu pokrenuti druga parnica među istim strankama.

Ali ako do kompenzacije nije došlo ili prigovor kompenzacije nije istaknut u parnici, pravomoćnost odluke o tužbenom zahtjevu ne obuhvaća i tuženikovo potraživanje prema tužitelju.

Kad sud povodom prigovora radi kompenzacije u parnici ne bi presudom utvrdio da takvo potraživanje postoji, već bi samo utvrdio da takvo potraživanje ne postoji, već bi samo usvojio tužiteljev tužbeni zahtjev , tuženi bi naknadno u novoj parnici mogao isticati isti zahtjev protiv dosadašnjeg tužitelja, jer o njemu nije odlučeno.Da se to spriječi umjesno je, što zakon određuje da sud mora presudom odlučiti i o potraživanju istaknutom radi preboja.⁸²

Iz sudske prakse:

“Sud je dužan u izreci presude odlučiti o postojanju, odnosno nepostojanju tražbine istaknute u preboju, a ne samo o zahtjevu protivtužbe, kad je tuženi do nespornog iznosa tužbe stavio prigovor preboja, a za preostali iznos svoje tražbine podnio protivtužbu”

4. PROTIVTUŽBA (čl.74)

Kada tuženi u parnici koju je pokrenuo tužitelj protiv njega, istakne samostalan zahtjev protiv tužitelja, pred istim sudom, radi se o PROTIVTUŽBI.

Protivtužba je tužba tuženog protiv tužitelja iz parnice koju je ovaj protiv tuženog ranije pokrenuo. Njome tuženi ostvaruje pred istim sudom protiv tužitelja jedan svoj samostalan tužbeni zahtjev.

Za protivtužbu u pogledu sadržaja i forme važi sve ono što važi i za tužbu. Tuženi nije dužan da svoj zahtjev ostvaruje u protivtužbi, pa to može učiniti i u jednoj samostalnoj parnici. Protivtužba je samo mogućnost a ne i dužnost za tuženog.

Uslovi za podnošenje protivtužbe su:

- da je podnesena najkasnije u odgovoru na tužbu ili na pripremnom ročištu,
- ako je stvarno nadležan isti sud **i da:**
  - je zahtjev protivtužbe u vezi sa tužbenim zahtjevom ili
  - se zahtjevi mogu prebiti ili
  - protivtužbeni zahtjev glasi na utvrđenje nekog prava ili pravnog odnosa o čijem postojanju ili nepostojanju zavisi u cjelosti ili djelimično odluka o tužbenom zahtjevu.

Protivtužba(čl 74)

- **ako je zahtjev u vezi sa tužbenim zahtjevom ili**
- **ako se ti zahtjevi mogu prebiti ili**
- **ako se traži utvrđenje nekog prava ili pravnog odnosa od kojeg zavisi odluka o tužbenom zahtjevu**

S obzirom na odnos zahtjeva istanutih u tužbi protivtužbi imaju tri vrste protivtužbi:

1. koneksna protivtužba- ako je zahtjev protivtužbe u vezi sa tužbenim zahtjevom, obično iz istog pravnog odnosa;

2.kompenzaciona protivtužba- ako tužitelj i tuženi ističu kondemnatorne zahtjeve koji se uzajamno mogu prebiti;

3.prejudicijerna protivtužba- ako se protivtužbom traži utvrđivanje prava ili pravnog odnosa od čijeg postojanja ili ne postojanja zavisi u cjelini ili djelimično, odluka o tužbenom zahtjevu.

Pravila o protivtužbi omogućavaju tuženom da do zaključenja glavne rasprave može podnijeti protivtužbu, ali pod slijedećim uslovima:

- **može se istaći:**
  - u odgovoru na tužbu**
  - na pripremnom ročištu**
  - do zaključenja glavne rasprave-ako tužitelj na to pristane i sud ocijeni da nije usmjereno na odugovlačenje postupka**

Nakon pripremnog ročišta protivtužbu tuženi može podnijeti samo:

- ako tužitelj da saglasnost i
- ako sud ocijeni da podnošenje protivtužbe nije usmjereno na odugovlačenje postupka. Sve pravne posljedice protivtužbe tuženi može ostvariti i u samostalnoj parnici, pa je prihvatanje protivtužbe isključivo rješenje primjene principa ekonomičnosti postupka. Protivtužba ne može biti podnesena ako je za njeno rješavanje stvarno nadležan viši sud.

A ako bude podnesena sud je neće odbaciti već će se oglasiti nenadležnim i dostaviti protivtužbu nadležnom sudu. No ovo sada nije interesantna odredba budući da je Zakonom o sudovima FBiH i RS propisana sva prvostepena nadležnost općinskim odnosno osnovnim sudovima. St.4 čl.74 propisuje da se odredbe ovog zakona o tužbi i odgovoru na tužbu, na odgovarajući način primjenjuju i na protivtužbu.

To bi značilo:

- da sud ispituje blagovremenost, urednost ili potpunost protivtužbe,
- da je dostavlja tužitelju na odgovor,
- da može donijeti sva procesna rješenja u vezi sa protivtužbom.

Primjer: ANEKS 10

Iz sudske prakse:

-“Ako je prvostepeni sud ocijenio da je zahtjev iz protivtužbe neuredan, nije zbog toga mogao odbiti da odlučuje po protivtužbi, već je morao po stupiti po čl.109 preuzetog ZPPa, tj.prvo tuženog poučiti i pomoći mu da protivtužbu ispravi odnosno dopuni, pa ako to tuženi ne učini, sud je mogao protivtužbu odbaciti, a o uređenom (ispravljenom I dopunjenom) zahtjevu iz protivtužbe morao je odlučiti.”

-“Prvostepeni sud nije u obrazloženju pobijane presude cijenio, a time ni raspravio, pa ni obrazložio istaknuti prigovor neblagovremenosti podnesenog protivtužbenog zahtjeva.Takvim postupanjem prvostepeni sud je nezakonito onemogućio strankama da

raspravljaju pred sudom, na koju povredu ukazuje tužilac žalbom, pa je istu valjalo uvažiti, pobijanu presudu ukinuti u dosuđujućem dijelu za protivtužbeni zahtjev i u tom dijelu vratiti prvostepenom sudu na ponovno suđenje.” **Zakonom o parničnom postupku pred Sudom BiH** je institute protivtužbe regulisan čl.41,a po sadržaju je identična sa odredbom čl.74 ZPPa FBiH I RS. **ZPP-om Brčko Distrikta BiH** je protivtužba regulisana čl.131,I po toj odredbi protivtužba se može podnijeti do zaključenja glavne rasprave.

VJEŽBA 2 PODMODUL-ODGOVOR NA TUŽBU I PROTIVTUŽBA

1.Nakon dostave tužbe na odgovor sud ustanovljava da dostavnica nije uložena u spis.Provjerom u pisarnici utvrđuje da se ni u pisarnici ne nalazi.

Pitanje:

-Šta će sud uraditi?

2.Dostavljač na datoj adresi nije našao tuženog pa je tužbu uručio osobi za koju je naznačeno da je član domaćinstva. Na dostavnici nije naznačeno da li je poslata obavijest stranci o takvom uručenju.

Pitanje:

-Da li će sud pozvati dostavljača da se izjasni, ponoviti dostavu ili nešto treće?

3.Sud je utvrdio da tužena kojoj se pismeno ima dostaviti nije na na adresi iz tužbe, niti je poznato njeno prebivalite ili boravište, naložio je tužitelju da dostavi novu adresu, a tužitelj izvještava sud da nema druge adrese,niti je može ustanoviti.

Pitanje:

-Šta će sud uraditi?

4.Kada drugostepeni sud dostavlja svoju odluku stranci i utvrdi da je stranka promjenila adresu, da li će vratiti spis Općinskom sudu da on to riješi ili će postupiti kao I prvostepeni sud?

Pitanje:

-Šta bi ste vi uradili?

5. Tužitelj je podnio tužbu protiv tuženog radi naknade štete. Tuženi je u odgovoru na tužbu podnio protivtužbeni zahtjev radi utvrđivanja vlasništva na nekretninama koje se nalaze na području drugog mjesno nadležnog suda.

Pitanje:

-Da li ćete prihvatiti raspravljanje po toj protivtužbi?

6. Tuženi u svom odgovoru na tužbu navodi da u slučaju udovoljavanja tužbenom zahtjevu, on podnosi protivtužbeni zahtjev koji glasi...

Pitanje:

-Da li ćete raspravljati po takvoj protivtužbi?

7. U određenom roku tuženi nije dao pismeni odgovor na tužbu, pa je sud zakazao pripremno ročište.

Pitanje:

-Može li sud zakazati pripremno ročište bez konsultacija sa strankama?

8. Tuženi je dao odgovor na tužbu u kojem je istakao da osporava osnov i visinu tužbenog zahtjeva.

Pitanje:

-Da li je uredan odgovor na tužbu-obrazložiti?

9. Za tuženog kojem je dostavljen tužba sudu je vraćena dostavnica uz napomenu da je na putu u Italiji.

Pitanje?

-Čta će sud uraditi?

10. U slučaju kada sud ustanovi da tuženi ne stanuje na adresi iz tužbe pa tužitelj ne može ustanoviti njegovu adresu, sud će dostavu izvršiti objavljivanjem na oglasnoj ploči sud i najmanje u jednim dnevnim novinama.

Pitanje:

-Od kojeg objavljivanja se računa da je dostava izvršena?

11. U postupku po tužbi tužitelja protiv tuženog radi isplate duga od 10.000,00 KM, tuženi je u odgovoru na tužbu istakao protivtužbeni zahtjev da se tužitelj obaveže da njemu isplati na ime duga iznos od 20.000,00 KM. Tužitelj na pripremnom ročištu povlači tužbu.

Pitanje:

-Kako tretirati protivtužbu datu prije izjave o povlačenju tužbe i u vezi sa tim kako cijeliti mjesnu nadležnost?

PODMODUL IV - PRIPREMNO ROČIŠTE

1. UVODNE NAPOMENE

Ovim podmodulom će se obraditi zakazivanje pripremnog ročišta kao jedna radnja koja je izmjenjena novim odredbama Zakona., zatim tok pripremnog ročišta, zakazivanje glavne rasprave. Ali će se obraditi neki procesni instituti koji se mogu pojaviti kao prigovor na pripremnom ročištu kao što su: javnost postupka, jezik u postupku i izuzeće sudije.

Na pripremnom ročištu sud može predložiti strankama i alternativno rješavanje spora (medijaciju ili sudsko poravnanje), pa je i ova oblast obuhvaćena predmetnim podmodulom.

2. ZAKAZIVANJE PRIPREMNOG ROČIŠTA

Završna faza pripremanja za glavnu raspravu je pripremno ročište. Novim Zakonom je ovoj fazi postupka data izuzetno velika važnost. To iz razloga što je Zakon predvidio u odredbi čl.11 da se prvostepeni postupak, u pravilu, sastoji od dva ročišta:

- pripremnog ročišta i
- ročišta za glavnu raspravu.

To znači da je obavezno zakazivanje pripremnog ročišta a samo izuzetno sud može zakazati glavnu raspravu bez pripremnog ročišta. čl. 75

NAKON PRIJEMA ODGOVORA NA TUŽBU, ODNOSNO ODGOVORA NA PROTIVTUŽBU, SUD ĆE ZAKAZATI PRIPREMNO ROČIŠTE. ČL.76
ODRŽAVANJE PRIPREMNOG ROČIŠTA JE OBAVEZNO, OSIM U SLUČAJEVIMA U KOJIMA SUD, NAKON ISPITIVANJA TUŽBE I ODGOVORA NA TUŽBU, UTVRDI DA MEĐU STRANKAMA NEMA SPORNIH ČINJENICA ILI DA ZBOG JEDNOSTAVNOSTI SPORA ODRŽAVANJE PRIPREMNOG ROČIŠTA NIJE POTREBNO.

To je jedna od **novina** ZPP-a,kojom se propisuje obaveznost održavanja pripremnog ročišta, što nije bilo propisano ranijim ZPP-om.

Sud u određenom slučaju može odmah da zakaže glavnu raspravu bez pripremnog ročišta. To će biti samo u slučaju da među strankama nema spornih činjenica ili zbog jednostavnosti spora održavanje pripremnog ročišta nije potrebno.To je međutim izuzetak,od pravila da je pripremno ročište obavezna procesna radnja.

Zakazivanje pripremnog ročišta se vrši r j e š e n j e m.Pogrešna je praksa sudova da ročišta zakazuju dopisima, jer sve odluke sud donosi rješenjima, pa i odluku o zakazivanju pripremnog ročišta.

Međutim obaveza suda je da pripremno ročište odredi uz KONSULTACIJU sa strankama(čl.75 st 3).To praktično znači da bi sud prije zakazivanja pripremnog ročišta morao kontaktirati stranke ili njihove punomoćnike putem telefona ili neposredno, te zajedno sa njima odrediti datum zakazivanja pripremnog ročišta.

Ova odredba je obaveznog karaktera, jer Zakon propisuje da se u pravilu treba tako postupiti ali praksa pokazuje da u nekim slučajevima to nije moguće.

Novina Zakonom koji određivanjem konsultacija sa strankom i rokova za zakazivanje pripremnog ročišta, dosljedno primjenjuje načelo efikasnosti postupka, ali Zakon nije propisao najkraći rok za pripremanje stranke, što je imao raniji zakon u svojim odredbama(najmanje 8 dana od prijema poziva).

Konsultacija sa strankama

- Datum održavanja pripremnog ročišta ili
- Neformalan plan suđenja i upoznavanje stranaka sa tokom postupka

Dilema:

-Da li na konsultaciji treba sa strankama razgovarati o predmetu spora u vidu “preliminarne konferencije”?

Mogući odgovor:

Dosljednim tumačenjem Zakona proizilazi da se na konsultacijama stranke i sud dogovaraju o datumu zakazivanja pripremnog ročišta. Stoga ne bi bilo u skladu sa Zakonom u toj fazi postupak razgovarati i o predmetu spora, ali je iz prakse evropskih sudova proizišlo mišljenje da bi razgovor u obliku stvaranja plana suđenja i upoznavanja sa tokom postupka, naročito sada kada je donesen novi ZPP sa kojim stranke i nisu dovoljno upoznate, bilo korisno obuhvatiti i te radnje.

Po drugima, konsultacije se svode samo na određivanje datuma pripremnog ročišta, što, bez sumnje jeste Zakonska definicija.

-Da li će sud pozivati stranke na konsultaciju i kada tuženi ne dostavi odgovor na tužbu?

Mogući odgovor:

Sud bi i u tom slučaju trebao u pravilu pozivati stranke na konsultaciju o datumu zakazivanja pripremnog ročišta. Sud će nakon prijema odgovora na tužbu ili ako odgovor nije dat, protekom roka za odgovor, a ako tužilac u tužbi nije predložio donošenje presude zbog propuštanja, zakazati pripremno ročište.

Pripremno ročište

• 30 dana:

- od dana prijema odgovora na tužbu ili

-proteka roka za podnošenje odgovora na tužbu

-a ako je tuženi podnio protivtužbu od dana prijema odgovora na protivtužbu

Međutim sud će **uvijek** zakazati pripremno ročište **ako tuženi nije dao odgovor na tužbu**, a nisu postojali uslovi za donošenje presude zbog propuštanja. To je iz razloga što sud bez izjašnjenja tuženog o zahtjevu tužbe kao i činjeničnim navodima i dokazima, ne može utvrditi ima li spornih činjenica među njima ili ne, niti može odlučiti o procesnim pitanjima. Prednost održavanja pripremnog ročišta je mogućnosti stranaka da još jednom imaju priliku da iznesu nove činjenice i predlože nove dokaze, jer na glavnoj raspravi to više ne mogu osim pod zakonom predviđenim uslovima.

Na odluku suda da glavnu raspravu održi bez pripremnog ročišta nije dozvoljena posebna žalba.

Poziv za pripremno ročište

(čl.77 i 352)

• obavijestiti stranke o posljedicama izostanka

• da su dužne najkasnije na pripremnom ročištu iznijeti sve činjenice i predložiti dokaze

• na pripremno ročište donijeti sve isprave i predmete koje žele upotrijebiti kao dokaz

• poučiti ih o obavezi da obavijeste sud o promjeni adrese

Poziv za pripremno ročište treba sadržavati navedene elemente što je detaljnije upozorenje nego po ranijem ZPP-u, kojim je trebalo navesti u pozivu samo da ponesu sve isprave i sve predmete koje žele predložiti kao dokazi. U pozivu strankama sud je dužan upozoriti ih na zakonske posljedice nedolaska na pripremno ročište, tj. da će, ukoliko tužilac ne predloži održavanje ročišta u njegovoj odsutnosti, a uredno je obaviješten da može nastupiti presumpcija povlačenja tužbe, te da će se pripremno ročište održati ukoliko na ročište ne dođe uredno obaviješteni tuženi.

Ovo je jedan od **izuzetaka** da je **NAPUŠTENO NAČELO POUČAVANJA STRANAKA**.

Primjer: ANEKS 11

Navedene odredbe su u Zakonu fragmentarno i nepotpuno regulisale tok postupka I aktivnosti stranaka i suda u vezi sa propisivanjem obaveze stranaka da na pripremno ročište donesu sve isprave i predmete koje žele upotrijebiti kao dokaze, zbog čega se može pojaviti nekoliko pitanja i dilema:

- Da li se ova obaveza odnosi i na isprave i predmete koje je stranka u tužbi predložila ali ih nije uz tužbu priložila?

- Šta će sud učiniti sa ispravama i predmetima koje stranke, u skladu sa pomenutom zakonskom obavezom donesu na pripremno ročište (da li će ih razgledati, da li će dopustiti protivnoj strani da ih razgleda, da li će isprave pohraniti u spis, šta će učiniti sa predmetima, da li će ih evidentirati u zapisniku sa pripremnog ročišta, itd.)?

- Kakve su procesne i druge posledice za stranku kada ne donesu isprave I predmete na pripremno ročište?

- Mogu li se bez posledica po stranku (koja ih je u obavezi donijeti) isprave I predmeti donijeti tek na glavnu raspravu?

Pripremno ročište je posljednja faza u postupku kada stranke mogu, bez posebnog odobrenja suda i bez saglasnosti protivne stranka :

1. iznositi nove činjenice,
2. predlagati nove dokaze,
3. preinačiti tužbu,
4. podnijeti protivtužbu,
5. spojiti ili razdvojiti parnice,

Pripremno ročište se održava javno, a istoj mogu prisustvovati samo punoljetne osobe, bez oružja. (čl. 122 u vezi čl. 118 i 119).

Dileme:

1. Ukoliko tuženi u odgovoru na tužbu iznese činjenice i predloži dokaze koje će izvesti na ročištu za glavnu raspravu, a u fazi zakazivanja pripremnog ročišta obavijesti sud da je spriječen pristupiti na pripremno ročište iz opravdanih razloga I istim podneskom tražiti od suda da prihvati izvođenje dokaza koje je predložila u cilju dokazivanja činjeničnih navoda iz tužbe.

Da li će sud na pripremnom ročištu odrediti izvođenje predloženih dokaza na gl. raspravi?

Mogući odgovor:

Sudska praksa je već prihvatila da u ovakvim situacijama na pripremnom ročištu rješenjem dozvoli da tuženi izvede dokaze koje će izvesti na ročištu za glavnu raspravu u izlaganju odgovora na tužbu. Ovo iz razloga što se tužba i odgovor na tužbu izlažu i na pripremnom ročištu i na ročištu za glavnu raspravu, a član 7 stav 1 Zakona o parničnom postupku nije uslovio parnične stranke da iznošenje činjenica mora biti usmeno i neposredno dok se dokazi izvode usmeno i neposredno na glavnoj raspravi u smislu odredbe člana 99. Zakona o parničnom postupku.

Ovome ide u prilog i činjenica da je odredbom člana ZPP-a utvrđeno da u toku pripremnja glavne rasprave stranke mogu upućivati podneske u kojima će navesti činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve te predložiti dokaze kojima se utvrđuju ove činjenice, a članom 76 je utvrđeno da u svim slučajevima nije nužno održavanje pripremnog ročišta, te u takvim situacijama sud prilikom zakazivanja ročišta za glavnu raspravu određuje koji će se dokazi izvesti na ročištu za glavnu raspravu, dakle načelo

neoposrednosti i raspravno načelo dolazi do izražaja na ročištu za glavnu raspravu, što ide u prilog zauzetom stavu iz sudske prakse prvostepenih sudova da u rješenju sa pripremnog ročišta odredi izvođenje dokaza od strane tužene koje je dokaze predložila u pismenim podnescima u cilju dokazivanja činjeničnih navoda odgovora na tužbu.

3. TOK PRIPREMNOG ROČIŠTA

Zadatak pripremnog ročišta jeste da sud, uz saradnju stranaka, otkloni sve smetnje koje sprečavaju daljnje postupanje i da prikupi i sredi materijal koji se tiče glavne stvari, kako bi se glavna rasprava sa što više uspjeha i što prije okončala. Posljedice ne dolaska tužitelja su da se tužba smatra povučenom, osim ako tuženi ne predloži da se pripremno ročište održi. Ako tuženi ne dođe pripremno ročište će se održati u njegovom odsustvu.

pripremno ročište (čl.78)

- **Tužilac ukratko izlaže tužbu**
- **Tuženi ukratko izlaže odgovor na tužbu**
- **Rasprava o procesnim pitanjima**
- **Rasprava o prijedlozima stranaka I činjenicama kojima stranke obrazlažu prijedloge**
- **Odlučuje o pitanjima koja će se raspravljati na gl. raspravi i koji će s dokazi izvesti**

Jedina izmjena u ovom dijelu zakona odnosi se na formulaciju “ukratko” koja se veže za izlaganje tužbe i odgovora na tužbu.

3.1. Ispitivanje pretpostavki za pripremnog ročišta

Prije izlaganja sud provjerava koje su stranke došle, te ako nisu da li su uredno obaviještene. Od tih činjenica zavisi da li će se održati pripremno ročište ili će biti odgođeno.

Ne dolazak stranaka

AKO NA PRIPREMNO ROČIŠTE NE DOĐE TUŽILAC, SMATRAT ĆE SE DA JE TUŽBA POVUČENA, OSIM AKO TUŽENI NE ZAHTJEVA DA SE ROČIŠTE ODRŽI. AKO NA PRIPREMNO ROČIŠTE NE DOĐE TUŽENI A UREDNO JE OBAVIJEŠTEN,ROČIŠTE ĆE SE ODRŽATI BEZ NJEGOVOG PRISUSTVA.

U ovoj odredbi je značajna **razlika** u odnosu na raniji ZPP, jer nije predviđala razliku u posljedicama kada izostane tužitelj ili tuženi.

Novim zakonom je ta razlika evidentna jer ne dolaskom tužitelja na jedno ročište za glavnu raspravu nastupa presumpcija povlačenja tužbe.

Raniji ZPP je poznavao fikciju povlačenje tužbe zbog nedolaska tužitelja na prvo ročište za glavnu raspravu ali samo u sporovima male vrijednosti.

Međutim osnovi uslov za primjenu ove odrebe jeste da su tužitelj i tuženi uredno obaviješteni. Ako stranka koja nije došla na pripremno ročište nije uredno obaviještena sud će odgoditi pripremno ročište po čl.111 u vezi čl.117.

Dileme:

U praksi su se pojavile dileme šta sa prijedlozima koje je tuženi u odgovoru na tužbu, kada tuženi ne dođe na pripremno ročište? Po jednom mišljenju sud je dužan uzeti u obzir sve navode date u odgovoru na tužbu, o spornim činjenicama i predloženim dokazima. Tu se postavlja pitanje ko će izložiti tuženikov odgovor na tužbu?

Mogući odgovor:

Odgovor na tužbu neće niko izlagati ali budući da su i protiva strana a i sud upoznat sa sadržinom istog, to će se imati u vidu a ročište će se voditi u tom pravcu. Dokazi (isprave) koje je tuženi predložio a nije priložio uz odgovor na tužbu sud neće pribavljati, ali će svjedoke i vještake odrediti kao dokaz koji će se izvesti na glavnoj raspravi.

Ne dolazak tuženog može samo njemu štetiti u odbrani njegovih interesa. Odluku koji će dokazi biti izvedeni na glavnoj raspravi sud će donijeti na temelju dokaza koje je tužitelj prezentirao na pripremnom ročištu i dokaza koje je tuženi dostavio uz odgovor na tužbu.

3.2. Izlaganja

Kod izlaganja tužbe, što je prva radnja stranaka na pripremnom ročištu, ukratko će se izložiti najbitniji elementi tužbe, a zatim tuženi ukratko izlaže najbitnije elemente odgovora na tužbu.

Ali ako nije dao pismeni odgovor na tužbu, tuženi može dati potpuni odgovor na tužbu. Na ova izlaganja protivna strana ima pravo da se izjasni.

3.3. Raspravljavanje

Sud zatim raspravlja o prijedlozima stranaka i činjeničnim navodima kojima stranke obrazlažu svoje prijedloge (čl.80).

U ovom dijelu sud:

-sređuje procesnu građu,

-utvrđuje **koje su činjenice bitne** a koje ne za donošenje odluke,

-**razlučuje sporno od nespornog,**

-ispituje **kojim bi se dokaznim sredstvom mogle utvrditi sporne činjenice** na glavnoj raspravi.

Na pripremnom ročištu sud će odlučiti i o prijedlozima stranka koje se odnose na tok postupka: prekid postupka, spajanje ili razdvajanje, određivanje sudske mjere osiguranja.

Jedna od najznačajnija novina ZPPa je ograničenje iznošenja novih činjenica i predlaganje novih dokaza, koji se mogu predložiti najkasnije na pripremnom ročištu. Nakon toga samo ako stranka učini vjerovatnim da nove činjenice i dokaze nije mogla predložiti na pripremnom ročištu, a nakon toga samo ako stranka učini vjerovatnim da ih nije mogla predložiti na pripremnom ročištu, mogu ih predložiti na glavnoj raspravi. Stoga je od izuzetne važnosti da stranke znaju da postoji ograničenje u pogledu iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza.

Ovdje se uočava mogućnost da sud pouči stranku i o ovim pravilima kada su u pitanju činjenice i dokazi, ali zakon to izričito ne propisuje pa sud to ne može učiniti. No u praksi će to sigurno dugo vremena stvarati probleme iz neznanja stranaka ali **I promjene načela sudskog postupka u tome što je ranijim ZPP-om bilo propisana obaveza suda kao princip da pomaže neukoj stranci. Novim Zakonom taj princip je izostavljen** i sud ne samo da nije dužan već se postavlja pitanje da li smije u tom smislu poučavati stranke, osim u onim odredbama koje Zakon izričito propisuje?

ZPP-om pred Sudom BiH je predviđeno identično rješenje postupka zakazivanja pripremnog ročišta. ZPP-om Brčko Distrikta međutim, propisuje obavezu suda da u roku od 45 dana od dana prijema tužbe, zakaže pripremno ročište, stim što je sud obavezan strankama ostaviti najmanje 8 dana od prijema poziva za pripremu. Rješenja koja sud donosi nakon predhodnog ispitivanja tužbe i na pripremnom ročištu;

Ukoliko sud nije ranije rješio procesne prigovore ili smetnje može to učiniti na pripremnom ročištu(čl.67) kao na slajdu 38.

3.4. Rješenja koja sud donosi i na pripremnom ročištu;

Ukoliko sud nije ranije rješio procesne prigovore ili smetnje može to učiniti na pripremnom ročištu(čl.67)

Sud na pripremnom ročištu odlučuje i:

- o pitanjima koja će se raspravljati na glavnoj raspravi i
- koji će se dokazi izvesti na glavnoj raspravi.

Prema rezultatima raspravljanja na pripremnom ročištu,sud će odlučiti o pitanjima o kojima će se raspravljati i dokazima koji će se izvesti na ročištu za glavnu raspravu, pri čemu će rješenjem odbiti prijedloge koje ne smatra bitnim sa kratkim obrazloženjem razloga za odbijanje takvih prijedloga, bez prava stranke čiji prijedlozi su odbijeni, na žalbu protiv tog rješenja.

Pitanja koja se mogu raspravljati na glavnoj raspravi su: osnov tužbenog zahtjeva, visina tužbenog zahtjeva, sporedna potraživanja, materijalno-pravni prigovori(zastara potraživanja, prijeboj i sl.).

U ovom dijelu je jedna od značajnijih **novina** ZPP-a u odnosu na raniji, jer je ranije sud na pripremnom ročištu odlučivao koji će se svjedoci i vještaci pozvati na glavnu raspravu i koji će se drugi dokazi pribaviti, a odluku o tome koji će se dokazi konačno izvesti donosilo je vijeće na glavnoj raspravi.

Ovakav način vođenja pripreme faze postupka omogućava kvalitetno i sveobuhvatno pripremanje glavne rasprave.

Odlučivanje koji dokazi će biti izvedeni

Kada odredi izvođenje dokaza saslušanjem svjedoka ili stranaka, sud će svjedoke I stranke pozvati na glavnu raspravu.

Kada odredi vještačenje na glavnu raspravu sud će pozvati vještaka uz napomenu da izradi nalaz i mišljenje(u obimu i predmetu po čl.82 i čl.150) koje će dostaviti sudu prije glavne rasprave.

Pitanja:

-Ukoliko tužitelj nije uz tužbu priložio dokaz u obliku isprave koji je naveo u tužbi, niti je taj dokaz donio na priprema ročište, da li će sud odrediti izvođenje takvog dokaza na glavnoj raspravi?

Mogući odgovor:

Po jednim stranka je morala uz tužbu priložiti i dokaze koji su u obliku isprava, jer je to jedan od obaveznih elemenata tužbe, pa ako to tada nije uradila tužba nije bila uredna.

To mišljenje otvara pitanje da li će sud odbaciti tužbu ako na poziv suda da se dostavi isprava tužitelj to ne uradi?

Po drugima stranka može sve do pripremnog ročišta dostavljati dokaze pa i one koji su isprave, ali na glavnu raspravu samo ako učini vjerovatnim da ih bez svoje krivnje ranije nije mogla priložiti.

Kada je određen dokaz uviđajem na licu mjesta, sud će odrediti vrijeme i mjesto njegovog održavanja. Sud će uvijek u tom rješenju odrediti rok u kojem vještak treba pripremiti i dostaviti nalaz i mišljenje. Rok dostavljanja nalaza mora biti prije glavne rasprave tako da nakon dostavljanja od strane vještaka, sud ima najmanje 8 dana do glavne rasprave da dostavi nalaz strankama.

O odluci suda- **rješenju kojim se određuje koji će se dokazi izvesti na glavnoj raspravi nije dopuštena žalba**, jer se radi o rješenju kojim se upravlja postupkom.

Ali kada određuje vještaka sud je dužan donijeti posebno rješenje kojim će odrediti ime i

prezime, zanimanje vještaka predmet spora, obim i predmet vještačenja, te rok za podnošenje pismenog nalaza.

Primjer: ANEKS 12

Pitanje:

-Da li je dopuštena posebna žalba na rješenje kojim se određuje vještak?

Mogući odgovor:

Budući da je čl.148 st.1 i 2 Zakona propisano da se vještačenje određuje na prijedlog jedne stranke a da druga stranka daje izjašnjenje o tom prijedlogu, tek u slučaju da stranke ne postignu sporazum, sud određuje predmet i obim vještačenja, pa na takvu odluku stranke nemaju pravo na posebnu žalbu.

3.5. Spajanje i razdvajanje postupka (čl.83)

Na pripremnom ročištu sud može odlučiti i o spajanju postupaka radi zajedničkog raspravljanja, ako:

1. ako pred istim sudom teče više parnica između istih lica ili je isto lice protivnik raznih tužitelja ili tuženih,

2. ako stranke daju saglasnost za spajanje,

3. ako bi se time ubrzalo raspravljanje i smanjili troškovi.

Spajanjem postupaka parnice ne gube samostalnost pa se o svakom zahtjevu mora donijeti odluka.

Na pripremnom ročištu sud može odrediti odvojeno raspravljanje o pojedinim zahtjevima iz iste tužbe, ako:

1. da je više zahtjeva usmjereno u jednoj tužbi protiv istih lica ili od strane istih lica,

2. ako stranke daju saglasnost za odvojeno raspravljanje.

Protiv rješenja o spajanju ili odvojenom raspravljanju nije dozvoljena posebna žalba.

Ovim procesnim radnjama se zasniva na načelu procesne ekonomije postupka.

ZPP-om pred Sudom BiH predviđena su ista rješenja u ovoj oblasti.

ZPP-om Brčko Distrikta su propisana ista rješenja.

4. ZAKAZIVANJE GLAVNE RASPRAVE

Nakon provođenja radnji određivanja šta će se glavnoj raspravi raspravljati i koji dokazi će se izvoditi sud zakazuje glavnu raspravu.

zakazivanje ročišta za glavnu raspravu na pripremnom ročištu

- dan i sat održavanja
- pitanja o kojima će se raspravljati
- dokazi koji će se izvesti
- osobe koje će biti pozvane

Glavna rasprava će se u pravilu zakazati 30 dana od dana održavanja pripremnog ročišta.

Međutim sud može odrediti da glavnu raspravu održi odmah nakon pripremnog ročišta.

5. JAVNOST POSTUPKA

NAČELO JAVNOSTI(čl.4) predstavlja kontrolu rada suda u provođenju Ustava I zakona. Čl.122 je propisao da se odredbe o javnosti glavne rasprave odnose i na pripremno ročište.

Razlozi isključenja javnosti su:

Isključena javnost

- Čuvanje poslovne, službene i lične tajne
- Interesi zaštite maloljetnika
- Interesi javnog reda
- Razlozi morala

Javnost može biti isključena za cijelo ročište ili njegov dio, samo ako to zahtijevaju interesi:

- čuvanja službene, poslovne ili lične tajne,
- interesi zaštite maloljetnika,
- javnog reda ili
- razlozi morala.

Također se javnost može isključiti ako se mjerama za održavanje reda po zakonu (izricanje opomene, novčana kazna, udaljavanje pojedinih osoba iz sudnice...), ne može osigurati nesmetano odražavanje rasprave.

Ove odluke sud donosi po službenoj dužnosti ili po prijedlogu stranaka.

Isključenje javnosti ne odnosi se na:

Isključenje javnosti se ne odnosi na:

- stranke,
- zakonske zastupnike.
- punomoćnike,
- umještače,
- Ombudsmene

O isključenju javnosti sud je dužan **donijeti rješenje** koje mora biti obrazloženo i javno objavljeno.

Na ovo rješenje nije dozvoljena posebna žalba, ali stranka može u žalbi na presudu pobijati i zakonitost ovog rješenja. Međutim takvo rješenje ne treba posebno dostavljati strankama i ostalim učesnicima u postupku već je dovoljno isto objaviti na oglasnoj ploči. Takvo rješenje sud može opozvati kada se steknu uslovi u toku postupka.

ZPP-om pred Sudom BiH su predviđena ista rješenja u pogledu konsultacija stranaka o datumu zakazivanja pripremnog ročišta i javnosti pripremnog ročišta.

ZPP-om Brčko Distrikta BiH su pravila o javnosti pripremnog ročišta identična sa ostalim Zakonskim rješenjima.

Međutim ovaj Zakon ne predviđa obavezu suda da se konsultira sa strankama oko zakazivanja pripremnog ročišta. Na pripremnom ročištu odlučuje se i o pitanjima upotrebe jezika.

6. JEZIK U POSTUPKU

Jezik i pismo

- U Federaciji:

- bosanski,hrvatski i srpski

- pismo latinica i ćirilica

- U Republici Srpskoj

- srpskog,bošnjačkog i hrvatskog naroda,

- pismo ćirilica i latinica

Čl.6 Zakona je propisano: U PARNIČNOM POSTUPKU U RAVNOPRAVNOJ UPOTREBI SU BOSANSKI JEZI, HRVATSKI JEZIK I SRPSKI JEZIK, A SLUŽBENA PISMA SU LATINICA I ĆIRILICA.

Iako postoji različita formulacija, ista rješenja su u svim Zakonima entiteta, pred Sudom BiH i u Distriktu Brčko.

Sva sudska pismena se upućuju na jednom od jezika iz navedenog člana (čl.313).

Međutim stranke i drugi sudionici u postupku mogu upotrebljavati također jedan od propisanih jezika, a ako ne poznaju ni jedan od propisanih jezika, osigurat će o svom trošku prevođenje procesnih radnji koje poduzimaju, kao i druga usmena i pismena prevođenja za svoje potrebe. Prevođenja obavljaju TUMAČI.

U praksi se dakle može desiti da sud vodi postupak na jednom jeziku a stranke na drugom, propisanih u čl.6. To pravilo se odnosi i na pismo koje koristi sud ili stranka.

Ova odredba je **novina** u Zakonu u odnosu na ranije entitetske Zakone jer se na teritoriju Bosne i Hercegovine propisuju ista rješenja.

7. IZUZEĆE SUDIJE

U određenim slučajevima sudija može sam po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranke, predložiti svoje izuzeće u sljedećim slučajevima:

- ako je sam stranka u postupku,

- ako je zakonski zastupnik ili punomoćnik stranke,

- ako je stranka, zakonski zastupnik ili punomoćnik, njegov srodnik po krvi u prvoj liniji do bilo kojeg stepena, a u pobočnoj liniji do četvrtog stepena; ili mu je bračni ili vanbračni drug ili srodnik po tazbini, odnosno srodnik vanbračnog druga, do drugog stepena; bez obzira da li je brak ili vanbračna zajednica prestala;

- ako je staralac, usvojlac ili usvojenik stranke, njegovog zakonskog zastupnika ili punomoćnika;

- ako je u donošenju odluke nižeg suda ili drugog organa sudjelovao u istom predmetu;

- ako postoje druge okolnosti koje dovode u sumnju njegovu nepristrasnost.

Prijedlog za izuzeće se može podnijeti odmah po saznanju a najkasnije do završetka glavne rasprave, a ako nije bilo rasprave do donošenja odluke.

Prijedlog za izuzeće se može podnijeti samo poimenično. O zahtjevu odlučuje predsjednik suda, a ako se traži izuzeće predsjednika suda odlučuje predsjednik neposredno višeg suda.

Prijedlog mora biti obrazložen sa navodima okolnosti koje opravdavaju izuzeće, a sudija čije se izuzeće traži daje izjavu o navedenim okolnostima.

Protiv rješenja kojim se zahtjev usvaja nije dopuštena žalba, a protiv rješenja kojim se

odbija prijedlog nije dopuštena posebna žalba a li stranka u žalbi na odluku o predmetu spora može prigovoriti i na odluku o izuzeću.

Ove odredbe se odnose i na zapisničara u postupku.

Iz sudske prakse:

“Rješenje kojim se odbija zahtjev za izuzeće suca, može se pobijati samo u žalbi protiv konačne odluke.”

8. ALTERNATIVNO RJEŠAVANJE SPORA

alternativno rješavanje spora

- **medijacija,**
- **sudsko poravnanje,**

Medijacija je jedan od načina “alternativnog rješavanja spora” koji je prihvaćen u određenom broju zemalja i koji je inkorporiran u naš sistem procesnih zakona. Zakon o medijaciji je donešen ali nisu doneseni svi drugi propisi i podzakonski akti zbog čega se ovaj Zakon još ne primjenjuje. Stoga je prelaznom odredbom čl.457 Zakona propisano da će se odredba koja reguliše medijaciju početi primjenjivati tek nakon stupanja na snagu posebnog zakona kojim se uređuje postupak medijacije.

Međutim, izvjesno je da bi uskoro i ova institucija trebala zaživjeti pa, poznavanje ovih odredbi kojim je u parničnom postupku regulisana medijacija, se čini nužnim. Medijacija je regulisana čl.86 ZPPa, kojom odredbom je predviđeno da:

medijacija

- **može predložiti sud-najkasnije na pripremnom ročištu**
- **mogu predložiti stranke sporazumno-do zaključenja glavne rasprave**

Međutim Zakon predviđa **ograničenje suda** da može predložiti medijaciju **najkasnije na pripremnom ročištu**, a stranke istu mogu predložiti prije pokretanja postupka pa i u toku postupka do zaključenja glavne rasprave. Iz zakonske formulacije se vidi da sud može strankama samo predložiti postupak medijacije pa ako jedna od stranaka to ne prihvati, nema načina da se na to i prinudi. Iz toga proizilazi neobavezan karakter medijacije. Medijacija je način rješavanja spora između stranaka na način da stranke same u neposrednom razgovoru iznađu najbolja rješenja da prevaziđu spor. Medijator ima ulogu neutralne osobe koja može stranci ukazati na prednosti ili nedostatke određenih rješenja ali na način da druga strana ne posumnja u njegovu nepristrasnost.

Kada sud ili stranke predlože medijaciju sud donosi rješenje kojim odgađa ročište ali najkasnije za 30 dana (čl.112 st.1 tačka 2). Stranke su dužne sud u određenom roku za odgodu obavijestiti u slučaju da medijacija nije zakazana iz razloga koji nisu vezani za stranku. Ukoliko stranke postignu sporazum takva isprava **ima snagu izvršne isprave**.

ZPP-om Suda BiH su ista procesna rješenja.

ZPP-om Brčko Distrikta poznaje institut medijacije ali pod nazivom “posredovanje”.

Razlika je u ličnosti medijatora-posrednika, je tome da posredovanje obavlja sudija koji nije zadužen sa spisom, i što je u Distriku Brčko posredovanje obavezna faza parničnog postupka.

Sudska nagodba ili poravnanje je nagodba o predmetu spora koje stranke mogu zaključiti u toku cijelog postupka. To je jedna vrsta građansko-pravnog ugovora kojim se uređuje materijalopravni i procesnopravni odnosi, kojom se utječe na ishod postupka a

koja za posljedicu ima pravosnažnost.

sudska nagodba (čl.87-93)

- **u toku cijelog postupka**
- **sud će nastojati da se zaključi**
- **sud može predložiti kako da se nagode**
- **ali ne i za nedopuštena raspolaganja**

Zaključenjem sudske nagodbe parnica prestaje teći pa se time sudska nagodba izjednačava sa sudskom presudom.

Čl.88 ZPPa je propisano

SUD ĆE, NA NAČIN KOJI NE UGROŽAVA NJEGOVU NEPRISNTRASNOST, NA PRIPREMNOM ROČIŠTU, KAO I U TOKU CIJELOG POSTUPKA, NASTOJATI DA STRANKE ZAKLJUČE SUDSKU NAGODBU.

U ovoj odredbi u odnosu na raniji ZPP, uočljiva je **novina** u aktivnijoj ulozi suda u postupku zaključivanja sudske nagodbe. Tako sud:-ukazuje na mogućnost zaključivanja nagodbe I aktivno nastoji da do sudske nagodbe dođe.

Ranijim Zakonom je sud bio dužan samo da ukaže na mogućnost i pomogne strankama da zaključe sudsku nagodbu..

Aktivnost suda se ogleda u tome da:

- 1.predlaže kako da se nagode,
- 2.vodi računa o željama stranaka,
- 3.vodi računa o prirodi spora,
- 4.vodi računa o odnosima među strankama,
- 5.vodi računa i o drugim okolnostima...

Međutim sud ne smije direktno utjecati na volju stranaka ili strankama nametati rješenje.To iz razloga jer u suprotnom stranka može tražiti poništaj sudske nagodbe zbog mana volje.

dejstvo sudske nagodbe

- **zaključena kada stranke potpišu zapisnik**
- **ima snagu izvršnog naslova**
- **može se pobijati samo tužbom i to u roku od tri (3) mjeseca od dana saznanja a najkasnije u roku od pet (5) godina od zaključenja**
- **ako se utvrdi da je ranije zaključena sudska nagodba, sud će odbaciti tužbu**

Sporazum stranaka o nagodbi unosi se u zapisnik, a nagodba je zaključena kada stranke potpišu zapisnik.

Iz toga proizilazi da sud ne donosi nikakvu odluku već se sporazum stranaka unosi u zapisnik. U praksi se dešava da sudovi na zapisniku donose rješenja o zaključenju sudske nagodbe što je pogrešno, jer se rješenja donose samo u slučaju kada se odbija prijedlog za zaključenje sudske nagodbe iz razloga nedopuštenih raspolaganja.

U zapisniku kojim se zaključuje sudska nagodba nije potrebno unosti ni izjavu o povlačenju tužbe, jer se sudskom nagodbom okončava parnica meritornom odlukom koju su donijele stranke,a povlačenjem tužbe prestaje parnica odustankom tužitelja od postupka.

U situaciji kada u toku pisanja sudske nagodbe na zapisnik jedna stranka odustane od sudske nagodbe i ne želi potpisati zapisnik, neće doći do zaključenja sudske nagodbe.

Ranijim Zakonom je bilo predviđeno da stranka obavezno pročita zapisnik prije potpisivanja ali novim zakonom to nije predviđeno. Nakon potpisivanja zapisnika kojim je sačinjena sudska nagodba, stranke dobivaju po jedan primjerak ovjerenog prepisa zapisnika. To je **novina** jer ranijim Zakonom prepis zapisnika se izdavao samo na zahtjev stranka. **Zapisnik o sudskoj nagodbi** ima sva dejstva pravosnažne presude i **predstavlja izvršni naslov**. Donošenju sudske nagodbe zavisi isključivo od volje stranaka, pa je načelo dispozicije došlo do potpunog izražaja.

Predmet nagodbe može biti cijeli tužbeni zahtjev ili jedan njegov dio(što podrazumjeva glavi zahtjev i sporedno potraživanje uključujući i troškove postupka) ali je uvijek vezan isključivo za tužbeni zahtjev(i protivtužbeni zahtjev kada je postavljen).

Jedini izuzetak kada nije dozvoljeno zaključiti sudsku nagodbu jesu nedozvoljena raspolaganja(čl.3 st.2). Sud će donijeti rješenje kojim odbija prijedlog za sudsku nagodbu.U tom slučaju zastat će sa postupkom dok rješenje ne postane pravosnažno.

Primjer: ANEKS 13

Dilema:

-Šta znači zastoj postupka?

Mogući odgovor:

Iz zakonske formulacije proizilazi da stranka kojoj je odbijen prijedlog za zaključenje sudske nagodbe jer se radi o nedopuštenom raspolaganju, ima pravo na žalbu na rješenje suda. Žalbeni rok je 30 dana pa je pitanje da li će sud odgoditi ročište za 30 dana ili će stranka odmah izjaviti da ulaže žalbu na zapisnik, po kojoj će sud predmet nakon ročišta dostaviti drugostepenom sudu.U tom smislu treba tumačiti “zastoj postupka” tj. dok se ne vrati sa drugostepenog suda. Za razliku od sudske nagodbe postoji vansudska nagodba koja ima karakter ugovora ali ne i izvršne isprave.

Pobijanje sudske nagodbe se može tražiti samo tužbom,iz razloga zablude ili pod utjecajem prinude ili prevare i to u roku od tri(3) mjeseca od saznanja za razloge pobijanja, a najkasnije u roku od pet(5) godina od dana zaključivanja sudske nagodbe(čl.92). Ova zakonska odredba je potpuno **nova** u procesnoj parničnoj regulative, jer je ranijim zakonima bila propisana u Zakonu o obligacionim odnosima, kao materijalnoj osnovi.

Osim stranaka koje su zaključile sudsku nagodbu, istu mogu pobijati i treća lica koja imaju pravni interes, kao svaki drugi ugovor.

Čl.93 SUD ĆE U TOKU CIJELOG POSTUPKA PO SLUŽBENOJ DUŽNOSTI PAZITI DA LI SE VODI PARNICA O PREDMETU O KOJEM JE RANIJE BILA ZAKLJUČENA SUDSKA NAGODBA I AKO UTVRDI DA SE PARNICA VODI O PREDMETU O KOJEM JE ZAKLJUČENA SUDSKA NAGODBA, ODBACIT ĆE TUŽBU.

Dilema.

-Vezana za ovu odredbu se odnosi na pojam”cijeli postupak”, kao ranije rečeno kod dileme kada se void ista parnica ili kada je pravosnažno presuđeno o istoj stvari.. Iz odredbi koje propisuju granice ispitivanja prvostepene presude u postupaku po žalbi (čl.221) i granice ispitivanja drugostepene presude u postupaku po reviziji (čl.241) ne proizilazi obaveza žalbenog i reviziskog suda da po službenoj dužnosti pazi na ranije zaključeno sudskog poravnanja u istoj pravnoj stvari. U tim postupcima je predviđeno da žalbeni i reviziski sud o toj činjenici vode računa samo po prigovoru stranaka.

Međutim ima mišljenja da bi se takva činjenica mogla podvesi pod primjenu materijalog

prava, pa bi u tom slučaju i bez prigovora stranaka sud po saznanju za postojanje sudske nagodbe u ranijem postupku, u istoj pravnoj stvari, mogao odlučiti po službenoj dužnosti. Takvim tumačenjem "cijeli postupak" bi se odnosio na postupak sve dok se ne iscrpe redovni i vanredni pravni lijekovi. Ali to bi također značilo da se sudsko poravnanje može zaključiti i u žalbenom postupku i u postupku po vanrednim pravni lijekovima (reviziji).

Ovo mišljenje međutim ne može razriješiti dilemu kako postupiti sa već donesenom prvostepenom odlukom, koja egzistira sve dok se ne ukine ili preinači, a Zakon to u odredbama kojima se propisuje postupak pred drugostepenim sudom ne rješava.

Raniji Zakon o parničnom postupku FBiH i RS nije imao ovu dilemu jer je propisivao u čl.302 st.1 da "stranke mogu u toku cijelog postupka pred parničnim sudom prvog stepena zaključiti sudsku nagodbu o predmetu spora".

Dakle, evidentno je da je zakonodavac trebao pojasniti odredbe vezano za pojam "cijeli postupak".

Iz sudske prakse:

"Sudska nagodba je, bez obzira na to što je zaključena pred sudom i što ima i određene procesnopravne elemente, prvenstveno ugovor parničnih stranaka pa je stoga uloga suda pri zaključivanju takvog ugovora svedena samo na to da pazi na dopustivost njegovog sadržaja u okviru primjene odr.3 st.3 ZPP-a. Stoga, ako pri zaključenju sudske nagodbe dođe do toga da stranke nisu na adekvatan način izrazile i formirale svoju stvarnu volju, sud nije ovlašten izvršiti rješenjem ispravku već zaključene nagodbe. Izvršiti bilo kakav ispravak sudske nagodbe, pa čak i onaj koji bi se odnosio na očitu pogrešku u pisanju, sud bi mogao jedino temeljem saglasnog prijedloga stranaka, u kojem slučaju nije riječ o odluci-rješenju o ispravci nagodbe, već je riječ o zaključenju nove sudske nagodbe između istih stranka kojom se ispravljaju pogreške i propusti u ranije zaključenoj nagodbi i ona se sadržajno usklađuje sa stvarnom voljom stranaka. Ako, pak, takva suglasnost prijedloga stranaka za ispravak nagodbe nema, zainteresirana stranka bi svoje eventualno pravo mogla ostvariti u zasebnoj parnici."

ZPP-om Suda BiH su predviđena ista procesna rješenja.

ZPP-om Brčko Distrikta postoji razlika jer je čl.221 propisano da se predmet odmah nakon pripremnog ročišta upućuje na posredovanje.

Ročište za posredovanje provodi drugi sudija istog suda. Održava se u roku od 15 dana od dana održanog pripremnog ročišta, a izuzetno može i u roku od 30 dana ako za to postoje posebni razlozi.

Postupak posredovanja vodi se u skladu sa Pravilnikom o posredovanju. Odluka koja može biti donesena jeste nagodba među strankama a ako neka od stranaka ostaje kod osporavanja potraživanja, predmet se sa pratećim izvještajem vraća sudiji da zakaže glavnu raspravu. Odredbe o sudskoj nagodbi propisane su u posebnoj Glavi XXI iza glavne rasprave. Ovim rješenjem sud je dužan samo upozoriti stranku i pomoći joj da zaključi sudsku nagodbu.

Ovaj Zakon dozvoljava da se sudska nagodba postigne i prije pokretanja postupka.

U ZPPu Brčko Distrikta nisu predviđene odredbe o pobijanju sudske nagodbe, pa se u odnosu na takav zahtjev primjenjuje ZOO.

VJEŽBA 3 PODMODUL IV - PRIPREMNO ROČIŠTE

1. Punomoćnik tuženog na pripremnom ročištu predlaže sudu da se odgodi ročište jer je ovlaštenja za zastupanje dobio 3 dana prije zakazanog ročišta, uz obrazloženje da nije stigao da se pripremi.

Pitanje:

-Da li će se udovoljiti prijedlogu?

2. Tužitelj na pripremno ročište nije donio javnu ispravu kao dokaz pa sudu predlaže da se ovaj dokaz odredi za izvođenje na glavnoj raspravi.

Pitanje?

-Da li će sud odrediti izvođenje ovog dokaza i dozvoliti naknadno donošenje javne isprave kao dokaza na glavu raspravu?

3. Tužitelj na pripremnom ročištu obaviještava sud da nije mogao do pripremnog ročišta obezbijediti dokaz izvod iz zemljišne knjige, jer je gužva u gruntovnici. Spor je o vlasništvu na nekretnini.

Pitanje?

-Šta će sud uraditi?

4. Sud je nakon prijema odgovora na tužbu pozvao stranke i dogovorio datum održavanja pripremnog ročišta.

Pitanje?

-Kako će sud znati da li će pripremno ročište biti održano?

5. Tuženi u svom odgovoru na tužbu ističe da se isti spor već vodi pred sudom (prigovara litispedenciji) ali ne navodi broj spisa.

Pitanje:

-Da li će sud sam provjeriti postojanje drugog postupka ili će naložiti tuženom da dostavi dokaze o istaknutom prigovoru.

-Kada na pripremnom ročištu dobije dokaze o litispedenciji da li donosi odmah odluku I kakvu?

-Ako ne nađe osnovanim prigovor litispedencije kakvu odluku donosi i kada?

6. Sud je odbio prigovor tuženog da se tužitelj u ranijoj parnici odrekao tužbenog zahtjeva, pa tuženi u znak protesta odbija da raspravlja u predmetnom sporu.

Pitanje?

-Šta će sud uraditi?

7. Sud na pripremnom ročištu određuje vještaka i nalaže tužitelju da predujmi troškove vještačenja u iznosu od 500,00 KM.

Pitanje:

-Da li tužitelj ima pravo žalbe na rješenje o određivanju vještaka i visini predujmljenih troškova vještačenja?

8. Na pripremno ročište nisu došli ni tužitelj ni tuženi. U tužbi nije predložena presuda zbog propuštanja, a tužitelja sud nije obavijestio o razlozima izostanka.

Pitanje:

-Šta će sud uraditi?

9. Tužitelj nije pristupio pripremnom ročištu a tuženi jeste. Tužitelj u pismenom podnesku predlaže odgodu ročišta jer je bolestan. Pri tome sudu ne dostavlja nikakav dokaz o navodima iz podneska.

Pitanje:

-Da li će sud odgoditi ročište?

10. Tuženi na pripremnom ročištu predlaže sudu da se postupak umirovi jer će se možda sklopiti nagodba među strankama.

Pitanje:

-Šta će sud uraditi?

REZIME**TOK PRVOSTEPENOG POSTUPKA****Spor****Postupak po tužbi****Predhodno ispitivanje i dostava tužbe****Odgovor na tužbu****Pripremno ročište****Glavna rasprava****Odluke****Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda-čl.6**

- Pravo na pošteno suđenje:
- pravo na sud osnovan zakonom
- pravo na nezavistan sud
- pravo na nepristrasno suđenje
- pravo na pravično suđenje
- načelo javosti
- pravo na suđenje u razumnom roku

Postupanje po tužbi

Utvrđuje urednost tužbe

Odbacuje tužbu

Dost.tužbu na odgovor

Ne spada u sudsku nadležnost

Neblagovremena

Već teče parnica

Sklopljena sudska nagodba

Odricanje od tužbenog zahtjeva

Nedostatak pravnog interesa

Nije otklonio nedostatak iz čl. 66

Pripremanje glavne rasprave

- Predhodno ispitivanje tužbe(čl.66-69)
- Dostava tužbe tuženom na odgovor(čl.70-73)
- Postupak po protivtužbi(čl.74)
- Pripremno ročište(čl.75-85)
- Zakazivanje glavne rasprave(čl.94-96)

Sud je dužan

- savjesno i nepristrasno voditi postupak
- pridržavati se zakona i tumačiti ih u skladu sa principima Ustava i međunarodnih akata
- postupak provesti bez odugovlačenja (čl.10)
- dok se ne rješi sukob nadležnosti, poduzimati radnje za koje postoji opasnost od odgode
- paziti da se ne zaključi sudska nagodba za nedopuštena rpolaganja (čl.89 st.2)

Sud po službenoj dužnosti pazi

- na apsolutnu nadležnost (čl.16);
- na stvarni i mjesnu nadležnost (čl.17);
- da li teče ista parnica (litispendencija-čl.60);
- na blagovremenost tužbe (čl.67 i 79);
- na pravomoćno presuđenu stvar (res iudicata);
- na to da li je ranije sklopljena sudska nagodba (čl.93);
- na odricanje od tužbenog zahtjeva;
- na pravni interes kod tužbe za utvrđenje;
- na to da li su otklonjeni nedostaci podneska;
- da li je punomoćnik ovlašten za zastupanje (čl.309);

Sud poučava stranke samo

- o pravu tuženog na odgovor na tužbu i posljedice ne postupanja
- pravu stranaka da najkasnije na pripremnom ročištu iznesu činjenice i predlože dokaze
- o nedostacima podneska prije odbačaja
- o obavezi prijavljivanja promjene adrese

Stranke su dužne:

- da govore istinu i savjesno koriste pravo (čl.99);
- da obavijeste sud ako već teče parnica između istih stranaka (čl.60 st.4);
- najkasnije na pripremnom ročištu iznijeti sve činjenice i predložiti dokaze (čl.77);
- da obavijeste sud o promjeni adrese (čl.352 st.1);
- tužilac dužan-navesti vrjednost spora (čl.316);
- tuženi dužan-u roku od 30 dana dostaviti pismeni odgovor na tužbu;
- zakonski zastupnik-da dokaže svoj status (294 st.2);
- punomoćnik-da pri prvoj radnji priloži punomoć (309 st.1);

A N E K S I***ANEKS 1 - Rješenje kojim se poziva tužitelj na ispravku tužbe zbog nedostatka stranačke sposobnosti***

Općinski sud(Osnovni) _____

Broj: _____

Dana _____

Općinski sud(Osnovni) u _____ po sudiji _____ u pravnoj stvari tužitelja _____ protiv tuženog **Ministarstvo odbrane FBiH** radi _____ v.s. _____ u toku pripremanja glavne rasprave, dana _____ donio je dana _____ sljedeće:

RJEŠENJE

Poziva se tužitelj da tužbu podnesenu dana _____ ispravi na način da kao tuženu označi pravno lice.

Ispravku treba izvršiti u roku od 5 dana, u protivnom sud će tužbu odbaciti.

O b r a z l o ž e n j e

Tužitelj je kod ovog suda podnio tužbu protiv tuženog Ministarstva odbrane FBiH, radi _____ dana _____.

Sud je u postupku ispitivanja tužbe ustanovio da označena tužena nema svojstvo pravnog lica, pa time ni sposobnost da bude stranka u postupku (stranačka sposobnost), niti su ispunjene pretpostavke da joj se prizna svojstvo stranke po čl. 291 st. 3 ZPP-a.

Kako tužena nema stranačku sposobnost to sud poziva tužitelja da ispravi ovaj nedostatak u tužbi u datom roku u smislu čl. 66 ZPP-a.

Ukoliko tužitelj ne postupi po nalogu suda, sud će u smislu čl. 295 st. 4 ZPP-a, tužbu tužitelja odbaciti

Sudija,

Pouka:

Na ovo rješenje stranka nema pravo posebne žalbe u smislu čl. 295 st. 5 ZPP-a.

ANEKS 2 - Rješenje kada se sud oglašava stvarno nenadležnim

Općinski (Osnovni) sud _____

Broj: _____

Dana _____

Općinski (Osnovni) sud u _____ po sudiji _____ u pravnoj stvari _____ tužitelja _____ protiv tuženog _____ radi _____ v.s. _____ u toku pripremanja glavne rasprave, dana _____ donio je dana _____ sljedeće:

RJEŠENJE

U ovoj pravnoj stvari Općinski (Osnovni) sud u _____ oglašava se stvarno nenadležnim za rješavanje po tužbi tužitelja protiv tuženog. Ukidaju se sve provedene radnje u postupku. Odbacuje se tužba tužitelja protiv tuženog podnesena dana _____.

O b r a z l o ž e n j e

Tužitelj je kod ovog suda podnio tužbu protiv tuženog radi _____. Na pripremnom ročištu sud je ispitujući činjenice koje se odnose na nadležnost suda, utvrdio da je zahtjev iz tužbe usmjeren na potraživanje za koje je nadležan organ uprave.

Naime odred. Čl. ____ Zakona _____ propisano je da će organ uprave donijeti odluku u povodu zahtjeva za _____.

U takvoj situaciji ovaj sud je apsolutno nenadležan da rješava o zahtjevu tužitelja iz

tužbe, pa je u smislu čl.16 st.2 ZPP_a donio odluku kojom se oglasio stvarno nenadležnim, ukinuo provedene radnje i tužbu tužitelja odbacio.

Sudija,

Pouka:

Protiv donesenog rješenja nezadovoljna stranka ima

pravo žalbe u roku od 30 dana od prijema rješenja.

Žalba se podnosi Kantonalno(Okružnom) sudu u 3 primjerka putem

Općinsko(Osnovnog)suda.

ANEKS 3 - Rješenje kada se sud oglašava mjesno nenadležnim

Općinski(Osnovni) sud _____

Broj: _____

Dana _____

Općinski(Osnovni) sud u _____ po sudiji _____ u pravnoj stvari _____ tužitelja _____ protiv tuženog _____ radi _____ v.s. _____ u toku pripremanja glavne rasprave, dana _____ donio je dana _____ sljedeće:

R J E Š E N J E

U ovoj pravnoj stvari Općinski(Osnovni) sud u _____ oglašava se mjesno nenadležnim za rješavanje po tužbi tužitelja protiv tuženog.

Po pravosnažnosti Rješenja cijeli spis će se u roku od tri(3) dana, dostaviti mjesno nadležnom Općinskom(Osnovnom) sudu _____ na dalji postupak.

O b r a z l o ž e n j e

Tužitelj je kod ovog suda podnio tužbu protiv tuženog radi utvrđivanja prava vlasništva na nekretninama. U toku ispitivanja tužbe ovaj sud je ustanovio da se nekretnine nalaze na području Općine _____.

Odredbom čl. 42 ZPP-a je propisano da je za suđenje u sporovima o pravu vlasništva, **isključivo nadležan** sud na čijem području se nalaze nekretnine.

Kako tuženi u odgovoru na tužbu ističe prigovor mjesne nenadležnosti ovog suda, koji prigovor je osnovan, to je primjenom čl.19.st1 ZPP-a doneseno rješenje kao u izreci rješenja.

Općinski sud u _____ je određen kao stvarno i mjesno nadležan za rješavanje po predmetnoj tužbi jer je po Zakonu o sudovima u FBiH(ili drugi Zakon) određen za suđenja na području teritorije Općine _____.

Sudija,

Pouka:

Protiv donesenog rješenja nezadovoljna stranka ima

pravo žalbe u roku od 30 dana od prijema rješenja.

Žalba se podnosi Kantonalno(okružnom) sudu u 3 primjerka putem

Općinsko(Osnovnog)suda.

ANEKS 4 - Rješenje kojim se poziva tužitelj na ispravku tužbe zbog netačne adrese

Općinski(Osnovni) sud _____

Broj: _____

Dana _____

Općinski sud(Osnovni) u _____ po sudiji _____ u pravnoj stvari tužitelja _____ protiv tuženog _____ radi _____ v.s. _____, u toku pripremanja glavne rasprave, dana _____ donio je sljedeće:

RJEŠENJE

Vraća se tužba tužitelju da izvrši ispravku adrese tuženog. Ispravku treba izvršiti u roku od 5 dana, u protivnom ako tužba ne bude vraćena sa ispravkom u datom roku, sud će tužbu smatrati povučenom, ili ako bude vraćena bez ispravke sud će tužbu odbaciti.

Obrazloženje

Tužitelj je kod ovog suda dana _____ podnio tužbu protiv tuženog _____ radi _____.

Sud je u postupku pripremanja glavne rasprave dostavio tužbu tuženom na odgovor. Dostava za tuženog nije izvršena jer je prema naznaci sa dostavnice tuženi odselio sa adrese iz tužbe.

Stoga sud vraća tužbu tužitelju da u datom roku, ispravi tužbu u smislu određenja tačne adrese tuženikovog prebivališta.

Ukoliko tužitelj ne vrati ispravljen podnesak u datom roku, sud će smatrati da je tužba povučena, a ako tužbu vrati bez ispravke, sud će tužbu odbaciti kao neurednu, sve u smislu čl.336 u vezi čl.66 ZPP-a.

Sudija,

Pouka:

Na ovo rješenje stranka nema pravo posebne žalbe u smislu čl.64 ZPP-a.

ANEKS 5 - Jedna uredna tužba

OPĆINSKOM (OSNOVNOM) SUDU U _____

TUŽITELJ: N.N. iz Sarajeva ulica _____, kojeg zastupa punomoćnik A.S. advokat iz _____ prema punomoći u prilogu tužbe,

TUŽENI: Društvo "M.M."d.oo sa sjedištem u Sarajevu, ulica Jezero br. 10, kojeg zastupa punomoćnik M.M. prema generalnoj punomoći,

Radi:isplate plaće,
v.s.5.500,00 KM

T U Ž B A

Tužitelj je u radnom odnosu kod tuženog od 1995. godine i raspoređen je na poslove referenta za komercijalne poslove koji po Opštem aktu firme ostvaruje plaću u iznosu od 500,00 KM.

Dokaz:

- Pravilnik o plaćama,
- Ugovor o radu.

Tuženi od 1.7.1996. godine nije isplatio plaću sve do 1.1.1998. godine, a zatim od 1.8.1998. pa do 1.1.2000. godine nije isplatio umanjenu plaću za iznos od 150,00 KM.

Dokaz:

- Platne liste
- Saslušanje stranaka.

U više navrata sam se obraćao tuženom da mi isplati dugovane plaće u skladu sa zakonom, kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu, te razliku plaća ali je tuženi to do danas odbijao uz obrazloženje da je teška ekonomska situacija u preduzeću i da nema toliko sredstava, te da su svi radnici u istom položaju.

Stoga predlažem da sud nakon provedene rasprave donese sljedeću:

P R E S U D U

Tuženi je dužan tužitelju isplatiti iznos od _____KM na ime neisplaćenih plaća za period od _____ do _____ i novčani iznos od _____ na ime umanjene plaće za period od _____ do _____ sve u roku od ___ dana od dana prijema presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Tuženi je dužan tužitelju nadoknaditi troškove parničnog postupka u roku od ___ dana od dana prijema presude. Tužitelj predlaže da se, ukoliko tuženi, u skladu sa odredbom člana 182. ZPP, ne dostavi pismeni odgovor na tužbu u zakonskom roku, sud donese presudu zbog propuštanja.

Sarajevo, dana _____

Tužitelj

_____
(potpis)

ANEKS 6 - Podnesak kojim se preinačava tužba

Općinski(Osnovni) sud u _____

Tužilac: _____

Tuženi: _____

Radi izvršenja Ugovora o djelu v.s. _____KM

PREINAKA(objektivna) TUŽBE

Tužitelj je tužbom podnesenom dana _____ pod brojem _____ tražio da sud tuženog obaveže na izvršenje ugovora o djelu i to predajom automobila (poblize naznačenog u tužbi).

Tužitelj u skladu sa odredbom člana 56 st.1 ZPP preinačava tužbu tako da traži da se tuženi obaveže da mu na ime naknade štete za automobil isplati protuvrijednost u iznosu od _____KM.

Tužitelj predlaže preinaku iz razloga što je saznao da je tuženi automobil prodao trećem licu i da ga više ne posjeduje.

Na temelju izloženog tužitelj predlaže da sud po provedenom postupku donese sljedeću:

P R E S U D U

Tuženi je dužan tužitelju isplatiti iznos od _____ KM na ime naknade štete, u roku od 15 dana od dana prijema presude i nadoknaditi troškove parničnog postupka.

Sarajevo, dana _____

Tužilac

_____
(potpis)

ANEKS 7 - Rješenje kojim se tužba smatra povlačenom(fikcija povlačenja tužba)

Općinski(Osnovni) sudu _____

Broj: _____

Dana, _____

(Osnovni) sud u _____ po sudiji _____ u pravnoj stvari tužitelja _____ iz _____ protiv tuženog _____ iz _____ radi _____ v.s. _____, u toku pripremanja glavne rasprave, donio je dana _____ sljedeće:

R J E Š E N J E

U ovoj pravnoj stvari tužba tužitelja smatra se povučenom.

O b r a z l o ž e n j e

Tužitelj je kod ovog suda podnio tužbu protiv tuženog _____ dana _____. Sud je svojim rješenjem od _____ vratio tužbu tužitelja na dopunu u smislu čl.336 st 1.ZPP-a.da tužitelj navede tačnu adresu prebivališta ili boravka tuženog.

Tužitelj nije postupio po nalogu suda u datom roku od _____dana pa je sud primjenom čl.336 st.3 ZPP-a donio rješenje kojim tužbu smatra povučenom.

Sudija,

Pouka:

Protiv ovog rješenja stranka u postupku može izjaviti žalbu

Kantonalm(Okružnom)sudu _____u roku od 30 dana putem Općinskog suda _____u 3 primjerka.

ANEKS 8 - Rješenje kojim se prima na znanje povlačenje tužbe nakon odgovora na tužbu

Općinski(Osnovni) sud u _____

Broj: _____

Dana, _____

Modul 2-Građanska oblast 96
Općinski(Osnovni) sud u _____ po sudiji _____ u pravnoj
stvari tužitelja _____ iz _____ protiv
tuženog _____ iz _____ radi _____ v.s.
_____, u toku pripremanja glavne rasprave, donio je dana _____ sljedeće:

R J E Š E N J E

Prima se na znanje povlačenje tužbe tužitelja protiv tuženog podnesena dana _____ radi
_____.

O b r a z l o ž e n j e

Dana _____ tužitelj je podnio tužbu protiv tuženog radi _____. Tužitelj je prije
zakazivanja pripremnog ročišta dana _____, dostavio sudu podnesak kojim izjavljuje
da povlači tužbu protiv tuženog jer je tuženi u cijelosti izmirio dug.

Budući da je tuženi dao odgovor na tužbu, sud je podnesak tužitelja dostavio tuženom,
koji se na podnesak nije izjasnio u roku od 8 dana(ili je obavijestio sud da se ne protivi
povlačenju tužbe).

Kada se tuženi u datom zakonskom roku ne izjasni o izjavi o povlačenju tužbe, smatra se
da je pristao na povlačenje.

Stoga sud primjenom čl.59 ZPP-a donosi rješenje kao u izreci i prima na znanje
povlačenje tužbe.

Sudija,

Pouka:

Protiv ovog rješenja stranka u postupku može izjaviti žalbu

Kantonalm(Okružnom)sudu _____ u roku od 30 dana putem Općinskog suda
_____ u 3 primjerka.

ANEKS 9 - Dostavljanje tužbe tuženom na odgovor

Općinski(Osnovni) sud _____

Broj: _____

Dana, _____

Općinski(Osnovni) sud u _____ po sudiji _____ u pravnoj stvari
tužitelja _____ iz _____ protiv tuženog
_____ iz _____ radi _____ v.s.

_____, u toku pripremanja glavne rasprave donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

U prilogu Vam dostavljamo tužbu tužitelja protiv tuženog sa pravom da na istu date
odgovor na tužbu u roku od 30 dana računajući od dana prijema ovog poziva.

U odgovoru na tužbu obavezni ste po članu 71. ZPP izjasniti se o tužbenom zahtjevu I navesti moguće procesne prigovore te izjasniti se da li priznajete ili osporavate tužbeni zahtjev. U tom izjašnjenju ukoliko osporavate tužbeni zahtjev trebate navesti razloge iz kojih se tužbenih razloga osporava, činjenice na kojima zasnivate svoje navode, dokaze kojima se utvrđuju te činjenice, te pravni osnov za vaše navode. Vaš odgovor na tužbu treba sadržavati sve elemente podneska i to: oznaku suda, ime I prezime, odnosno naziv pravne osobe, prebivalište ili boravište, odnosno sjedište stranaka, njihovih zakonskih zastupnika i punomoćnika, predmet spora, i potpis.

Ukoliko u ostavljenom roku ne dostavite odgovor na tužbu protiv Vas može biti donesena presuda zbog propuštanja (ako je tužitelj u tužbi takav prijedlog stavio).

U slučaju promjene Vaše adrese dužni ste u smislu člana 352. ZPP, o tome obavjestiti ovaj sud, u protivnom će se snositi posljedice u skladu sa zakonom. Pod uslovima iz člana 74. ZPP u svom odgovoru na tužbu a najkasnije na pripremnom ročištu možete podnijeti protivtužbu.

Sudija

Pouka:

Na ovo rješenje stranka nema pravo posebne žalbe u smislu čl.64 ZPP-a.

ANEKS 10 - Proizvuba

Općinskom(Osnovni) sudu _____

Tuženi : _____

Tužitelj : _____

Radi: smetanja posjeda

V.S.10.500,00

PROTIVTUŽBA

Tužitelj je protiv tuženog podnio tužbu radi utvrđivanja prava vlasništva na nekretnini označenoj kao k.č. _____ upisana u zk. ul. _____. Dana 15.8.2003. godine tužitelj je bez odobrenja tuženog postavio ogradu na spornoj nekretnini i zabranio tuženom da ulazi u nekretninu i ubire plodove sa iste.

Dokaz:

- Uviđaj na licu mjesta uz prisustvu geometra
- Saslušanje svjedoka N.N.
- Saslušanje stranaka

Stoga tuženi podnosi protivtužbu protiv tužitelja s prijedlogom da prvostepeni sud provede postupak i donese sljedeće

R J E Š E N J E

Tuženi je smeo tužitelja u mirnom faktičkom posjedu nekretnine označene kao k.č. _____ upisane u zk. ul. _____ K.O. br. _____, na način što je dana _____ postavio drvenu ogradu i zabranio tuženom da pristupi nekretnini i ubire plodove, pa je dužan kaniti se ovakvog i sličnog ponašanja u roku od 8 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Tužitelj je dužan tuženom nadoknaditi troškove parničnog postupka.

U Sarajevu dana _____

Tuženi:

_____
(potpis)

ANEKS 11 - Poziv za pripremno ročište

Općinski(Osnovni) sud _____

Broj: _____

Dana, _____

Općinski(Osnovni) sud u _____ po sudiji _____ u pravnoj stvari
 tužitelja _____ iz _____ protiv tuženog
 _____ iz _____ radi _____ v.s.
 _____, u toku pripremanja glavne rasprave donio je sljedeće:

RJEŠENJE

Uz konsultaciju sa strankama, sud u ovoj pravnoj stvari zakazuje pripremno ročište za dan _____ sa početkom u _____ sati u zgradi suda, sudnica br. _____.

Na pripremno ročište trebaju pristupiti tužitelj po punomoćniku _____ i tuženi lično. Stranke se upozoravaju:

-tužitelj je dužan dostaviti sve isprave i predmete, iznijeti sve činjenice i predložiti dokaze a u slučaju ne dolaska sud će donijeti rješenje o povlačenju(ako tuženi ne predloži drugo);

-tuženi je dužan donijeti sve isprave i predmete, iznijeti činjenice i predložiti dokaze, a u slučaju ne dolaska sud će ročišta održati u njegovoj odsutnosti(a ako je u tužbi predloženo donošenje presude zbog propuštanja sud će donijeti predloženu presudu).

-ako stranke u toku postupka promjene adresu iz tužbe dužne su u smislu čl.352 ZPP-a, o tome obavijestiti sud u protivnom će se dostava pismena vršiti objavljivanjem na Oglasnoj ploči suda.

Sudija:

_____

Pouka:

Na ovo rješenje stranka nema pravo posebne žalbe u smislu čl.64 ZPP-a.

ANEKS 12 - Jedan zapisnik sa pripremnog ročišta

Općinski(Osnovni) sud u _____

Broj: P _____

ZAPISNIK SA PRIPREMNOG ROČIŠTA

Sačinjen kod Općinskog(Osnovnog) suda u _____ dana _____

Sastav suda: Sudija _____

Zapisničar _____

Pravna stvar: Tužitelj: _____

Tuženi: _____

Radi: _____

v.s. _____

Za tužitelja: pristupio _____ (ako nije pristupio navesti da li je uredno obavješten)
Za tuženog: pristupio _____ (ako nije pristupio navesti da li je uredno obavješten)

Ročište je javno.

Sud objavljuje da se otvara pripremno ročište u pravnoj stvari tužitelja _____ protiv _____ radi _____.

Poziva se tužitelj da ukratko izloži tužbu.

- Tužitelj ukratko izlaže tužbu (prilikom izlaganja sud ne treba dozvoliti da se opširno obrazlažu činjenice i pravni osnov, već će tužitelj ukratko izložiti činjenični osnov i predložiti dokaze te predložiti donošenje odluke po određenom pravnom osnovu).
- Sud zatim poziva tuženog da ukratko izloži odgovor na tužbu (na isti način će tuženi ukratko izložiti činjenice iz odgovora na tužbu ukoliko je isti dao u pismenoj formi, a ako nije dao pismeni odgovor na tužbu po pripremnom ročištu će moći izložiti svoj odgovor na tužbu).

Nakon izlaganja sud raspravlja o eventualnim pitanjima koja se odnose na dalji tok postupka (stranačku sposobnost, pravilnost zastupanja, prijedlog za izuzeće, prigovor mjesne nadležnosti i sl.).

Ukoliko sud ustanovi da postoji osnovanost procesnih prigovora na ročištu će donijeti rješenje o istom, a ako smatra da je neosnovan prigovor donijet će rješenje kojim će odbiti prigovor, sa pravom žalbe tek na konačnu odluku. Zatim sud donosi odluku o zakazivanju glane rasprave i o čemu će se raspravljati o glavnoj raspravi te koji će se dokazi izvesti na glavnoj raspravi.

RJEŠENJE

Glavna rasprava se određuje za dan _____ u _____ sati u sudnici br. _____

Na raspravi će se raspravljati o sljedećim pitanjima:

1. osnovu tužbenog zahtjeva,
2. visini tužbenog zahtjeva,
3. preboju potraživanja,
4. zastari potraživanja i sl.

Na glavnoj raspravi izvesti će se sljedeći dokazi:

- saslušanje stranaka,
- saslušati svjedoka N.N. i Z.M.
- izvršiti uvid u isprave i to: ugovor o kupoprodaji,

Prisutne stranke primaju na znanje rješenja o zakazivanju glavne rasprave. Sud će pozvati: svjedoka N.N. i Z. M.

Zapisničar

pp

Sudija:

_____

_____

_____

ANEKS 13 - Zapisnik sa sudskim poravnanjem

Općinski(Osnovni) sud u _____

Broj: P _____

ZAPISNIK SA PRIPREMNOG ROČIŠTA

Sačinjen kod Općinskog(Osnovnog) suda u _____ dana _____

Sastav suda: Sudija _____

Zapisničar _____

Pravna stvar: Tužitelj: _____

Tuženi: _____

Radi: _____

v.s. _____

Za tužitelja: pristupio _____ (ako nije pristupio navesti da li je uredno obavješten)

Za tuženog: pristupio _____ (ako nije pristupio navesti da li je uredno obavješten)

Ročište je javno.

Sud objavljuje da se otvara pripremno ročište u pravnoj stvari tužitelja protiv _____ radi _____.

Poziva se tužitelj da ukratko izloži tužbu.

- Tužitelj ukratko izlaže tužbu (prilikom izlaganja sud ne treba dozvoliti da se opširno obrazlažu činjenice i pravni osnov, već će tužitelj ukratko izložiti činjenični osnov i predložiti dokaze te predložiti donošenje odluke po određenom pravnom osnovu).

- Sud zatim poziva tuženog da ukratko izloži odgovor na tužbu (na isti način će tuženi ukratko izložiti činjenice iz odgovora na tužbu ukoliko je isti dao u pismenoj formi, a ako nije dao pismeni odgovor na tužbu po pripremnom ročištu će moći izložiti svoj odgovor na tužbu).

Tužitelj predlaže da sa tuženim sklopi sudsku nagodbu tako što će tuženi njemu isplatiti iznos od _____ na ime naknade štete umjesto postavljenog tužbenog zahtjeva u roku od 10 dana, a tužitelj će odustati od zahtjeva iz tužbe i troškova postupka.

Tuženi izjavljuje da pristaje na ponudu tužitelja.

Sud saglasno izjavama stranaka donosi slijedeću:

S U D S K U N A G O D B U

Tuženi je dužan tužitelju na ime isplate duga platiti iznos od _____ KM u roku od 10 dana od dana donošenja ove odluke.

U slučaju kašnjenja sa isplatom tuženi je obavezan na iznos duga utvrđenim ovom nagodbom platiti zakonsku zateznu kamatu od dana isteka roka _____ pa do isplate.

Svaka stranka snosi svoje troškove postupka.

Stranke se upozoravaju da sačinjena i potpisana sudska nagodba ima snagu izvršnog naslova u smislu čl. 91 ZPP-a,(da stranke nemaju pravo žalbe) i da se ista može pobijati samo posebnom tužbom u smislu čl.92 ZPP-a.

Stranke svojim potpisom potvrđuju da su saglasne sa donesenom sudskom nagodbom:

Po jedan primjerak zapisnika o sudskoj nagodbi uručuje se strankama.

Zapisničar,

Tuženi

Tužitelj

Sudija

PODMODUL V – GLAVNA RASPRAVA

1. U V O D U ovom podmodulu će dakle biti govora o uslovima za održavanje glavne rasprave I toku glavne rasprave, sa osvrtom na dileme koje se pojavljuju u radu prvostepenih sudova, posebno sa aspekta poštivanja raspravnog načela, ali ne i potpunim zanemarivanjem načela materijalne istine, u cilju potpunog utvrđivanja činjeničnog stanja i pravilne primjene materijalnog prava.

2. ZAKAZIVANJE GLAVNE RASPRAVE

Zakazivanje ročišta za glavnu raspravu regulisano je odredbama članova 94 do 96 ZPP RS i ZPP FBiH, članom 225 ZPP BD BiH i članovima 61 do 63 ZPP BiH. U odnosu na ranija pravila o zakazivanju, nova rješenja idu za tim da se omogući priprema glavne rasprave tako da se u pravilu ista okonča na jednom ročištu. Prema tome, tok glavne rasprave u velikoj mjeri će zavisi i od rješenja o zakazivanju glavne rasprave koje se donosi na pripremnom ročištu. Sud nakon okončanja pripremnog ročišta rješenjem određuje održavanje ročišta za glavnu raspravu. (napomena: vidi Anex I) Ovdje je posebno značajno razjasniti kako će se formulirati pitanja o kojima će se raspravljati na glavnoj raspravi. U praksi se često događa da se ova formulacija ograničava na uopštenu konstataciju tipa: "raspravljati će se o navodima iz tužbe I odgovora na tužbu". Ovo svakako ne bi bilo pravilno, posebno imajući u vidu da će tok glavne rasprave, pa i ishod cijelog postupka, u mnogome zavisi upravo od identifikovanja pitanja o kojima će se na ročištu za glavnu raspravu raspravljati. Mišljenja smo da bi bilo neophodno da se u samom rješenju po mogućnosti navedu konkretne činjenice koje će se utvrđivati na glavnoj raspravi. Ukoliko se tako učini, razjasnit će se i mnoge dileme koje se pojavljuju na samoj glavnoj raspravi (npr. mogućnost postavljanja pojedinih pitanja svjedoku od strane sudije i dr.)

Također je iz odredbi koje regulišu zakazivanje glavne rasprave očigledna želja zakonodavca da se postupak učini kraćim i ekonomičnijim, što je posebno izraženo u odredbi da će se glavna rasprava u pravilu održati najkasnije u roku od 30 dana od dana održavanja pripremnog ročišta, te da će se ročište zakazati za onoliko dana uzastopno koliko je neophodno da se rasprava održi u kontinuitetu. Pravilo bi bilo predvidjeti mogućnost da se glavna rasprava ne može završiti isti dan kada je zakazana, te da će se nastaviti slijedeći dan. Očito je težnja zakonodavca bila da se postupak završi na jednoj glavnoj raspravi, bez odlaganja i nastavljanja.

Činjenica je da sa primjenom ovih odredbi u praksi ima dosta problema, iz različitih razloga. Moguće je i da je jedan od razloga okolnost da su sudije u prošlim vremenima stekle naviku da se glavna rasprava odlaže više puta i provodi više ročišta, te ne žele odstupati od stare prakse. Međutim, po našem mišljenju, najveći problem je u tome što su sudije na građanskim odjeljenjima skoro svih sudova u Bosni i Hercegovini preko svake mjere opterećene brojem predmeta u svojim referatima. Ukoliko jedan sudija u svom referatu ima više od hiljadu parničnih predmeta, očito je da nije u mogućnosti da zakazuje rasprave u roku od 30 dana, niti da vodi računa da se rasprava vodi u kontinuitetu više dana. Zbog toga dolazi do nedostatka slobodnih termina suda, te se najčešće glavna rasprava ne može nastaviti drugi dan, pa se nastavak određuje za mjesec ili više dana, čime se na izvjestan način gubi svrha ovakvih odredbi. Također će u nekim slučajevima već u fazi pripremnog ročišta biti očigledno da se rasprava ne može provesti u roku od 30 dana, naprimjer u slučajevima kad neki od dokaza nije moguće pribaviti u tom roku ili kad je za vršenje vještačenja potrebno više vremena. Ukoliko na pripremnom ročištu nije odlučeno o određenim procesnim smetnjama, potrebno je i da se u rješenju o određivanju ročišta za glavnu raspravu navede da će se o tim pitanjima raspravljati.

Zakonom je predviđena mogućnost da se glavna rasprava održi i u nastavku pripremnog ročišta, ali nisu pobliže predviđeni uvjeti za to. I ovdje je očigledna težnja da se postupak učini efikasnijim i ekonomičnijim, s tim da bi ovu mogućnost trebalo koristiti u slučajevima kada je moguće odmah provesti potrebne dokaze. Naravno strankama bi moralo biti omogućeno raspravljanje o svim relevantnim pitanjima.

Također je predviđeno da sud procijeni potencijalnu dužinu trajanja glavne rasprave te unaprijed odredi potreban broj dana za glavnu raspravu kako bi se ista mogla održati u kontinuitetu. U praksi se ova odredba rijetko primjenjuje, vjerovatno dijelom zbog starih navika sudija, ali i zbog velike opterećenosti sudija predmetima, zbog kojeg je teško odvojiti više radnih dana za vođenje jedne glavne rasprave.

Rješenje kojim se određuje provođenje glavne rasprave se ne dostavlja strankama, budući da je isto uneseno u zapisnik sa pripremnog ročišta. Naravno, ukoliko jedna od stranaka nije bila prisutna na pripremnom ročištu, uz poziv na glavnu raspravu će joj se dostaviti prepis zapisnika. Na ročište za glavnu raspravu pozivaju se stranke koje nisu bile prisutne na pripremnom ročištu, te svjedoci i vještaci koje je sud odlučio pozvati.

Ukoliko je određeno provođenje dokaza vještačenjem, vještak se poziva na glavnu raspravu a uz poziv mu se dostavlja i rješenje kojim se određuje vještačenje. Rok za dostavljanje nalaza i mišljenja vještaka trebao bi biti tako određen da se taj nalaz i mišljenje mogu dostaviti strankama najmanje 8 dana prije ročišta za glavnu raspravu.

Naravno da je očigledno da su ovi rokovi postavljeni nerealno i da je gotovo nemoguće da u periodu od 30 dana vještak bude obaviješten o predmetu vještačenja, izradi nalaz i mišljenje, te da se taj nalaz i mišljenje dostave strankama 8 dana prije održavanja rasprave. Ovo pogotovo važi u slučajevima kada se radi o složenijim vještačenjima. U praksi se ovi rokovi probijaju u velikoj mjeri, što se u jednom broju slučajeva ne može izbjeći, te je po našem mišljenju tada to potpuno opravdano.

Moguće dileme i pitanja:

1. Šta je najpravičnije učiniti ukoliko ne postoji objektivna mogućnost zakazivanja ročišta u roku od 30 dana?
2. Šta treba uzeti u obzir prilikom procjene koliko je dana neophodno da se rasprava održi u kontinuitetu?
3. Kad su ispunjeni uslovi da se glavna rasprava održi odmah nakon pripremnog ročišta?
4. Da li je u rješenju o određivanju glavne rasprave, prilikom identifikovanja pitanja o kojima će se raspravljati, potrebno istaknuti samo činjenice koje su sporne između parničnih stranaka?
5. Da li se glavna rasprava može provesti odmah nakon pripremnog ročišta ukoliko jedna od stranaka nije sa tim saglasna ili nije prisutna na pripremnom ročištu?
6. Da li u pozivu za pripremnom ročište mora stajati upozorenje da postoji mogućnost održavanja glavne rasprave odmah nakon pripremnog ročišta?
7. Ukoliko je određen dokaz saslušanjem parničnih stranaka, a stranka ima punomoćnika koji je zastupa u tom postupku, da li stranku treba lično pozivati na ročište za glavnu raspravu?

Varijante mogućih odgovora:

1. Naravno da sudije koje u svom referatu imaju više od hiljadu parničnih predmeta nisu u mogućnosti da u svim svojim predmetima zakazuju ročišta u roku od 30 dana od dana održavanja pripremnog ročišta. Sudije se snalaze na razne načine kako bi riješili ovaj problem, a najčešće u zakonskom roku zakazuju ročišta u postupcima koji su predviđeni kao hitni postupci i u predmetima u kojima ocjene da mogu za njih nastupiti problemi ukoliko prekorače rok. Zbog toga se predmeti u sporovima male vrijednosti I drugi predmeti za koje sudije ocijene da su manje značajni zakazuju u puno dužim vremenskim rokovima. Ovome se ne može ništa prigovoriti, budući da sudije objektivno nisu u mogućnosti da postupaju striktno po zakonu, te se moraju snalaziti kako znaju I umiju. Mišljenja smo da je ovaj rok, kao i neki drugi rokovi predviđeni zakonima, nerealan u uslovima sadašnje opterećenosti sudova građanskim predmetima.

2. Budući da sud na pripremnom ročištu odlučuje o predmetu raspravljanja I dokazima koji će se provoditi, imajući u vidu kompleksnost predmeta, te broj dokaza čije

provođenje je određeno (naročito broj svjedoka), sud može i procjeniti dužinu trajanja glavne rasprave. Naravno da ova procjena zavisi i od iskustva sudije. Međutim sve okolnosti se ne mogu predvidjeti, te sudije u praksi često griješe u ovim procjenama. Mišljenja smo da je gotovo nemoguće uvijek predvidjeti dužinu trajanja glavne rasprave, te je u praksi jako teško realizovati odredbu kojom se propisuje da sud zakazuje raspravu za onoliko dana uzastopno koliko je neophodno da se ista održi u kontinuitetu.

U zavisnosti od složenosti predmeta i dokaza koji su određeni za izvođenje na ročištu za glavnu raspravu (saslušanja stranaka, većeg broja stranaka i svjedoka), moglo bi biti svrsishodno da sud kod takvih predmeta odredi glavnu raspravu za dva dana, tako što bi prvog dana parnične stranke izložile tužbu i izvele dokaz saslušanjem stranaka, a drugi dan u nastavku da se pristupi saslušanju svjedoka, a ovo iz razloga što je u praksi već primijećeno da svjedoci nekada budu pozvani za jutarnje sate, kada je zakazan početak ročišta za glavnu raspravu, te zatim dugo čekaju na izvođenje dokaza saslušanja, obzirom na zakonom utvrđeni tok glavne rasprave.

3. Mišljenja smo da bi do ovakve situacije moglo doći u relativno jednostavnijim predmetima, kada je činjenično stanje među strankama nesporno, ili postoji očit nedostatak aktivne ili pasivne legitimacije na strani stranaka, ili je potraživanje očigledno zastarjelo, a istaknut je prigovor zastarjelosti na pripremnom ročištu, ukratko u slučajevima kada sudija može procijeniti na koji način će donijeti odluku u predmetu. Naravno, pretpostavlja se da na raspravu ne treba pozivati treća lica, npr. svjedoke, niti određivati uviđaj. (napomena: vidi Anex III-primjer 2)

4. U načelu je u rješenju o određivanju glavne rasprave potrebno istaknuti samo činjenice koje su sporne između parničnih stranaka, međutim ukoliko postoji sumnja da stranke teže ka raspolaganju koje nije dozvoljeno, sud može odrediti da se raspravlja i o nespornim činjenicama. (napomena: vidi Anex III-primjer 3)

5. U ovom slučaju postoje dva različita mišljenja. Po jednom ne bi bilo moguće provesti glavnu raspravu nakon pripremnog ročišta bez saglasnosti svih parničnih stranaka, a po drugom to bi bilo moguće u slučaju ako je činjenično stanje nesporno ili ako na pripremnom ročištu nisu izneseni novi navodi, koji nisu navedeni u tužbi I odgovoru na tužbu, a ne radi se o složenom predmetu. Mi smatramo da bi održavanjem glavne rasprave nakon pripremnog ročišta, na koje nije pristupila jedna od strana, a da o takvoj mogućnosti nije upozorena u pozivu za raspravu, došlo do povrede odredaba parničnog postupka koja se ni na raspravi pred drugostepenim sudom ne bi mogla otkloniti, što bi dovelo do ukidanja odluke prvostepenog suda i vraćanja na ponovni postupak (član 227 stav 1 tačka 2 ZPP-a FBiH i RS).

6. Mišljenja smo da bi bilo potrebno da u pozivu stoji ovakvo upozorenje, kako bi stranke bile svjesne mogućnosti da se glavna rasprava može održati odmah nakon pripremnog ročišta. Ovakvo upozorenje sud bi mogao staviti samo kada na osnovu složenosti predmeta procijeni da postoje uslovi održavanja glavne rasprave istog dana nakon okončanog pripremnog ročišta.

7. U slučaju određivanja provođenja dokaza saslušanjem parničnih stranaka na pripremnom ročištu, ukoliko je na istom prisutan njen punomoćnik, nije potrebno posebno pozivati parničnu stranku, već se nalaže njenom punomoćniku da je obavijesti o provođenju tog dokaza.

3. TOK GLAVNE RASPRAVE

3.1. Opšte napomene

Tok glavne rasprave regulisan je članovima 97 do 110 ZPP RS i ZPP FBiH, članovima 226 do 236 ZPP BD BiH i članovima 64 do 77 ZPP BiH. Glavna rasprava je centralni dio parničnog postupka, a sud donosi odluku o tužbenom zahtjevu na osnovu procesnog materijala iznesenog na njoj, postupajući u duhu člana 8 Zakona o parničnom postupku

eniteta i Distrikta Brčko i člana 13 ZPP BiH, koji sadrži načelo slobodne ocjene dokaza ili slobodnog sudijskog uvjerenja, a koje načelo se primjenjuje i u ostalim fazama postupka (npr. na pripremnom ročištu kada sud cijeni koji dokaz će parnične stranke izvesti na ročištu za glavnu raspravu, ocjena prihvatanja izvođenja dokaza koji je predložen na glavnoj raspravi i sl).

Glavna rasprava stoga predstavlja niz procesnih radnji stranaka i suda preuzetih radi utvrđivanja činjenica, na koje će sud primijeniti materijalno pravo prilikom donošenja odluke. Ona je neophodna za donošenje prvostepene odluke, osim u slučajevima izričito predviđenim zakonom. U novim zakonima posebno je naglašeno načelo koncentracije dokaza, kao i cjelokupnog postupka. Težnja zakonodavca je bila da se izmijene odredbe koje su na izvjestan način omogućavale da se postupak odugovlači, te da se ročište za glavnu raspravu bezrazložno odlaže, čak i na neodređeno vrijeme. Stoga bi prema odredbama novih zakona, u pravilu, glavna rasprava trebala biti provedena na jednom ročištu. Ovo načelo nalazi mjesto u uvodnim odredbama novih Zakona (član 11 ZPP RS i ZPP FBiH i član 16 ZPP BiH) kao jedan od osnovnih načela parničnog postupka, a u zakone su unesene i brojne druge odredbe koje bi trebale da omoguće ostvarenje tog načela. Nema sumnje da je, u skladu s novim pravilima, zaista u velikom broju slučajeva moguće okončati glavnu raspravu na samo jednom ročištu bez odugovlačenja, čime se omogućava efikasnije rješavanje građanskih predmet. To naravno predstavlja idealnu situaciju, dok se u praksi često dešava i da se ročište za glavnu raspravu vodi u više nastavaka, a iz većeg broja razloga, o kojima će kasnije biti govora. U slučaju kada dođe do odlaganja glavne rasprave i njenog nastavljanja, i dalje važi princip jedinstva glavne rasprave, što znači da glavna rasprava uvijek predstavlja jednu procesnu cjelinu. Pod tim se podrazumijeva da radnje provedene na prethodnom ročištu ne gube procesno značenje, i da se u pravilu ne moraju ponavljati, te također i da je sud prilikom odlučivanja obavezan uzeti u obzir cjelokupnu procesnu građu i navode stranaka iznesene tokom cijele glavne rasprave, na bilo kojem od ročišta.

U novim zakonima ustanovljen je institut povlačenja tužbe u slučaju da tužitelj ne dođe na ročište za glavnu raspravu, uz ispunjavanje i drugih uslova, dok je napuštena prijašnja mogućnost nastupanja mirovanja postupka. Ovo je također učinjeno u cilju bržeg okončavanja postupka, u slučaju kada tužitelj izgubi interes da se isti vodi. Vjerovatno najznačajnija izmjena u pogledu materije glavne rasprave jeste ukidanje mogućnosti iznošenja novih činjenica i predlaganja dokaza tokom cijele glavne rasprave. Upravo ova mogućnost se često koristila od strane parničnih stranaka u situacijama kada im je bilo u interesu da se postupak unedogled odugovlači. Također je veoma značajna izmjena učinjena time što je ukinuta mogućnost ponovnog otvaranja glavne rasprave koja je zaključena, a koji institut se u prošlosti također često koristio u svrhu odlaganja donošenja odluke, a bez prave potrebe.

Nove odredbe kojima se reguliše tok glavne rasprave mogle bi biti od utjecaja i na promjenu organizacije u oblasti advokature. Naime, advokati koji su punomoćnici stranaka nisu više u mogućnosti da jedan drugog zamjenjuju na raspravama, te da na iste dolaze nesprenni, zbog čega su se rasprave često odlagale više puta. Naime, punomoćnici stranaka sada moraju biti potpuno spremni za glavnu raspravu (kao i za pripremno ročište), jer bi propuštanjem parničnih radnji mogla nastupiti šteta za njihove stranke, a koja se neće moći otkloniti u daljem toku postupka. Pretpostavljamo da će se stoga češće pojavljivati i tužbe kojima stranke potražuju naknadu štete od advokata koji su ih zastupali, u slučaju da su propustili provođenje nekih parničnih radnji usljed čega je nastupila šteta za stranku. Također se može pretpostaviti da će doći i do stvaranja udruženih advokatskih kancelarija ili drugih formi udruživanja rada advokata, pošto će to biti neophodno da bi se odgovorilo zahtjevima koje nameću novi procesni zakoni. I ovdje moramo naglasiti potrebu dalje edukacije i pripadnika advokatske profesije, te pravnika koje zastupaju firme i preduzeća, budući da odredbe novih procesnih zakona nameću

visoke standarde pri zastupanju stranaka. Otvara se i pitanje efikasne pravne pomoći za stranke koje nisu u mogućnosti da angažuju advokata kao punomoćnika, što je problem koji vjerovatno u bližoj budućnosti neće biti adekvatno riješen.

Novim zakonima izmijenjene su i odredbe o upravljanju postupkom od strane sudije.

Naime, sudije nemaju više obavezu da se brinu da se o predmetu spora svestrano raspravlja, kao što je bilo predviđeno prijašnjim zakonodavstvom. Ovo je u skladu sa značajem načela dispozicije stranaka, a uloga suda je u velikoj mjeri reducirana i svodi se na vođenje računa da se rasprava odvija na pravilan način, bez nepotrebnih odlaganja te da se raspravlja samo o pitanjima bitnim za donošenje odluke.

3.2. Otvaranje glavne rasprave

Glavna rasprava započinje time što sudija otvara glavnu raspravu. Ne bi bilo na odmet da sudija objavi svoje ime i prezime, mada se može pretpostaviti da ga stranke već znaju, kako bi stranke bile u mogućnosti da eventualno zatraže izuzeće. Sudija poziva sve osobe koje su pozvane na ročište za glavnu raspravu da uđu u sudnicu I objavljuje predmet raspravljanja. Objavljivanje predmeta raspravljanja bi se trebalo sastojati u oglašavanju stranaka u sporu, te sažetog označenja predmeta spora, (npr. utvrđenje prava vlasništva, radni spor, razvod braka i dr.) U praksi se ovo objavljivanje predmeta spora često ne provodi, zbog nedostatka vremena, za što smatramo da ne predstavlja poseban problem. Sudija zatim ustanovljava da li su ispunjene pretpostavke za održavanje rasprave, t.j da li su pristupile sve pozvane osobe (stranke, njihovi zakonski zastupnici i punomoćnici, umješaci, svjedoci, vještaci), te se to konstatuje na zapisnik. Ako sudija ustanovi da su neke od pozvanih osoba izostale, provjerava da li su uredno pozvane, pa ako jesu, da li imaju opravdan razlog za izostanak. Sudija treba da u zapisnik konstatuje razloge neodazivanja, a njih može ustanoviti na osnovu primjedbe dostavljača navedene na dostavnici, na osnovu informacija dobijenih od prisutnih osoba, ili na osnovu eventualnog obavještenja osobe koja je izostala, a kojim opravdava svoj izostanak. U praksi se naravno često dešava da dostavljači, bilo sudski, bilo poštanski, ne postupaju pravilno po odredbama ZPP-a o dostavi, pa je je nekad teško ustanoviti da li je osoba koja nije pristupila na ročište zapravo uredno obaviještena.

U slučaju neopravdanog izostanka tužitelja, u pravilu će se tužba smatrati povučenom. Ovo se dešava po sili zakona, te nije potreban prijedlog protivne stranke. Time se stvara presumpcija da je tužitelj povukao tužbu. Parnični postupak se i pokreće voljom tužitelja, a pretpostavlja se da je njemu u interesu da se postupak okonča što brže. Stoga se njegov izostanak sa ročišta smatra njegovim disponiranjem o daljem vođenju parnice, te se pretpostavlja da je izgubio interes za dalje vođenje parnice. Zakon ostavlja mogućnost tuženom da traži da se ročište održi, i ako tužitelj nije pristupio na njega. Tuženi može imati pravni interes da se raspravi predmet spora, a također može i pretpostaviti da će tužitelj tražiti prijedlog za povrat u prijašnje stanje. Stoga se u praksi mogu očekivati i slučajevi da se tuženi zaista upusti u raspravljanje. U tom slučaju se postavlja problem odvijanja glavne rasprave u odsustvu tužitelja. Postavlja se pitanje ko će izložiti tužbu, te izvoditi dokaze koje je tužitelj predložio na glavnoj raspravi. U slučaju neopravdanog izostanka tuženog sa ročišta za glavnu raspravu, zakon predviđa da će se rasprava održati bez njegovog prisustva. Naime, smatra se da je i u ovim okolnostima načelo kontradiktornosti zadovoljeno, jer je tuženom samim urednim pozivanjem pružena mogućnost da raspravlja pred sudom. Prema tome, svojim izostankom tuženi prihvata rizik održavanja glavne rasprave u njegovom odsustvu, a tako i svih drugih posljedica koje za njega mogu nastupiti. U ovakvom slučaju sud bi morao na glavnoj raspravi izložiti odgovor na tužbu i druge navode tuženog koji su eventualno izneseni na pripremnom ročištu.

Prema odredbama novih zakona, neopravdan izostanak uredno obaviještene stranke ne može dovesti do odgode ili odlaganja rasprave, čak ni na zahtjev druge strane. Međutim u praksi se često pojavljuju slučajevi kada uredno obaviješteni tuženi ne pristupi na raspravu, da tužitelj traži odgodu ročišta za glavnu raspravu, čemu sud u pravilu udovoljava. Mada ovakva mogućnost ne postoji prema novim zakonima, smatramo da ovakvo postupanje sudova u suštini ne može dovesti do štetnih posljedica, a posebno imajući u vidu da stranke disponiraju svojim zahtjevima, pa tako i tužitelj koji predlaže odgodu.

Nakon što sudija otvori glavnu raspravu, objavi predmet raspravljanja i utvrdi jesu li došle sve pozvane osobe, sudija treba da utvrdi postoje li procesne smetnje za dalje postupanje. Ovo bi moglo u praksi izazvati razne dileme. Naime, predviđeno je da sud prvo utvrđuje da li postoje procesne smetnje, prije raspravljanja o glavnoj stvari, a zatim dozvoljava mogućnost raspravljanja o procesnim pitanjima odvojeno od raspravljanja o glavnoj stvari ili zajedno sa raspravljanjem o glavnoj stvari. Mišljenja smo da sud, ukoliko treba odlučiti o prigovoru postojanja procesnih smetnji treba prvo da raspravi i odluči po takvom prigovoru. Ukoliko ga ne usvoji, to bi trebao usmeno saopćiti strankama, te nastaviti sa raspravljanjem o glavnoj stvari.

Sudska praksa

- Ne nastupa fikcija povlačenja tužbe ako je jedna od stranaka podneskom primljenim prije održavanja ročišta tražila odlaganje ročište, a sud nije riješenjem odbio prijedlog i rješenje dostavio strankama prije dana ročišta.

Iz obrazloženja: prema odredbama člana 449 stav 2 ZPP-a, ako sa pripremnog ročišta ili sa prvog ročišta za glavnu raspravu, ili s bilo kojeg kasnijeg ročišta izostanu obje stranke, sud će ročište odložiti, a ako ni na novo ročište ne dođu obje stranke, smatrat će se da je tužilac povukao tužbu. Primjenom navedene odredbe zakona sankcioniše se pasivnost parničnih stranaka, odnosno neopravdano izostajanje stranaka sa ročišta.

Međutim, u prilici kad jedna od stranaka podneskom traži odlaganje ročišta, kako je to u konkretnom slučaju blagovremeno tražio punomoćnik tužitelja, nisu ispunjeni uvjeti za primjenu člana 499 stav 2 Zakona o parničnom postupku, ukoliko prije ročišta sud nije riješenjem odbio prijedlog i to rješenje prije održavanja ročišta dostavio strankama. (Rješenje Vrhovnog suda Federacije BiH broj PŽ-216/98 od 10.11.1998 godine)

- Ne smatra se da je stranka uredno obaviještena o ročištu, ako su pozivi upućeni punomoć mu nije obnovljena nakon ponovnog otvaranja ureda. (Vrhovni sud FBiH Pž-5/98 od 24.02.1998 godine).

3.3. Odvijanje glavne rasprave

Odredbe novih zakona mnogo detaljnije regulišu odvijanje glavne rasprave tj. redosljed poduzimanja pojedinih parničnih radnji, u usporedbi sa odredbama starih zakona. Ovo se posebno donosi na redosljed izvođenja dokaza. U pogledu odredbe da prvo tužitelj, odnosno zastupnik ili punomoćnik tužitelja, ukratko izlažu bitna pitanja iz tužbe i čita isprave, to se može razumijeti tako da je izlaganje tužbe usmeno, pa u pravilu ne bi bilo pravilno dozvoliti da se tužba čita ili da tužitelj samo izjavi da ostaje kod pismenog teksta tužbe. Smatramo da nije neophodno izlagati cijelu tužbu, odnosno odgovor na tužbu, već samo njihove bitne činjenične i pravne aspekte. Pretpostavljamo da se u praksi često događa da sudija na prijedlog stranke konstatuje da stranke ostaju kod tužbe ili odgovora na tužbu datog u pismenom obliku, pošto se tako skraćuje vrijeme trajanja ročišta za glavnu raspravu. Uostalom, ako stranke nemaju ništa da dodaju samoj tužbi ili odgovoru na tužbu, ne vidimo zašto bi bilo pogrešno samo konstatovati da ostaju kod navoda iz

njih. Ovo bi bilo donekle u suprotnosti sa načelom usmenosti, ali smatramo da ne bi moglo uticati na donošenje pravilne odluke.

Mišljenja smo da sud ne bi trebao ni dozvoliti iznošenje cjelokupnih navoda koje su stranke iznijele u svojim pismenim podnescima, jer bi to bilo nesvršishodno i vodilo nepotrebnom produženju ročišta za glavnu raspravu. Druga bi situacija bila ukoliko bi se ročište za glavnu raspravu u potpunosti audio snimalo, kao što je to za sada slučaj samo u krivičnom postupku, u nekim sudovima koji su za to tehnički opremljeni, Tada bi zaista bilo neophodno usmeno izlagati sve navode iz tužbe i odgovora na tužbu.

Zakoni propisuju i da se prilikom izlaganja tužbe provedu dokazi čitanjem isprava. Ovo je neobično rješenje koje je u suprotnosti sa dosadašnjom praksom i navikama sudija.

Ipak se izvođenje dokaza čitanjem isprava prije izvođenja drugih dokaza čini logičnim, budući da isprave, posebno javne, često predstavljaju najmanje sporno dokazno sredstvo, pa bi nakon čitanja isprava neke činjenice mogle među strankama biti razjašnjene, uslijed čega neće biti potrebno izvoditi i druge dokaze. Po nekim mišljenjima, ovu odredbu o čitanju isprava trebalo bi shvatiti restriktivno, kao čitanje samo onih isprava koje je neophodno izložiti u sklopu kratkog izlaganja tužbe. Nakon toga tuženi ukratko izlaže odgovor na tužbu. Tuženi je ranije podnio pismeni odgovor na tužbu i na raspravi usmeno samo izlaže njegove bitne aspekte. Sud bi trebao nakon izlaganja bitnih elemenata tužbe i odgovora na tužbu dozvoliti strankama da nastave raspravljati o činjeničnim i pravnim pitanjima važnim za presuđenje, a posebno im dozvoliti da se izjasne o navodima protivne stranke.

U pravilu, izostanak osoba koje su pozvane na glavnu raspravu a koje nisu stranke, njihovi punomoćnici ili zakonski zastupnici (npr. svjedoci, vještaci), bez obzira na razlog izostanka, ne sprečava njeno održavanje. Sud će u toku daljeg raspravljanja, zavisno od prijedloga stranaka, te rezultata izvođenja drugih dokaza, odlučiti je li potrebno da se radi ponovnog pozivanja tih osoba ročište odloži i zakaže novo. Razlozi izostanka ovih osoba mogu biti relevantni samo za odluku o eventualnom izricanju kazne, u smislu odredaba o nepoštivanju suda.

Treba napomenuti da zakoni obavezuju sud da o pretpostavkama za održavanje rasprave brine i prije dana održavanja glavne rasprave. Tako je predviđeno da je sud dužan osam dana prije održavanja ročišta provjeriti da li postoje zakonske pretpostavke za održavanje rasprave i da li će dokazi biti pribavljeni do ročišta, te će u protivnom odgoditi raspravu. Ovo je lijepo zamišljeno, ali naravno da se ovakve odredbe u praksi rijetko sprovode, pošto većina sudija koji vode građanske predmete u Bosni i Hercegovini, uslijed ogromnog broja predmeta sa kojima su zaduženi, fizički nije u mogućnosti da vrši ovakve provjere i procjenjuje vjerovatnoću da se ročište neće moći održati. Odluka o tome koji će se dokazi izvoditi donosi se na glavnoj raspravi samo ako je jedna od stranaka predložila izvođenje novih dokaza koji nisu bili predloženi na pripremnom ročištu. U tom će slučaju, nakon izjašnjenja protivne stranke, sud najprije odlučiti da li su ispunjeni uslovi, tj. da li je stranka učinila vjerovatnim da bez svoje krivice nije mogla predložiti dokaz na pripremnom ročištu. Isto se odnosi i na situaciju kada tužilac izjavi da preinačava tužbu, ili tuženi ističe protivtužbeni zahtjev, tj. sud će, prije pristupanja izvođenju dokaza, odlučiti da li su ove radnje stranaka dozvoljene. Sud je dužan da, u procesno-pravnom smislu, rukovodi izvođenjem dokaza na glavnoj raspravi i odlučuje da li je potrebno odstupiti od redoslijeda utvrđenog zakonom. Na samim strankama je obaveza da vode računa da se iz izvedenih dokaza dobiju odgovori na sva pitanja bitna za odlučivanje. To ipak ne znači da sud ne može preduzimati radnje koje će mu pomoći da se razjasne određene činjenice bitne za odlučivanje. Sudu je ostavljeno ovlaštenje da osobama koje se saslušavaju postavlja pitanja u bilo koje vrijeme, tj. tokom cijelog saslušanja. Dakle, sud ipak zadržava i određenu ulogu u rukovođenju izvođenjem dokaza u materijalno - pravnom smislu. Pri tome, sudija koji vodi postupak mora biti izuzetno pažljiv da ne bi

svojim postupanjem izazvao sumnju u nepristrasnost, budući da i postavljanjem pitanja sudija može uticati na saznavanje činjenica koje mogu biti važne za donošenje odluke.

Prema odredbama o redoslijedu izvođenja dokaza, nakon izlaganja tužbe i odgovora na tužbu, te izvođenja dokaza čitanjem isprava, prvo se pristupa saslušanju stranaka. Može se pretpostaviti da je ovako predviđeno radi težnje da stranke daju što vjerodostojnije iskaze, budući da ne mogu svoj iskaz prilagođavati ostalim izvedenim dokazima, posebno iskazima svjedoka. Zatim se saslušavaju svjedoci, i to prvo svjedoci koje je predložio tužitelj, a zatim oni koje je predložio tuženi. Nakon saslušanja svjedoka izvode se svi ostali dokazi, od kojih se svojim značajem izdvaja vještačenje. U pravilu bi provođenje dokaza uviđajem trebalo obavljati nakon saslušanja stranaka i svjedoka. Međutim, u skladu s načelom procesne ekonomije, u velikom broju slučajeva biće najsvrsishodnije izvesti ovaj dokaz prije svih ostalih dokaza. Ovo bi posebno važilo za slučajeve kada je potrebno da se na uviđaju provede i vještačenje, što će i biti slučaj u najvećem broju predmeta.

Na pripremnom ročištu se rješenjem određuje predmet uviđaja, termin uviđaja, predmet vještačenja ukoliko se vještačenje odvija u sklopu uviđaja na licu mjesta, određuje rok za izradu nalaza i određuje termin glavne rasprave (ostavljajući dovoljno vremena za dostavu nalaza vještaka parničnim strankama- najmanje 8 dana), dakle sve ove radnje se imaju obaviti prije glavne rasprave. Mišljenja smo da bi u takvom slučaju bilo najbolje da se prvo odredi ročište na licu mjesta radi obavljanja uviđaja, na to ročište pozvati vještaka, a zatim zakazati nastavak ročišta za glavnu raspravu vodeći računa o roku koji je potreban vještaku za izradu nalaza i mišljenja (i dostavu nalaza parničnim strankama), te na tom sljedećem ročištu po mogućnosti izvesti sve ostale dokaze i zaključiti glavnu raspravu.

Što se tiče završnih izlaganja stranaka, u njima bi se trebalo rezimirati i naglasiti ono što je već izneseno tokom rasprave, te izvući određene zaključke. Odredbe novih zakona ukazuju da bi od redoslijeda odvijanja glavne rasprave trebalo odstupati samo izuzetno, ali su u praksi, prema našim saznanjima ta odstupanja česta. Nekada do ovih odstupanja dolazi zbog starih navika sudija, ali su ista često i nužna. Na primjer, nemogućnost izvođenja jednog dokaza na ročištu za glavnu raspravu dovešće do toga da se prvo izvedu drugi dokazi. Uglavnom, rukovođenje raspravom podrazumijeva ovlaštenje suda da raspravu otvori, da određuje, u okvirima predviđenim zakonom, koje će se radnje i kojim redoslijedom preduzimati, da daje riječ strankama i drugim učesnicima postupka, da donosi i objavljuje odluke, da pri izvođenju dokaza ne dozvoljava postavljanje određenih pitanja, da diktira zapisnik, brine se o redu u sudnici i dostojanstvu suda, odlučuje o isključenju javnosti, o odgodu, odlaganju i nastavku ročišta, o zaključenju glavne rasprave, izriče kazne zbog zloupotrebe prava, narušavanja reda ili vrijeđanja suda i sl. Sud mora voditi računa da se glavna rasprava odvija u skladu sa načelom procesne ekonomije, uz najmanji utrošak vremena i sredstava.

Prema tome, sud treba i da nastoji da ne dolazi do nepotrebnih odgoda ili odlaganja ročišta, te da se raspravljanje ne proširi i na ona pitanja koja nisu bitna za donošenje odluke o predmetu spora. Stoga sud ima ovlaštenje da odbije provođenje procesnih radnji koje nisu bitne za postupak, te da prilikom saslušavanja stranaka, svjedoka i vještaka ne dopusti pitanja koja su nebitna za predmet. Također sud ima mogućnost izricanja novčanih kazni učesnicima u postupku, kada ocijeni da oni zloupotrebljavaju svoja procesna prava. Ova zloupotreba se uglavnom sastoji u korištenju procesnih prava u svrhu odugovlačenja postupka ili šikaniranja protivne stranke. U posebnoj glavi novih zakona (Glava XXV ZPP RS, ZPP FBiH i ZPP BiH) navedene su odredbe o nepoštovanju suda, te određene novčane kazne koje sud može izreći učesnicima u postupku, kao i licima koja postupak prate kao pripadnici javnosti. Izdvajanje ovih odredbi u posebnu glavu zakona predstavlja novinu u procesnom zakonodavstvu.

Izuzetak je ZPP BD BiH, koji u odredbama kojima se reguliše održavanje reda na glavnoj raspravi (članovi od 247-249) predviđa ovlašćenja suda da novčano kažnjava učesnike u postupku. Sud je uvijek obavezan da čuva dostojanstvo stranaka u postupku, a posebno dostojanstvo samog suda, te da u tu svrhu izriče i kazne, ako je to neophodno.

U praksi smo svjedoci da sudovi veoma rijetko posežu za mjerama novčanog kažnjavanja ili udaljenja iz sudnice lica koja remete odvijanje glavne rasprave. Mišljenja smo da bi ovakvu praksu valjalo promijeniti, što bi vodilo povećanju autoriteta suda pred strankama i javnošću.

Postupak na glavnoj raspravi odvija se usmeno, a dokazi se u pravilu izvode neposredno pred sudom. Prema tome, u postupku se kao temeljna ističu načela usmenosti i neposrednosti. U fazi glavne rasprave nema izuzetaka od načela usmenosti (osim mogućnosti pismenog postavljanja pitanja i davanja odgovora svjedoka koji je gluhi ili nijem). Prema načelu neposrednosti, odluka o tužbenom zahtjevu se može zasnivati samo na dokazima provedenim neposredno na glavnoj raspravi. Jednu od najvažnijih izmjena u odnosu na stari parnični postupak predstavlja uskraćivanje mogućnosti iznošenja novih činjenica i dokaza sve do zaključenja glavne rasprave, pa čak i u žalbi. Stara rješenja su često dovodila do odugovlačenja prvostepenog postupka, i otvarala put zloupotrebama od strane parničnih stranaka. U skladu sa napuštanjem načela materijalne istine, te razlozima procesne ekonomije, činjenice koje nisu bile iznesene, kao ni dokazi koji nisu bili predloženi na pripremnom ročištu, u pravilu se ne mogu iznositi, odnosno predlagati na glavnoj raspravi.

Naravno, i od ovog pravila (uostalom kao i svakog drugog), postoji izuzetak, i to ako su stranke u stanju učiniti vjerovatnim da navedene činjenice, odnosno dokaze, bez svoje krivice nisu bili u mogućnosti iznijeti odnosno predložiti na pripremnom ročištu. Ovaj izuzetak bi se prvenstveno trebao odnositi na činjenice koje su nastupile nakon održavanja pripremnog ročišta. Mišljenja smo da prijedloge za iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza sud mora cijeliti jako restriktivno.

Osnovno pravilo je da se uvijek prvo izvode dokazi koje je predložio tužitelj, a zatim dokazi tuženog, ali se naravno u praksi često događa da se od ovog pravila mora odstupiti. Sud je dužan voditi računa da stranke, prilikom ispitivanja protivne stranke, svjedoka ili vještaka, ne uznemiravaju ili vrijeđaju ispitivanu osobu, te im je u protivnom ovlašten izreći novčanu kaznu. Saslušani svjedoci i vještaci ostaju u sudnici, ako im sud to naloži. Prema tome, opšte je pravilo da svjedoci napuštaju sudnicu nakon davanja iskaza. Sud je ovlašten da procesna rješenja koja je donio u toku postupka opozove ili izmijeni. Prema tome, sud to može učiniti i na glavnoj raspravi u pogledu odluka koje su donijete na pripremnom ročištu, a kojima se upravlja postupkom.

Ukoliko zakonom nije drugačije predviđeno, ovakva procesna rješenja se mogu pobijati samo žalbom protiv konačne odluke.

U toku glavne rasprave može doći i do preinačenja tužbe, u subjektivnom i objektivnom smislu, s tim da isto sud može dozvoliti i bez pristanka tuženog ako tužitelj bez svoje krivnje nije mogao tužbu preinačiti ranije i ako je tuženi u mogućnosti da raspravlja po preinačenoj tužbi bez odlaganja glavne rasprave

3.4. Zaključenje glavne rasprave

Nakon što budu okončane sve faze glavne rasprave i predmet bude spreman za presuđenje, sud će proglasiti da je glavna rasprava zaključena. Odredba o zaključenju rasprave u novim zakonima je izmijenjena zbog napuštanje načela materijalne istine.

Nema više mogućnosti ponovnog otvaranja već zaključene glavne rasprave, institute koji se veoma često zloupotrebljavao u praksi sudova i vodio bezrazložnom odugovlačenju prvostepenih postupaka. Nakon zaključenja glavne rasprave ne postoji više mogućnost preduzimanja procesnih radnji od strane parničnih stranaka. Prema novim odredbama,

nakon zaključenja glavne rasprave, sud je odmah dužan obavijestiti prisutne stranke o datumu donošenja presude.

Moguće dileme i pitanja:

1. Kako postupiti u slučaju prigovora procesnih smetnji izjavljenim prije početka raspravljavanja na glavnoj raspravi?
2. Da li sud može odlučiti da o procesnom prigovoru donese odluku naknadno, van rasprave, s tim da se glavna rasprava ponovno zakaže nakon odlučivanja o prigovoru ukoliko isti ne bude usvojen?
3. Može li se sud oglasiti mjesno nenadležnim ili odbaciti tužbu kao nerazumljivu ili nepotpunu na ročištu za glavnu raspravu?
4. Kada je tuženi podnio protivtužbu, a tužitelj nije došao na glavnu raspravu, te tuženi traži da se tužba tužitelja smatra povučenom, treba li donijeti takvo rješenje. U slučaju da se takvo rješenje donese, da li je opravdano da se ročište održi i parnični postupak nastavi po protivtužbi?
5. U slučaju da tužitelj ne pristupi na glavnu raspravu, u kom momentu se ima smatrati da se tuženi upustio u raspravljanje, i shodno tome provesti ročište za glavnu raspravu?
6. U slučaju da tužitelj ne pristupi na glavnu raspravu, a ista se vodi na zahtjev tuženog, ko treba da izloži tužbu i druge navode tužitelja?
7. Da li sud može izvoditi dokaze koje je tužitelj predložio na pripremnom ročištu umjesto njega, ukoliko tužitelj nije pristupio na glavnu raspravu, a tuženi traži da se ista održi?
8. Kakvu odluku sud treba da donese u pogledu provođenja dokaza koji su predloženi od strane tužitelja na pripremnom ročištu i određeni za provođenje na ročištu za glavnu raspravu, ukoliko tužitelj nije pristupio na glavnu raspravu, a tuženi traži da se ista održi?
9. Da li bi se trebalo dopustiti da tužitelj tek u završnom izlaganju, npr. nakon izvedenog vještačenja, imajući u vidu nalaz i mišljenje vještaka, preinačava ili smanjuje tužbeni zahtjev ?
10. U kojoj fazi glavne rasprave bi bilo najsvrsishodnije dati strankama priliku da se izjasne o rezultatima izvođenja dokaza?
11. Može li se novčano kazniti lice koje ometa glavnu raspravu, a nije učesnik u postupku?
12. Šta bi moralo biti navedeno u prijedlogu stranke za iznošenja novih činjenica ili predlaganju novih dokaza na glavnoj raspravi, a da bi sud eventualno imao osnova da udovolji tom prijedlogu?
13. Može li sud na glavnoj raspravi odrediti izvođenje dokaza kojeg je stranka predlagala na pripremnom ročištu, a sud pri tom odbio prijedlog?
14. Može li sud ponovno pozvati radi saslušanja svjedoka koji je već prethodno saslušan u postupku?
15. Iz kojih razloga bi sud trebao naložiti svjedocima da ostanu u sudnici i nakon davanja iskaza?

16. Kada bi se moglo smatrati da je predmet spreman za presuđenje, imajući u vidu nove odredbe koje regulišu glavnu raspravu, te opšta načela parničnog postupka?
17. Ukoliko sud dozvoli preinaku tužbe na ročištu za glavnu raspravu, da li je dužan da odgodi ročište kako bi tuženom dao rok za izjašnjenje na preinačenu tužbu?

Varijante mogućih odgovora:

1. Mišljenja smo da sud na ročištu za glavnu raspravu, ako treba odlučiti o prigovoru postojanja procesnih smetnji, prvo treba da raspravi taj prigovor, pa ukoliko isti usvoji odbacuje tužbu, odnosno oglašava se nenadležnim. Ako se ne usvoji prigovor, rješenje o tome se usmeno saopštava strankama i odmah nastavlja sa raspravljanjem o glavnoj

stvari, s time da se u odluku o glavnoj stvari unosi rješenje o odbijanju procesnog prigovora.

2. Ovakva situacija podsjeća na odlaganje ročišta za glavnu raspravu na neodređeno vrijeme i sigurno nije u duhu novih zakona o parničnom postupku i njihove težnje da postupak bude što efikasniji. Međutim, neće uvijek biti lako sudiji da odluku o procesnom prigovoru donese na samom ročištu za glavnu raspravu, pošto mu može trebati vremena da razmotri situaciju i prouči propise, a zakon izričito ne zabranjuje takvu soluciju. Po našim saznanjima, u praksi je već dolazilo do sličnih slučajeva, pri čemu se u slučaju usvajanja procesnog prigovora donosi rješenje kojim se tužba odbacuje ili se sud oglašava nenadležnim, a u suprotnom procesni prigovor odbija i ponovno zakazuje ročište za glavnu raspravu. U ovom drugom slučaju nezadovoljna stranka ne bi imala posebno pravo žalbe na rješenje o odbijanju prigovora, već samo zajedno sa odlukom o glavnoj stvari.

3. Zakonom je predviđeno da će sud na ročištu za glavnu raspravu prvo utvrditi postoje li procesne smetnje i postupiti shodno odredbama člana 67 ZPP Federacije BiH i RS i člana 34 ZPP BiH, ako odredbama zakona nije drugačije predviđeno. Pošto postoje izričite zakonske odredbe o tome do kad se sud može oglasiti mjesno nenadležnim i kako treba postupiti u slučaju nerazumljive i nepotpune tužbe, to se po našem mišljenju sud ne bi mogao oglasiti mjesno nenadležnim ili odbaciti tužbu na ročištu za glavnu raspravu.

4. U ovakvom slučaju trebalo bi donijeti rješenje kojim se tužba smatra povučenom, to rješenje dostaviti tužitelju, naravno i tuženom ukoliko traži opravak rješenja, a nastaviti raspravljanje po protivtužbi na ročištu za glavnu raspravu.

5. Prema odredbama zakona, upuštanjem u raspravu se smatra trenutak kada je sud primio odgovor na tužbu tuženog. Prema tome, samim izražavanjem želje tuženog da se vodi rasprava, ima se smatrati da su ispunjeni uslovi za to.

6. Naravno da je sud u obavezi da umjesto tužitelja pročita tužbu te ukratko iznese relevantna pitanja i navode tužitelja sa pripremnog ročišta. Također ovo pravilo bi važilo i u slučaju da tuženi ne pristupi na ročište za glavnu raspravu, pa bi sud trebao izložiti odgovor na tužbu i druge navode tuženog sa pripremnog ročišta.

7. Po našem mišljenju, sud se ne bi mogao umjesto tužitelja upuštati u izvođenje dokaza koje je tužitelj predložio. To bi bilo u suprotnosti sa ulogom suda koja proizilazi iz osnovnih principa na kojima počiva novi parnični postupak. Takođe bi takvim postupanjem suda mogla doći u pitanje i njegova nepristrasnost, pošto bi se na taj način sud upustio u prikupljanje procesne građe u korist jedne od stranaka, za što po novim Zakonima o parničnom postupku nema ovlaštenje, jer je to isključiva obaveza parničnih stranaka. Stoga se radnje koje sud može preduzimati po službenoj dužnosti mogu odnositi samo na upravljanje postupkom, a nikako na meritum spora. Prema tome, sud bi izvođenjem dokaza koje je predložio tužitelj, mogao djelovati neposredno u korist tužitelja.

8. U ovakvom slučaju bi sud morao donijeti rješenje kojim se opoziva rješenje sa pripremnog ročišta kojim je određeno izvođenje dokaza koje je predložio tužitelj.

9. U završnim izlaganjima bi u pravilu trebalo samo rezimirati i podvući ono što je već izneseno tokom rasprave, a ne iznositi nove navode ili prijedloge. Međutim, članom 57 stav 2 entitetskih zakona, i članom 24 stav 2 ZPP BiH je regulisano da nakon održavanja pripremnog ročišta, a najkasnije do zaključenja glavne rasprave, sud može dopustiti preinaku tužbe ako ocijeni da ta preinaka nije usmjerena na odugovlačenje postupka i ako tuženi pristaje na preinaku. Prema tome, pošto završna izlaganja prethode zaključenju glavne rasprave, ukoliko se ispune gore navedeni uslovi, sud može dozvoliti preinačenje, s tim što smatramo da bi ovo ovlaštenje valjalo koristiti veoma restriktivno.

10. Postoje različita mišljenja oko toga kada bi trebalo dati strankama priliku da se izjasne o rezultatima izvođenja dokaza. Ukoliko je određeno izvođenje većeg broja dokaza, mišljenja smo da bi najpogodniji trenutak u toku glavne rasprave bio nakon

izvođenja svakog pojedinog dokaza, a ne bi bilo nepravilno ni to uraditi nakon što bude proveden cjelokupni dokazni postupak. U svakom slučaju, ne bi trebalo dopustiti da stranke ocjenu dokaza iznose u završnom izlaganju.

11. U smislu odredaba o nepoštovanju suda, sud može lice koje kao slušalac prisustvuje raspravi udaljiti iz sudnice, kazniti novčanom kaznom ili oboje. Ostaje otvoreno pitanje kako će se u praksi provesti novčano kažnjavanje osobe koja je udaljena iz sudnice, a čiji identitet nije utvrđen.

12. U prijedlogu za iznošenje novih činjenica ili dokaza na glavnoj raspravi, stranka bi trebalo da navede i zašto to nije mogla učiniti u nekoj od ranijih faza postupka, i te svoje navode također potkrijepiti vjerodostojnim dokazima.

13. Može se zamisliti situacija u kojoj će biti potrebno izvesti dokaz čije je provođenje odbijeno na pripremnom ročištu, pošto se iz toka postupka pokaže da je izvođenje tog dokaza neophodno. Pošto sud nije vezan svojim procesnim rješenjem o odbijanju provođenja dokaza, može naknadno i na glavnoj raspravi staviti van snage prijašnje rješenje i odrediti provođenje tog dokaza.

14. Zakon ne predviđa mogućnost ponovnog pozivanja već saslušanih svjedoka, budući da bi se tako odugovlačio postupak, te mogućnost ponovnog saslušanja svjedoka ostavlja samo za slučaj kada je svjedok još uvijek prisutan u sudnici ili zgradi suda.

15. Opšte je pravilo da svjedoci napuštaju sudnicu nakon davanja iskaza. Sud bi trebao naložiti svjedocima da ostanu u sudnici i nakon saslušanja kada sumnja da bi nakon napuštanja sudnice mogli uticati na iskaze drugih svjedoka koji čekaju da budu saslušani, kao i kada smatra da će eventualno biti potrebno da se ti svjedoci naknadno ponovo saslušaju.

16. Zakon koristi uopštenu formulaciju, da se glavna rasprava zaključuje nakon što "predmet bude spreman za presuđenje". Uzimajući u obzir odredbe novih zakona o glavnoj raspravi kao i opšta načela postupka, može se smatrati da je predmet spreman za presuđenje kada se provedu svi dokazi koje je sud odredio i nakon što su se stranke izjasnile o provedenim dokazima, te o navodima protivne stranke.

17. Sud bi u ovom slučaju imao diskreciono ovlaštenje da odluči da li će odgoditi ročište ili ne, u zavisnosti od toga da li smatra da je zbog obima i vrste preinačenja tuženom potrebna posebna priprema za izjašnjenje.

Sudska praksa

- Postoji nezakonito postupanje prvostepenog suda kada povodom istaknutog materijalnog prigovora podijeljene odgovornosti isti ne raspravi i razriješi do zaključenja glavne rasprave, jer je time onemogućio tuženog da raspravlja pred sudom o činjenicama koje su od značaja za pravilnu primjenu materijalnog prava i donošenje zakonite odluke. (Presuda Kantonalnog suda u Tuzli broj GŽ-1436/03 od 2506.2004 godine).
- Prvostepeni sud sudi i na osnovu činjenica koje nastupe iza podnošenja tužbe, a prije zaključenja glavne rasprave.

Iz obrazloženja: Prvostepeni sud je našao da je tužbeni zahtjev za isplatu cijene za sporučenu robu osnovan, a odbija da uzme u obzir potraživanja koja je ugovorom o cesiji na tuženog prenio vjerovnik tužitelja, a tuženi ih istakao u prijebnoj tužiteljju, sa obrazloženjem da je ugovor o cesiji zaključen iza podnošenja tužbe u ovoj parnici, pa da se na taj ugovor tuženi može pozvati u eventualnom izvršnom postupku. Ova okolnost nije, međutim, od značaja jer se u parničnom postupku uzimaju u obzir sve pravno relevantne činjenice koje nastupe do zaključenja glavne rasprave.

(Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj PŽ-113/99 od 5.8.1999)

4. ODGODA, ODLAGANJE I NASTAVAK GLAVNE RASPRAVE

4.1. Opšte napomene

Odgoda, odlaganje i nastavak ročišta za glavnu raspravu regulisani su odredbama članova 111 do 117 ZPP RS i ZPP FBiH, članom 63 ZPP BD BiH i članovima 78 do 84 ZPP BiH. Ovim odredbama uvode se tri različita koncepta: odgode, odlaganja I nastavka ročišta. Mogućnost odgode, odnosno odlaganja znatno je ograničena, kako u pogledu razloga tako i u pogledu perioda na koji se rasprava odlaže. Naime glavna rasprava se ne može odložiti na period duži od 30 dana. Dakle, novi zakoni razlikuju odgodu i odlaganje ročišta za glavnu raspravu, pri čemu odgoda predstavlja odluku suda da se ročište za glavnu raspravu ne otvara, dok se pod odlaganjem podrazumijeva situacija da se ročište za glavnu raspravu vodi, poduzimaju određene radnje, a zatim se odlaže radi nastavka istog. Terminološki ova podjela nije precizna, pošto su termini odgoditi i odložiti sinonimi, ali se određivanjem različitih uslova za odgodu ili odlaganje pravi distinkcija između ovih pojmova. ZPP BD BiH i ZPP BiH predviđaju samo odgađanje ročišta, pri čemu ipak ne postoji suštinska razlika u odnosu na zakone entiteta. Nove odredbe o odgodi, odlaganju i nastavku ročišta teže većoj afirmaciji načelu koncentracije postupka, što bi trebalo doprinijeti ekonomičnijem i efikasnijem parničnom postupku.

4.2. Odgoda ročišta

Kao razlozi zbog kojih se ročište za glavnu raspravu može odgoditi navodi se nedostatak zakonskih pretpostavki za održavanje ročišta ili okolnost da dokazi nisu pribavljeni do ročišta. (napomena: vidi Anex II- 2)

Zakonske pretpostavke za održavanje ročišta ne postoje npr. ako stranke nisu uredno obaviještene za ročište ili je nastupila bolest sudije (nadamo se da nije ništa ozbiljno).

Zakoni predviđaju da sud 8 dana prije održavanja ročišta provjeri da li postoje razlozi za odgodu, što se doima kao korisno i praktično rješenje, pošto se tako mogu izbjeći nepotrebni dolasci stranaka na raspravu i time smanjiti troškovi postupka. Međutim, naše je mišljenje da će u praksi, zbog tehničke nemogućnosti pojedinih sudova da postupaju ažurno usljed prevelikog broja predmeta u pojedinim referatima, biti jako teško provoditi ovu odredbu, t.j. sud neće često biti u mogućnosti da 8 dana prije održavanja ročišta za glavnu raspravu ustanovi da ne postoje zakonske pretpostavke za njeno vođenje i o tome hitno obavijesti stranke. U slučaju odgode mora se odmah odrediti termin novog ročišta, pošto više ne postoji mogućnost odlaganja ročišta na neodređeno vrijeme.

4.3. Odlaganje ročišta

Do odlaganja ročišta dolazi kada je ročište već započeto, ali se iz nekog razloga ne može okončati. Zakon predviđa samo dva razloga za odlaganje ročišta i to nemogućnost izvođenja nekog od dokaza bez krivice stranke i mogućnost zaključenja sudske nagodbe. Ipak, moguće je da se u praksi ne može izbjeći odlaganje ročišta i iz nekih drugih razloga koje zakon ne predviđa.

Svrishodno je da se ročište odgodi radi pokušaja nagodbe, ali to moraju predložiti obje stranke suglasno i po zakonu to mogu učiniti samo jednom. U praksi se pojavljuje da sudovi i više puta odlažu ročište iz ovog razloga, na prijedlog stranaka, što smatramo da je opravdano, opet iz razloga svrishodnosti, mada ovu mogućnost zakon ne predviđa. Smatramo da bi ovo bilo u skladu sa raspravnim načelom u postupku, budući da stranke disponiraju svojim zahtjevima te ukoliko žele da se ročište ponovno odgodi radi pokušaja nagodbe, sud nema razloga da im to uskrati. Također se dešava da do odlaganja ročišta dolazi uslijed propusta trećih lica ili nepostupanja državnih organa I drugih sudova po zahtjevima za dostavljanje dokumentacije ili spisa. Očigledno je stoga da u praksi neće biti moguće provesti odredbe kojima se ograničava odlaganje ročišta na po jednom zbog svakog zakonskog razloga. Po našem mišljenju, sudije se trebaju truditi

da odlaganje ročišta za glavnu raspravu dolazi što rjeđe, ali u praksi ne mogu biti striktno obavezani da ročište ne mogu odlagati više od jednom za svaki od zakonom predviđenih razloga.

Ukidanje odgode, odnosno odlaganja ročišta na neodređeno vrijeme je veoma dobro rješenje, koje dovodi do smanjenja neopravdano dugih odugovlačenja pojedinih postupaka bez opravdane potrebe. Što se tiče roka od 30 dana za odgodu ili odlaganje ročišta, očito je da se isti ne može striktno poštovati zbog velikog broja predmeta sa kojima su sudije u većini sudova zadužene. Također je i zbog teškoća sa službama dostavljanja i spore saradnje sa državnim institucijama i drugim sudovima, često u roku od 30 dana nemoguće obezbijediti pribavljanje dokaza za sljedeće ročište ili uručenje poziva stranci koja nije bila uredno obaviještena. Postoje slučajevi kada ni teoretski nije moguće obezbijediti uslove za održavanje ročišta (dostavljanje poziva u inostranstvo). Vjerovatno u cilju povećanja odgovornosti sudija u pogledu odlaganja ročišta, zakon ih obavezuje da o svakoj odgodi i odlaganju ročišta obavijeste predsjednika suda, a predsjednika suda da vodi evidenciju odgoda i odlaganja za svakog pojedinog sudiju. Za ovu odredbu možemo samo reći da je potpuno nepraktična i neprovođiva, te se prema našim saznanjima u praksi i ne primjenjuje. To bi očigledno predstavljalo neopravdano obiman zadatak za predsjednika suda, koji se mora baviti neuporedivo važnijim pitanjima, a korist bi bila vrlo upitna. Sud je dužan da se u pravilu i prilikom zakazivanja ročišta nakon odgode odnosno odlaganja istog prethodno konsultuje sa strankama. Svrha ove odredbe je da spriječi eventualne ponovne odgode ili odlaganja zbog nemogućnosti stranke da pristupi na ročište. U praksi, ukoliko je riječ o odlaganju ročišta kada su parnične stranke prisutne, ovu odredbu neće biti teško primijeniti.

Međutim kada se radi o odgodi ročišta prije datuma održavanja rasprave ili ako je npr. razlog odgode neuredna dostava poziva stranci, a zbog kojeg stranka nije ni pristupila, pojaviće se problem. Odredbe novih zakona o odgodi i odlaganju, predstavljaju izraz težnje ka efikasnijem provođenju parničnog postupka, ali smo ipak mišljenja da se u tome nije u potpunosti uspjelo, pošto se njima ne obuhvaćaju sve moguće situacije koje se pojavljuju u praksi. Zbog toga sudije na različit način popunjavaju praznine u zakonu svojim tumačenjem odredbi, što je u suprotnosti sa generalnom težnjom da se restriktivnije primjenjuju odredbe o odgodi i odlaganju ročišta

4.4. Nastavak ročišta

Kada neki ranije određeni dokaz nije bilo moguće izvesti, sud može odlučiti da se rasprava nastavi određivanjem novog ročišta kako bi se proveo samo taj dokaz. (napomena: vidi Anex II-4) Na novom ročištu, radnje koje su već provedene ponovno se provode ako se ročište drži pred novim sudijom ili ako sud smatra da je to neophodno za pravilno donošenje presude. Ova zakonska odredba izaziva dileme zbog svoje neodređenosti i nepotpunosti. Ovo prije svega zbog toga što nije određeno da li zapravo kod nastavka ročišta treba da se radi o nekom veoma važnom dokazu, koji se ne može provesti, a koji opravdava određivanje novog ročišta radi nastavka postupka, ili sud mora u svakom slučaju odrediti nastavak ročišta, bez obzira na značaj dokaza koji nije proveden. Dilema je i u tome da li sud može odrediti nastavak ročišta ako je stranka sama skrivila svojim ponašanjem okolnost da se neki dokaz nije mogao izvesti. Za razliku odgore navedenog, nastavak ročišta iz razloga što se započeto ročište ne može završiti istog dana nije diskutabilno. Upoređujući pravila o odlaganju ročišta i o nastavljaju rasprave, moglo bi se zaključiti da se u slučaju odlaganja ročišta na novom ročištu mogu ponovo izvoditi ranije provedene parnične radnje, dok u slučaju nastavka rasprave zakon ne predviđa ponavljanje radnji. Ponovnim provođenjem već provedenih radnji u cijelosti se postupa po načelu neposrednosti, ali se često time dovodi u pitanje načelo ekonomičnosti.

Ukoliko bi sudska praksa prihvatila stanovište da se u slučaju izmjene sudije mogu čitati zapisnici o provođenju dokaza, umjesto njihovog ponovnog izvođenja, postavlja se pitanje da li bi trebalo praviti razliku između čitanja zapisnika o saslušanju svjedoka i vještaka s jedne strane, i saslušanju stranaka s druge strane. O ovome postoje različita mišljenja. Prema staroj sudskoj praksi, u slučaju izmjene sudije, stranke su se svakom slučaju morale ponovo saslušati. Prema drugom mišljenju, pošto je sada saslušanje stranaka u svemu izjednačeno sa ostalim dokaznim sredstvima, nema razloga da se u ovom slučaju drugačije postupa.

Moguće dileme i pitanja:

1. Da li se može odrediti odgoda ročišta, ako nije pristupila ni jedna pozvana stranka?
2. Da li se rasprava može odgoditi i na sam dan koji je predviđen za njeno održavanje?
3. Da li bi se ročište moglo odgoditi i nakon što je započeto, ako se utvrdi da nisu ispunjene zakonske pretpostavke za održavanje?
4. Da li bi trebalo ročište za glavnu raspravu otvoriti ukoliko su dokazi djelomično pribavljeni, te se može zaključiti da ista neće moći biti okončana bez odlaganja?
5. Da li sud ovlašten da ne odloži ročište, već da isto provede i završi, mada se neki dokaz određen na pripremnom ročištu ne može provesti, ako sud ocijeni da provođenje tog dokaza nije važno za donošenje pravilne odluke?
6. Da li postoje situacije u kojima se ročište odlaže po službenoj dužnosti?
7. Da li se u slučaju izmjene sudije na novom ročištu moraju ponovno provesti sve radnje preduzete na raspravi ili samo provedeni dokazi?
8. Da li sud može odrediti da se u slučaju promjene sudije, u nastavku glavne rasprave, dokazi ponovno ne provode, već samo pročitaju zapisnici o njihovom izvođenju?
9. Da li sud može odrediti da se u nastavku glavne rasprave pred novim sudijom pročitaju zapisnici o izvođenju nekog dokaza, kada je taj dokaz nemoguće ponovo izvesti iz nekih objektivnih razloga, kada o tome ne postoji saglasnost parničnih stranaka?

Varijante mogućih odgovora:

1. U ovom slučaju smatrat će se da je tužba povučena, pošto na ročište nije pristupio ni tužitelj.
2. Formalno gledano ova mogućnost ne postoji, ali naravno da će doći do situacija kada se ročište mora odgoditi i na sam dan predviđenog održavanja, npr. zbog bolesti sudije i sl.
3. Može se zamisliti situacija u kojoj je izvršena objektivna ili subjektivna preinaka tužbe, ili podnesena protivtužba, pa ročište valja odgoditi zbog davanja odgovora ili obavještanja novog tuženog o parnici, u slučaju subjektivnog preinačenja. Ovo se više može odnositi na pripremno ročište, ali do ovakve situacije može doći i na ročištu za glavnu raspravu. U tom slučaju bi se moglo ročište odgoditi i nakon njegovog započinjanja mada ovakva situacija nije decidno predviđena zakonom.
4. Mišljenja smo da ukoliko su dokazi djelomično pribavljeni treba otvoriti ročište i provesti pribavljene dokaze, a zatim ročište odložiti radi izvođenja preostalih dokaza.
5. Teško je zamisliti ovakvu situaciju, budući da je sud na pripremnom ročištu odredio provođenje određenog dokaza koji se ne može provesti na glavnoj raspravi, što znači da ga je tada smatrao relevantnim za donošenje odluke. Teoretski je moguće da rezultati izvođenja ostalih dokaza pokažu da nije više neophodno provođenje tog dokaza, pa se rasprava može zaključiti, što zakon i dopušta, ali smatramo da je mala vjerovatnoća da će do takve situacije doći u praksi.
6. Zakonom nije predviđeno da se ročište odlaže po službenoj dužnosti, ali može doći do situacije kada je sud iz sudnice udaljio punomoćnika stranke zbog narušavanja reda u sudnici, te ako stranka nije prisutna, tada sudija mora odložiti ročište i obavijestiti stranku da je njen punomoćnik udaljen sa ročišta (član 407 ZPP-a F BiH i RS, član 334 ZPP BiH,

član 249 ZPP DB BiH). Sud bi morao imati i mogućnost da ročište odloži po službenoj dužnosti i ako je to potrebno radi pribavljanja dokaza kad postoji sumnja da stranke disponiraju zahtjevom kojim ne mogu disponirati.

7. O ovom pitanju postoje različita mišljenja. Tačno je da zakon navodi da se provedene radnje ponovno provedu pred novim sudijom, ali smo mišljenja da načela jedinstva glavne rasprave i neposrednosti neće biti povrijeđena ukoliko se ponovno provedu već izvođeni dokazi, dok dispozitivne radnje stranaka nije neophodno ponovno provoditi iz razloga ekonomičnosti i cjelishodnosti.

8. Po našem mišljenju, bilo bi svrsishodno da se samo pročitaju zapisnici o izvođenju određenih dokaza, bez obzira što to zakon izričito ne predviđa, ali samo na saglasan prijedlog parničnih stranaka, s tim da je ispunjen i uslov da stranke nisu imale primjedbi na provođenje dokaza.

9. I o ovom pitanju postoje različita mišljenja. Jedni tvrde da se ovo može učiniti i na prijedlog samo jedne od stranaka u slučaju kada određeni dokaz nije moguće ponovno izvesti, npr. u slučaju nedostupnosti saslušanog svjedoka. Po njima, situacija je tada slična onoj koja je mogla dovesti do potrebe obezbjeđenja dokaza, pa se i u tom slučaju čitanje zapisnika o izvođenju dokaza izvedenog pred drugim sudijom može smatrati opravdanim. Međutim, drugi smatraju da se bez saglasnosti parničnih stranaka pred novim sudijom ne mogu samo pročitati zapisnici o izvođenju nekog dokaza, umjesto provođenja istog, sa čime se i mi slažemo.

5. JAVNOST GLAVNE RASPRAVE

Materija javnosti glavne rasprave regulisana je odredbama članova 118 do 122 ZPP RS i ZPP FBiH, članova 85 do 89 ZPP BiH, te članova 237 do 241 ZPP BD BiH. Odredbe prijašnjih entitetskih zakona u pogledu javnosti glavne rasprave su uglavnom preuzete bez većih izmjena i u novim zakonima. Načelo javnosti parničnog postupka je jedno od osnovnih načela, a njegov sadržaj zapravo predstavlja ovlaštenje punoljetnih građana, koji nisu učesnici u parnici, da prisustvuju ročištu za glavnu raspravu.

Osnovno načelo javnosti postupka nije apsolutno, budući da postoje pojedini izuzeci kada se javnost može isključiti za cijelu raspravu ili jedan njezin dio, a u cilju zaštite nekih drugih određenih interesa. Postoje vrste postupaka u kojima je samim zakonom određeno isključenje javnosti sa glavne rasprave (npr. bračni sporovi i sporovi za utvrđivanje očinstva i materinstva). Osim ovih, zakonom izričito predviđenih slučajeva, sud može isključiti javnost sa glavne rasprave ako to zahtijevaju interesi čuvanja službene, poslovne ili lične tajne, zaštita interesa maloljetnika, interesi javnog reda ili razlozi morala.

Drugi osnov za djelimično isključenje javnosti predstavlja okolnost kad sud smatra da se ne može osigurati nesmetano održavanje rasprave, bilo zbog prevelikog broja prisutnih građana ili nereda koji isti stvaraju. U ovom slučaju sudija ima široka ovlašćenja da ocijeni da li se glavna rasprava može odvijati bez ometanja. Pri tome sudija treba da cijeni eventualnu efikasnost mjera za održavanje reda koje mu pruža Zakon o parničnom postupku. Mišljenja smo da ove odredbe treba tumačiti restriktivno i da sud samo u zaista izuzetno nepovoljnim okolnostima treba donositi odluku o isključenju javnosti. Također, treba imati u vidu i da su sudnice u mnogim sudovima u Bosni i Hercegovini neuslovne, da mogu primiti mali broj slušalaca i da sudije najčešće glavne rasprave provode u svojim uredima u kojima ne postoje uvjeti za normalno odvijanje rasprave sa većim brojem prisutnih.

Novi zakoni preuzimaju i stari princip stranačke javnosti, po kome se od eventualnog isključenja javnosti uvijek izuzimaju stranke, umješaci, te njihovi punomoćnici i zastupnici, a također je predviđeno i da se ovaj izuzetak odnosi na ombudsmene, bilo entitetske ili državne, što je i opravdano, imajući u vidu ulogu koju ombudsmeni imaju u

monitoringu rada pravosuđa. Sud je ovlašten da dozvoli pristup pojedinim službenim licima, te naučnim i javnim radnicima, na glavnu raspravu na kojoj je javnost isključena, ukoliko je to od interesa za njihovu službu ili djelatnost. Ovdje novi zakoni priznaju postojanje izvjesnog javnog interesa, zbog kojeg se može napraviti izuzetak od isključenja javnosti, s tim što bi sud morao da bude jako obazriv pri donošenju ovakve odluke i pažljivo cijeniti postojanje tog javnog interesa, budući da se pretpostavlja da je donošenje odluke o isključenju javnosti sa glavne rasprave nastupilo iz nekog zaista važnog i ozbiljnog razloga. Ukoliko dozvoli prisustvo ovim licima, sud će ih obavezno upozoriti da su dužni da kao tajnu čuvaju ono što su na raspravi saznali. Ovo upozorenje sudija treba da konstatuje u zapisniku o glavnoj raspravi.

O samom isključenju javnosti sud odlučuje posebnim rješenjem koje mora biti obrazloženo i javno objavljeno. Bilo bi najpravilnije kada bi ovo rješenje bilo doneseno prije glavne rasprave i objavljeno na oglasnoj tabli suda.

Javnost može biti isključena i kada prevelik broj slušalaca ometa normalno odvijanje glavne rasprave, a sud to nije u mogućnosti spriječiti mjerama za održavanje reda koje predviđa zakon. Javnost takođe može biti isključena i na pripremnom ročištu, te ročištu pred zamoljenim sudom, pri čemu se shodno primjenjuju odredbe o isključenju javnosti na glavnoj raspravi. Osobe koje su prisutne raspravi ne smiju nositi oružje, a izuzetak se odnosi na službene osobe, što se u praksi uglavnom odnosi samo na pripadnike sudske policije.

Moguće dileme i pitanja:

1. Da li sud, ukoliko donosi odluku o isključenju javnosti sa glavne rasprave, u slučaju da smatra da se ne može osigurati nesmetano održavanje rasprave, prije donošenja takve odluke mora pokušati održati red i normalno odvijanje rasprave izricanjem mjera koje predviđa zakon?
2. Da li je protiv rješenja kojim se odlučuje o dopuštanju prisustva pojedinim službenim licima, te naučnim i javnim radnicima, na glavnu raspravu na kojoj je javnost isključena dopuštena posebna žalba?
3. Da li sud rješenje o isključenju javnosti mora dostaviti parničnim strankama?
4. Da li je sud vezan za svoje rješenje o isključenju javnosti do okončanja glavne rasprave?
5. Da li sud može ograničiti broj osoba koje mogu prisustvovati raspravi?
6. Da li je dozvoljena posebna žalba na rješenje kojim se odbija prijedlog stranke da javnost bude isključena?
7. Da li načelo javnosti obuhvata, uz mogućnost prisustvovanja raspravi, i ovlaštenje da se podaci o glavnoj raspravi saopštavaju i drugim licima?
8. Da li bi eventualna nepravilna odluka suda o isključenju javnosti mogla predstavljati razlog za pobijanje prvostepene presude i njeno ukidanje?
9. Ko donosi odluku o isključenju javnosti ukoliko se radi o ročištu provedenim pred zamoljenim sudom, da li taj sud ili sud koji je uputio zamolnicu?

Varijante mogućih odgovora:

1. Mišljenja smo da sud, prilikom donošenja odluke o isključenju javnosti kad smatra da se ne može osigurati nesmetano održavanje rasprave, nije obavezan da prvo pokuša omogućiti normalno odvijanje glavne rasprave izricanjem mjera predviđenim zakonom, već je dovoljno da sud stekne uvjerenje da mjerama za održavanje reda neće moći osigurati to normalno odvijanje.
2. Protiv rješenja kojim se ne dozvoljava prisustvo pojedinim službenim licima te naučnim i javnim radnicima na glavnu raspravu na kojoj je javnost isključena nije

dopuštena posebna žalba, tim više što oni nisu ni učesnici u postupku. Smatramo da ni parnične stranke ne mogu ulagati posebnu žalbu protiv rješenja kojim se dopušta prisustvo gore navedenih osoba na glavnoj raspravi.

3. Smatramo da nije neophodno da se ovo rješenje dostavlja parničnim strankama budući da protiv istog nije dopuštena posebna žalba.

4. Sud nije vezan rješenjem o isključenju javnosti sa glavne rasprave i isto može opozvati ukoliko se dogodi da je otpao razlog zbog koga je rješenje doneseno. Naime, radi se o rješenju koje se odnosi na upravljanje postupkom, a koja se vrsta rješenja uvijek mogu izmijeniti.

5. Iako načelo javnosti pretpostavlja da raspravi može prisustvovati neograničen broj osoba, ovo načelo neće biti povrijeđeno ako sudnica u kojoj se rasprava održava ne može primiti sve zainteresovane osobe, pa sud taj broj ograniči zbog veličine prostorije. Naime načelo javnosti glavne rasprave je ostvarljivo u obimu u kome to dozvoljava veličina sudnice.

6. Mišljenja smo da se protiv ovakvog rješenja stranka može izjaviti žalbu samo zajedno sa žalbom protiv presude.

7. Načelo javnosti obuhvata, uz mogućnost prisustvovanja raspravi, i ovlaštenje da se podaci o glavnoj raspravi saopštavaju i drugim licima, bilo lično, bilo putem sredstava javnog informisanja, što je posebno važno u aktuelnom društvenom trenutku, kada je javnost sve više zainteresovana za vođenje pojedinih parničnih postupaka.

8. Eventualna odluka suda o isključenju javnosti ne bi mogla predstavljati razlog za pobijanje prvostepene presude, osim ako bi to bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude, a koju situaciju je zaista teško zamisliti. Ovo se može odnositi i na odluku suda da ne isključi javnost u slučaju kad za to zaista postoje razlozi. Naime, novi zakoni ne predviđaju ukidanje presude iz ovog razloga, a ne postoje uvjeti ni za preinačenje prvostepene presude.

9. Odluku o isključenju javnosti na ročištu pred zamoljenim sudom donosi sudija koji vodi to ročište.

Stavovi Kantonalnih sudova iz Federacije BiH i Okružnih sudova iz Republike Srpske

Stavovi Kantonalnog suda u Sarajevu

- Ako stranka propusti staviti zahtjev za naknadu troškova do okončanja raspravljanja koje prethodi o odlučivanju o troškovima, to pravo stranka ne može više ostvarivati, pa ni u zasebnoj parnici.

Stavovi Okružnog suda u Doboju

- Povreda odredaba parničnog postupka iz člana 209, u vezi sa članom 293 ZPP-a, na koju povredu svaki sud u toku cijelog postupka pazi po službenoj dužnosti, postoji kada parničnu stranku kao zakonski zastupnik na glavnoj raspravi zastupa stručni saradnik Republičkog pravobranilaštva koji u to vrijeme nema položen pravosudni ispit.

- Punomoćnik je pri prvoj radnji u postupku dužan podnijeti punomoć, a prvostepeni sud u obavezi narediti tom licu ako nije dostavilo punomoć da istu naknadno dostavi ili da dostavi odobrenje stranke za izvršenje parničnih radnji a ukoliko to ne učini tužilac je zastupan po neovlaštenom punomoćniku i to počev od podnošenja tužbe do okončanja prvostepenog postupka.

Stavovi Kantonalnog suda u Tuzli

- Postoji nezakonito postupanje prvostepenog suda kada povodom istaknutog materijalnog prigovora podijeljene odgovornosti isti ne raspravi i razriješi do zaključenja glavne rasprave, jer je time onemogućio tuženog da raspravlja pred sudom o činjenicama koje su od značaja za pravilnu primjenu materijalnog prava i donošenje zakonite odluke.

PODMODUL VI – ZASTUPNICI STRANAKA

1. ZASTUPNICI STRANAKA

Zastupnik je lice koje vodi parnicu umjesto stranke i u njeno ime, tako da radnje suda neposredno djeluju prema stranci a ne zastupniku lično, a radnje koje poduzima zastupnik imaju značaj kao da ih je poduzela sama stranka.

1.1. Zakonski zastupnici

Lica sa ograničenom ili djelimično ograničenom parničnom sposobnošću u postupku zastupaju *zakonski zastupnici*, dakle lica koja su određena zakonom ili aktom nadležnog državnog organa donesenim na osnovu zakona.

Zakonski zastupnik može biti fizičko lice koje je potpuno parnično sposobno a kada zakonskog zastupnika određuje organa starateljstva, mogu biti predviđeni i drugi uslovi koji garantuju da će se ova dužnost uspješno obaviti.

Kada sud utvrdi da stranka nema zakonskog zastupnika ili ako zakonski zastupnik nema posebno ovlaštenje kada je ono potrebno, zatražit će da nadležni organ starateljstva postavi staraoca parnično nesposobnoj osobi, odnosno pozvat će zakonskog zastupnika da pribavi posebna ovlaštenja ili će poduzeti druge mjere koje su potrebne da bi parnično nesposobna strana bila pravilno zastupana(čl.295 st.2).

Sud će takvoj stranci odrediti rok da otkloni takav nedostatak,a ako stranka to ne učini sud će rješenjem ukinuti sve provedene radnje ako su zahvaćene tim nedostatkom I odbaciti tužbu, ako su nedostaci takve prirode da sprečavaju daljnje vođenje postupka. Na rješenje kojim se poziva stranka da otkloni nedostatke nije dozvoljena žalba. Novim zakonom nije predviđeno pravo Javnog tužioca da kao zakonski zastupnik države štiti državu i njene interese u parničnom postupku, to sada može samo pravobranilac.

Zakonski zastupnici(čl.293)

- za lica sa ograničenom i djelimično ograničenom parničnom sposobnosti
- za lica koja su određena zakonom ili aktom nadležnog državnog organa

Primjer:

1.zakonski zastupnici djece u postupku su roditelji, usvojioci kada zastupaju usvojena lica, staraoci nad licima koja su lišena potpuno ili djelimično poslovne sposobnosti...

2.pravno lice zastupa lice koje je zakonom ili aktom pravnog lica određeno (direktor, načelnik). 3.direktor zastupa preduzeće, ali on može ovlastiti i drugo lice zaposleno kod poslodavca da ga zastupa u pojedinim radnjama.

4. u parnicama za osporavanje očinstva u kojima su tuženi maloljetno dijete i njegova majka, majka ne može zastupati maloljetno dijete, već je nužno u smislu porodičnog zakona djetetu postaviti posebnog staraoca.

Zašto su važne odredbe o stranačkoj sposobnosti i pravilnosti zastupanja?

Odredbe o stranačkoj sposobnosti i pravilnosti zastupanja su veoma značajne za pravilnu primjenu prava pa su sudovi obavezani da u toku cijelog postupka paze na ispravnost primjene ovih odredbi. U tom smislu je propisano da drugostepeni sud kao i reviziski , po službenoj dužnosti pazi na primjenu istih (čl.221 i čl. 241 ZPP-a).

To znači da u slučaju propusta prvostepenog suda da uoči te povrede viši sudovi su dužni da to uoče i ukinu prvostepenu presudu i predmet vrate na ponovni postupak ili će ukinuti prvostepenu presudu i odbaciti tužbu.

Razlozi procesne ekonomije zahtjevaju, stoga, da prvostepeni sud povećanu pažnju usmjeri na ove odredbe i ispravi sve nedostatke do donošenja prvostepene presude.

Iz sudske prakse:

-”Sud nije vezan izjašnjenjem Pravobrnilaštva, već je morao po službenoj dužnosti paziti da tuženi Tuzlanski Kanton kao parnično nesposobna stranka bude pravilno zastupan po svom zakonskom zastupniku, a i u slučaju izostanka Pravobranilaštva kao zakonskog zastupnika sa ročišta, sud je mogao održati raspravu. Umjesto da tako postupi, prvostepeni sud je prihvatio da raspravlja sa Ministarstvom zdravstva koje ne može biti stranka u postupku, čime je i počinio bitnu povredu odredbi parničnog postupka iz čl.336 st.2 tč-10 ranijeg ZPPa.”

-”U toku prvostepenog postupka u postupku razvoda braka tužena strana ističe da je kod nadležnog centra pokrenut postupak za oduzimanje njegove poslovne sposobnosti. I pored ove činjenice sud donosi odluku kojom se brak razvodi. Po žalbi tuženog okružni sud pazeći po službenoj dužnosti na povredu odredaba parničnog postupka koji se odnose na stranačku sposobnost, ukida prvostepenu presudu i predmet vraća na ponovni postupak, jer je prvostepeni sud počinio bitnu povredu odredbi parničnog postupka iz člana 293 ZPP- a.”

-”Presudom Osnovnog suda u Banja Luci obavezan je tuženi J.R. da tužiocu J.G. mjesečno isplaćuje 25% plate počev od 1.11.1997.godine, pa do drugačije odluke suda. Protiv ove odluke žalbu je izjavio tuženi, iz svih žalbenih razloga predviđenih ZPP. Okružni sud presudu Osnovnog suda ukida i predmet vraća na ponovni postupak iz razloga, što je odredbom člana 267 st.1 Porodičnog zakona Republike Srpske propisano da ako se u parnici odlučuje o izdržavanju maloljetne djece ili punoljetne djece nad kojima je produženo roditeljsko staranje, organ starateljstva učestvuje u tom postupku, radi zaštite interesa djece. Odredbom člana 267. stav 2 zakona, propisano je da će sud koji odlučuje u parnici za izdržavanje obavijestiti organ starateljstva o postupku I pozvati ga na sva ročišta, kao i dostaviti mu sve odluke donesene u postupku ovlaštenja organa starateljstva u postupku utvrđena su članom 73 navedenog zakona. Prvostepeni sud je propustio da obavijestiti organ starateljstva o postupku, čime je onemogućio organ starateljstva kao stranku (sui generis) da raspravlja pred sudom, pa je takvim propustom počinio bitnu povredu odredbi parničnog postupka, iz člana 209 ZPP-a.”

-Tužitelj je podnio tužbu protiv Narodne banke BiH, Bosne i Hercegovine i Federacije BiH, radi isplate duga. Prvostepenom presudom trećetužena je obavezana na isplatu duga, a tužbeni zahtjev u odnosu na prvo i drugotuženu je odbijen. Drugostepeni sud je žalbu trećetužene uvažio samo u odluci o troškovima a u ostalom dijelu žalbe odbio.

Vrhovni sud FBiH je djelimično uvažio reviziju tužitelja i nižestepene presude preinačio u odnosu na drugotuženu koju je obavezao na plaćanje duga. Po apelaciji drugotužene Ustavni sud BiH je donio odluku kojom su ukinute presude

Vrhovnog, Kantonalnog i Općinskog suda jer je utvrđena povreda čl.II/3.e) Ustava BiH (pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima).

U obrazloženju se navodi:

”Da apelantica (Bosna i Hercegovina) nikada u toku cijelog postupka nije imala zakonskog zastupnika koji bi bio prisutan na bilo kojem održanom ročištu, pa neovisno od činjenice da je institucija Pravobranilaštva BiH otpočela sa radom 1.7.2003, dakle kada je reviziski postupak već otpočeo, Ustavni sud smatra da zbog nedostatka u zastupanju apelantica objektivno nije mogla do zaključenja glavne rasprave istaći prigovor zastare. U tom smislu Ustavni sud smatra, s obzirom na vrstu spora i na zakonsku odredbu koja omogućava da se nove činjenice mogu iznositi samo do zaključenja glavne rasprave, da je prvostepeni sud morao poduzeti sve neophodne mjere kako bi se obezbijedilo ravnopravno učešće apelantice u prvostepenom postupku.”

-”Drugotuženog (Općinu Doboju) na glavnoj raspravi održanoj 19.03.2004 god. Je zastupao stručni saradnik Republičkog javnog pravobranilaštva koji u to vrijeme nije imao položen pravosudni ispit i kojoj je u međuvremenu zbog nepostojanja stručnog ispita kod tog pravobranilaštva prestao radni odnos što je utvrđeno provjerom kod tog pravobranilaštva sa sjedištem njegovog zamjenika u Doboju, a prema odredbi čl.25 st.1 Zakona o javnom pravobranilaštvu (Službeni glasnik RS br. 17/93,14/94 i 32/94) koji je bio u primjeni u vrijeme donošenja prvostepene presude,propisano je da za vršenje pravnih poslova Republički javni pravobranilac može imati potreban broj stručnih saradnika sa položenim pravosudnim ispitom,dok je u st. 2 istog zakona propisano da RJP može ovlastiti stručnog saradnika da ga u određenim predmetima zamjenjuje u zastupanju,pa kako u sadržaju spisa predmeta se ne nalazi takvo ovlaštenje za stručnog saradnika koji je zastupao drugotuženu na glavnoj raspravi,zbog takvog nedostatka u zastupanju drugotužene pobijana presuda je donesena sa povredom parničnog postupka zbog čega je pobijanu presudu u smislu odrdbke čl.224 st.1 tč.3 u vezi čl. 227 st.3 ZPPa valjalo po službenoj dužnosti ukinuti i cio predmet vratiti prvostepenom sudu na ponovni postupak.”

Privremeni zastupnik u parnici po čl.296 ZPPa, se može postaviti samo tuženoj stranci. Naime, ako zakonski zastupnik ne crpi svoja ovlaštenja neposredno iz zakona(kao što su to roditelji za mladb.djecu),njega postavlja nadležni organ starateljstva. Samo izuzetno to ovlaštenje ima sud u odnosu na parnične stranke, koji međutim ne može stranci postaviti stalnog zakonskog zastupnika, već zastupnika koji će se staratio zaštititi interesa stranke na neko vrijeme i u određenoj parnici.To je privremeni zastupnik.

Sud postavlja privremenog zastupnika u slučaju:

- da se pokaže da bi *postavljanje zakonskog zastupnika tuženom trajalo duže vremena,*
- pa bi zbog toga *mogle nastati štetne posljedice za jednu ili obje stranke*

Uslovi za postavljanje privremenog zastupnika(čl.296):

- **ako tuženi nije parnično sposoban,**
- **ako postoje suprotni interesi tuženog I njegovog z. z.,**
- **ako obe stranke imaju istog z.z.**
- **ako je boravište tuženog nepoznato,a tuženi nema punomoćnika,**
- **ako se tuženi ili njegov z.z. koji nemaju punomoćnika nalaze u inostranstvu,a dostavljanje se nije moglo izvršiti.**

O postavljanju privremenog zastupnika sud će :

- bez odgađanja obavijestiti:

1.organ starteljstva i

2.stranke kada je to moguće;

-izdati oglas koji će objaviti u entitetskim, novinama, kantona i oglasnoj ploči suda i to slučaju da je privremeni zastupnik postavljen iz razloga što je tuženom boravište nepoznato a nema punomoćnika i da se nalazi u inostranstvu.

Mogućnost nastupanja štetne posljedice treba da se pokaže kao mogući rezultat činjenice što zakonski zastupnik još nije imenovan, pa nema osobe koja će štiti interes nesposobne stranke. Između odsustva zakonskog zastupnika i mogućih posljedica treba da postoji uzročna veza.

Sud nije ovlašten da postavlja privremenog zastupnika tužitelju jer je tužitelj aktivna stranka u postupku.On traži od suda pravnu zaštitu pa je normalno da će radi ostvarenja tog cilja poduzeti sve što je potrebno da bi mu sud pružio zaštitu.

Pitanje:

-Tužitelj tužbom tuži lice koje označava kao nepoznatog prebivališta. Uz tužbu ne dostavlja dokaz da je lice nepoznatog prebivališta. Sud će pozvati tužitelja da otkloni isti nedostatak, pribavljanjem dokaza o prebivalištu tuženog, u protivnom će tužbu kao neuredan podnesak odbaciti, shodno odredbi člana 336, a u vezi sa odredbom člana 295 stav 3i 4 ZPP-a.

Ako tužitelj po nalogu suda ne dostavi dokaz da je tuženi nepoznatog prebivališta da li će sud bez odbacivanja tužbe od nadležnog organa starateljstva u postupku postavljanja privremenog staraoca zatražiti da utvrdi i tu činjenicu, shodno odredbi člana 295 st. 2.

Mogući odgovor:

Osnovni uslov za postavljanje privremenog zastupnika jeste da je stranka nema parničnu sposobnost pa da je potrebno da je u postupku zastupa zakonski zastupnik ali bi procedura postavljanje zakonskog zastupnika trajalo duže, a mogućnost štetnih posljedica izvjesna. Stoga se ne može postaviti privremeni zastupnik kada ovi uslovi nisu postojali, u slučajevima kada je nepoznata adresa fizičke osobe kojoj nije ni bio potreban zakonski zastupnik.

1.2. Punomoćnici

Lica sa ograničenom ili djelimično ograničenom parničnom sposobnošću, preko njihovih zakonskih zastupnika, kao i lica koja imaju parničnu sposobnost, u postupku mogu zastupati i **punomoćnici** kada ih na to ovlaste zakonski zastupnici odnosno stranke lično. Punomoćnik u parničnom postupku može biti svako parnično sposobno fizičko lice a izuzetno to može biti pravno lice ako se radi o advokatskom društvu.

Stranka može ovlastiti punomoćnika da preduzme samo određene radnje ili da preduzme sve radnje u postupku (čl.304 ZPPa).

Radnje u postupku što ih punomoćnik poduzima u granicama punomoći imaju isti **pravni učinak kao da ih je poduzela sama stranka** (čl.302).

Punomoćnici(čl.301)

- **advokat**
- **advokatsko društvo**
- **uposlenik službe za besplatnu pravnu pomoć**
- **bračni drug**
- **vanbračni drug**
- **srodnik po krvi ili tazbini**

Punomoćnik može biti **advokat** kao lice koje je registrovano za obavljanje ove usluge u skladu sa Zakonom o advokaturi. Advokat može biti punomoćnik i fizičke i pravne osobe u postupku.

Ovlaštenja advokata (po čl.305 ZPPa) ako je stranka izdala advokatsku punomoć za vođenje parnice a nije bliže odredila ovlaštenja u punomoćju, su slijedeća:

-da vrši sve radnje u postupku, a naročito da podnese tužbu, da je povuče, da da odgovor na tužbu, da prizna tužbeni zahtjevi da se odrekne tužbenog zahtjeva, da zaključi sudsko poravnanje, da podnese pravni lijek, da se odrekne ili odustane od njega, kao i da zahtjeva izdavanje mjere obezbjeđenja;

-da stavlja zahtjev za izvršenje i obezbjeđenje i poduzme potrebne radnje u postupku povodom takvog zahtjeva;

-da od protivne strane primi dosuđene troškove;

-da pismeno ovlasti drugog advokata na preduzimanje samo pojedinih radnji u postupku, osim zastupanja na glavnoj raspravi. **Novina** u ovoj odredbi je zabrana advokatu da

ovlasti drugog advokata na njegovu zamjenu u preduzimanju radnji zastupanja na glavnoj raspravi, bez izričitog ovlaštenja stranke.

Ako stranka u punomoćju nije bliže odredila ovlaštenja **punomoćnika koji nije advokat**, punomoćnik može da vrši sve radnje u postupku, ali mu je uvijek potrebno izričito ovlaštenje za povlačenje tužbe, priznanje ili odricanje od tužbenog zahtjeva, zaključenje poravnjanja, odricanje ili odustanak od pravnog lijeka i za prenošenje punomoćja na drugo lice kao i za podnošenje vanrednih pravnih lijekova (čl.307 ZPPa).

Novina je i ograničenje u mogućnosti da druga fizička lica imaju status punomoćnika, tako da sada samo bračni drug, vanbračni drug i srodnici po krvi ili tazbini, mogu imati status punomoćnika stranke. Ova novina je rezultat sprečavanja nadripisarstva u ovoj oblasti. Zakonom je data mogućnost **vanbračnom drugu** da zastupa stranku kao punomoćnik.

Pitanje:

-Šta je to vanbračna zajednica u pravnom smislu i koliko ona treba da traje.

Mogući odgovor:

-Po čl. 3 Zakona o porodičnim odnosima FBiH (Sl.novine FBiH br. 35/05), vanbračna zajednica jeste zajednica života žene i muškarca koji nisu u braku ili vanbračnoj zajednici sa drugom osobom, **koja traje najmanje 3 god. ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete.**

Postojanje **advokatskih društava** kao punomoćnika je **novina** ZPP-a jer je Zakonom o advokaturi, advokatskom društvu dato svojstvo pravnog lica za razliku od ranijeg Zakona kojim je to bilo udruženja građana.

U postupku u ime advokatskog društva pristupaju članovi društva, pojedini advokati, a pod određenim uslovima i advokatski pripravnici i stručni saradnici.

Novina ZPP-a je i status **službi za besplatnu pravnu pomoć** kojim se daje pravo da u postupku zastupaju (samo fizičko lice) kao punomoćnici. Njihov status je regulisan posebnim Zakonom.

Pitanja:

-Da li služba za besplatnu pravnu pomoć Sindikalne organizacije može zastupati radnika u radnom sporu?

Mogući odgovor:

Može ako je registrirana kao takva, što se na sudu mora dokazati.

-Kako će sud znati da li je punomoćnik srodnik po krvi ili tazbini, stranke?

Mogući odgovor:

-Sud bi trebao na pripremnom ročištu provjeriti tu činjenicu izjavom punomoćnika ili stranke koja je dala punomoć, a u slučaju sumnje i odgovarajućim dokazima. Pravna lica mogu zastupati kao punomoćnici osim advokata, advokatskih društava i uposlenici te pravne osobe, što je bilo po ranijem ZPP-u.

Uposlenici pravne osobe mogu imati **generalnu punomoć** tj. punomoć za vođenje svih parnica koje se vode ili bi se mogle voditi u korist ili protiv određene stranke. Ova punomoć ima ovlaštenje za poduzimanje svih radnji u postupku kome vlastodavac učestvuje u postupku. Ona se može izdati svakoj osobi koja sposobna da bude punomoćnik.

Značajna **novina** u oblasti instituta punomoćnika je odredba: **Čl.300 st.2** ZPP-a koja glasi:

STRANKA KOJU ZASTUPA PUNOMOĆNIK MOŽE UVIJEK DOĆI PRED SUD I DAVATI IZJAVE PORED SVOG PUNOMOĆNIKA, ALI SUPROTNU STRANU,

SVJEDOKE I VJEŠTAKE MOŽE ISPITIVATI SAMO PREKO PUNOMOĆNIKA AKO JE PRISUTAN NA GLAVNOJ RASPRAVI.

Ovom odredbom zakona je ograničeno pravo stranke koja ima punomoćnika koji je prisutan na glavnoj raspravi, da ispituje neposredno suprotnu stranku, svjedoke i vještake.

To pravo Zakon dozvoljava samo punomoćniku osim u slučaju da je njegov punomoćnik odsutan sa glavne rasprave.

Ova novina je u skladu sa NAČELOM PROCESNE EKONOMIJE koja je propisana u odredbi čl.10 ZPP-a, jer je ograničenje postulacione sposobnosti stranke koja ima punomoćnika, u interesu te stranke, budući da stranka nije vična pravu. Punomoćnik je dužan pri prvoj radnji u postupku podnijeti punomoć, a ako to nije učinio sud može dopustiti da radnje u postupku za stranku privremeno obavlja osoba koja nije podnijela punomoć, ali će istovremeno narediti toj osobi da naknadno u određenom roku podnese punomoć ili odobrenje stranke za obavljanje parničnih radnji (čl.309st.1. i 2.).

Pitanje:

-šta će sud uraditi kada punomoćnik u svom podnesku djelimično prizna tužbeni zahtjev a stranka na glavnoj raspravi izjavi da i taj dio zahtjeva osporava?

Mogući odgovor:

“Rješenja ovog sukoba različita su s obzirom na to da li se radi o procesnim radnjama u kojima se punomoćnik i stranka izjašnjavaju o relevantnim činjenicama, priznajući ili poričući navode protivnika, ili se radi o drugim procesnim radnjama, te da li stranka mijenja, odnosno opoziva izjavu svog punomoćnika na ročištu na kome je ta izjava data ili naknadno.

Dok traje ročište na kome je punomoćnik dao neku izjavu, bez obzira kakve je prirode ta izjava, stranka može sa pravnim učinkom izmjeniti ili opozvati izjavu punomoćnika. Izjava stranke veže sud u tom smislu što izmjenjene, odnosno opozvane izjave punomoćnika nemaju procesne važnosti.”

1.3. Opseg punomoći

Punomoć može biti izdata pismeno ili usmeno na zapisnik. Sudu se podnosi pri prvoj radnji u postupku ali sud može dozvoliti da radnje u postupku za stranku privremeno izvrši lice koje nije donijelo punomoć, ali će istovremeno narediti tom licu da naknadno u određenom roku podnese punomoć (čl.309 ZPPa).

U zavisnosti od sadržaja punomoć može biti:

- punomoć za pojedinu radnju,
- parnična punomoć, čiji sadržaj ovlaštenja zavisi od toga da li je izdana advokatu ili osobi koja nije advokat,
- generalna punomoć;

Praksa je sudova da pored pismene forme punomoć ne treba biti ovjerena od strane određenog organa.

Iz sudske prakse:

”Ovjera potpisa na punomoći nije pretpostavka valjanosti punomoći za sklapanje ugovora o prodaji nekretnina.

Iz obrazloženja-

Sudovi nižeg stupnja pravilno su postupili kada su odbili tužbeni zahtjev (na utvrđenje ništavosti ugovora o prodaji) pri čemu ovaj sud nalazi potrebnim istaknuti da pitanje ovjere potpisa na punomoći nije relevantno. Forma propisana zakonom za neki ugovor ili koji drugi pravni posao važi i za sklapanje toga ugovora odnosno za poduzimanje tog posla (čl.90 ZOO-a), a u ovom slučaju punomoć je izdana u pisanom obliku, dakle u istoj

formi koja je propisana za pravni posao(sporni ugovor o prodaji nekretnine).Ovjera potpisa nije uvjet za valjanost ugovora o prodaji nekretnina(pa dakle ni uvjet za valjanost punomoći),već može biti uvjet za postizanje druge svrhe kao što je upis u zemljišnu knjigu.”

Sud je dužan tokom cijelog postupka paziti je li osoba koja se pojavljuje kao punomoćnik ovlaštena za zastupanje. A ako utvrdi da nije ukinut će parnične radnje što ih je ta osoba poduzela, ako te radnje nije stranka naknado odobrila(čl.309 st.4).

Dilema:

-Da li je sud dužan pozivati stranku da dostavi punomoć za zastupanje punomoćnika?

Mogući odgovor:

Sud nije dužan pozivati stranku da dostavi punomoć, već će naložiti osobi koja se pojavljuje kao punomoćnik da dostavi punomoć.

I

z sudske prakse:

”Punomoćnik je pri prvoj radnji u postupku dužan podnijeti punomoć, a prvostepeni sud u obavezi narediti tom licu ako nije dostavilo punomoć da istu naknadno dostavi ili da dostavi odobrenje stranke za izvršenje parničnih radnji a ukoliko to ne učini, tužilac je zastupan po neovlaštenom punomoćniku i to počev od podnošenja tužbe do okončanja prvostepenog postupka.”

”Ako advokat koji je podnio tužbu ili redovni i vanredni pravni lijek i potpisao iste podneske, a nije dostavio punomoć za poduzimanje takvih radnji, sud će mu naložiti da to učini u roku od osam dana pa ako to ne učini podnesak odbaciti kao nedopušten.”

“Ako je punomoćnik preduzeo neku dispozitivnu radnju- npr. zaključio sudsku nagodbu (na ročištu na kojem nije bila prisutna stranka koja mu je dala neograničenu punomoć), stranka takvu izjavu ne može više naknado izmjeniti ili opozvati.”

”Istina u spisu postoji punomoć, ali iz njene sadržine proizilazi da se ista tiče samo ovlaštenja za zastupanje u ostavinskom postupku, zbog čega se ta punomoć, obzirom na svoj opseg, nije mogla uzeti valjanom punomoći za zastupanje u ovom parničnom predmetu.”

“Zajednica osiguranja imovine i lica ne može u sporu da se pojavi kao punomoćnik radne organizacije, čije je vozilo osigurano za štetu pričinjenu trećim licima.”

”Smrt stranke koja je izdala punomoć od različitog je učinka na prava punomoćnika u postupku: ako je izdana za vođenje postupka u strogo osobnim, neprenosivim pravilima, njena važnost prestaje smrću osobe o čijem se neprenosivim pravima postupak vodi,pa prestaje i postupak o tim pravima.”

PODMODUL VI - DOKAZIVANJE

1. DOKAZI I IZVIDENJE DOKAZA -OPŠTE NAPOMENE

Dokazivanje predstavlja radnje suda i stranaka, koje obuhvataju prijedloge stranaka za izvođenje dokaza, rješavanje o tome koji dokazi treba da budu izvedeni, podnošenje dokaza od strane stranaka i njihovo pribavljanje od strane suda, izvođenje dokaza, te njihovu ocjenu od strane suda, a radi formiranja uvjerenja o činjeničnom stanju od koga zavisi primjena materijalnog prava.

U postupku se dokazuju samo pravno relevantne činjenice, jer se samo na tim činjenicama zasniva donošenje odluke. Nesumnjivo je, mada zakoni to izričito ne navode, da je odlučivanje o tome koje su činjenice pravno relevantne za rješavanje određenog odnosa isključivo ostalo u domenu suda. Valja napomenuti da se u postojećoj praksi često

dešava da se u postupku utvrđuju i činjenice koje nisu relevantne, što vodi odugovlačenju postupka, a ovo se dešava uglavnom zbog slabe pripremljenosti sudija za suđenje u određenom predmetu ili nekad i zbog želje sudije da se odgodi donošenje odluke.

Prema načelu slobodne ocjene dokaza sud nije vezan zakonom utvrđenim pravilima o izboru dokaza, a određeno dokazno sredstvo nema unaprijed određenu dokaznu snagu. Sud prema tome ocjenjuje izvedene dokaze slobodno i prema svom vlastitom uvjerenju cijeni da li je određena činjenica dokazana ili nedokazana. Provedba ovog načela ne podrazumijeva i potpuno arbitrarno postupanje suda, jer je sud dužan zaključivati logički i koristiti rezultate naučnih dostignuća i iskustva u odgovarajućim područjima. Razlozi za određeno uvjerenje suda moraju biti objektivno prihvatljivi, te moraju biti izneseni u obrazloženju odluke. Načelo slobodne ocjene dokaza je ojačano I odstupanjem od prijašnje supsidijarnosti saslušanja parničnih stranaka kao dokaznog sredstva, što je donekle ograničavalo sud u izboru dokaza (mada se u sudskoj praksi često događalo da sud po službenoj dužnosti odredi provođenje ovog dokaza).

Prema odredbama novih zakona stranke same izvode dokaze čije je izvođenje određeno od strane suda. I ovo pravilo ima izuzetke, budući da uviđaj očigledno vrši sud, kao i saslušanje stranke ukoliko ista nema punomoćnika u postupku. Također, mada je u zakonu predviđeno da se izvođenje dokaza čitanjem isprava vrši na početku glavne rasprave kada tužilac ukratko izlaže bitna pitanja iz tužbe, sud mora izvršiti uvid u te isprave, a kako bi se mogao uvjeriti da pročitano od strane stranke odgovara sadržaju isprave (u praksi se najčešće dokazi uvidom u isprave provode na ročištu na kome se zaključuje glavna rasprava, a na kraju dokaznog postupka, što je suprotno zakonskim odredbama, ali po našem mišljenju ne utiče na donošenje pravilne odluke). Novi zakoni dakle određuju i redosljed izvođenja dokaza, i to u odredbi u kojoj se određuje tok odvijanja glavne rasprave. Međutim, značaj ovog određivanja je ipak relativan, predviđena je i mogućnost da sud odredi drugačiji redosljed provođenja dokaza, koji će često zavisiti i od objektivnih mogućnosti da se neki dokazi provedu ili od afiniteta uređujućeg sudije.

2. UVIĐAJ

Uviđaj predstavlja parničnu radnju koja se preuzima u slučaju kada je potrebno neposredno opažanje suda o svojstvima i stanjima stvari, kao i osoba. To je dokazno sredstvo kojim se utvrđuje neka činjenica ili razjašnjava neka okolnost. Njime se mogu dokazivati samo činjenice koje postoje u sadašnjosti i predstavlja pouzdanu metodu za ocjenjivanje osnovanosti činjeničnih navoda stranaka budući da između suda i predmeta dokazivanja nema posrednika. Odredbe novih parničnih zakona kojima se uviđaj regulira se suštinski ne razlikuju od odredbi starih zakona. Pošto uviđaj provodi uređujući sudija, t.j. sud, ovo dokazno sredstvo ne izvode stranke kao ostala dokazna sredstva, što je odstupanje od osnovnog pravila. Uviđaj bi trebao da predstavlja veoma pouzdano dokazno sredstvo, međutim njegova je primjena ograničena time što se njime dokazuju samo činjenice koje postoje u sadašnjosti, koje su rijetko sporne među parničnim strankama.

Uviđaj se može vršiti i u sudu, ali se najčešće vrši na licu mjesta i to uz učešće vještaka. (napomena: vidi Anex VII-primjer 2) U praksi nekad dolazi do konfuzije oko toga da li se radi o provođenju dokaza uviđajem ili vještačenjem. Ukoliko vještak sam utvrđuje činjenice i daje nalaz i mišljenje, radi se o provođenju dokaza vještačenjem, a ukoliko vještak sudu samo pomaže dajući mu objašnjenja u stručnom smislu, radi se o provođenju dokaza uviđajem, što je u praksi veoma rijedak slučaj.

Stranke, te njihovi punomoćnici i zastupnici uvijek moraju biti obaviješteni o vremenu vršenja uviđaja, a izostanak uredno obaviještene stranke proizvodi posljedice kao i izostanak sa ročišta za glavnu raspravu.

Moguće dileme i pitanja:

1. Da li je moguće zakazati uviđaj radi identifikacije zemljišta uz učešće vještaka geodetske struke u predmetima priznanja prava vlasništva ukoliko stranke nisu predložile provođenje ovog dokaza, a bez njegovog provođenja se ne može odlučiti o osnovanosti tužbenog zahtjeva?
2. Da li se mogu primjenjivati prinudna sredstva da bi se u toku uviđaja razgledala neka stvar koja se nalazi kod jedne od stranaka ili kod treće osobe?
3. Kako će se tehnički provesti uviđaj, a da se ne odlaže ročište za glavnu raspravu i ne zakazuje nastavak istog?
4. Da li se parnična stranka ili neka druga osoba mogu prinudnim mjerama prisiliti da se na njima lično izvede dokaz uviđajem?

Varijante mogućih odgovora:

1. Ovo je jedno od spornih pitanja koje ulaze u suštinu primjene novih parničnih zakona. Naime, budući da je napušteno načelo materijalne istine u postupku, sudije imaju problem prilikom određivanja provođenja dokaza koji su očigledno neophodni za donošenje pravilne odluke, a same parnične stranke ih ne predlažu. U konkretnom slučaju radi se ne o utvrđivanju neke posebne činjenice već o razjašnjenju okolnosti. Postupajući striktno po odredbama novih zakona, sud ne bi mogao odrediti provođenje ovog dokaza, već bi odluku trebao donijeti na osnovu pravila o teretu dokazivanja, što u praksi znači da bi vjerovatno trebao odbiti tužbeni zahtjev. Naravno postoje i druga mišljenja, po kojima bi sud u konkretnoj situaciji pak trebao provesti ovakav dokaz i utvrditi kompletno činjenično stanje, što bi bilo u skladu sa odredbama starih zakona o parničnom postupku.
2. Ukoliko se radi o trećoj osobi, sud joj može narediti da prezentuje stvar koju treba razgledati, te ukoliko ta treća osoba ne postupi po nalogu suda, sud će po službenoj dužnosti rješenje o prezentovanju stvari dostaviti nadležnom izvršnom sudu na prinudno izvršenje. Međutim sud ne može primijeniti prisilne mjere prema stranci koja odbija da prezentuje neku stvar.
3. Postoje mišljenja da bi pravilno bilo glavnu raspravu započeti provođenjem uviđaja, a zatim odrediti nastavak glavne rasprave istog ili sljedećeg dana. Smatramo da je ovo rješenje u praksi gotovo neizvodljivo, pogotovo što se prilikom vršenja uviđaja najčešće vrši i vještačenje. Naime, potreban je rok da vještak izvrši izradu nalaza i mišljenja pa će u pravilu biti potrebno odložiti ročište za glavnu raspravu, bez obzira što parnični zakoni ne predviđaju taj razlog za odlaganje. Očito je da prilikom izrada zakona nije vođeno računa o praktičnoj strani provođenja uviđaja i teškoćama koje se pojavljuju prilikom toga.
4. Niti parnična stranka niti neko drugo lice ne mogu se prinudnim mjerama u toku parničnog postupka prisiliti da se na njima lično izvede dokaz uviđajem, pri čemu se misli na neku vrstu ljekarskog pregleda, kao što je na primjer ispitivanje krvi u roditeljskim parnicama ili nešto slično.

3. ISPRAVE

Isprave predstavljaju predmete sastavljene u pismenom obliku, a koji predmeti sadrže obavijesti o činjenicama koje mogu biti relevantne u parničnom postupku. U odredbama članova 132 – 136 ZPP FBiH i ZPP RS, članova 99-103 ZPP BiH te članova 167-170 ZPP BD BiH koje uređuju upotrebu isprava kao dokaznog sredstva, nema značajnih izmjena u odnosu na odredbe ranije važećeg parničnog procesnog zakonodavstva.

Održavajući nova procesna načela (posebno napuštanje istražnog načela), izmjenama se uglavnom predviđa da je za bilo koju radnju koju radi pribavljanja isprava ili provjeravanja njihove autentičnosti preuzima sud potrebna inicijativa stranke.

Ispravom se smatra svaki predmet na kome je pismeno zabilježena neka misao. Od značaja za parnični postupak može biti razlika između javnih i privatnih isprava, te razlika između domaćih i inostranih isprava. Kriterij za podjelu na domaće i inostrane isprave je mjesto izdavanja ili izdavača. Ovo je razlikovanje značajno, jer zakon inostranim ispravama daje istu dokaznu snagu kao i domaćim, ali pod uslovom uzajamnosti.

Postoji zakonska presumpcija autentičnosti i istinitosti javne isprave. Uvijek se pretpostavlja da je izdavač isprave, čiji je potpis na ispravi ovjeren, dao izjavu sadržanu u ispravi. Teret dokazivanja u slučaju da se osporava istinitost javne isprave je na stranci koje je osporava. Ako stranka nije u mogućnosti sama pribaviti ispravu od državnog organa ili pravne osobe koja vrši javna ovlaštenja, može zatražiti od suda da tom organu ili pravnoj osobi naloži da ispravu dostavi ili pokaže sudu. Da bi sud ovo poduzeo, stranka bi trebala učiniti vjerovatnim da je navedenu ispravu bezuspješno pokušala sama pribaviti, što u praksi izaziva probleme, jer se često postavlja pitanje na koji način stranka može dokazati svoj neuspješan pokušaj pribavljanja isprave. U pogledu trećih osoba kod kojih se isprava može nalaziti, sud može, nakon što ocijeni da li se radi o dokazu koji treba provoditi u postupku, te nakon što treću osobu pozove da se o tome izjasni, pozvati tu osobu da navedenu ispravu podnese u određenom roku. U pravilu, treća osoba nije dužna podnijeti ispravu, budući da takva obaveza postoji samo ako se radi o ispravi koju je ona po zakonu dužna pokazati ili ako se radi o ispravi koja je po svom sadržaju zajednička za to lice i stranku koja se poziva na ispravu. Ukoliko treća osoba poriče da se isprava nalazi kod nje, o toj se okolnosti mogu izvoditi dokazi, ali samo na prijedlog parničnih stranaka. Isprava se od treće osobe može pribaviti i prinudnim putem, za razlike od situacije kada jse isprava nalazi kod parnične stranke. O tome se donosi posebno rješenje, na koje treća osoba ima pravo žalbe.

Moguće dileme i pitanja:

1. Može li sud sumnjati u sadržinu javne isprave kojom se nešto određuje?
2. Može li sud po službenoj dužnosti od organa koji je izdao javnu ispravu zatražiti izjašnjenje o njenoj autentičnosti?
3. Mogu li privatna pismena stranaka imati dokaznu snagu?
4. Mogu li se provoditi dokazi na okolnost da se isprava nalazi kod jedne od stranaka I na kome bi bio teret dokazivanja u tom slučaju?
5. Da li sud ima mogućnost da upotrijebi sredstva prisile na stranku kako bi izdejsstvovao prilaganje isprave od strane iste?
6. Na kome bi bio teret dokazivanja da je isprava autentična u slučaju da se učini vjerovatnim da isprava nije pravilno sastavljena ili ukoliko sud posumnja u njenu autentičnost?

Varijante mogućih odgovora:

1. Kad je u pitanju javna isprava kojom se nešto određuje (na primjer pravosnažna presuda ili rješenje suda) svaka sumnja u njenu sadržinu je isključena. Takva javna isprava ne može se osporavati u parničnom postupku. Ona se samo može pobijati vanrednim pravnim lijekovima, predviđenim za vrstu postupka u kome je donijeta. Međutim, moguće je da sud posumnja u autentičnost javne isprave, t.j. da li je ista izdata od organa koji je ovlašćen da je izda.
2. Zakonska pretpostavka je da su sve javne isprave istinite i u njihovu sadržinu sud I učesnici u postupku mogu se pouzdati. Međutim, u slučaju sumnje u autentičnost isprave

kojom se dokazuje istinitost onoga što se potvrđuje, sud je ovlašten i po službenoj dužnosti da zatraži objašnjenje o tome od organa koji je označen kao njen izdavalac. U takvom slučaju moglo bi se dokazivati da javna isprava nije pravilno sastavljena, što u sebi sadrži pretpostavku da je nije izdao organ koji je označen kao njen izdavalac, odnosno da njena sadržina nije istinita.

3. Pismena stranaka smatraju se privatnim ispravama i mogu imati dokaznu snagu samo ako je njihova istinitost priznata ili utvrđena u toku konkretnog parničnog postupka.

4. Ukoliko stranka tvrdi da se određena isprava ne nalazi kod nje, na tu okolnost se mogu provoditi dokazi, s tim što će teret dokaza biti na stranci koja se na ispravu poziva. Ako izvođenje ovih dokaza pokaže da se isprava ne nalazi kod te stranke, sud bi trebao opozvati svoje rješenje kojim je naložio stranci da podnese ispravu, te pozvati osobu kod koje se isprava nalazi da preda ispravu.

5. Sud u postupku ne može stranku prisiliti na određeno procesno ponašanje, pa tako ne može prema stranci primijeniti sredstva prisile ni kako bi stranka podnijela ispravu. U tom slučaju protivnoj strani ostaje mogućnost da u posebnoj parnici kondemnatornom tužbom zahtijeva predaju isprave, jer je takva obaveza stranke utvrđena i materijalnim pravom.

6. Teret dokazivanja da je isprava autentična u slučaju da se učini vjerovatnim da isprava nije pravilno sastavljena ili ukoliko sud posumnja u njenu autentičnost, bi bio na onoj parničnoj stranci koja se poziva na spornu ispravu. Ovo stoga što bi bilo nepravilno npr. neku ispravu koja formalno izgleda kao javna, a o čemu postoji sumnja, smatrati javnom ispravom samo stoga što se ne može dokazati da nije javna isprava.

4. SVJEDOCI

Svjedok je svaka fizička osoba koja je pozvana pred sud da bi dala iskaz o svom opažanju činjenica iz prošlosti, a koje bi činjenice mogle biti od značaja u parničnom postupku. Svjedok prenosi samo svoje opažanje i nije potrebno da daje svoje mišljenje ili zaključak o nekim činjenicama. Zakon određuje dužnost svjedočenja kao opštu dužnost svakog građanina. Ova dužnost se odnosi i na strane državljane, sa izuzetkom osoba sa diplomatskim imunitetom. Doduše, i ove osobe se mogu saslušati ukoliko na to pristanu.

Odredbe novih zakona sadrže neke bitne izmjene u odnosu na prijašnje odredbe. Tako se više ne predviđa mogućnost suočenja svjedoka, a mogućnost svjedoka da uskrati odgovor na pojedina pitanja sužena je samo na opasnost od izlaganja krivičnoj odgovornosti sebe ili svojih srodnika. Takođe novi zakoni ne predviđaju više zaklinjanje svjedoka, što je u praksi i onako bilo gotovo potpuno nepoznato. Obaveza svjedoka koji je pozvan sastoji se u odazivanju pozivu, davanju iskaza pred sudom, te u obavezi govorenja istine, s tim što je lažno svjedočenje sankcionirano kao krivično djelo. U pozivu na svjedočenje svjedok mora biti upozoren na posljedice neopravdanog izostanka sa ročišta na koje je pozvan.

Novi zakoni ne predviđaju obavezu suda da pomogne strankama u nalaženju adrese svjedoka. Sud je dužan da upozori svjedoka na obavezu čuvanja službene ili vojne tajne prilikom davanja svog iskaza. Pojmove službene i vojne tajne određuju krivični zakoni entiteta i Distrikta Brčko. Zakoni predviđaju i da određene osobe koje su u vršenju svoje funkcije ili posla saznale za neke činjenice imaju pravo uskratiti svjedočenje. Svjedočenje o tim činjenicama bi predstavljalo povredu dužnosti čuvanja profesionalne tajne, usljed posebnog odnosa povjerenja koje se uspostavlja u obavljanju određenih djelatnosti (advokatura, medicina, vjerske djelatnosti i dr). Osim povrede dužnosti čuvanja profesionalne tajne, svjedočenje o tim činjenicama može predstavljati i krivično djelo, propisano zakonima entiteta i Distrikta Brčko. Pošto krivični zakoni predviđaju da krivično djelo ne postoji ako se tajna otkrije u opštem interesu ili interesu druge osobe koji je pretežniji od interesa čuvanja tajne, zakon odluku o uskraćivanju svjedočenja prepušta svjedoku. Ukoliko parnična stranka, koja je osobama dužnim da čuvaju profesionalnu tajnu povjerila određene činjenice, predloži da se one kao svjedoci

saslušaju o tim okolnostima, može se smatrati se da ih je oslobodila dužnosti čuvanja tajne, pa u tom slučaju ova lica ne mogu uskratiti svjedočenje. Također stranka ne može tražiti da se ne sasluša svjedok koji ne želi da se koristi pravom za uskraćivanje davanja iskaza.

Srodstvo svjedoka sa nekom od stranaka nije samo po sebi razlog za uskraćivanje svjedočenja, ali je opšta obaveza svjedočenja ograničena pravom svjedoka da prešuti takve činjenice čije bi iznošenje ugrožavalo osnovna prava ili interese samog svjedoka ili njegovih srodnika. Novi zakoni predviđaju dakle mogućnost samo uskraćivanja odgovora na pojedino pitanje, a kao jedini valjan razlog za to može biti samo izlaganje opasnosti od krivičnog gonjenja samog svjedoka ili njegovih srodnika. Opravdanost uskraćivanja odgovora na pojedino pitanje cijeni sud, nakon izjašnjenja stranaka. Svjedoci se saslušavaju pojedinačno, u odsustvu drugih svjedoka, kako svojim iskazima ne bi uticali jedni na druge. U pogledu načina ispitivanja svjedoka postoje dva različita mišljenja. Po jednom, valja primijeniti način iz stare sudske prakse po kome se svjedoku prvo nalagalo da se izjasni bez prekidanja o činjenicama i okolnostima koje su mu poznate, te zatim prepustiti strankama da mu postavljaju pitanja. Prema drugom shvatanju, nema pravila o tome kako će teći ispitivanje svjedoka, tj. isto može početi i postavljanjem konkretnih pitanja svjedoku. Smatramo da je u smislu ovlašćenja stranaka u pogledu dokaznog postupka, prema novim zakonima, te u skladu sa izraženim raspravnim načelom, logično da se strankama dopusti da ispituju svjedoke onako kako to njima odgovara.

Uloga suda prilikom saslušanja svjedoka se sastoji u tome da sud vodi računa da ispitivanje svjedoka bude korektno, da mu se ne postavljaju sugestivna i kaptiozna pitanja, te pitanja koja zahtijevaju odgovor kojim bi se povrijedila dužnost čuvanja službene ili vojne tajne i dr. Novi zakoni propisuju da sud uvijek može postavljati pitanja svjedoku, što je donekle u suprotnosti sa raspravnim načelom i u praksi može dovesti do mnogih dilema. Ovu odredbu bi, po našem mišljenju, trebalo shvatiti tako da sud postavlja pitanja svjedoku samo u slučaju potrebe da se njegov iskaz upotpuni ili radi otklanjanja nekih nejasnoća iz iskaza. Ukoliko iz samog iskaza svjedoka ne proizilazi odakle mu je poznato ono o čemu svjedoči, te ukoliko stranke to nisu pitale svjedoka, sud je dužan da to učini. Ovo stoga što u postupku može biti veoma važan način na koji je svjedok došao do saznanja o činjenicama o kojima svjedoči, naime da li je tog saznanja došao svojim neposrednim čulnim zapažanjem ili na neki posredan način, budući da su te okolnosti od značaja za ocjenu vjerodostojnosti svjedokovog iskaza. Novi zakoni ne predviđaju mogućnost suočenja svjedoka ukoliko se njihovi iskazi ne slažu (uostalom, ovaj institut se u praksi veoma rijetko koristio, a još rjeđe je od njega bilo nekakve koristi u pogledu utvrđivanja činjeničnog stanja).

Svjedok ima pravo na naknadu troškova koje koje je pretrpio uslijed obaveze da svjedoči. Sud može naložiti stranci da položi predujam za podmirenje troškova svjedoka, međutim u praksi sudovi ovo rijetko čine, budući da svjedoci u najvećem broju slučajeva ne potražuju troškove pristupa.

5. VJEŠTAČENJE

Vještačenje je dokazno sredstvo koje se određuje kada sud ne posjeduje stručno znanje iz određene oblasti života, koje je znanje neophodno radi utvrđenja ili razjašnjenja pravno relevantnih činjenica. Uloga vještaka je u pomaganju sudu, tako što na osnovu svog stručnog znanja zapaža činjenice koje postoje u času suđenja, a koje bi i sam sud mogao opažati kada bi raspolagao potrebnim znanjem, iznosi sudu ta zapažanja u vidu svog nalaza, te daje zaključak o njima. Donošenjem novih zakona, odredbe o vještačenju su u velikoj mjeri izmjenjene.

Vještačenje u jednoj oblasti je ograničeno na samo jednog vještaka, te zbog toga više ne postoje odredbe koje propisuju kako će sud postupiti ako se nalazi dva ili više vještaka ne

slažu međusobno. Na izvjestan način ovakvo rješenje predstavlja izuzetak od načela slobodne ocjene dokaza, pošto se ograničavaju dokazna sredstva. Pretpostavljamo da se težilo smanjenju uloge vještaka kao dokaznog sredstva budući da postoji shvatanje da je uloga vještaka u prethodnom periodu bila prenaplašena u parničnom postupku. Ovo rješenje bi moglo da dovede do problema u slučajevima kada nalaz određenog vještaka nije adekvatan, i postoji sumnja u njegovu ispravnost, a sud ne može odrediti drugog vještaka radi otklanjanja tih nedoumica. Ukoliko se radi o vještačenju iz različitih oblasti, može se odrediti više vještaka.

Važna novina je što vještak uvijek dostavlja svoj pismeni nalaz i mišljenje sudu prije rasprave, a određen je i rok od najmanje osam dana prije održavanja ročišta za glavnu raspravu, u kom roku sud dostavlja strankama taj nalaz i mišljenje. I prije su postojale odredbe koje su omogućavale sudu da, u zavisnosti od mogućnosti, dostavi nalaz strankama prije rasprave, što se u praksi rijetko koristilo, pošto se u najvećem broju slučajeva nalaz dostavljao na samoj raspravi. Stoga je nemogućnost stranaka za izjašnjavanje o nalazu i mišljenju često bio razlog za odlaganje rasprave. Novim odredbama je predviđeno da se vještak uvijek poziva na glavnu raspravu, što je u službi načela usmenosti i neposrednosti, a time se i strankama daje mogućnost da od vještaka zatraže eventualno potrebna razjašnjenja u vezi njegovog nalaza i mišljenja. Sud više ne bi trebao da rukovodi vještačenjem, već same stranke, shodno dosljednoj primjeni raspravnog načela. Sud nalaz i mišljenje vještaka cijeni kao i sve druge dokaze, prema načelu slobodne ocjene dokaza, te ako nađe da su nalaz i mišljenje vještaka protivni pravilima logičkog zaključivanja nije obavezan da ih prihvati. Ovdje valja napomenuti da se često događa da se u praksi nalazi i mišljenja vještaka prihvataju bez pažljivog razmatranja te vještaci preuzimaju najvažniju ulogu u rješavanju predmeta, što je neprihvatljivo. Sudija dakle, prilikom razmatranja upotrebe sudskih vještaka mora razlikovati stvarne dokaze i procjenu istih, te s tim u vezi i imati u vidu da se uloga vještaka svodi upravo na procjenu stvarnih dokaza kako bi utvrdio nešto drugo, a što je relevantno sa aspekta primjene materijalnog prava (npr. na bazi razmatranja i procjene medicinske dokumentacije kao stvarnih dokaza, vještak utvrđuje težinu povrede, stepen umanjenja opšte životne sposobnosti, ili iz pregleda tragova kočenja na putu, pretrpljene štete i drugih podataka sadržanih u skici saobraćajne nezgode i zapisniku o uvidaju, vještak može odrediti brzinu kojom se vozilo kretalo u trenutku nesreće). Također treba imati u vidu da je provođenje dokaza vještačenjem samo jedno od dokaznih sredstava i da vještak može jedino izvesti određene zaključke iz stvarnih dokaza koji su mu predočeni, ali da ne može davati zaključke o stvarima o kojima bi sudija trebao odlučiti (npr. postojanje isključive odgovornosti, pitanje doprinosa oštećenog, pitanje vlasništva i sl).

U praksi se često potpuno nepotrebno provodi vještačenje, u slučajevima kada sud može samostalno utvrditi postojanje relevantnih činjenica (npr. određivanje vještačenja radi procjene vrijednosti neke stvari, a čija vrijednost se može lako utvrditi upotrebom drugih dokaznih sredstava, kao što je računa o kupovini te stvari i sl). Također nekad predstavlja problem i sama složenost nalaza, koja se ogleda u tome što nalazi imaju veoma izražen naučni pristup čak i jednostavnim problemima i što su napisani jezikom koji je za većinu ljudi nerazumljiv. Ovakav nerazumljiv nalaz može imati štetan uticaj na mogućnost stranaka da izlože svoj slučaj ili da razumiju slučaj koji se vodi protiv njih, odnosno na mogućnost djelotvornog raspravljanja o predmetu spora. Često se pojavljuje i prekoračenje obima vještačenja od strane vještaka. Sudije bi u takvom slučaju trebale biti dosljedne i zanemariti materijal iz nalaza koji nije relevantan za pojedini slučaj.

Prema novim odredbama stranke same predlažu i ime vještaka što je u skladu sa načelom stranačke inicijative u predlaganju dokaza. Nakon što se protivna stranka izjasni o predloženom vještačenju i imenu vještaka sud donosi odluku o tome. Ukoliko su stranke saglasne u pogledu osobe vještaka, sud je vezan tom saglasnošću. Naročito je važno u rješenju o određivanju vještačenja precizno odrediti predmet i obim vještačenja, te

pojedina pitanja koja vještak treba razjasniti, jer će od toga u mnogome zavisiti dokazna vrijednost nalaza i mišljenja vještaka. (napomena: vidi Anex VII-primjer 5) U praksi se često događa da se ovo rješenje radi šablonski, bez udublivanja u konkretan spis i predmet vještačenja, iz čega kasnije može proisteći da vještak ne obavi svoj posao dovoljno kvalitetno.

Vještak ima pravo, pored nagrade za obavljeno vještačenje, i na naknadu putnih troškova, troškova za prehranu i prenoćište, te troškova koji proističu iz vještačenja. U praksi se često sreću razni problemi oko isplate troškova vještačenja, počev od prevelikih iznosa koji vještaci nekad potražuju kao nagradu, do problema sa naplatom troškova vještačenja od strane stranaka. Nadamo se da će donošenje Zakona o vještacima u Federaciji BiH i Republici Srpskoj doprinijeti da se stanje u ovom pogledu popravi. Budući da zakoni predviđaju da se na izvođenje dokaza vještačenjem primjenjuju odredbe o saslušanju svjedoka, ako zakonom nije drugačije predviđeno, vještak može biti novčano kažnjen zbog neopravdanog izostanka sa ročišta na koje je pozvan.

U praksi naši sudovi se još uvijek veoma rijetko odlučuju da novčano kažnjavaju vještake zbog kašnjenja sa davanjem nalaza i nedolaska na ročište.

Imajući u vidu sve gore navedeno, može se preporučiti sudijama, da koliko je to moguće, budu spremni da se koriste materijalnim dokazima ako su isti predočeni i da koriste svoj zdrav razum i slobodu odluke, a ne nalaze i mišljenja vještaka koji utvrđuju očigledno. Također bi bilo svrsishodno insistirati da parnične stranke pruže zaista dobre razloge zašto je vještačenje neophodno potrebno, a u slučaju da se ipak odredi vještačenje, težiti da se stranke slože oko izbora vještaka, te da nalazi i mišljenja odražavaju realni, a ne pretjerano naučni svijet.

ODLUKA O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija Nade Ivetić, podnesena protiv Rješenja Okružnog suda u Doboju broj Gž-77/04 od 15. marta 2004. godine i Rješenja Osnovnog suda u Derventi broj P-80/03 od 5. decembra 2003. godine.

Apelantica iz Banje Luke podnijela je apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine protiv rješenja Okružnog suda u Doboju broj Gž-77/04 i rješenja Osnovnog suda u Derventi broj P-80/03. Osnovni sud je rješenjem, koje je potvrđeno rješenjem Okružnog suda marta 2004 godine, odbio kao neosnovanu apelanticinu tužbu zbog smetanja posjeda. Apelantica je u tužbenom zahtjevu tražila da sud utvrdi da je tuženi izvršio smetanje posjeda njenih nekretnina na taj način što je 11. marta 2003. godine, na k.č. broj 296. upisane u pl. 105 k.o. Miškovci, postavio drvenu ogradu s bodljikavom žicom u dužini od 30 metara, zatim da se tuženom naloži da uspostavi prijašnje slanje uklanjanjem postavljene ograde, kao i da mu se zabrani ovakvo ili slično smetanje ubuduće. Osnovni sud je u predmetnom parničnom postupku, na pripremnom ročištu 3. oktobra 2003. godine, donio rješenje kojim je usvojio apelantičin prijedlog da vještak geodetske struke provede vještačenje. Osnovni sud je 17. oktobra 2003. godine, izvršio uviđaj na licu mjesta na kojem su bili prisutni apelantica i njezin advokat. Tom prilikom je obavljeno vještačenje prema predmetu i obimu, kako je to utvrđeno rješenjem od 3. oktobra 2003. godine, a taj je sud odbio rješenjem apelantičin prijedlog da se izvrši vještačenje van utvrđenog predmeta i obima. Osnovni sud je na glavnoj raspravi izveo dokaze uvidom u nalaz i mišljenje vještaka, izjave svjedoka koje su predložile parnične stranke i uviđaj na licu mjesta. Apelantica je navela da je povrijeđeno njezino pravo na pravično suđenje iz člana 6.stav 1.Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u prvostepenom postupku, jer je bila isključena i teoretska mogućnost da apelantica učestvuje u postupku na uviđaju na licu mjesta. Apelantičina žalba se u suštini odnosi na odbijanje Osnovnog suda da se izvrši vještačenje izvan predmeta i obima utvrđenog rješenjem tog suda.

Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 15. stav 3. i člana 16. stav 2. Poslovnika Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

Apelantica je navela da je u prvostepenom postupku uskraćeno njezino pravo na pravično suđenje, jer joj je bila " ..isključena i teoretska mogućnost da učestvuje u uviđaju na licu mjesta." Osnovni sud je rješenjem broj P-80/03 od 3. oktobra 2003. godine odredio da vještačenje izvrši vještak geodetske struke i to na apelantičin prijedlog predmeta i obima vještačenja. Osnovni sud je 17. oktobra 2003. godine, proveo uviđaj na licu mjesta, na kojem je izvršeno vještačenje u skladu sa predloženim predmetom i obimom vještačenja. Apelantica i njezin advokat su bili prisutni na uviđaju. Osnovni sud je tom prilikom rješenjem odbio apelantičin zahtjev za vještačenje van predmeta i obima koji je utvrđen rješenjem od 3. oktobra 2003. godine. Osnovni sud je na taj način postupio u skladu sa članom 148. stav 1. i članom 150. Zakona o parničnom postupku. S obzirom na navedeno, Ustavni sud smatra neosnovanim apelantičin navod da joj je takvim postupanjem Osnovnog suda povrijeđeno pravo na pravično suđenje.

6. SASLUŠANJE PARNIČNIH STRANAKA

Saslušanje parničnih stranaka predstavlja posebno dokazno sredstvo kojim se mogu utvrđivati činjenice koje su važne za donošenje odluke o meritumu spora

Ovaj dokaz je uvijek izazivao dileme u pogledu njegove dokazne snage, o čemu su postojala različita mišljenja. Dok su jedni autori ovom dokazu pridavali najveću važnost, drugi su mu odricali vrijednost u postupku. Naravno, pošto bi same parnične stranke u najvećem broju slučajeva trebalo da budu najbolje obaviještene o predmetu spora, to bi njihov prikaz spornih činjenica i događaja trebao biti najprecizniji, i stoga za sud možda i najkorisniji. Međutim, zbog zainteresovanosti stranaka za uspjeh u parnici, izjave stranaka su istovremeno i sumnjive vrijednosti i kao takve najnepouzdaniji izvor saznanja za sud. Zbog ove protivrječnosti, sud mora veoma pažljivo provoditi i cijeniti ovo dokazno sredstvo. Svrha saslušanja stranaka nije u tome da se sazna kakvo je činjenično stanje po mišljenju stranaka, već u tome da se utvrdi objektivna istinitost tog stanja. Stoga treba razlikovati izjašnjavanje stranaka o činjenicama, koje nema značenje izvođenja dokaza, od samog saslušanja.

Saslušanje parničnih stranaka je odredbama novih zakona izjednačeno sa drugim dokaznim sredstvima, tj. više nema supsidijaran karakter, kao što je imalo u bivšem ZPP-u Republike Srpske, te se kao dokaz može izvoditi radi dokazivanja bilo kojih činjenica, a ne više samo u nedostatku drugih dokaza. Prema novim odredbama, izvođenje ovog dokaza sastoji se uvijek od saslušanja obje stranke. Jedna stranka će se saslušati u slučaju kada druga stranka uskrati davanje iskaza ili se ne odazove pozivu suda. Kada je u pitanju izvođenje dokaza saslušanjem stranaka, i ovdje se polazi od načela raspolaganja stranaka pravom za izvođenje dokaza, tako da se i ovo dokazno sredstvo određuje na prijedlog stranaka. Dokazni postupak na glavnoj raspravi započinje saslušanjem stranaka, a ovakvo rješenje onemogućuje stranke da naknadno prilagođavaju svoj iskaz onome što je moglo proizaći iz već izvedenih dokaza, a pogotovo iz iskaza saslušanih svjedoka.

Poziv za ročište na kome će se provesti saslušanje stranaka se dostavlja punomoćniku stranke, a u pravilu mu se saopštava na pripremnom ročištu. Ako stranka ne želi pristupiti po pozivu suda radi saslušanja, ili dati iskaz, ne može se na to prisiliti.

Ukoliko pristane da da iskaz, stranka je dužna da govori istinu prema odredbama važećih krivičnih zakona oba entiteta i Brčko Distrikta, pošto je davanje lažnog iskaza krivično djelo, i to samo u slučaju da je sud na iskazu stranke zasnovao svoju odluku.

Moguće dileme i pitanja:

1. Može li sud samostalno, bez prijedloga parničnih stranaka odrediti provođenje dokaza saslušanjem parničnih stranaka?

2. Može li se saslušanje stranka provoditi u postupku obezbjeđenja dokaza i pred zamolbenim sudom ?
3. Može li sud prilikom odlučivanja o tome koji će se dokaz provesti, na pripremnom ročištu, odlučiti da će se saslušati samo jedna parnična stranka?
4. Da li sud sam može odrediti saslušanje suparničara čije saslušanje nije predloženo od strane stranaka?
5. Da li se formalni suparničari mogu saslušati kao svjedoci u postupku?
6. Da li sud ima mogućnost da prilikom donošenja odluke o meritumu spora, eventualno negativno po neku parničnu stranku ocijeni značaj uskraćivanja davanja iskaza od strane te stranke?

Varijante mogućih odgovora:

1. Iz definicije koju je dao zakonodavac u članu 163 ZPP FBiH i ZPP RS i članu 130 ZPP BiH proizilazi da saslušanje stranaka ne može samostalno odrediti sud, po svom nahodjenju.
2. Može, budući da novi zakoni nisu prihvatili ranija pravila da se dokaz saslušanjem stranaka ne može provoditi u postupku obezbjeđenja dokaza i da se ovaj dokaz pred zamolbenim sudom može izvoditi samo pod određenim uslovima.
3. Novi zakoni ne predviđaju mogućnost da se odluka o saslušanju samo jedne stranke donese na pripremnom ročištu, već samo na glavnoj raspravi, ukoliko druga stranka uskrati davanje iskaza ili se ne odazove pozivu suda. Sud bi dakle trebao na pripremnom ročištu uvijek donositi odluku da se saslušaju obadvije stranke, a tek prilikom provođenja te odluke, na glavnoj raspravi, može odlučiti da se sasluša samo jedna od njih, ukoliko druga stranka nije pristupila ili ne želi biti saslušana. Po našem mišljenju ovo rješenje nije najsvrsishodnije, pošto je posve nepotrebno određivati provođenje dokaza saslušanjem stranke koja ne želi da bude saslušana ili se iz okolnosti može zaključiti da neće biti prisutna na glavnoj raspravi prilikom provođenja tog dokaza. Ovo posebno imajući u vidu odredbu člana 167 ZPP FBiH i ZPP RS, 134 ZPPBiH odnosno čl. 202 ZPP BD BiH, prema kojoj se ne mogu primjenjivati nikakve prisilne mjere protiv stranke koja se ne odazove pozivu suda radi saslušanja, niti se stranka može prisiliti na davanje iskaza
4. Postoje različita mišljenja o tome da li sud samostalno, bez prijedloga stranaka, može odrediti saslušanje suparničara. Po jednom mišljenju, pošto se na pripremnom ročištu treba odrediti saslušanje obje parnične stranke, u slučaju suparničarstva sud mora odrediti i saslušanje suparničara, koje nije predloženo. Po drugima, ovakvo postupanje bi bilo u suprotnosti sa načelom dispozicije stranaka u pogledu dokaznih prijedloga. Formalno gledano, prvo mišljenje je ispravnije, ali smatramo da sud ne bi napravio relevantnu povredu postupka ukoliko ne bi odredio saslušanje suparničara u svojstvu parnične stranke, ako je jasno da se tim saslušanjem neće saznati činjenice važne za postupak, ili je očito da suparničar neće pristupiti na ročište za glavnu raspravu.
5. Formalni suparničari se mogu saslušati kao svjedoci o činjenicama koje su relevantne za tužbene zahtjeve drugih suparničara, dok se materijalni suparničari mogu saslušati samo u svojstvu parničnih stranaka.
6. Striktno tumačenje zakona ukazuje na to da sud nema mogućnosti da prilikom donošenja odluke o glavnoj stvari posebno uzima u obzir činjenicu da stranka nije došla na saslušanje ili je uskratila iskaz. Ovo proizilazi i iz odredbi kojima se ne predviđaju bilo kakve sankcije protiv stranke koja uskrati davanje iskaza. Sud ovoj okolnosti ne bi trebao pridavati poseban značaj, a pogotovo iz nje ne bi za stranku trebale proisteći bilo kakve negativne posljedice. Doduše, iako takvo ovlaštenje suda ne proizilazi ni iz opšteg načela slobodne ocjene dokaza, ne može se izbjeći da sudija stekne neko subjektivno uvjerenje o tome koja je činjenica dokazana, a koja ne, a na osnovu toga što je stranka uskratila iskaz.

7. OSIGURANJE DOKAZA

Osiguranje dokaza je procesni institut pomoću kojeg se određeni dokazi izvode u kratkom vremenskom roku, prije početka parničnog postupka ili u toku postupka, ali prije nego što se dokaz može provesti na glavnoj raspravi, a iz razloga što bi kasnije izvođenje ovog dokaza moglo biti nemoguće ili otežano.

Kod osiguranja dokaza, osim što je izvršeno prebacivanje u drugi dio zakona, razlika u odnosu na ranije zakone postoji u odredbi čl. 169 Zakona FBiH i Zakona RS, jer se osiguranje dokaza može tražiti i tokom postupka po prijedlogu za ponavljanje postupka, a ne kao do sada nakon što odluka kojom se postupak završava postane pravomoćna, ako je to potrebno prije ili tokom postupka po vanrednim pravnim lijekovima, a koja odredba je zadržana u čl. 294 Zakona Brčko Distrikta BiH. I ovakvo novo rješenje ukazuje na tendenciju za ubrzavanje postupka pred sudom. Naime, pretpostavlja se da u prijedlogu za osiguranje dokaza treba učiniti vjerovatnim postojanje određene vjerovatnoće osnovanosti zahtjeva koji se temelji na činjenicama, koje se mogu dokazati dokazima čije se osiguranje predlaže.

Rješenje o usvajanju prijedloga za osiguranje dokaza dostavlja se protivniku. Ako je on nepoznat ili je nepoznato njegovo boravište, sud može postaviti privremenog zastupnika radi sudjelovanja na ročištu za izvođenje dokaza. Na privremenog zastupnika primjenjuju se odredbe koje regulišu prava i dužnosti privremenog zastupnika, ali je obaveza izdavanja oglasa o postavljanju privremenog zastupnika izričito isključena. U pravilu, sud ne može početi sa izvođenjem dokaza prije dostave rješenja o usvajanju prijedloga za osiguranje dokaza protivniku, ali u izuzetnim slučajevima sud može odrediti da izvođenje dokaza započne i prije nego što rješenje kojim se usvaja prijedlog za osiguranje dokaza bude dostavljeno protivniku. Smatramo da bi ove izuzetne slučajeve sud trebao restriktivno tumačiti.

PODMODUL VII – SUDSKE ODLUKE

1. PRESUDE

Presudom se u prvostepenom parničnom postupku meritorno odlučuje o zahtjevima stranaka zbog kojih se parnica vodi. To je tužbeni zahtjev (uključujući i zahtjeve koji se ističu u toku postupka preinačenjem tužbe), protivtužbeni zahtjev, kao i prigovor prebijanja. Presudom se odlučuje i o sporednim potraživanjima, izuzev o zahtjevu za naknadu troškova postupka. Ukoliko postoji objektivna kumulacija zahtjeva, t.j. postoji više tužbenih zahtjeva, sud će o svim zahtjevima odlučiti jednom presudom.

Presudom se tužbeni zahtjev može odbiti ili usvojiti, djelimično ili u cjelini, što zavisi od ukupnog rezultata raspravljanja, tj. utvrđenih činjenica i primjene odredbi materijalnog prava koje se mogu primjeniti u određenom slučaju.

Presudom kojom se usvaja tužbeni zahtjev se može utvrditi sadržaj pravnog odnosa, naložiti tuženom da nešto učini, propusti učiniti ili trpi, i neki pravni odnos koji postoji preinačiti ili ukinuti.

U skladu sa tim, parničnoj stranci se presudom može pružiti deklaratorna, kondemnatorna ili konstitutivna zaštita prava ili pravnog odnosa. Ukoliko se tužbeni zahtjev odbija, donosi se negativna deklaratorna presuda. U novijoj sudskoj praksi preovladava mišljenje da se u izreci presude kojom se odbija tužbeni zahtjev mora navesti i sam taj zahtjev, kako ne bi moglo doći do dileme oko toga koji zahtjev je zapravo pravomoćno presuđen.

U odnosu na postupak koji je proveden prije donošenja presude, prema odredbama novih parničnih zakona možemo razlikovati kontradiktorne presude (tj. one prilikom čijeg donošenja je proveden parnični postupak sa raspravljanjem), presude na osnovu priznanja, presude na osnovu odricanja, presude na osnovu propuštanja i dopunske presude. O ovim pojedinim vrstama presuda biće govora naknadno, kada se budu obrađivale pojedine teme ove oblasti.

U parnicama u kojima predmet spora nije isplata novčanog iznosa, već predaja neke stvari, tužitelj ima pravo na alternativno ovlaštenje (facultas alternativa), tj. da umjesto stvari primi određen novčani iznos. Dakle, ovo ovlaštenje ne može postojati ako je predmet spora novčana tražbina. U izreci presude se u tom slučaju navodi ovlaštenje tuženom da se oslobađa predaje stvari ukoliko tužitelju isplati iznos koji je on zatražio. Zatraženi novčani iznos ne može biti predmet izvršenja. Facultas alternativa ne predstavlja objektivnu kumulaciju zahtjeva. Nju treba razlikovati i od obaveze s alternativnom činidbom, gdje su obe alternativne činidbe predmet spora. U tom slučaju tuženi ima pravo izbora jedne od alternativno utvrđenih obaveza, kako u parničnom tako i u izvršnom postupku. Sud ne može presudom kojom rješava kondemnatorni zahtjev naložiti i tužitelju neko činjenje, u slučaju da obaveza na to činjenje postoji pod uslovom da tužitelj u korist tuženog izvrši neku činidbu (npr. predaja stvari i isplata cijene u slučaju kupoprodaje), osim ukoliko je u pogledu zahtjeva za činjenje od strane tužitelja podnesena protivtužba.

Ukoliko se u presudi nalaže izvršenje neke činidbe, tada se u uzreci određuje i rok u kojem je tu činidbu tuženi dužan izvršiti (paricioni rok), a taj rok, ako posebnim propisima nije drukčije određeno, iznosi 30 dana, umjesto prijašnjih 15 dana. Sudu je dato ovlaštenje da u nenovčanim potraživanjima odredi i duži paricioni rok, mada se ta mogućnost u praksi gotovo i ne koristi.

2. PRESUDA NA OSNOVU PRIZNANJA

Ova presuda se donosi na osnovu jednostrane izjave volje tuženog kojom on priznaje tužbeni zahtjev. Ovakvo priznanje mora biti bezuslovno, ne može biti vezano ni za kakav rok i za njega se ne traži pristanak tužitelja. U praksi treba razlikovati priznanje tužbenog zahtjeva od priznanja činjenica navedenih u tužbi. U slučaju da su priznate samo činjenice iz tužbe njihovo dokazivanje više nije potrebno ali se na može donijeti presuda na osnovu priznanja. Priznanje tužbenog zahtjeva može se učiniti do zaključenja glavne rasprave, mada nema procesno pravnih prepreka da se tužbeni zahtjev prizna i pred drugostepenim sudom ukoliko se otvori rasprava. Porodično pravnim propisima je regulisano da se presuda na osnovu priznanja ne može donijeti u bračnim sporovima i u sporovima radi utvrđenja ili osporavanja očinstva i materinstva.

Sud neće donijeti presudu na temelju priznanja samo u slučaju kada je riječ o zahtjevu kojim stranke ne mogu raspolagati, tj. radi se o raspolaganju suprotnom zakonskim propisima. U praksi će do ovakve situacije može doći kada se radi o stvarima od društvenog interesa, o zaštiti interesa djece i sl. Priznanje tužbenog zahtjeva može se opozvati do donošenja prvostepene presude ali budući da se ovakva presuda donosi u pravilu odmah nakon samog priznanja, šanse da tuženi opozove ovo priznanje na vrijeme su veoma male.

Moguće dileme i pitanja:

1. Da li suparničari mogu priznati samostalno tužbeni zahtjev?

Varijante mogućih odgovora:

1. Suparničari mogu samostalno priznati tužbeni zahtjev osim jedinstvenih suparničara. Jedinstveni suparničari mogu samo zajednički priznati tužbeni zahtjev pošto se zbog prirode njihovog odnosa spor u odnosu na njih mora riješiti na isti način.

Sudska praksa

- Presudom na osnovu priznanja ne može se usvojiti nezakoniti promet gradskog građevinskog zemljišta u državnoj svojini.

Iz obrazloženja:

Pravilno se u zahtjevu za zaštitu zakonitosti (u daljem tekstu : Zahtjev) ističe da neizgrađeno građevinsko zemljište nije u prometu i da ne može da bude objekt ovog pravnog posla. Članom 3 stav 2 Zakona o prometu nepokretnosti ("Službeni list SRBiH" broj 38/78 do 2/91 i "Službeni glasnik RS" broj 29/94) propisano je da se građevinska zemljišta u državnoj svojini ne mogu otuđivati, ali se na njima mogu sticati prava određena zakonom, s tim da je ugovor, zaključen protivno ovim odredbama, ništavan (stav 4 istog zakonskog člana). Prema članu 10 tog zakona, pravno lice može pravo raspolaganja na neizgrađenom građevinskom zemljištu prenijeti samo na opštinu. Na ovakav zaključak upućuju i odredbe na koje se je Republičko javno tužilaštvo pozvalo u Zahtjevu (članovi 47. do 58. i član 63. stavovi 1. i 2. Zakona o građevinskom zemljištu – "Službeni list SRBiH" broj 34/86 do 29/90, i "Službeni glasnik RS" broj 29/94). Ugovor o razmjeni nekretnina je, prema tome, ništav u dijelu u kojem se je tužena obavezala da tužiocu ustupi naprijed navedeno zemljište, u smislu odredaba članova "službeni glasnik RS" broj 17/93 i 3/96), kao protivan naprijed pomenutim prinudnim propisima (član 3 stavovi 2 i 4 i član 10 Zakona o prometu nepokretnosti). Kada je I pored toga prvostepeni sud uvažio ovakva raspolaganja stranaka, donoseći presudu na osnovu priznanja, počinio je u stavu 1. izreke te presude bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz člana 354 stav 2 tačka 6 u vezi sa članom 3 stav 3 tačka 1 zakona o parničnom postupku, na koju se ukazuje u zahtjevu.

(Vrhovni sud Republike Srpske, broj Gvl-8/00 od 16.03.2001 godine)

- Sud je ovlašten da donese presudu na osnovu priznanja i kada je tuženi priznao tužbeni zahtjev izražen u DEM, a tužitelj na ročištu izmijenio zahtjev na isplatu u KM u istom iznosu.

(Presuda Vrhovnog suda BiH broj PŽ-170/98 od 22.09.1998 godine).

- Drugim riječima, presuda na temelju priznanja može se pobijati i zbog toga što je izjava o priznanju dana u zabludi ili pod utjecajem prisile ili prevare.

(Vrhovni sud F BiH broj Pž-170/98)

3. PRESUDA NA OSNOVU ODRICANJA

Odricanje od tužbenog zahtjeva predstavlja izjavu tužitelja (datu usmeno ili pismeno), kojom se on odriče od toga da sud zaštititi neko njegovo subjektivno građansko pravo. Ovakva izjava tužitelja se zapravo valja smatrati kao konačno odricanje od prava na sudsku zaštitu određenog sadržaja opredjeljenog u tužbi. Davanje ovakve izjave pred sudom ima značaj trajnog gašenja prava koje je bilo predmetom zahtjeva. Sud na osnovu takve izjave donosi presudu na osnovu odricanja, koja ima samo deklaratoran značaj (tzv. negativna deklaratorna presuda. Naime, budući se presuda o odricanju donosi nakon izjave o odricanju od zahtjeva, i sama izjava proizvodi učinak pravomoćne presude negativnog utvrđenja, pošto sud odbacuje tužbu, koja je podnesena u drugom postupku, onda kada se tužitelj odrekao tužbenog zahtjeva, pa i onda kada formalno nije donesena presuda na temelju odricanja. Izreka ovakve presude treba da glasi da se tužbeni zahtjev odbija, budući da se na osnovu izjave o odricanju podrazumijeva da je zahtjev tužitelja neosnovan, Stoga tuženi nema pravni interes da se protivi izjavi tužitelja o odricanju od tužbenog zahtjeva, pa je zakonima o parničnom postupku predviđeno da za odricanje od tužbenog zahtjeva nije potreban pristanak tuženog.

Nakon pravomoćnosti, ovakva presuda ima dejstvo presuđene stvari. Presuda na osnovu odricanja može se donijeti sve do zaključenja glavne rasprave, a također i na raspravi koja je povodom žalbe zakazana pred drugostepenim sudom. Novi zakoni nisu preuzeli ranija pravila da sud neće donijeti ovu presudu ako se odricanje odnosi na zahtjev kojim stranke ne mogu raspolagati, te da može odložiti donošenje ove presude do pribavljanja potrebnih obavijesti. Ovakvo rješenje nije u punoj mjeri razumljivo, budući da je odricanje od tužbenog zahtjeva oblik raspolaganja zahtjevom i očito je da se stranka ne može punovažno odreći nečeg što joj ne pripada. Odricanje od tužbenog zahtjeva tužitelj

može opozvati do donošenja presude i to bez pristanka tuženog. Međutim, pošto će sud najčešće ovakvu presudu odmah izraditi i uručiti strankama, u praksi će se rijetko pojaviti mogućnosti opoziva odricanja.

Moguće dileme i pitanja:

1. Kako bi sud trebao postupiti ukoliko tužitelj protiv istog tuženog ponovno podnese tužbeni zahtjev zbog kojeg je već donesena presuda na osnovu odricanja?
2. Kako bi valjalo postupiti ako tužitelj izjavi da se odriče zahtjeva u odnosu na koji ne može disponirati?

Varijante mogućih odgovora:

1. Tužbu u kojoj bi bio sadržan tužbeni zahtjev zbog kojeg je već donesena presuda na osnovu odricanja bi valjalo odbaciti, pošto se radi o presuđenoj stvari, kao da je o tužbenom zahtjevu donesena meritorna odluka.
2. U teoriji postoje mišljenja da ovakvu izjavu tužitelja treba kvalifikovati kao izjavu o povlačenju tužbe i donijeti rješenje kojim se konstatuje povlačenje tužbe. Mišljenja smo da bi u praksi ovo bilo teško učiniti, te da bi bilo potrebno da procesni zakoni precizno regulišu ovakvu situaciju.

4. PRESUDA ZBOG PROPUŠTANJA

Presuda zbog propuštanja predstavlja novost u domaćem procesnom pravu. Njome je zamijenjena dosadašnja presuda zbog izostanka, kojom se sankcionisala pasivnost tuženog. Razlog za uvođenje ove nove vrste presude je naravno, kao i kod većine novih odredbi, težnja za ubrzanjem parničnog postupka i spriječavanje pasivnog ponašanja tuženog. Osnov za donošenje ovakve presude u suštini nije samo propuštanje podnošenja odgovora na tužbu već nedostatak protivljenja tuženog tužbenom zahtjevu.

Da bi sud mogao donijeti presudu zbog propuštanja potrebno je da se ispune strogo postavljeni uslovi. Osim ako nisu ispunjeni tehnički uslovi (da je tužitelj predložio donošenje ovakve presude, da je tuženi obaviješten o posljedicama propuštanja i da je tužba uredno dostavljena tuženom), sud neće donijeti presudu zbog propuštanja i ako je tužbeni zahtjev očigledno neosnovan. Ovaj zadnji uslov bi mogao izazvati nedoumice u praksi. Do ovakve situacije može doći, na primjer u slučajevima kad iz navoda tužbe proizlazi da postoji sukob stvarnih prava na određenoj nekretnini, a ne vidi se da je pravo tužitelja jače, ako notorne činjenice ukazuju da tužbeni zahtjev nije osnovan i slično. Prema tome sud može odbiti tužbeni zahtjev samo ako nema nikakve sumnje da isti nije osnovan.

Također, sud neće donijeti presudu zbog propuštanja i ako se radi o zahtjevu kojim stranke ne mogu raspolagati, što je u skladu s ovlaštenjima suda da ne uvaži raspolaganja stranaka koja su u protivnosti s imperativnim propisima. Imajući u vidu specifičnost ove presude, zakoni nisu dopustili žalbu protiv iste, ali tuženi može podnijeti prijedlog za povrat u prijašnje stanje. Ovde se pojavljuje i ozbiljna dilema oko toga da li blagovremeno podnesen prijedlog za povrat u prijašnje stanje spriječava da presuda zbog propuštanja postane pravomoćna. Stoga se radi o odredbi novih zakona koja je izazvala možda najviše polemika i dilema među kolegama sudijama i advokatima. Naime, ovakvo rješenje se čini posebno strogim u odnosu na tuženog, te otvara prostor za razna tumačenja od strane suda od kojih zavisi mogućnost tuženog da zaštiti svoja prava. Iz prednjeg proizilazi i da tuženi nema mogućnosti da pobija presudu zbog propuštanja, i ako je donesena povredom pravila postupka koji se odnose na uvjete za donošenje te presude (naprimjer ako je ova presuda donesena iako je tužbeni zahtjev očigledno neosnovan). Ovakvo zakonsko rješenje izaziva ozbiljne dileme, jer onemogućava pobijanje nezakonite sudske odluke, što je u suprotnosti sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i sloboda, t.j. njenim odredbama o pravu na djelotvoran pravni lijek

u građanskim stvarima. Što se tiče prijedloga za povrat u prijašnje stanje, treba imati u vidu da je novim zakonima i sam ovaj institut u značajnoj mjeri sužen u odnosu na prijašnje zakone, pa je kod ocjene razloga zbog kojih se može udovoljiti ovom zahtjevu, propisano da to moraju biti opravdani razlozi koji se nisu mogli predvidjeti niti izbjeći. Ovaj pojam opravdanih razloga koje tuženi nije mogao predvidjeti niti izbjeći nije precizno definisan, tako da će vrlo često o tumačenju ove odredbe od strane suda zavisiti mogućnost tuženog da zaštiti svoje pravo, što može otvoriti put zloupotrebama od strane suda (nadamo se da ipak neće). Ukoliko sud dozvoli prijedlog za povrat u prijašnje stanje, donijeti će rješenje kojim će ukinuti presudu zbog propuštanja. U slučaju da sud rješenjem odbije prijedlog za povrat u prijašnje stanje, protiv takvog rješenja tuženiku je dopuštena žalba. Međutim, u ovom slučaju žalba se može odnositi samo na osnovanost prijedloga za povraćaj u prijašnje stanje, a ne može se izjaviti zbog nezakonitosti presude zbog propuštanja, tako da se meritum te odluke, odnosno zakonitost postupka njenog donošenja, ne može pobijati redovnim pravnim lijekom. Iako se tuženi dostavom tužbe upozorava na presudu zbog propuštanja, ako se radi o očigledno neosnovanom tužbenom zahtjevu, sud je dužan donijeti presudu kojim se tužbeni zahtjev odbija. U primjeni ranijih pravila parničnog postupka, drugostepeni sudovi su uglavnom uvažavali žalbe izjavljene protiv presude zbog izostanka, jer su se te presude često donosile a da osnovanost tužbenog zahtjeva ne proizilazi iz činjenica navedenih u tužbi, budući da se prvostepeni sud najčešće u to pitanje nije ni upuštao. Stoga se može očekivati i da će se presude zbog propuštanja donositi u nekim slučajevima i ako je tužbeni zahtjev očigledno neosnovan. Postoje i mišljenja da odredbi o odbijanju tužbenog zahtjeva u slučaju da tužbeni zahtjev očigledno neosnovan nije mjesto u dijelu zakona koji se odnosi na presudu zbog propuštanja, pošto pravno dejstvo odbijajuće presude u tom slučaju nije posljedica sankcije zbog nekog propuštanja, nego upravo ovlaštenja suda da donese presudu kojom se odbija tužbeni zahtjev, kada utvrdi da je zahtjev očigledno neosnovan. Stoga bi ovoj odredbi bilo mjesta u poglavlju zakona koje se odnosi na prethodno ispitivanje i dostavu tužbe, jer sud već u toj fazi ima mogućnost ocijeniti očiglednu neosnovanost zahtjeva.

Moguće dileme i pitanja:

1. Da li se može donijeti presuda zbog propuštanja u predmetima naknade štete, ako visina tražene naknade ne proizilazi iz činjenica navedenih u tužbi, a u slučaju da se radi o nematerijalnoj šteti ako uz tužbu nije priložen ni jedan dokaz o njoj?
2. Da li se može od strane tužitelja spriječiti donošenje presude kojom se odbija tužbeni zahtjev umjesto donošenja presude zbog propuštanja?
3. Kada je pravomoćna presuda zbog propuštanja?

Varijante mogućih odgovora:

1. U ovakvim slučajevima se ne bi mogla donijeti presuda zbog propuštanja mada se u praksi i to događa. Naime, u nekim slučajevima nije lako ustanoviti da li se iz činjenica navedenih u tužbi može decidno odrediti visina nastale štete, a također donošenje ovakve presude predstavlja mogućnost lakog rješavanja predmeta, čemu je nekad, priznajemo, teško odoliti.
2. Prema ranijim pravilima parničnog postupka tužitelj je mogao spriječiti donošenje presude kojom se odbija tužbeni zahtjev umjesto donošenja presude zbog izostanka tako što bi preinačio tužbeni zahtjev na ročištu. Po nekim mišljenjima, sada bi tužitelj mogao spriječiti donošenje presude kojom se odbija tužbeni zahtjev, tako da nakon što procesno rješenje o odbijanju prijedloga da se donese presude zbog propuštanja postane pravomoćno, preinači tužbu. Ovo bi podrazumijevalo potrebu donošenja posebnog rješenja o odbijanju prijedloga za donošenje presude zbog propuštanja, protiv koga bi bila dozvoljena posebna žalba, što je vrlo diskutabilno i u praksi teško provodivo.

3. Po nekim mišljenjima, blagovremeno podnesen prijedlog za povraćaj u prijašnje stanje

spriječava da presuda zbog propuštanja postane pravomoćna. Ukoliko sud dopusti prijedlog za povrat u prijašnje stanje, treba da donese rješenje kojim će ukinuti presudu zbog propuštanja, te se parnica vraća u ono stanje u kojem se nalazi la prije donošenja ovakve presude. Ne možemo se složiti sa ovakvim mišljenjem, pošto zapravo samo blagovremeno uložena žalba spriječava da presuda postane pravomoćna u dijelu koji se pobija žalbom. Pošto žalba nije predviđena u ovom slučaju, formalnopravno je presuda zbog propuštanja pravomoćna sa danom donošenja. Ovo u praksi sudova stvara velike dileme, pogotovo kod određivanja kada treba dati klauzulu pravomoćnosti na presudu i sa kojim datumom. U praksi sudovi često daju klauzulu pravomoćnosti tek nakon isteka roka za ulaganje prijedloga za povraćaj u prijašnje stanje, s tim što neki sudovi stavljaju datum donošenja presude kao dan pravomoćnosti, a neki opet dan nakon isteka roka za podnošenje prijedloga za povraćaj u prijašnje stanje. Cijeli ovaj problem je nastao uslijed toga što nije dopuštena žalba na ovu vrstu presude, te se može kompletno riješiti izmjenom zakona kojim će se uvesti žalba, što svesrdno predlažemo.

5. DONOŠENJE PRESUDA

U sudskoj praksi prije donošenja novih zakona bilo je uobičajeno da dolazi do velikog odugovlačenja i kašnjenja kada je u pitanju pismena izrada presuda. Zbog ovakvog postupanja i nedorečenih propisa u praksi su nastajale štetne posljedice za stranke. Zbog ovih okolnosti, u novim zakonima je ustanovljena obaveza suda da donese presudu i izradi njen pisani otpravak u roku od 30 dana računajući od dana zaključenja rasprave, a bez obveze njenog objavljivanja, koje se ionako veoma rijetko provodilo u praksi kada su u pitanju pranični predmeti. Propisana je i obaveza sudije da u slučaju prekoračenja roka u donošenju presude I izradi njenog pisanog otpravka u roku od 30 dana izvršiti predsjednika suda uz navođenje razloga prekoračenja. Određivanje dana donošenja presude je novost uvedena novim zakonima, a ovaj dan je značajan iz više razloga. Naime na taj dan se strankama se uručuje pisani otpravak presude, od toga dana počinje teći rok za izjavljivanje žalbe, a donošenjem presude sud postaje vezan za svoju odluku.

Inače, donošenje odluke (pa tako i presude) u svakoj vrsti postupka predstavlja Prilikom donošenja presude, sud je dužan svestrano analizirati sve činjenice dovodeći ih u međusobnu vezu, savjesno i brižljivo cijeni svaki dokaz posebno i sve dokaze zajedno, a nakon toga po slobodnoj ocjeni odluči koje će činjenice uzeti kao dokazane, te primijeniti materijalni propis koji je relevantan u konkretnoj situaciji.

Prilikom pismene izrade presude, u uvodu se unosi datum donošenja presude koji je ranije saopšten strankama, njihovim zastupnicima ili punomoćnicima. Pošto je očito je da se presude po pravilu donose ranije, po nekim mišljenjima umjesto riječi donošenje presude, zakon bi trebao koristiti riječi uručenje ili predaja presude, no takva razmišljanja, mada vjerovatno lingvistički opravdana, nemaju praktičnu važnost u postupku.

Danom donošenja presude, to jest na onaj dan kada su stranke obaviještene da dođu u sud radi preuzimanja presude, sud je vezan za svoju odluku, ne može je više povući niti dopunjavati ili mijenjati. U tome se izražava vezanost suda za svoju presudu. Dakle, nakon donošenja presude, sud može samo ispraviti pogreške u imenima, brojevima, pisanju i računanju.

Moguće dileme i pitanja:

1. Da li postoji obaveza sudije da u slučaju prekoračenja roka od 30 dana za donošenje presude o tome osim predsjednika suda izvršiti i parnične stranke ?
2. Da li je sud obavezan suda da prekoračenje roka u izradi presude odredi u danima?

Varijante mogućih odgovora:

1. Budući da je sudija po zakonu dužan da na glavnoj raspravi saopći strankama dan donošenja, odnosno preuzimanja, presude bilo bi očigledno da je i u slučaju prekoračenja roka od 30 dana obavezan da i stranke izvijesti o odgodi donošenja presude.
2. Mišljenja smo da se taj rok mora izraziti u danima, jer bi u protivnom nastala situacija u kojoj sud ne bi bio vremenski ograničen u donošenju presude, a nakon što je prekoračio zakonski rok njenog donošenja.

6. PISMENA IZRADA PRESUDA

Prema novim zakonima sud nije obavezan da izreku presude unosi u zapisnik o glavnoj raspravi. Naime, kako sud nije obavezan donijeti niti objaviti presudu odmah po zaključenju glavne rasprave, već u roku od 30 dana od dana zaključenja glavne rasprave, to nema logike da se izreka presude unosi u zapisnik, jer ona i nije sastavni dio zapisnika s obzirom da je donesena u posebnom obliku nakon glavne rasprave. Pismeno izrađena presuda mora sadržati uvod, izreku, obrazloženje i uputu o pravnom lijeku. U uvodu se vrši identifikacija učesnika u postupku, predmeta spora dana zaključenja i dana donošenja presude. Izreka je osnovni dio presude jer sadrži odluku o usvajanju ili odbijanju tužbenog zahtjeva, ili protivtužbenog zahtjeva u cijelini ili djelimično. To je najvažniji dio presude i mora da bude potpuno jasan i određen, a ukoliko se tužbeni zahtjev usvaja, mora biti i podoban za izvršenje. Izrekom se uvijek odlučuje o samom zahtjevu, a ne o parničnim strankama. Prema stavu novije sudske prakse nije pravilno da sud o tužbenom zahtjevu odluči "Odbija se tužbeni zahtjev u cjelosti." U prilog ovom mišljenju navodi se da ovakva odluka nema cjelovit sadržaj i da se ne može ispitati identitet odbijenog zahtjeva. Ovo također može postati problem pri ispitivanju pravomoćnosti takve odluke. Kako se identifikacija odluke vrši na temelju podataka iz uvoda i izreke presude, te činjenične osnove iz obrazloženja presude, a kako u ovakvom slučaju u izreci presude ne postoji sadržaj odbijenog zahtjeva, preostaje da se pravomoćnost utvrđuje iz obrazloženja presude, što u određenim slučajevima ne mora biti pouzdano. Također se može dogoditi i situacija kada u obrazloženju presude nije naveden zahtjev koji je odbijen. Naravno, postoje i mišljenja da je navođenje cjelokupnog tužbenog zahtjeva u izreci odbijajuće presude suvišno, i da se događa da to izazove konfuziju kod stranaka (u praksi su zabilježeni slučajevi kada neuka stranka nije shvatila da je njen zahtjev odbijen, te je propustila rok za žalbu).

Obrazloženje presude mora sadržavati kako činjenične tako i pravne razloge. Također trebaju biti i prezentirani propisi koji predstavljaju pravnu osnovu za donošenje presude. Obrazloženje bi trebalo biti napisano jasnim jezikom, sa formulacijama koje stranke mogu razumjeti. U obrazloženju bi prvo trebali biti navedeni zahtjevi stranaka zatim činjenice, dokazi i ocjena dokaza, te zatim materijalno pravni propisi na osnovu kojih je odluka donesena. Također je uvijek važno da sud naglasi zašto pojedine činjenice smatra dokazanim a pojedine ne. (napomena: vidi Anex XI- 2)

Moguće dileme i pitanja:

1. Da li se izvornikom presude koji treba potpisati sudija smatra izreka presude unesena na zapisnik suda o glavnoj raspravi nakon zaključenja rasprave ili je to pismeno izrađena presuda koja sadrži uvod, izreku, obrazloženje i uputu o pravnom lijeku?
2. Da li sudija koji je donio presudu mora potpisati prijepise presude, koji se otpremaju strankama?
3. Da li je neophodno u obrazloženju presude detaljno elaborirati dokaze koje sud nije cjenio prilikom donošenja odluke?
4. Treba li u obrazloženju presude navoditi završno izlaganje parničnih stranaka?

5. Da li u izreci treba navoditi materijalno pravne propise ili utvrđene činjenice?
6. Da li je u obrazloženju presude potrebno navesti materijalno pravni propis koji se primjenjuje u punom nazivu zajedno sa oznakom službenog glasila u kome je objavljen?
7. Da li se u obrazloženju presude moraju navesti tačno specificirati troškovi parničnih stranaka?
8. Da li je dovoljno određena izreka presude kada se njome odbija zahtjev u dijelu iznad dosuđenog iznosa?

Varijante mogućih odgovora:

1. Izvornikom (originalom) presude se smatra kompletno pismeno izađena presuda i nju potpisuje sudija, a svaki drugi primjerak takve presude predstavlja prijepis ili otpравак presude koji se dostavlja strankama.
2. Sudija koji je donio presudu ne mora potpisati prijepise presude, a to može učiniti osoba ovlaštena od strane suda, te se u praksi ova radnja najčešće se obavlja tako da ovlaštena osoba stavlja svoj potpis pored pečata, s tekstom "tačnost otpравka ovjerava".
3. One dokaze koje sud nije cijenio iz nekog opravdanog razloga nije neophodne detaljno interpretirati, ali je u tom slučaju u obrazloženju presude obavezno navesti zbog čega ih sud nije cijenio.
4. Postoje mišljenja po kojim unošenje završnih izlaganja stranaka predstavlja nepotrebno opterećenje presude. Međutim, smatramo da je u nekim slučajevima, radi pojašnjenja donesene odluke svrsishodno da se i završna izlaganja stranaka u skraćenom obliku unesu u obrazloženje presude, pa bi o ovom pitanju svaki sudija trebao odlučivati u skladu sa prirodom predmeta.
5. Nepravilno je u izreku presude unositi odredbu materijalno pravnog propisa na osnovu kojeg je presuda donesena ili neku utvrđenu činjenicu.
6. U obrazloženju je potrebno navesti puni naziv materijalno pravnog propisa koji se primjenjuje zajedno sa oznakom službenog glasila u kome je objavljen, s tim što se u daljem tekstu može koristiti skraćeni oblik. Izuzetak bi postojao u slučaju da se radi o opštepoznatom propisu koji je dugo u upotrebi.
7. U obrazloženju odluke o troškovima uvijek je neophodno tačno specificirati radnje za koje je sud dosudio troškove, kao i specifikaciju tih troškova. Također je potrebno navesti i razloge zbog kojih pojedini troškovi nisu priznati parničnoj strani.
8. Takva izreka bi bila dovoljno određena i jasna, na primjer ako bi se navelo: "Tužbeni zahtjev iznad dosuđenog iznosa se odbija."

Sudska praksa

- Presuda koja u svom obrazloženju ne sadrži jasan stav o postojanju određenog odnosa među strankama i određenog prava odnosno dužnosti iz toga odnosa, niti pravilo materijalnog prava po kome je taj pravni odnos razriješen, ima bitnih nedostataka zbog kojih se ne može ispitati pravilnost i zakonitost te izreke.
(Vrhovni Sud RS, Gv1-12/00 od 26.2.2001; Rev. 148/00 od 20.4.2001.)
- Rok za pisanu izradu presude, određen u članku 337. stavak 1. ZPP-a, ima instruktivni karakter i procesna povreda ove odredbe nema za posljedicu ukidanje prvostupanjske presude.
(Vrhovni sud Republike Srpske, Rev. 5/95 od 25.5.1995.)
- U izreci svoje presude sud mora potpuno odrediti kako tužbeni zahtjev koji usvaja, tako i onaj koji odbija.

Iz obrazloženja:

Osnovano se stoga u zahtjevu za zaštitu zakonitosti ukazuje na nerazumljivost obje nižestepene presude, jer ne samo da je ostalo nejasno pri kojem je konačno određenom tužbenom zahtjevu tužitelj ostao (član 171 stavak 1 ZPP-a), već ni koji je tužbeni zahtjev

odbijen, budući da u izreci prvostepene presude nije uopće označen. Kada u izreci presude nije označen tužbeni zahtjev koji se odbija, izreka je uvijek nerazumljiva i kao takva nije podobna proizvesti materijalno pravne niti procesno pravne posljedice presuđene stvari, jer takve pravne posljedice proizvodi i pravno obavezuje samo izreka, a ne i razlozi presude, sve i kada je u njima navedeno o kojem je tužbenom zahtjevu raspravljano u postupku.

(Rješenje Vrhovnog suda FBiH br. GŽ-51/03 od 30.12.2003 godine)

- Novčana obaveza je potpuno određena i kada u izreci presude nije određena u apsolutnom iznosu, ako su dati bitni elementi na temelju kojih se novčani iznos obaveze može pouzdano izračunati u momentu izvršenja presude.

Iz obrazloženja:

Ovaj sud smatra, a to stajalište zastupa ne samo dosadašnja sudska praksa već i doktrina, da je obaveza izražena na potpun način i kada je određiva. Povezano s time, presuda koja glasi na novčanu obavezu udovoljava tim zahtjevima i kada u njezinoj izreci novčana tražbina nije određena u apsolutnom iznosu, ako su dati bitni elementi na temelju kojih se novčani iznos obaveze može sa sigurnošću izračunati u momentu njezinog izvršenja. U odnosu na zatezne kamate obaveza je dovoljno određena, kada je u presudi u apsolutnom novčanom iznosu određena glavnica, te određen dan od kada su počele teći dosuđene zatezne kamate i kada je odlučeno da se te kamate obračunaju po odredbama Zakona o visini stope zatezne kamate, koji je bio na snazi u pojedinim vremenskim razdobljima zakašnjenja, jer je tim zakonima propisano kako će se utvrditi visina stope za pojedina razdoblja, te koja će se metoda (način) obračuna primijeniti. Stoga po mišljenju i ovoga suda nije bilo nužno o zateznim kamatama odlučiti na način koji revizija sugerira, niti je načinom na koji je o tome djelu tužbenog zahtjeva odlučeno nižestupanjskim presudama, učinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka, kako to revizija bez osnove prigovora.

(Presuda Vrhovnog suda FBiH Rev.208/02)

- Ne postoji bitna povreda odredaba parničnog postupka kada je u presudi pogrešno označen zastupnik stranke, ako je ona pravilno zastupana.

Iz obrazloženja:

Tužena stranka u ovoj parnici je Federacija BiH kao pravna osoba i pravilno je označena u obje nižestupajnske presude, tako da je apsolutno jasno na koga se kao tuženu stranku one odnose. To što je uz pravilno označenje tužene kao stranke u postupku, pogrešno a i nepotrebno, označeno i njezino tijelo uprave iz čijeg pravnog odnosa potječe tražbina, ne čini bitnu povredu na koju revizija ukazuje. Pogotovo tu povredu ne čini ni očito pogrešno označenje zastupnika tužene u uvodnom dijelu prvostupajnske presude, što je drugostupajnski sud otklonio svojom presudom. Uostalom ovakva bitna povreda ne može nikada postojati, bez obzira kako je u uvodnom dijelu presude označen zastupnik ili punomoćnik, ako je stranka pravilno zastupana, a revizija i ne tvrdi da je zastupanje tužene bilo nepravilno.

(Presuda Vrhovnog suda FBiH br. Rev-208/02)

- Kada prvostupajnska presuda u obrazloženju sadrži samo ponavljanje utvrđenog činjeničnog stanja i utvrđuje da je u svezi izloženog i utvrđenog činjeničnog stanja donesena presuda kao u izreci, a izostane ocjena izvedenih dokaza u smislu člana 336. stav 2. tačka 13. preuzetog ZPP-a, jer se ne navode razlozi o odlučnim činjenicama koje su trebale biti stvarna i pravna osnova za odluku (sada članak 336.

stav 2. tačka 13. ZPP-a).

(Vrhovni sud Federacije BiH, broj Rev. 1/2001)

- Kada izrekom presude nije točno određen onaj dio zemljišne parcele čija se predaja u posjed traži, tako da bi se prigodom izvršenja mogao identificirati, ostvarena je bitna povreda odredaba parničnog postupka iz članka 354. stav 2. tačka 13. ZPP-a. (Vrhovni sud RS Rev. 93/00 od 23.11.2000.)

7. DOSTAVA PRESUDE

Prema odredbama novih zakona, preuzimanje presude vrše stranke odnosno njihovipunomoćnici u zgradi suda. Postoji i izuzetak od pravila, te je dopušteno da sud stranci dostavi otpravak presude u okolnostima kada za to postoje opravdani razlozi i ako za to postoji zahtjev stranke. Dostava presude uručenjem u zgradi suda odnosi se na sve vrste presuda, izuzev presude zbog propuštanja i drugostepene presude donesene u sjednici vijeća. Datum uručenja presude se određuje nakon zaključenja glavne rasprave i tom prilikom stranka može predložiti, ako postoje izuzetne okolnosti, da joj se presuda dostavi na način predviđen općim odredbama ovog zakona o dostavi pismena, tj. da ne pristupa u sud određenog dana radi preuzimanja presude. Razlozi da se udovolji takvom zahtjevu stranke mogli bi biti velika udaljenost prebivališta stranke od sjedišta suda, odnosno loše saobraćajne veze, loše zdravstveno stanje stranke i dr. Rok za izjavljivanje žalbe stranci u tom slučaju teče od dana dostave presude, za razliku od početka roka za izjavljivanje žalbe od dana donošenja presude kada su stranke uredno obaviještene o danu donošenja presude i kada presudu preuzimaju u zgradi suda. Moguća je situacija da sud ustanovi da stranka nije uredno obaviještena o datumu donošenja odnosno uručenja presude u zgradi suda. U takvom slučaju stranci će se presuda dostaviti takođe po općim pravilima o dostavi pismena. Dakle, osnovno pravilo je da se presude ne dostavljaju, nego uručuju strankama u tačno određeno vrijeme.

8. DOPUNSKA PRESUDA

Dopunska presuda je odluka koja se donosi u slučaju kada je sud propustio odlučiti o djelu tužbenog zahtjeva ili o svim zahtjevima kojima se mora odlučiti presudom, a koji su već raspravljeni (napomena: vidi Anex X, primjer 8). Sud odlučuje o donošenju dopunske presude samo po prijedlogu stranke, a ne po službenoj dužnosti. Tužitelj naravno ima interes da sud odluči o svim njegovim zahtjevima, a u nekim slučajevima I tuženi može imati takav interes, jer se rješenjem stvari u cjelini otklanja pravna nesigurnost i isključuje mogućnost pokretanja novog spora. Stranka svoje pravo na podnošenje prijedloga može iskoristiti samo u roku od 30 dana. Ukoliko je prijedlog za donošenje dopunske presude podnesen neblagovremeno, ili ako je nedopušten, tj. Podnesen od neovlaštene osobe, sud će rješenjem prijedlog odbaciti.

Ako je prijedlog neosnovan, t.j. u slučaju kada je sud u presudi odlučio o svim tužbenim zahtjevima, sud će rješenjem odbiti prijedlog. Ako je prijedlog za dopunu presude osnovan, sud će bez ponovnog raspravljanja, donijeti dopunsku presudu u roku od osam dana. Razlog za skraćivanje ovog roka u odnosu na prijašnje odredbe je naravno ekonomičnost postupka. Mišljenja smo da ovaj rok nije nerealan, budući da je sud već raspravio o tom dijelu tužbenog zahtjeva. Ukoliko se prijedlog za dopunu presude odnosi samo na troškove postupka, o tom zahtjevu sud odlučuje dopunskim rješenjem. Ako je uz prijedlog za dopunu presude podnesena i žalba protiv presude, prvostepeni će sud zastati s dostavom te žalbe drugostepenom sudu dok se ne donese odluka o prijedlogu za dopunu presude i dok ne protekne rok za žalbu protiv te odluke.

Ovo rješenje, po kome se dva nezavisna procesna sredstva, žalba na presudu i prijedlog za donošenje dopunske presude procesno vežu, očito je usvojeno iz razloga ekonomičnosti postupka, a radi sprečavanja mogućih tehničkih komplikacija u postupanju sa predmetom. Međutim, ukoliko protiv odluke o dopuni presude bude podnesena žalba, ta žalba će se zajedno sa žalbom protiv prvobitne presude dostaviti drugostepenom sudu. U slučaju da se prvostepena presuda pobija žalbom samo iz razloga

što je sud propustio da odluči o svim zahtjevima iznijetim u parnici, žalba će se smatrati prijedlogom za donošenjem dopunske presude i o njoj će, kao o prijedlogu za donošenje dopunske presude, odlučiti prvostepeni sud.

Moguće dileme i pitanja:

1. Šta će se dogoditi u situaciji kada sud propusti da odluči o dijelu tužbenog zahtjeva, a parnične stranke ne podnesu prijedlog za donošenje dopunske presude?
2. Kako valja postupiti ako na glavnoj raspravi nije raspravljano o dijelu zahtjeva o kome nije odlučeno u presudi, a podnesen je prijedlog za donošenje dopunske presude?
3. Da li se protiv rješenja kojim se odbacuje prijedlog za donošenje dopunske presude zbog neblagovremenosti ili nedopuštenosti može izjaviti posebna žalba?
4. Da li stranka koja se odrekla prava na žalbu u konkretnom sporu ima pravo da u zakonskom roku izjavi prijedlog za donošenje dopunske presude?

Varijante mogućih odgovora:

1.

U tom slučaju nema prepreke da se povodom dijela tužbenog zahtjeva o kome nije odlučivano podnese nova tužba, pošto se ne radi o presuđenoj stvari.

2. O ovom pitanju postoje dva suprotstavljena mišljenja. Po jednom, bilo bi svrsishodno da se po prijedlogu za donošenje dopunske presude ponovno raspravlja i na osnovu rezultata nove glavne rasprave donese dopunska presuda. Po drugom mišljenju, kako je zakon jasan da se ova presuda donosi samo onda kada je zahtjev raspravljen, a presuda po svom sadržaju može biti takva da se njome zahtjevu udovolji ili da se odbije, proizlazi da će sud u slučaju kada ocijeni da zahtjev nije raspravljen, donijeti rješenje kojim će odbiti prijedlog za donošenje dopunske presude.

3. Po našem mišljenju protiv ovakvog rješenja se može izjaviti posebna žalba, jer se ne radi o rješenju kojim se upravlja postupkom.

4. Da, pošto se radi o različitom pravnom sredstvu. Naime, žalba se izjavljuje protiv prvostepene odluke suda, prijedlog za dopunu zbog nedostatka odluke suda o dijelu tužbenog zahtjeva.

9. ISPRAVLJANJE PRESUDE

Prilikom izrade presude može se desiti da dođe do pogreške u imenima, brojevima I druge očite pogreške u pisanju i računanju. Radi se o pogreškama koje su očigledne I koje ne predstavljaju stvarnu volju suda prilikom donošenja presude. Ovakve pogreške nemaju uticaja na suštinu presude, a o njima je sud dužan da vodi računa i ispravlja ih po službenoj dužnosti. Također će sud izvršiti ispravku očigledne pogreške i po prijedlogu stranaka.

Ispravkom se ne može mijenjati sadržaj volje suda izražene u trenutku donošenja presude, jer bi to bilo u protivnosti s načelom vezanosti suda za presudu od dana njenog donošenja, odnosno pravnog učinka presude prema strankama od dana donošenja odnosno dostavljanja. Pravo na ispravak presude nije vezano rokom, tako da i sud i stanke mogu tražiti ispravak u bilo koje vrijeme. Ispravak presude se unosi na kraj izvornika presude, a strankama se otprema rješenje o ispravci. (napomena: vidi Anex X primjer 9)

Protiv rješenja o ispravci dopuštena je posebna žalba. Ako bi žalba na presudu bila izjavljena samo radi ispravke presude, takvu žalbu treba smatrati prijedlogom za ispravak. Osim očigledne pogreške u pisanju ili računanju, moguće je i da dođe do nesaglasnosti između izvornika i prijepisa presude. U takvom slučaju, nakon što uoči propust, sud je dužan izraditi ispravljeni prijepis presude koji će dostaviti strankama, a pri tom naglasiti da se tim prijepisom zamjenjuje prijašnji prijepis. Ovo se čini prema

pravilima o dostavljanju, pa shodno tome rok za izjavljivanje žalbe u pogledu ispravljenog djela teče od dana dostave ispravljenog prijepisa presude. U pravilu se ispravak odluke donosi bez saslušanja stranaka, ali ukoliko je to potrebno učiniti, sud ima ovlaštenje da to učini.

Moguće dileme i pitanja:

1. Da li se ispravljanje presude može činiti i nakon pravomoćnosti presude?
2. Mora li ispravak presude vršiti sudija koji je vodio postupak i donio presudu u konkretnom predmetu?
3. Da li se može vršiti ispravljanje presude zbog pogrešaka koje je u tužbi ili u nekom drugom podnesku načinila stranka u postupku, a ne sud prilikom izrade presude?

Varijante mogućih odgovora:

1. Pošto je u zakonu navedeno da će sud pogreške ispraviti u svako doba to se ima smatrati da se isto može učiniti i nakon pravomoćnosti.
2. Po našem mišljenju nema prepreka da ispravak izvrši bilo koji sudija suda koji postupuje u predmetu. Ovo stoga što očiglednost pogreške nije sporna, a takva praksa bi bila u skladu sa načelom ekonomičnosti postupka.
3. Nije dozvoljeno vršiti ispravke presude zbog grešaka koje je u tužbi ili podnescima učinila stranka, pa i kada se radi o očiglednim greškama stranke u pisanju, budući da se ne radi o greškama suda. (napomena: vidi Anex X primjer 10)

10. PRAVOMOĆNOST PRESUDE

Kao što je poznato u teoriji procesnog prava razlikujemo formalnu i materijalnu pravomoćnost. Presuda koja se više ne može pobijati redovnim pravnim lijekom je formalno pravomoćna, a materijalna pravomoćnost znači da pravomoćna presuda djeluje prema strankama u sporu, te je njom pravomoćno presuđeno u određenom zahtjevu između istih stranaka (*res iudicata*).

Prilikom odlučivanja o tome da li je stvar pravomoćno presuđena može se pojaviti problem u ustanovljavanju da li je tužbeni zahtjev isti po svojoj sadržini ili je osnov zahtjeva isti. Pravomoćnost obuhvata samo izreku presude, a na osnovu obrazloženja se nekada može utvrditi identitet tužbenog zahtjeva. Subjektivna granica pravomoćnosti nalaže da je osnovno pravilo da pravomoćna presuda djeluje između parničnih stranaka, ali presuda može imati pravni učinak i prema trećim licima, kao što su umješaci I slično.

Naši procesni zakoni prihvaćaju načelo nedjeljive pravomoćnosti, što znači da presuda ne postaje pravomoćna ukoliko je bilo koja parnična stranka izjavila žalbu. Sud je dužan da u toku cijelokupnog postupka vodi računa o tome je li stvar pravomoćno presuđena po službenoj dužnosti. O pravomoćno presuđenoj stvari ne može se ponovo raspravljati, te je postojanje pravomoćne presude negativna procesna pretpostavka za novi postupak (*ne bis in idem*).

Prvostepena presuda postaje pravomoćna istekom žalbenog roka ako nijedna stranka nije uložila žalbu, ukoliko se stranke u toku žalbenog roka odreknu prava na žalbu, kada stranka koja je izjavila žalbu od nje odustane prije donošenja odluke po žalbi i kada drugostepeni sud odbije žalbu. U pogledu nastupanja pravomoćnosti presude zbog propuštanja postoje dileme o kojima smo raspravljali u poglavlju koje se odnosi na tu vrstu presude. Pravomoćnost sudske odluke ne zastarijeva, a može zastarjeti samo pravo na ostvarenje tužbenog zahtjeva iz odluke koja je pravomoćna.

Moguće dileme i pitanja:

1. Koji dio sudske odluke može postati pravomoćan?
2. Kada postaje pravomoćna drugostepena presuda?

Varijante mogućih odgovora:

1. Pravomoćna može biti samo izreka sudske odluke, a ne i obrazloženje.
2. Drugostepena presuda postaje pravomoćna sa danom donošenja.

Sudska praksa

• Pravosnažno presuđena stvar - Član 219 stav 2 zakona o parničnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine: Ocjenjeno je da se u konkretnom slučaju radi o pravosnažno presuđenoj stvari, pošto su u ovoj pravnoj stvari evidentno ispunjena kumulativno sva tri uslova: Identitet stranaka, identitet zahtjeva i identitet činjeničnog osnova. To što je tužilac svoja potraživanja po osnovu ulaganja novčanih sredstava po ugovoru o dokapitalizaciji i poslovno-tehničkoj saradnji i aneksu tog ugovora u ovom postupku samo označio "na ime naknade vrijednosti postignute koristi" po istom ugovoru, suštinski ni u čemu ne mijenja raniji pravni osnov ovog potraživanja.

(Rješenje Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj Pž-25/04 od 15.06.2004 godine.)

• Stvar se smatra presuđenom u smislu pravosnažnosti ako je njome odlučeno o zahtjevu tužbe ili protivtužbe (član 333 stav 1 ZPP-a), odnosno o postojanju ili nepostojanju potraživanja koje je tuženi istakao prigovorom prebijanja (član 333 stav 3 ZPP-a), u kojem slučaju nova parnica, koja se pokreće o istoj stvari, nije dopuštena, pa tužbu treba odbaciti (član 333 stav 2 ZPP-a)

Iz obrazloženja:

U ovoj parnici tužilac je podnio tužbu radi naknade inflatorne štete. Osnovanost tužbenog zahtjeva ospravdava se tvrdnjom da je nakon donošenja presude P broj 1462/90 od 13.02.1991 godine došlo do potpunog obezvređivanja dosuđenog novčanog iznosa po ovoj presudi usljed visoke stope inflacije, kao posljedice nestabilnih privrednih prilika. Raniji zahtjev i zahtjev koji je predmet ovog spora nisu isti ni po tužbenom prijedlogu ni po činjeničnom i pravnom osnovu. Stoga ranija pravosnažna presuda o naknadi stvarne štete nije smetnja za vođenje nove parnice između istih lica.

Otuda je pogrešan zaključak nižestepenih sudova da je ovdje riječ o presuđenoj stvari. (Vrhovni sud RS broj Rev-18/95 od 22.05.1995 godine)

• Za postojanje presuđene stvari potrebno je da se ispune tri uslova: da postoji identitet stranaka u istoj ili obrnutoj ulozi, identitet zahtjeva i identitet činjeničnog osnova. U odnosu na obične umještače, pravosnažna presuda proizvodi tzv. intervencijsko dejstvo i ne može djelovati neposredno. Umještači koji imaju položaj jedinstvenog suparničara direktno su vezani pravosnažnošću presude.

(Vrhovni sud RS broj Rev. 14/96 od 14.05.1996 godine).

• Odluka stranog suda kojom je razveden brak stranaka, koji su državljani Republike Srpske, a i odluka o povjeravanju i izdržavanju zajedničkog djeteta, ne može se priznati ako se bilo koja od stranaka tome protivi, pa se u ovakvom slučaju ne može govoriti o presuđenoj stvari.

Iz obrazloženja:

Ne može se prihvatiti revizioni prigovor tužene, istican u postupku pred nižestepenim sudovima, da je pravosnažnom odlukom Opštinskog suda u Štokholmu broj TT-1-3 od 08.10.1993 godine, razveden brak između stranaka i da je tom odlukom zajedničko dijete stranaka mldb. Ž. Povjeren tuženoj na čuvanje i vaspitanje, te da se iz ovog razloga tužba imala odbaciti, jer da se radi o pravosnažno presuđenoj stvari. Ova revizionarna tvrdnja ne stoji ne samo stoga što ova odluka nije priznata od strane bilo kog suda u prethodnoj Jugoslaviji nadležnog za priznanje strane sudske odluke u skladu sa odredbama Zakona o rješavanju sukoba sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima ("Službeni list SFRJ" broj 3/82) jer prijedlog za priznanje ove odluke nije podnesen, a i da jeste, ona se,

kada je u pitanju ovakva vrsta spora za čije je rješavanje nadležan isključivo sud države čiji su bračni drugovi državljani (član 61 stav 1 tačka 1 navedenog zakona), što je ovdje slučaj, ne bi mogla priznati zbog izričitog protivljenja tužioca (član 89 stav 2 navedenog zakona), već i stoga što je u postupku utvrđeno da odluka stranog suda, na koju se poziva revident, ima privremeni karakter, odnosno da važi do donošenja presude o razvodu braka ili dok sud drugačije ne odredi ili dok se ne odustane od tužbe za razvod braka.

(Vrhovni sud RS broj Rev-12/95 od 20.07.1995 godine.

• Nema zapreke za ponovno suđenje ako je ranija parnica u istoj stvari završena obustavom postupka zbog zakonske pretpostavke o povlačenju tužbe.

(Vrhovni sud BiH broj PŽ- 90/98 od 1998 godine)

11. RJEŠENJA

Odlukom u formi rješenja sud u pravilu odlučuje o procesnim pitanjima kada upravlja parnicom, a meritorno o tužbenom zahtjevu u postupcima za smetanje posjeda.

Procesna rješenja donosi i na ročištu objavljuje uređujući sudija, i ona prema strankama imaju učinak čim su objavljena. U pravilu sud nije vezan za takva rješenja, tj. može ih izmijeniti. Također, u pravilu, protiv ovih rješenja, nije dopuštena posebna žalba, a nezadovoljna stranka ih može pobijati žalbom na odluku o glavnoj stvari.

Ako se protiv rješenja može izjaviti posebna žalba, ono se dostavlja strankama u pisanom obliku, a isto važi i u slučaju kada se na osnovu tog rješenja može tražiti izvršenje ili ako to zahtjeva upravljanje parnicom. Također, rješenje doneseno van ročišta uvijek se dostavlja strankama, bez obzira na to da li se može pobijati žalbom, i da li se na osnovu tog rješenja može zahtijevati izvršenje. Sud je vezan za svoja rješenja od dana njihovog objavljivanja na ročištu, odnosno od dana dostavljanja strankama, osim u slučaju kada se rješenje odnosi na upravljanje parnicom. Rješenje ne mora uvijek sadržati obrazloženje, a ta obaveza postoji kad sud odbija prijedlog stranke ili kad sud donosi rješenje na osnovu suprotnih prijedloga stranaka. Odredbe zakona koje se odnose na presudu na odgovarajući način valja primjenjivati i na rješenja. Ukoliko su donese rješenje o izricanju novčane kazne učesnicima u postupku, ono treba biti obrazloženo, jer se na temelju sadržaja obrazloženja može ocijeniti je li izrečena kazna pravilna.. Protiv ovog rješenja dopuštena je posebna žalba, te se ono mora dostaviti parničnim strankama.

Moguće dileme i pitanja:

1. Da li sud može obrazložiti i rješenja kojima se ne odbija prijedlog stranke ili koja nisu donesena na osnovu suprotnih prijedloga stranaka?
2. Na koji način se izvršavaju rješenja o novčanim kaznama koje je izrekao sud u toku postupka, tj. da li sud mora podnositi prijedlog za izvršenje i da li postoji sukob interesa ako se izvršenje provodi kod suda koji je kaznu izrekao?

Varijante mogućih odgovora:

1. U gore navedenim slučajevima obrazloženje nije obavezno po zakonu, međutim sud može ocijeniti da je svrsishodno i potrebno da se rješenje obrazloži, pa tako i učiniti.

2. Po našem mišljenju nema potrebe da sud sastavlja prijedlog za izvršenje, po kome bi sud bio tražitelj izvršenja. Izvršenje valja provoditi po službenoj dužnosti na osnovu rješenja suda o novčanoj kazni. Također smatramo da nema nikakvog sukoba interesa u slučaju kada izvršenje treba provesti isti sud koji je kaznu i izrekao.

ANEX I OKVIRNA ŠEMA ODRŽAVANJA GLAVNE RASPRAVE**1. Zakazivanje glavne rasprave**

• u roku od 30 dana od pripremnog ročišta, zakazuje se za više dana u kontinuitetu ako sud smatra da će biti potrebno

Rješenje o zakazivanju glavne rasprave sadrži :

- dan i sat održavanja glavne rasprave
- pitanja o kojima će se raspravljati na glavnoj raspravi
- dokaze koji će se izvesti na glavnoj raspravi
- osobe koje će biti pozvane na glavnu raspravu

2. Do zaključenja glavne rasprave stranke su ovlašćene da:

1. predlože medijaciju
2. preinače tužbu (ako tuženi pristaje i ako nije odugovlačenje postupka)
3. istaknu protivtužbu (ako pristane tužitelj i nije odugovlačenje postupka)
4. predlože nove dokaze (ako bez svoje krivice to nisu mogle učiniti na pripremnom ročištu)
5. povuku tužbu (ako tuženi na to pristane)
6. priznaju tužbeni zahtjev i opozovu priznanje (bez pristanka tužitelja=
7. odreknu se tužbenog zahtjeva (bez pristanka tuženog)

3. DO ZAKLJUČENJA GLAVNE RASPRAVE SUD JE OVLAŠĆEN DA:

1. odbije provođenje nebitne procesne radnje
2. održava red u sudnici i kažnjava učesnike u postupku
3. ne dozvoljava sugestivna i kaptiozna pitanja
4. nalaže svjedoku ili vještaku da ostane u sudnici
5. ponovo saslušava svjedoka na istom ročištu
6. postavlja pitanja svjedocima, vještacima i parničnim strankama u svakoj fazi postupka (ali samo pitanja kojima se razjašnjavaju činjenice zbog kojih je određeno provođenje tog dokaza)
7. donosi presudu na osnovu priznanja i odricanja

ANEX II**1. Šema toka glavne rasprave****1. Sudija otvara glavnu raspravu, predstavlja se, objavljuje predmet raspravljanja i da li je javan**

- ako tužilac koji je uredno obaviješten ne dođe – smatra se da je povukao tužbu ako se tuženi ne upusti u raspravu

- ako tuženi koji je uredno obaviješten ne dođe – rasprava se održava bez njegovog prisustva

- sud vodi računa da se glavna rasprava odvija na pravilan način te se brine o održavanju reda u sudnici i dostojanstvu suda s tim da ime mogućnost izricanja novčane kazne bilo kome od učesnika u postupku.

2. Sudija utvrđuje da li su došli svi pozvani, da li su uredno obaviješteni i da li su opravdali izostanak**3. Sudija utvrđuje da li postoje procesne smetnje za dalji tok rasprave**

- na prijedlog stranaka ili po službenoj dužnosti može odbaciti tužbu iz previđenih zakonskih razloga

- ako odbije prijedlog za odbacivanje tužbe, na to rješenje nema posebne žalbe

4. Tužilac ukratko izlaže tužbu i izvodi dokaze čitanjem isprava**5. Tuženi ukratko izlaže odgovor na tužbu i daje odgovor na bitne navode tužioca****6. Ako je na pripremnom ročištu određen dokaz saslušanjem parničnih stranaka, saslušavaju se stranke i to prvo tužilac pa tuženi**

- stranku prvo ispituje njegov punomoćnik, ako ga nema sudija, potom protivnik

7. Saslušanje svjedoka

- prvo se saslušavaju svjedoci tužioca pa svjedoci tuženog

- sud daje upozorenje: o obavezi kazivanja istine i da ništa ne prešuti uz posljedice davanja lažnog iskaza

Potrebno je uzeti sljedeće podatke od svjedoka:

- ime, prezime, ime roditelja, prebivalište-boravište, dan i mjesto rođenja, godine života, odnos stranaka

- svjedoka ispituje stranka koja je predložila, pa protivna i po potrebi opet stranka koja je predložila

- svjedok ima pravo na troškove prevoza, ishrane, smještaja i izgubljene zarade

- sud treba upozoriti svjedoka da se za troškove mora izjasniti odmah ili gubi pravo naknade

- rješenjem naložiti stranci da u roku od 8 dana isplati svjedoku troškove (ako nema predujma), žalba na ovo rješenje ne odlaže izvršenje

8. Ostali dokazi i vještačenje

- ako vještak ne dođe rasprava se provodi bez njega, a stranke mogu predložiti odgodu pretresa radi dopune nalaza

- vještak mora na glavnom pretresu obrazložiti nalaz i mišljenje koji je stranci dostavljen 8 dana prije pretresa

- na izvođenje dokaza vještačenjem primjenjuju se odredbe o saslušanju svjedoka

- izuzeće vještaka se može tražiti iz istih razloga kao i za sudiju, o čemu odlučuje sud bez posebne žalbe, izuzeće se može tražiti najkasnije do provođenja vještačenja

- vještak se oslobađa vještačenja iz istih razloga kao svjedok svjedočenja

- vještaka ispituje stranka koja je predložila pa suprotna uz prvo prava da ponovi ispitivanje

- vještak ima pravo naknade za vještačenje

9. Završna riječ stranaka

- rezime pravnog i činjeničnog aspekta

- prvo izlaže tužilac pa tuženi

- može se dozvoliti tužiocu izjašnjenje na završnu riječ tuženog, kao i tuženom konačno izjašnjenje na navode tužioca

10. Sud proglašava da je glavna rasprava zaključena

Prisutne stranke se obavještavaju o datumu donošenja odluke, odsutne stranke će se obavijestiti pismeno

2. Odgađanje rasprave

• prije održavanja ako nisu ispunjene zakonske postavke ili se dokaz čije izvođenje je određeno ne može pribaviti

• osam dana prije glavne rasprave sud provjerava da li su ispunjeni uslovi

• stranke se pismeno obavještavaju o vremenu održavanja nove glavne rasprave

3. Odlaganje već započete glavne rasprave

• svaka stranka odlaganje može tražiti samo jednom

1. ako se ne može izvesti dokaz bez krivice stranke

2. radi pokušaja nagodbe

• odmah se saopštava vrijeme nove rasprave

4. Nastavak glavne rasprave

• ako se ne može izvesti određeni dokaz nastavlja se narednog dana

• ne može na neodređeno vrijeme i ne duže od 30 dana

• izuzetno sa rješenjem može produžiti rok

• provedene radnje se ne provode ponovo, ako nije novi sudija ili je neophodno iz drugih važnih razloga

ANEX III

Primjeri i obrasci iz sudske prakse za oblast glavne rasprave

PRIMJER 1.

RJEŠENJE O ODREĐIVANJU ROČIŠTA ZA GLAVNU RASPRAVE I NAREDBA O POZIVANJU STRANAKA

Sud donosi

RJEŠENJE

Određuje se termin ročišta glavne rasprave za dan SRIJEDA 24.11.2004 godine sa početkom u 12,15 o čemu se prisutni punomoćnici stranka usmeno obavještavaju te im se pozivi neće slati. Na glavnoj raspravi će se provesti dokazi

- uvidom i čitanjem zabilješke o saobraćajnoj nezgodi od 19.8.2002 godine,
- uvidom u zapisnik o oštećenju vozila tužene od 26.8.2002 godine,
- uvidom u račun d.o.o. Alk Olovo auto mehanika br. 4/08 na ime tužitelja,
- uvidom u fotokopiju fotodokumentacije
- saslušanjem tužitelja u svojstvu parnične stranke na okolnost saobraćajne nezgode
- saslušanjem svjedoka ....., adresa...
- na okolnosti načina nastanka saobraćajne nezgode
- te će se provesti vještačenje po vještaku saobraćajne struke a na okolnost osnovanosti i visine tužbenog zahtjeva, i to po vještaku ,

Nalaže se punomoćniku tužitelja da na račun za depozite ovog suda uplati radi vještačenja 250,00 KM.u roku od 8 dana. U slučaju da se navedena novčana sredstva ne uplate, predloženi dokaz vještačenja se neće izvoditi.

Za glavnu raspravu uputiti pozive tužitelju tužitelja na adresu iz tužbe uz napomenu da će biti saslušan u svojstvu parnične stranke i svjedoka .. na gore navedenu adresu uz napomenu da se poziva radi svjedočenja u predmetu.

Zapisničar Sudija

PRIMJER 2.

U postupcima razvoda brakova (sporazumni prijedlog za razvod braka i po tužbama za razvod braka gdje bračni supružnici nemaju zajedničku mlđb. djecu), a imajući u vidu činjenicu da sud u ovim sporovima po službenoj dužnosti izvodi dokaze, načelo ekonomičnosti nalaže da sud odmah zakaže ročište za glavnu raspravu ukoliko suprotna strana u odgovoru na tužbu (ovo se ne odnosi na sporazumni prijedlog za razvod braka) nije ukazala na sporne činjenice ili pak postavila zahtjev za supružansko izdržavanje.

Naravno, ovakav postupak mogu primijeniti sudovi u Republici Srpskoj, obzirom da Porodičnim zakonom nije uređen postupak u porodičnim sporovima.

PRIMJER 3.

Tužitelj je kod ovog osnovnog suda u B.L. podnio tužbu protiv tuženih radi isplate duga. U tužbi i tokom postupka ističe da su tužitelj i tuženi zaključili pismeni ugovor o zajmu u iznosu od 60.000 KM, sa ugovorenom kamatom 3,5% mjesečno na pozajmljeni iznos a rok vraćanja je godina dana. Par mjeseci po izvršenoj pozajmici tuženi su plaćali kamatu od 3,5% ali je poslije isplate iznosa od 75.000 KM su prestali da plaćaju I mjesečne kamate a ostali su dužni i na ime glavnog duga iznos od 40.000 KM.

Tuženi su osporili tužbu i postavljeni tužbeni zahtjev ističući da je tačno da su sa tužiteljem zaključili ugovor o zajmu na iznos od 60.000 KM, ali su pri tom ugovorili nezakonitu kamatnu stopu te da su na ime kamate i glavnog duga tuženi tužitelju vratili iznos od 92.000 km.

Pored predloženog predmeta vještačenja po vještaku finansijske struke sud je u smislu odredbe člana 3 stav 2 Zakona o parničnom postupku naložio vještaku da izvrši I obračun kamate u skladu sa članom 399 Zakona o obligacionim odnosima, jer ne može uživati sudsku zaštitu ona kamata koja tužiocu donosi nesrazmjenu imovinsku korist a I ugovori zaključeni sa kamatom ugovorenom koji donose nesrazmjernu imovinsku korist su protivni načelima savjesnosti i poštenja te načelima jednake vrijednosti davanja iz člana 12 i 15 Zakona o obligacionim odnosima, a na apsolutnu ništavost ugovora sud pazi po službenoj dužnosti.

(Presuda Osnovnog suda u B. Luci, postupak po žalbi u toku)

PRIMJER 4.

RJEŠENJE KOJIM SE TUŽBA SMATRA POVUČENOM BOSNA I HERCEGOVINA FEDERACIJA BIH KANTON SARAJEVO OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ:

Sarajevo. 2005. godine

Općinski sud u Sarajevu i to sudija pravnoj stvari tužitelja protiv tuženog , radi na ročištu zakazanom za dan 2005. godine u prisustvu tuženog I odsutnosti uredno obavještenog tužitelja, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

Tužba u ovoj pravnoj stvari se smatra povučenom.

O b r a z l o ž e n j e

Uredno obavješteni tužitelj nije pristupio na ročište zakazano za dan 2005. godine, niti je opravdao izostanak. Obzirom da tuženog nije zahtijevao da se ročište održi, sud je primjenom člana stav ZPP odlučio kao u izreci rješenja.

SUDIJA

POUKA: Protiv ovog rješenja dozvoljena je žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu, u roku od 30 dana od dana primitka rješenja

PRIMJER 5.

Postavlja se pitanje prihvatanja ovakvog stava po odredbama novih Zakona o parničnom postupku, obzirom da sud cijeni opravdanost neprisustva na ročištu, u smislu odredbe člana 97 ZPP-a, te bi istim rješenjem trebalo odbiti prijedlog za odlaganje ročišta i donijeti rješenje kojim se tužba smatra povučenom. U ovim situacijama, po našem mišljenju, sud bi trebao biti rigorozan (npr. stranka traži odlaganje ročišta do angažovanja drugog punomoćnika, jer je prethodnom otkazala punomoć, a za naredno ročište ističe drugi razlog i sl.). Tužitelj mora biti svjestan zakonskih posljedica neodazivanja na ročišta i nastupanja pravne fikcije povlačenja tužbe, te ovlaštenja suda da cijeni opravdanost razloga neprisustvovanja ročištu.

PRIMJER 6.

Ukoliko npr. na ročište za glavnu raspravu od pet pozvanih svjedoka nisu uredno obaviještena dva svjedoka, sud bi po našem mišljenju trebao, cijeneći načelo efikasnosti, otvoriti glavnu raspravu, naložiti strankama da iznesu činjenične navode iz tužbe, izvedu ostale dokaze koje sud odredio da se izvode, te na osnovu rezultata raspravljanja odlučiti o potrebi izvođenja saslušanja ostalih svjedoka. Imajući u vidu činjenicu da sud nije vezan svojim procesnim rješenjem, sud tada može opozvati saslušanje istih svjedoka ili odrediti nastavak glavne rasprave i ponovo pozvati ostale svjedoke.

PRIMJER 7.

Zbog preopterećenosti brojem predmeta, tehničkih nemogućnosti, nepovezanosti programskih sistema, u većini sudova ne vrši se provjera uslova za održavanje glavne rasprave prije termina određenog za održavanje glavne rasprave, to se glavna rasprava najčešće odgađa na dan kada je zakazano ročište za glavnu raspravu i kada sud odgađa glavnu raspravu nema svrhe da se ista i otvara. Sud će odgoditi glavnu raspravu kada suprotna strana koja nije bila prisutna na pripremnom ročištu nije uredno obaviještena ili kada iz odpravanih razloga traži odlaganje ročišta za glavnu raspravu (npr. nalazi se na bolničkom liječenju).

Ukoliko do održavanja glavne rasprave vještak nije dostavio svoj pismeni nalaz sud će uvijek odgoditi glavnu raspravu, a vještaka pozvati da u određenom roku dostavi nalaz pod prijetnjom izricanja novčane kazne, naravno ukoliko vještak nije imao opravdane razloge za kašnjenje sa izradom svog nalaza.

PRIMJER 8.

ZAPISNIK O ROČIŠTU ZA GLAVNU RASPRAVU

Sastavljen u Općinskom sudu u Živinicama dana 22.4.2005.godine

OD SUDA PRISUTNI:

PRAVNA STVAR: Radi: naknade štete

Sudija ....

Tužilac....

Tuženi: ...

Zapisničar

Početak u 10,30 sati

Rasprava je javna.

Sudija otvara glavnu raspravu i objavljuje predmet raspravljanja. Konstatuje se da su na ročište pristupili lično tužilac, punomoćnik tužioca ..., advokat iz Živinica, punomoćnik tuženog..... punomoć se nalazi u spisu, svjedoci.... te vještak dr.... iz Tuzle.

Sudija je uputila svjedoke izvan sudnice, te ih upoznala da će biti pojedinačno prozivani radi saslušanja i da se iz tih razloga ne udaljavaju iz suda.

Sudija poziva punomoćnika tužioca da ukratko izloži navode tužbe, pa punomoćnik tužioca navodi: Ostajem kod tužbe i postavljenog tužbenog zahtjeva u cjelosti, svih prijedloga i navoda u tužbi. Smatra da je na dan 9.12.2003.god. usljed obavljanja redovnih poslova i radnih zadataka kod tužene kod istog nastupila povreda u vidu preloma velike kvrge lijeve nadlaktične kosti u predjelu ramena zbog čega tužilac smatra da je kod istog nastupila teška tjelesna povreda. Obzirom da se radi o povredi na poslu, te da se radi o opasnoj djelatnosti to tužilac smatra da je tužena dužna istome nadoknaditi štetu kako je to precizirano u tužbenom zahtjevu. Tužilac smatra da u konkretnom slučaju obavljanje djelatnosti spada u redovne aktivnosti tužioca kod tužene, te da svojim radom i angažovanjem, obzirom na vrstu djelatnosti nema bilo kakvog doprinosa i njegove odgovornosti za nastupjelu štetu. Predlažemo da se na glavnoj raspravi izvedu dokazi kako je to određeno na pripremnom ročištu.

Ozirom da smo dobili nalaz i mišljenje vještaka na isti tužilac nema prigovora ali bi postavili jedno pitanje vještaku koje glasi: da li je vještak prilikom sačinjavanja svog nalaza izvršio neposredni pregled tužioca, te da li obzirom na vrstu povrede ostaje kod svog mišljenja da poveda nije rezultirala naruženje.

Sudija poziva punomoćnika tuženog da ukratko obrazloži odgovor na tužbu, pa punomoćnik tuženog navodi: Ostajem kod navoda koje sam dao u odgovoru na tužbu, osporavam osnovanost tužbenog zahtjeva da se tužitelju isplati naknada nematerijalne štete u visini kako je to postavljeno u preciziranom tužbenom zahtjevu. Smatramo da je tužilac doprinio da ova šteta nastane iz razloga što nije preduzeo mjere zaštite na radu prilikom obavljanja konkretnog posla a što je bio dužan kao kvalifikovani kopač na održavanju u jami da prije preduzimanja radnje dopreme materijala sredstvom rada viseća šina sa vozom, izvršio detaljan pregled istoga sredstva u smislu njegove ispravnosti, a nakon toga otpočeti sa radom. S obzirom na način nastanka povrede slijedi da viseća šina sa vozom nije bila ispravna u momentu kad je tužilac sa istom rukovao radi čega je došlo do iskakanja iste iz ležišta i povređivanja tužioca. Iz tih razloga tužilac je bio dužan da prethodno izvrši pregled ispravnosti sredstva i .kada se uvjeri da je sredstvo ispravno da preduzme obavljanje posla dopreme materijala vozom na visećoj šini (3 stupca, 6 bravica, 10 polki). Neznam tačno da li je poslije nastale povrede pregledano pomenuto sredstvo rada, možda i jeste, ali ja o tome nemam podatke i nemam podatke u čemu se ogledala neispravnost sredstva rada, a nakon toga sredstvo je popravljeno na način da je isto vraćeno ponovo u ležište po prethodno otklonjenim nedostacima ali se ne mogu izjasniti o kojim se nedostacima radilo.

U vezi nalaza vještaka .... istom prigovaram u dijelu utvrđivanja umanjenja stepena opšte životna aktivnosti tužioca, smatram da je isti previsoko određen, a iz nalaza vještaka se ne može zaključiti na osnovu čega je utvrdio da stepen umanjenja opšte životne aktivnosti iznosi 15%. Isto tako tražim da se vještak određenije izjasni da li je tužilac trpio bol slabog do srednjeg intenziteta pri izvođenju fizikalnih vježbi I postepenim opterećeni ruke, a ako jeste u kom trajanju, te da pojasni nalaz u dijelu mišljenja da će se bol slabog do srednjeg intenziteta javljati u buduće pod određenim okolnostima kako je vještak naveo. U ostalom dijelu na nalaz vještaka ne prigovaram.

Imajući u vidu prigovore punomoćnika stranaka na nalaz vještaka, pristupa se saslušanju vještaka ..... iz Tuzle koji se nalazi na listi stalnih sudskih vještaka. Sud je upozorio vještaka da je dužan da svoj nalaz da objektivno i u skladu sa pravilima nauke i struke.

Vezano za istaknute prigovore vještak navodi: Što se tiče datog procenta umanjenja opšte životne sposobnosti od 15% isti sam dao na temelju prisutnih trajnih posljedica zadobivene povrede, a iste sam ustanovio kliničkim pregledom oštećenog koji je predočen u nalazu od 02.4.2005. godine, te ostale relevantne medicinske dokumentacije koja je predočena od strane oštećenog, te iz čega se moglo zaključiti da se radi o trajnoj posljedici ograničenja pokreta u lijevom ramenom zglobu u srednjem stepenu, a što se tiče procenta isti sam dao također na osnovu svog medicinskog znanja, iskustva I usporedbom svih tablica koje su dostupne vještaku, a koje isti upotrebljava pri orijentaciji za davanje određenog procenta kod nastale povrede. Prije svega, glavna vodilja za određivanje procenta i mišljenja vještaka u pogledu procenta je klinički nalaz kojim se ustanovljavaju trajne posljedice, odnosno funkcionalni nalaz oštećenog dijela tijela i njegova insuficijentnost zgloba prisustva trajno nastalih posljedica.

Što se tiče povremenog pojavljivanja bola slabog do srednjeg intenziteta moglo se evidentisati pri izvođenju fizikalnih vježbi i postepenog opterećenja ruke i moglo je trajati do 2 mjeseca. Što znači da nakon svake povrede naročito u predjelu ekstremiteta je potrebno nakon završenog liječenja razgibavati određeni zglob odnosno ekstremitet putem fizikalnih vježbi čime bi se postigao odnosno dobio maksimum moguće pokretljivosti, odnosno funkcije i pokušaj da se zglob odnosno ekstremitet vrati u prvobitno stanje. Obzirom da su zglobovi građeni od kosti hrskavice, zglobne capsule

koja predstavlja elastično, raztegljivo tkivo koje se mirovanjem tokom liječenja retrahuje tako da je nakon liječenja kod izvođenja fizikalnih vježbi uvijek za sigurno očekivati kod svakog fizikalnog razgibavanja zgloba i ekstremiteta određenu jačinu boli koja može ići uvijek od slabog do granice srednjeg intenziteta što opet zavisi od težine povrede, a u konkretnom slučaju ide od granice lakog do srednjeg intenziteta, te pošto je zglobna kapsula elastično tkivo, a izgubila je svoju elastičnost njenim rastezanjem pri vježbi nadražuju se nervni receptori ili završetci koji zasigurno do potpune uspostave funkcije odnosno razgibavanja zgloba i ekstremiteta daju određenu bol koja se za sigurno može u određenoj mjeri evidentirati kao i u konkretnom slučaju, a njeno trajanje do 2 mjeseca kao što sam naveo u nalazu dato je u odnosu na sam supstrat i težinu povrede, a obzirom na medicinsko isustvo i tretiranje takvih perioda mišljenja sam da je to taj vremenski period za koji se moglo evidentirati tako nešto, I iz medicinske dokumentacije se može ustanoviti da je tužilac na fizikalnoj terapiji boravio u periodu od 8.01.2004. do 17.6.2004. godine, a što se vidi iz otpusnice JZU Dom zdravlja

Živinice Centra za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju pod br. zdravstvenog kartona J- 113 koji glasi na ime tužioca što znači da je sveukupno trajanje fizikalne terapije iznosilo oko 6 mjeseci, a iz svega toga se na temelju težine povrede, medicinskog mišljenja i očekivanog perioda izlječenja odredio i taj vremenski period trajanja povremenog do srednjeg bola pri izvođenju fizikalnih vježbi. Što se tiče pojave slabog bola do granice srednjeg intenziteta ista će se javljati ubuduće naročito na većem opterećenju lijevog ramena ruke te pri promjeni klimatskih uvjeta. Ovu tvrdnju vještak jemu konkretnom slučaju dao na temelju nalaza kliničkog gdje se pri pregledu našla izrazita hipotrofija, oslabljenje mišića lijevog ramena i čitave lijeve ruke, a stoje posljedice povrede, odnosno inaktiviteta tj. neupotrebe ruke tokom liječenja, a poznato je da je snaga mišića ta koja omogućuje čovjeku da obavlja određeni odnosno teški posao.

Samim tim obzirom na prisutnost odnosno smanjenje mišićne mase koja određuje I mišićnu snagu zasigurno je da će tokom života, a obzirom na trenutni lokalni nalaz tužilac osjećati povremeno lake a po nekad i bolove srednjeg intenziteta kod naročito većeg opterećenja lijevog ramena, odnosno ruke te i pri promjeni klimatskih uvjeta naročito kada se odnosi na prijelom kosti. Na odgovor punomoćnika tužioca navodim da povreda nije rezultirala naruženjem zbog činjenice da prijelom kosti nije zacijelio u lošem položaju što bi remetilo konfiguraciju ramena, a samim tim i izazivalo, odnosno stvaralo naruženje. Što se tiče kako sam naveo u nalazu, da i blago izmijenjena konfiguracija lijevog ramena usljed hipotrofije mišićne mase sa medicinskog stanovišta to isto ne bi predstavljalo i naruženje. Pregled tužioca sam obavio 31.3.2005. godine što je i navedeno u nalazu i mišljenju od 2.4.2005. godine.

Punomoćnik tužioca navodi da nakon izjašnjenja vještaka nema primjedbi na njegov nalaz.

Punomoćnik tuženog navodi da nakon izjašnjenja vještaka nema primjedbi na njegov nalaz.

U nastavku postupka pristupa se izvođenju ostalih dokaza i to prvo saslušanjem prisutnih svjedoka s obzirom da su isti izjavili da imaju drugih obaveza i činjenicu da su se o tome saglasili i punomoćnici stranaka.

U sudnicu je pozvan svjedok kojeg je sud upozorio da je dužan da govori istinu i na posljedice davanja lažnog iskaza.

Kako je saslušanje svjedoka predložio punomoćnik tužioca sudija prvo daje riječ punomoćniku tužioca i poziva ga da ispita svjedoka.

Svjedok o sebi daje podatke i navodi: Zovem se.....ođen 1958.godine u Donjim Vukovijama, nesrodan sam sa tužiocem, nisam sa njim u zavadi, a ovome što me pita punomoćnik tužioca navodim sljedeće: Kod tuženog obavljam poslove nadzornika smjene pa svakodnevno od poslovođe primam nalog za rad na osnovu kojeg prozovem

radnike, a onda ih rasporedim na odgovarajuće radno mjesto. Tog dana sam tužioca rasporedio na dopremu građe na radilište i otpreme građa tj. otpreme materijala sa radilišta, a što se vrši sredstvom tzv. voza koja je instalirana na visećoj šini. Na tu vozu su prikačeni lanci na koje se stavljaju stupci za podgrađivanje koje su tog dana trebali dopremiti tužilac i grupa radnika koja je zajedno sa njim radila. Nakon što se material koji se treba prevesti stavi na tzv. vozu ista se gura mehanički rukama, a kako je šina instalirana na stropu prostorije voza se gura u visini iznad glava radnika. Tom vozom se voze pa i najteži tereti kao npr. trafostanica. Voza se po šini kreće točkicama koji se na njoj nalaze. Tog dana tužilac je bio grupovođa i obično u grupi ima ukupno 4 radnika a neznam koliko sam tog dana rasporedio radika u grupu na čijem čelu je bio tužilac jer broj radnika zavisi od posla koji trebaju obaviti. Nisam bio očevidac povređivanja tužioca ali sam došao na lice mjesta nakon što sam obaviješten o povređivanju. Tog dana kada se tužilac povrijedio došlo je do ispadanja šine iz ležišta po kojoj se kreće tzv. voza usljed čega je i voza pala a šina udarila tužioca. U konkretnom slučaju došlo je do pucanja štifta koji vrši spajanje šina po kojima se kreće tzv. voza radi čega je šina iskočila iz sastava iz spoja gdje je bila naštiklana na drugu šinu pa je tako udarila tužioca. Dužnost pregleda ispravnosti šine i voze je mašinskog nadzornika koji treba da pregleda ispravnost viseće šine. Od sredstava zaštite na radu za obavljanje predmetnih poslova potrebno je imati rukavice, šljem, odijelo, čizme što je tužilac imao tog dana.

Obaveza je i tužioca da ukoliko uoči nedostatak na sredstvu kojim radi da obavijesti svog pretpostavljenog. U konkretnom slučaju nakon povrede je otklonjen nedostatak I nastavilo se sa radom i ja nisam bio prisutan tome.

Punomoćnik tužioca ne prigovara iskazu svjedoka.

Na pitanja punomoćnika tužioca svjedok odgovori: Nema pravila koliko lica treba da guraju tzv. vozu. Obaveza tužioca je bila da pregleda sredstvo kojim radi, a on nije stručan tako da može ocijeniti da li dužina štifta koji šinu drži na sastavu može izdržati određeni teret.

Punomoćnik tužioca prigovara iskazu svjedoka navodeći da se svjedok izjašnjavao i o okolnostima za koje nije bio očevidac kao što je pucanje spoja šine kojom se kreće ztv. voza.

Svjedok ne traži troškove postupka.

U sudnicu je pozvan svjedok.....kojeg je sud upozorio da je dužan da govori istinu i na posljedice davanja lažnog iskaza.

Kako je saslušanje svjedoka predložio punomoćnik tužioca Sudija prvo daje riječ punomoćniku tužioca i poziva ga da ispita svjedoka.

Svjedok o sebi daje podatke i navodi: Zovem se.... sin ...,rođen 1970.godine u

Zenunima gdje sam i nastanjen, nesrodan sam sa tužiocem, nisam sa njim u zavadi, a ovome što me pita punomoćnik tužioca navodim sljedeće:

Tog dana smo bili treća smjena. Obavljali smo poslove dopreme građe tzv. vozom.

Prvo smo natovarili jedan stari motor i odvezli ga na lager br. 79 gdje smo trebali natovariti drvene stupce za podgrađivanje jame koji smo utovar i izvršili pa smo tužilac i ja zajedno rukama gurali vozu. Došli smo na dio gdje je blaga krivina i gdje zbog čega uskog prolaza i materijala koji se nalazio sa strane vozu može gurati samo jedan čovjek pa je vozu gurao samo tužilac, a ja sam iza njega ostao 3-4 koraka i odjednom došlo je do padanja šine i voze sa stropa kojom prilikom je šina udarila tužioca pa je tužilac od udara pao. Kako se u blizini nalazio i ..... koji je gurao drugu vozu pritrčao je i on pa smo iznijeli tužioca. Tužilac je na glavi imao šljem koji je od udara pukao.

Punomoćnik tužioca ne prigovara iskazu svjedoka.

Punomoćnik tuženog postavlja pitanja svjedoku na koja svjedok odgovori: Ja nisam pregledao da li je negdje eventualno šina otkopčana, a niti je to moja dužnost, a ja neznam da li je to dužnost tužioca, a tog dana smo vozom jednom prešli istom šinom tj. istom linijom a kad smo se vraćali onda je došlo do pucanja i pada šine.

Punomoćnik tuženog ne prigovara iskazu svjedoka. Svjedok ne traži troškove postupka.

U sudnicu je pozvan svjedok ..... kojeg je sud upozorio da je dužan da govori istinu i na posljedice davanja lažnog iskaza.

Kako je saslušanje svjedoka predložio punomoćnik tužioca, sudija prvo daje riječ punomoćniku tužioca i poziva ga da ispita svjedoka.

Svjedok o sebi daje podatke i navodi: Zovem se .... sin ..., rođen 1973.godine u Tarevu, nastanjen sam u Đurđeviku, nesrodan sam sa tužiocem, nisam sa njim u zavadi, a ovome što me pita punomoćnik tužioca navodim sljedeće: Tog dana radio sam na dopremi građe u jami. Tužilac nas je vodio na radilište na kotu 60 i tu su nas čekale dvije voze jedna prazna a druga je bila natovarena reduktorom 616. Vođa grupa je bio tužilac, a u grupi nas je bilo još trojica. Praznu vozu smo gurali ispred natovarene voze sa reduktorom tako da je ova natovarena gurala ovu praznu vozu i prošli smo linijom bez ikakvih problema. Ništa nije ukazivalo na neku neispravnost, šine su inače viseće na lancima i imaju određeni slobodan hod posebno pod teretom, međutim ništa neuobičajeno nismo primijetili. Na radilištu smo se zadržali otprilike nekih 40 minuta jer smo utovarili drvene stupce za podgrađivanje jame na obje voze pa je ispred nas jednu vozu gurao tužilac i ..., a drugu vozu iza njih smo gurali ja i ... Kad smo došli na dio gdje je tijesan prolaz jer je skućen prostor, tu je bio montiran grabuljar tako da usljed toga vozu može da gura samo jedan radnik, vozu je nastavio da gura tužilac a iza njega je ostao .... , da bi u jednom momentu došlo samo do padanja sa stropa i šine I voze kojom prilikom je šina udarila tužioca. Tužilac je imao na glavi šljem, međutim od udara šljem mu je spao sa glave.

Punomoćnik tužioca ne prigovara iskazu svjedoka.

Punomoćnik tuženog postavlja pitanje na koje svjedok odgovori: Ne znam da li je tužilac prethodno obišao cijelu liniju, a grupovođa inače prije rada obiđe liniju da ispita ispravnost trase.

Punomoćnik tuženog ne prigovara iskazu svjedoka. Svjedok ne traži troškove postupka.

Pristupa se saslušanju tužioca.

Od strane suda tužilac je upozoren da je dužan da govori istinu.

Sudija daje riječ punomoćniku tužioca da ispita tužioca, pa tužilac daje podatke o sebi i navodi: Zovem se.... sin .., rođen sam 1971. godine u Đurđeviku gdje sam i nastanjen, a ovome što me pita moj punomoćnik navodim sljedeće: Kad sam dobio naređenje od nadzornika, sišli smo u jamu, odmah sam se raspremio i pregledao vozu jer sam dobio od nadzornika obavijest da je na vozi natovaren reduktor. Moja dužnost je bila da taj reduktor odvezemo na kotu 79. Ispred te natovarene voze bila je jedna prazna voza. Rasporedio sam ljude pošto sam pregledao i utvrdio ispravnost voze krenuli smo trasom prema koti 79. Uz put sam gledao šine, nije bilo nikakvih problema do kote 79. Tamo smo natovarili obadvije voze drvenim stupcima i onda smo prvu vozu gurali Mirsad i ja a drugu . Kad smo došli do skućenog prostora uzeo sam ja da poguram vozu kako bi prošli kroz tijesni dio.Odjednom je došlo do pada voze zajedno sa šinom kojom prilikom me šina udarila. Imao sam šljem na glavi koji je usljed udara spao sa glave.

Punomoćnik tuženog postavlja pitanja na koja tužilac odgovori: Stiješnjeni prostor do kojeg je došlo usljed radova koje je na čišćenju jame radila druga firma nema značaja na kretanje voze jer je ista išla po visećoj šini a ima značaj samo što je nama radnicima bio otežan prolaz, a da nas je bilo više u tom momentu svi bi stradali. Kad guram vozu lampom koja se nalazi na šljemu pratim kretanje voze, pomjeranje šina koje usljed tereta imaju slobodan hod i nisam uočio nikakvu neispravnost, a tog dana smo samo mi koristili tu liniju za dopremu građe i niko drugi nije prošao poslije nas nakon što smo odvezli reduktor, a prije nego smo se vratili istom linijom sa natovarenom građom a kada je i došlo do nesreće. Kad sam došao do suženog prostora za kretanje nisam uočio nikakve promjene na šini a napominjem da je reduktor koji smo izvukli vani bio tri puta teži od građe koju smo istom linijom vraćali.

Punomoćnik tuženog prigovara iskazu tužioca.

Na upit suda tužilac odgovori: tog dana raspoređen sam kao kopač na održavanju jame u okviru kojih poslova dolaze i poslovi dopreme građe za podgrađivanje jame.

Moja je obaveza da ukoliko uočim nedostatak koji bi doveo u pitanje bezbjednost rada da o tome obavijestim svog pretpostavljenog, a tog dana kad sam išao po dopremu građe nisam uočio nikakav nedostatak na šini i vozi, a tog dana ja sam bio treća smjena, dakle prije mene su radile dvije smjene.

Punomoćnik tuženog ne prigovara na preostali dio tužioca.

Punomoćnik tužioca odustaje od zahtjeva da tuženi dostavi pravilnik o sistematizaciji poslova i radnih zadataka.

U nastavku postupka se vrši uvid u ugovor o radu na ime tužioca br. 01-1/98 od 15.01.2004 godine, rješenje o prestanku radnog odnosa na ime tužioca br. 01-2/30-04 od 02.6.2004. godine, u prijavu o nesreći na poslu od 09.12.2003. godine, rješenje Zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje Mostar Sektor za ocjenjivanje radne sposobnosti od 20.9.2004. godine, nalaz i mišljenje specijaliste od 10.12.2003. godine, nalaz I mišljenje ljekara specijaliste od 19.02.2004. godine, nalaz i mišljenje neurološke klinike KC Tuzla od 16.6.2004. godine, otpusnica od 17.6.2004. godine, nalaz i mišljenje ljekara KC Tuzla od 12.3.2004. godine, nalaz i mišljenje ljekara od 19.02.2004. godine, nalaz i mišljenje hiruške klinike KC Tuzla od 10.12.2003.godine, doznake o bolovanju izvještaj o privremenoj nesposobnosti za rad od 30.8.2004 godine i isti takav izvjetšaj od 04.10.2004. godine, vozne karte na relaciji Đurđevik-Živinice- Tuzla na ukupan iznos od 121,00 KM kao i račune apoteke Živinice na iznos od 15,70 KM, 19,00 KM I 15,00 KM i službenu zabilješku sačinjenu od strane tuženog od 11.12.2003. godine a vezano za povređivanje tužioca.

Na izvedene dokaze punomoćnici stranaka su izjavili da nemaju primjedbi.

Punomoćnik tužioca navodi da odustaje od zahtjeva za rentu tj. povlači zahtjev u tom dijelu kao i zahtjev za isplatu nematerijalne štete zvog naruženosti.

Na povlačenje tužbe u tom dijelu punomoćnik tuženog pristaje.

Sud donosi

RJEŠENJE

Prima se na znanje povlačenje tužbe u dijelu zahtjeva za isplatu nematerijalne štete za pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti u iznosu od 1.000,00 KM i isplatu rente u mjesečnom iznosu od 100,00 KM,.

Na rješenje o povlačenju tužbe punomoćnici stranaka se odriču prava na žalbu pa je rješenje o povlačenju za navedeni dio zahtjeva pravomoćno.

Punomoćnici stranaka ne traže posebanotpravak rješenja o povlačenju.

U završnom izlaganju punomoćnik tužioca navodi: Da je tokom postupka na osnovu izvedenih dokaza jasno utvrđeno da je tužbeni zahtjev tužioca osnovan, da je šteta nastupila usljed obavljanja djelatnosti kod tužene, te da je po tom osnovu tužena i dužna tužiocu nadoknaditi štetu. Također ističemo da u obavljanju djelatnosti od strane tužioca kod tužene iz konkretnog događaja ne može se smatrati da postoji doprinos tužioca obzirom da isti svojom radnjom nije doprinio da nastupi kod istoga šteta. Kao smjenovođa iz predmetnog događaja tužilac nije mogao predvidjeti niti je raspolagao bilo kakvim podacima da bi u konkretnom slučaju moglo doći do pada šine, te iz tih razloga ne vidimo niti jedan propust tužioca koji je iz konkretnog događaja mogao proizaći kao jedan od uzroka nastanka štete. Tužilac nije imao nikakvu obavezu da nadzira ispravnost predmetne šine jer je to u nadležnosti drugih lica koja su angažovana u jamskim radovima. Također tužilac nije mogao predvidjeti nastanak štete padom predmetne šine obzirom da je na tim poslovima i ranije se obavljala djelatnost, da je on neposredno radio

na tim poslovima u smjeni više od 2 sata, te da je pad predmetne šine oko jedan sat iza ponoći učinjen iz objektivnih razloga, a ne iz subjektivnih razloga niti aktivnošću tužioca. Iz svih naprijed navedenih razloga smatramo da je tužena dužna pro principu objektivne odgovornosti tužiocu nadoknaditi štetu, da doprinosa i odgovornosti tužioca u konkretnom slučaju nema, te predležamo sudu da usvoji tužbeni zahtjev u cjelosti, da obaveže tuženu na nadoknadu troškova postupka u visini utvrđenom adv. tarifom uzimajući pri tome vrijednost predmetnog spora a prema opredijeljenom troškovniku koji se odnosi na sastav tužbe, zastupanje punomoćnika tužioca na ročištima, troškovi vještačenje, uvećani za porez od 10 % kao i sudske takse prema odluci suda.

U završnom izlaganju punomoćnik tužioca navodi: Tužena smatra daje nakon provedenog postupka i izvedenih dokaza se pokazalo da ima doprinosa tužioc u nastanku štete, a koja se sastoji u tome da je on kao vođa grupe-brigadir propustio da sa dužnom pažnjom pregleda viseću šinu sa vozom kojim se koristio kao sredstvom rada prilikom događaja koji će nakon toga uslijediti. Na taj način tužilac se mogao uz dužnu pažnju pregledanja sredstva rada uvjeriti da obavljanje posla nije bezbjedno ili da bi moglo doći do ugrožavanja tjelesnog integriteta odnosno do povređivanja. Molimo sud da svestrano sagleda i ocijeni sve izvedene dokaze, te da cijeni postupanje tužioca u konkretnoj stvari. Smatramo da nije opravdano dosuditi na ime nematerijalne štete iznose kao što se zahtijevaju tužbom, odnosno da bi isti trebali biti niži obzirom na doprinos tužioca, te u tom smislu predlažemo da se tužilac odbije sa viškom tužbenog zahtjeva.

Konstatuje se da je glavna rasprava zaključena.

Punomoćnici parničnih stranaka su od strane suda obaviješteni da će sud presudu u predmetnoj pravnoj stvari donijeti dana 20.5.2005. godine u 15,30 sati, da su presudu dužni preuzeti u pisarnici ovog suda.

Završeno u 13,00 sati.

Zapisničar, Sudija

PRIMJER 9.

Tužiteljica M.N. je kod suda podnijela tužbu protiv tuženog K.V. kojom traži da se utvrdi da je po osnovu građenja stekla pravo vlasništva na porodičnoj kući sa ½ dijela, a koja se u naravi sastoji od prizemlja, sprata i tavana.

Na glavnoj raspravi na kojoj se raspravlja o tužbenom zahtjevu tužiteljice kojim traži da se utvrdi pravo suvlasništva na porodičnoj kući po osnovu građenja sa ½ dijela, u toku saslušanja parničnih stranaka pojavljuje se sporna činjenica da li porodična kuća ima i podrumске prostorije koje u posjedu isključivo drži tužiteljica, te da istoj ne pripada pravo suvlasništva na tavanске prostorije. Na prijedlog tužiteljice sud je na ročištu za glavnu raspravu prihvatio izvođenje dokaza uviđaja na licu mjesta na ove okolnosti, jer je tužiteljica učinila vjerovatnim da bez svoje krivice nije mogla predložiti dokaz na pripremnom ročištu, te je odredio nastavak glavne rasprave.

PRIMJER 10.

Sudska praksa:

”Ako je tužilac umjesto prvobitno tuženog naznačio kao novog tuženog njegovog pravnog sljedbenika, u pitanju je ispravka tužbe, a ne preinačenje tužbe u subjektivnom smislu.”

Iz obrazloženja:

Tužba u ovoj pravnoj stvari podnesena je 26.12.1991 godine Osnovnom sudu udruženog rada u B.L., a ako tužena je označena "Elektro Glamoč" – "Elektrohercegovina" Mostar u kome je tužilac radio u trenutku kada je uzrokovana šteta. U toku trajanja postupka pred Osnovnim sudom udruženog rada u Banjoj Luci, ova tužena je osporila osnov i visinu tužbenog zahtjeva.

Na ročištu održanom pred prvostepenim sudom 01.07.1994 godine tužilac je kao tuženu označio EP "Elektrokrajina" Banja Luka. Tužena je na ovom ročištu i u toku trajanja postuka pred nižestepenim sudovima tvrdila da se radi o subjektivnom preinačenju tužbe izjavljujući istovremeno da ne pristaje da stupi u parnicu umjesto prvobitno tuženog.

Prvostepeni sud je, a kako to proizilazi iz stanja spisa ovog predmeta, na ročištu za glavnu raspravu, održanom 18.09.1995 godine, donio rješenje kojim se odbija prijedlog tužene EP "Elektrokrajina" Banja Luka, (dalje: tužene) da se odluči o dozvoljenosti preinačenja tužbe. Prvostepeni sud u obrazloženju svoje presude navodi da je nesnovan prigovor tužene o nedostatku pasivne legitimacije, jer da je Odlukom janog preduzeća "Elektroprivreda RS" Pale, broj 01-18-7/92, od 19.08.1992 godine, osnovano Elektroprivredno preduzeće za distribuciju električne energije – Distribucija Banja Luka (dalje: Elektroprivredno preduzeće) kao pravni sljedbenik bivšeg preduzeća "Elektrokrajina Banja Luka i dijelova Elektropreduzeća "Elektrohercegovina" i EP m"Slapovi na Uni", a Odlukom od 10.11.1992 godine o privremenom načinu finansiranja elektroprivrednih preduzeća Republike Srpske "Elektrokrajina" Banja Luka u uslovima vanrednog stanja i neposredne ratne opasnosti osnovano i EP "Elektrokrajina" Banja Luka (ovdje: tužena) koja je, pored ostalih, obuhvatilo i opštinu Glamoč, odnosno RJ "Elektro Glamoč". Drugostepeni sud je povodom žalbenog prigovora tužene o nedostatku pasivne legitimacije u obrazloženju svoje odluke naveo da u cijelosti prihvata činjenične i pravne zaključke prvostepenog suda. U prednjem se u bitnom iscrpljuju razlozi nežestepenih presuda, a na osnovu kojih su nižestepeni sudovi zaključili da je tužena pasivno legitimisana u ovome sporu.

Tužena u reviziji ponovno osporava pasivnu legitimaciju u ovome sporu navodeći da nije odgovorna za štetu koja je predmet svoga spora, već prvobitno tužena EP "Elektrohercegovina" Mostar, koja i sada pravno postoji, i da je tužilac izvršio subjektivno preinačenje tužbe, u smislu člana 192 zakona o parničnom postupku (dalje ZPP).

Preinačenje tužbe u subjektivnom, smislu prema odredbi člana 192 ZPP-a, nastupa usljed promjene istovjetnosti stranaka. Promjena istovjetnosti stranaka nastupa samo u pogledu tuženog, jer tužilac može umjesto prvobitnog tuženog tužiti drugo lice (stav 1.)

Za takvo preinačenje tužbe traži se pristanak novog tuženog, kao i pristanak prvobitno tuženog ako se ovaj usпустиo u raspravljanje (stav 2) . novi tuženi mora primiti parnicu u onom stanju u kakvom se ona nalazila u trenutku kad u nju stupa (stav 3). Subjektivnog preinačenja pored drugih slučajeva (član 195, 208 stav 5 član 210 i 215 stav 1 ZPP-a) nema kad na mjesto prvobitno tuženog stupa njegov nasljednik ili kad na mjesto prvobitno tuženog stupa njegov nasljednik ili kad na mjesto prvobitno tuženog stupa njegov sukcesor u spornom građansko-pravnom odnosu. U ovom posljednjem slučaju radi se o procesno-pravnoj sukcesiji kao posljedici univerzalne građansko procesne sukcesije (prestanak, odnosno pripajanje pravnog lica). Prvobitno tuženi prestaje biti stranka u postupku, a njen sljedbenik – sukcesor preuzima stranački posložaj.

Prema tome ako je opstojan zaključak nižestepenih sudova da je tužena pravni sljednik prvobitno tužene EP "Elektrohercegovina" Mostar, onda u tom slučaju, protivno revizionim prigovorima tužene, nema subjektivnog preinačenja tužbe, u smislu člana 192 ZPP-a. Naprotiv, ako tužena to nije, što tvrdi revident, postojalo bi subjektivno preinačenje tužbe u smislu navedenog zakonskog prpisa kad je tužilac umjesto prvobitno tužene EP "Elektrohercegovina" Mostar tužio tuženu, pa bi se trebala primijeniti pravila o postupku povodom preinačenja tužbe.

PRIMJER 11.
RJEŠENJE O ODGODI ZAKAZANOG ROČIŠTA
(član 111 ZPP-a FBiH i RS)
BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO
OPĆINSKI SUD U SARAJEVU
Broj: ...
Sarajevo, ... godine

Općinski sud u Sarajevu i to Sudija u pravnoj stvari tužitelja... protiv tuženog ...radi isplate ...KM, van ročišta, dana...godine, donio je

RJEŠENJE

Odgđa se ročište za glavnu raspravu zakazano za dan srijeda... godine i određuje se novi termin ročišta za dan srijeda.... godine u 12 sati.

OBRAZLOŽENJE

Kako je uvidom u sudski spis osam dana prije zakazanog termina ročišta za glavnu raspravu utvrđeno da nisu ispunjene procesne pretpostavke za održavanje pripremnog ročišta jer tuženi nije uredno obaviješten o datumu i času ročišta, to je odlučeno da se termin ročišta za glavnu raspravu odgodi prema propisu čl.11. Zakona o parničnom postupku.

SUDIJA

1. Rješenje dostaviti:
TUŽITELJU, TUŽENOM
2. O rješenju radi evidencije obavijestiti Predsjednika suda ev. 15.12.2004. godine

PRIMJER 12.

U toku trajanja glavne rasprave u predmetu utvrđenja ništavosti ugovora o razmjeni nekretnina zaključenog između prednika tužiteljice i tuženih u toku izvođenja dokaza saslušanja tužiteljice u svojstvu stranke sud je utvrdio činjenicu da tužiteljica nije jedini zakonski nasljednik iza smrti njenog supruga, već da u krug zakonskih nasljednika ulaze i dva sina tužiteljice.

Imajući u vidu odredbu člana 366, a u vezi sa članom 293 stav 3 Zakona o parničnom postupku, da sud u toku cijelog postupka po službenoj dužnosti da li lice koje se pojavljuje kao stranka može biti stranka u postupku, u ovakvoj situaciji odlaže glavnu raspravu, nalaže tužiteljici da tačno označi stranke u postupku, pod prijetnjom posljedica iz člana 67 Zakona o parničnom postupku, a u vezi sa članom 295, 336 i 66 istog zakona, te će ukoliko ne postupi po nalogu suda tužbu odbaciti kao neurednu.

PRIMJER 13.

U predmetu RS-1397/02 sud je odbio tužitelja sa zahtjevom uključenje u udruženje građana "Radio Maksi taks", i sa zahtjevom na naknadu štete. Rješenjem Okružnog suda u Banja Luci, žalba tužitelja je uvažena i predmet vraćen na ponovno postupak, jer je ista presuda donesena od strane sudije pred kojim nije održana glavna rasprava, te je povrijeđeno osnovno načelo iz člana 4 Zakona o parničnom postupku, raspravno načelo i

načelo neposrednosti, a slijedom toga i član 8 Evropske konvencije za zaštitu prava I sloboda, ne u tehničkom smislu, već u suštinskom smislu riječi. (Rješenje Okružnog suda Banja Luka GŽ 321/04).

ANEX IV

Javnost glavne rasprave u vezi sa medijskim praćenjem sudskih postupaka

Načelo javnosti parničnog postupka obuhvata, naravno uz mogućnost prisustvovanja raspravi svim punoljetnim licima, i ovlaštenje da se saznanja sa glavne rasprave saopštavaju putem sredstava javnog informisanja. Ovo pitanje se ne tiče direktno materije novih Zakona o parničnom postupku, ali je veoma aktuelno u današnjem trenutku kada se u medijima često prate sudski postupci, a o načinu tog praćenja postoje različita mišljenja. U prošlosti je pažnja javnosti bila usmjerena uglavnom na krivične postupke, ali se u posljednje vrijeme pojavljuje i problem neadekvatnog medijskog praćenja pojedinih parničnih postupaka. S tim u vezi, važno je da sudije u praksi pravilno postupaju na ročištu za glavnu raspravu, prilikom traženja predstavnika medija da prisustvuju istoj, te eventualno vrše snimanja učesnika u postupku i uređujućeg sudije. Naravno, sve što se odnosi na dostupnost glavne rasprave medijima se odnosi i na sudske odluke.

Što se tiče samog medijskog izvještavanja sa sudskih postupaka, valja naglasiti osnovni princip u radu Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, to jest da je ograničavanje javne rasprave o sudstvu i sudskim postupcima koji su u toku podložno strožem nadzoru Evropskog suda, pošto je po njegovom mišljenju funkcioniranje pravosuđa od vitalnog značaja za svako demokratsko društvo, pa je nesporn i interes javnosti da i putem javnih glasila bude upoznata sa načinom na kojem sudstvo izvršava svoje društvene zadatke.

Tako je u presudi *Worm v. Austria*, Evropski sud s time u vezi utvrdio sljedeće:

''Nesporna je činjenica da sudovi ne mogu djelovati u vakuumu. Iako su sudovi mjesta na kojima se utvrđuje krivnja ili nevinost za kazneno djelo optužene osobe, to ne znači da se prije ili tijekom kaznenih postupaka ne mogu voditi rasprave o predmetu, kako u specijaliziranim časopisima, tako i u tisku ili u najširoj javnosti. Pod uvjetom da ne prekorači granice postavljene u interesu pravilnog vršenja pravde, izvještavanje o sudskim postupcima, uključujući i komentar, pridonosi njihovoj otvorenosti, i stoga je ono u potpunosti sukladno zahtjevima sadržanim u članku 6. stavku 1 Konvencije o javnosti suđenja. Ne samo da mediji imaju pravo širiti takve informacije i ideje, nego ih javnost ima pravo i primati''.

Međutim, kritički komentari o funkcioniranju sudstva ili novinski izvještaji o konkretnim sudskim postupcima koji su u toku, ne bi trebali svojom neodmjerenošću ili činjeničnom ili pravnom neutemeljenošću prekoračiti granice slobode izražavanja, jer tako ugrožavaju autoritet i nepristranost sudstva kao kontrolora zakonitosti i ''jamca pravde'' u državi vladavine prava. Legitimna svrha ograničavanja nečije slobode izražavanja radi zaštite autoriteta sudske vlasti nije toliko zaštita ugleda samog sudstva ili pak pojedinih pravosudnih službenika od javne kritike već prije svega zaštita funkcije sudstva u društvu tj stvaranje pretpostavki za osiguranje prava svakoga na pravično suđenje od strane za to zakonom ovlaštenog, autoritativnog i nepristrasnog suda.

Demokratski pravni sistem štiti dakle sudstvo, ne zbog njega samoga, već zbog njegove iznimno važne funkcije u vršenju vlasti. A da bi ono tu funkciju moglo uspješno i ispunjavati, građani moraju poštovati ovlasti sudstva, te imati povjerenje u sudove kao prava mjesta za rješavanje pravnih sporova.

Stoga svako neopravdano, neutemeljeno i zlonamjerno umanjivanje tog povjerenja ili uzurpiranje sudskih ovlaštenja od strane bilo koga (uključujući tu i medije i novinare), ne ugrožava toliko samo sudstvo, ili pojedine sudije, koliko ono zapravo ugrožava spomenutu iznimno važnu društvenu funkciju sudova, a time i vitalne interese svakog građanina. Iz dosadašnje prakse Evropskog suda za ljudska prava proizilazi da nije

dopušteno vršiti nikakav pritisak, pa ni verbalni na sudsku vlast, s ciljem uticaja na tok I ishoda nekog sudskog postupka, nije dopušteno iznositi mišljenja ni informacije kojima se na grub način vrijeđa ugled i dostojanstvo sudija, te nije dopušteno pri donošenju odluka sudijama inputirati nečasne motive ili im pripisivati nezakonite postupke jer se I na taj način potkopava autoritet sudstva. Time se na poseban način ugrožava i pravo na pravedno i nepristrasno suđenje, a koje je pravo garantovano članom 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

U pogledu materije vođenja glavne rasprave, za sudije može biti zanimljiv način na koji će tretirati pripadnike medija u sudnici. Što se tiče novinara iz pisanih medija, ukoliko javnost nije isključena sa glavne rasprave, oni imaju pravo prisustvovati raspravi, s tim da ne ometaju vođenje iste. Dileme mogu nastati kada su u pitanju elektronski mediji i kada novinarska ekipa želi da snimi kadrove sa suđenja i iste emituje u programu. U ovim slučajevima više nema posebnih pravila, već svaki sudija mora da postupi kako smatra da je najbolje, s tim da u njegovom postupanju postoji ravnoteža između prava medija da u interesu javnosti izvještava sa ročišta i nastojanja da se ročište održi dostojanstveno i efikasno. Smatramo da ukoliko postoji zahtjev za video snimanje ročišta od strane ekipe nekog medija, istima treba omogućiti snimanje na početku ročišta za glavnu raspravu, u trajanju od nekoliko minuta (što će u većini slučajeva njima biti sasvim dovoljno), a zatim nastaviti ročište bez ometanja. Ukoliko postoji zahtjev da se fotografišu prisutni, fotografa treba upozoriti da može snimati samo osobe koje daju svoj pristanak na to, radi poštovanja privatnosti prisutnih učesnika postupka.

ANEX V

Primjeri i obrasci iz sudske prakse za oblast dokazivanja

PRIMJER 1.

DOKAZIVANJE KADA STRANKE DISPONIRAJU ZAHTJEVIMA KOJIMA NE MOGU DISPONIRATI

Tužitelji su kod osnovnog suda u B.L. podnijeli tužbu protiv tuženih radi postojanja usmenog ugovora o kupoprodaji. U tužbi i u toku postupka ističu da je prednik tužitelja A. M. zaključio 1956 godine sa tuženom ugovor o kupoprodaji nekretnina upisanih u ZKUL. Broj 206, k.o. Laktaši. Ugovor je u cjelosti izvršen, a plaćena je i kupoprodajna cijena, tako da tužitelji drže u posjedu predmetne nekretnine, a posjed je upisan u starom katastarskom operatu koji je važio od 1959 do 1975, a u faktičkom posjedu je od 1956. godine do danas prednik tužitelja. Kako tužitelji ne posjeduju pismeni kupoprodajni ugovor, a prema odredbama Zakona o prometu nekretnina propisano je da je kupoprodaja zakonita ukoliko je ugovor zaključen usmeno prije stupanja na snagu Zakona o prometu nepokretnosti, to su tužitelji u konačnom predložili da se tužbenom zahtjevu u cjelosti udovolji uz naknadu troškova parničnog postupka.

Tužena je osporila tužbu i postavljenu tužbeni zahtjev ističući da tužitelji nemaju valjan pravni osnov za sticanje prava svojine na predmetnim nekretninama, jer ni tužitelji, a ni njihovi pravni prednici sa tuženom nisu nikada zaključili bilo kakav ugovor o prometu nekretnina, a kako se radi o nekretninama u društvenom vlasništvu to nema uslova ni za sticanje prava vlasništva po osnovu održaja.

Pored predloženih dokaza od strane parničnih stranaka, i pored činjenice da parnične stranke nisu predložile izvođenje ovih dokaza, sud je u smislu odredbe člana 3 stav 2 Zakona o parničnom postupku odredio izvođenje dokaza pribavljanjem i čitanjem Zbirke isprava od 1941 godine od strane Zemljišno-knjižnog ureda, na okolnosti da li postoji zabrana raspolaganja istim nekretninama u smislu Izmjena i dopuna Zakona o prometu nepokretnosti (SL. LISt SR BiH 22/91). Članom 1 izmjena dodat je član 16 kojim je utvrđeno da poljoprivredna i šumska zemljišta, zgrade, stanovi i poslovne prostorije kao

posebni dijelovi zgrada u društvenoj svojini ne mogu se prenositi, otuđivati, zamjenjivati i na drugi način s njima raspolagati ako su pribavljena u društvenu svojinu na osnovu Zakona o Agrarnoj reformi i kolonizaciji.

(Presuda Osnovnog suda u B. Luci, postupak po žalbi)

PRIMJER 2.**ZAPISNIK O UVIĐAJU UZ UČEŠĆE VIŠE VJEŠTAKA****BOSNA I HERCEGOVINA****FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE****KANTON SARAJEVO****OPĆINSKI SUD U SARAJEVU****BROJ: P-1703/98**

Sarajevo, 16.09.2005.godine

Z A P I S N I K**Sastavljen na licu mjesta u Semizovcu, ul. Stara cesta br. 47. dana****16.09.2005.godine**

SASTAV SUDA: PRAVNA STVAR:

Sudija: ... TUŽITELJ: .... i dr.

Zapisničar: Mundžehasić Enesa TUŽENI: ... i dr.

RADI: poništenje Ugovora o kupoprodaji i predaje u posjed

Sa početkom u 12,00 časova.

Konstatuje se da je za tužitelja pristupila ..... adv.iz Sarajeva i I, III-tužitelj lično i IVtužitelj

lično

Konstatuje se da je za I-tuženog pristupila ....

Konstatuje se da je pristupio II-tuženi lično u pratnji pun. .... adv. iz Sarajeva

Konstatuje se da je pristupio vještak geometar ....

Konstatuje se da je pristupio vještak građevinske struke ....

Sudija zajedno sa prisutnim punomoćnicima obilazi predmet spora iz tužbe I protivtužbe, te nakon toga punomoćnik tužitelja sudu na licu mjesta pokazuje parcele koje su bile predmet kupoprodajnog ugovora čije se poništenje traži.

Tužitelj ... izjavljuje da je dio parcele koju je on koristio prije rata ... prodao Hasnović Adisu, te će isti svoju parcelu pokazati u prisustvu suda prisutnom geometru. Hasanović Adis pokazuje sudu i prisutnom geometru šta mu je to ... pokazao prije nego što su sklopili kupoprodajni ugovor, šta on to njemu prodaje, te je vidljivo na licu mjesta, a što II-tuženi i pokazuje od betonskog zida koji se nalazi uz ulicu, da mu je rekao da prodaje 30-40 m od šahta koji se nalazi u uvali, od kuće prema tom šahtu, 30- 40 m, i od ceste prema brdu 15 duluma.

Prisutni punomoćnik I-tuženog izjavljuje da je ona prije prodaje bila prisutna na licu mjesta zajedno sa Muminović Hasibom koji je bio ispred kupca, punac i Mušanović Kasim i Bajramović Sedin i da je predstavniku kupca pokazala ono što je ona uživala od 1969. godine. Vještak geometar zajedno sa prisutnim strankama obilazi predmetne parcele, te se isti upoznaje sa predmetom i obimom vještačenja, a to su katastarske čestice koje su predmet tužbenog i protivtužbenog zahtjeva, a koje su prisutnom vještaku pokazale stranke u postupku, da izvrši identifikaciju istih i da prikaže posjedovno stanje, s posebnim osvrtom na parcele koje su bile predmet kupoprodajnog ugovora.

Vještak građevinske struke upoznat sa predmetom vještačenja, potpornim zidom, te je potrebno da isti u svom nalazu prikaže u površini kao i vrijednost izvedenih radova na izgradnji zida, kako zida ispred kuće tako i do ceste, čime je bio nasut ispred kuće i dali

je moguć povrat u pređašnje stanje, obzirom da tužitelji tvrde da je parcela bila obradivo zemljište – šljivik.

Sud donosi

R J E Š E N J E

Nastavak ročišta za glavnu raspravu će biti određen u ponedjeljak 19.09.2005.godine nakon izvršene konsultacije sa punomoćnicima parničnih stranaka o čemu će vještaci biti obaviješteni.

Vještacima se nalaže da svoje pismene nalaze i mišljenja dostave u roku od 15 dana.

ZAPISNIČAR DOVRŠENO SUDIJA

PRIMJER 3

RJEŠENJE O ISPLATI TROŠKOVA UVIĐAJA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ: _____

Sarajevo, _____

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ..., u predmetu tužitelja _____
_____ protiv tuženog _____ radi _____ donio je
dana _____

R J E Š E N J E

-PUTNI RAČUNU

gornjem predmetu sudska komisija izvršila je uviđaj na licu mjesta u Sarajevu, u ul. dana _____
Sa polaskom u _____ časova i povratkom u _____ časova.

TROŠKOVI UVIĐAJA SASSTOJE SE OD:

1.SUDIJA DNEVNICA PAUŠAL

2.ZAPISNIČAR KM DNEVNICA PAUŠAL

3.VJEŠTAK DNEVNICA PAUŠAL

S V E G A : KM

Prednji troškovi padaju na teret polagača – plaćeno

_____ položenog na depozitom računu ovog
suda broj: **10100-696-16** na kartici –partiji broj: _____ Ostatak
pologa u iznosu od _____ KM ima se vratiti polagaču na adresu

_____ a prednji trškovi su obračunati u smislu odredbe i
isplatiti troškove na zahtjev stranke («Sl.list SR BiH» 2/71).

S U D I J A

PRIMJER 4 .

RJEŠENJE O NOVČANOM KAŽNJAVANJU SVJEDOKA

BOSNA I HERCEGOVINE

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ: PR-...

Sarajevo, 16.03.2005. godine.

Općinski sud u Sarajevu i to sudija .., u pravnoj stvari tužitelja .. iz Sarajeva, ul. Dobrinjske bolnice br. 11. protiv tuženog .... Sarajevo, ul. Mula Mustaafe Bašeskije br. 10. radi isplate plata, na ročištu za glavnu raspravu dana 16.03.2005.godine u prisutnosti tužiteljice a u odsutnosti uredno obavještenog tuženog, donio je slijedeće,

R J E Š E N J E

Kažnjava se novčanom kaznom od 500,00 KM, ... svjedok, koji nije pristupio na ročište za glavnu raspravu zakazanu za dan 16.03.2005. godine.

O b r a z l o ž e n j e

Svjedok iako, uredno obavješten na ročište za glavnu raspravu od 16.03.2005.godine, nije pristupio, a izostanak nije opravdao.

Primjenom odredbi člana 410. stav 1. ZPP-a, novčano je kažnjen sa 500,00 KM, usljed čega je sud imao u vidu da se zbog neopravdanog izostanka svjedoka, postupak produžava, a za stranke nastaju dodatni troškovi. Shodno članu 410. stav 2. ZPP-a, ukoliko novčana kazna ne bude plaćena ona će se zamjeniti kaznom zatvora čije trajanje odmjerava sud srazmjerno visini izrečene kazne u skladu sa odredbama Krivičnog zakona, a koja ne može biti duža od 15 dana.

Sudija

POUKA: Protiv ovog rješenja dozvoljeno je pravo žalbe u roku od 30 dana od dana dostavljanja Kantonalnom sudu Sarajevo putem ovog suda.

PRIMJER 5.

RJEŠENJA O ODREĐIVANJU VJEŠTAČENJA

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BiH

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

Broj P /03 -A

Sarajevo, 2005. godine

Općinski sud Sarajevo i to sudija u pravnoj stvari tužitelja, , protiv , radi v.s. KM, na pripremnom ročištu dana . godine, na osnovu člana 150. ZPP-a, donio je slijedeće:

R J E Š E N J E

ODREDJUJE SE VJEŠTAČENJE PO VJEŠTAKU u predmetu Općinskog suda u Sarajevu broj
ZA VJEŠTAKA SE ODREĐUJE iz Sarajeva ,

Nalaže se vještaku da izvrši vještačenje na okolnost

Nalaže se vještaku da nakon uvida u dokumentaciju i preduzimanja potrebnih radnji sačini stručni nalaz i mišljenje, te isti sudu dostavi najkasnije do . godine.

Ovim rješenjem vještak je ovlašten da u svrhu vještačenja može izvršiti uvid u potrebnu dokumentaciju bilo da je ista u posjedu parničnih stranaka ili državnih ustanova ili institucija.

Protiv ovog rješenja nije dozvoljena posebna žalba.

SUDIJA

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BiH
KANTON SARAJEVO
OPĆINSKI SUD U SARAJEVU
BROJ: P – ...
SARAJEVO, ... g.**

Općinski sud I u Sarajevu i to sudija ... u pravnoj stvari tužitelja ... iz Sarajeva ul.Obala Maka Dizdara br.7, zastupan po ... advokatu iz Sarajeva i umješaća na strain tužitelja ... iz Sarajeva, protiv tuženog ... ul.Dolina br.8, Sarajeva, radi raskida ugovora I naknade štete, na pripremnom ročištu održanom dana...godine, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

Određuje se izvođenje dokaza vještačenjem po vještaku građevinske struke, a za vještaka se određuje ..., iz Sarajeva, ul.Marka Marulića br. 9/8.

Vještak je dužan podnijeti svoj nalaz i mišljenje u roku od 15 dana od dana dostave prijepisa ovog rješenja te dostaviti zahtjev za naknadu troškova u istom roku.

Vještak je dužan nakon izvršenog uvida u dokumentaciju u spisu, zapisnik obezbjeđenja dokaza od 25.8.1988.godine, projektnu dokumentaciju, izvještaj o utrošenim sredstvima za izgradnju predmetnog stana broj 02/3-KJ 9417/88 od 10.10.1988.godine, broj 02/3-KJ 3226/89 od 15.3.1989.godine, da se izjasni na: visinu utrošenih sredstava za izgradnju predmetnog stana do 25.8.1988.g. vrijednost radova za izgradnju stana a prema projektnoj dokumentaciji. visinu uloženih sredstava za izgradnju predmetnog stana a po cijenama u vrijeme završetka istog.

SUDIJA

POUKA: Protiv ovog rješenja nije dozvoljena žalba.

PRIMJER 6.

RJEŠENJE O ISPLATI TROŠKOVA VJEŠTAČENJA

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SREDIŠNJA BOSNA

OPĆINSKI SUD U TRAVNIKU

Broj: Rs: ....

Travnik, 17.01.2005.god.

Općinski sud u Travniku, po sucu .... u pravnoj stvari tužitelja ... iz N.Travnika, zastupan po pun. ... odvjetniku iz N.Travnika, protiv tuženog ..., radi naknade štete, donio je dana 17.01.2005.godine, slijedeće:

R J E Š E N J E

Nalaže se blagajni ovog suda da stalnom sudskom vještaku iz oblasti ekonomije dipl.ecc. .... na ime obavljenog vještačenja isplati iznos i to:

- na ime davanja nalaza i mišljenja iznos od 150 KM sa obračunatim porezom i doprinosom, te 43% te ista doznačiti na žiro račun vještaka br1701501000000058, kod Gospodarska banka N.Travnik, poziv na br.585995

Obrazloženje

Rješenjem ovog suda br.Rs.207/04.od 09.11.2004 godine, određeno je vještačenje po vještaku ekonomske struke, ... dipl.ecc. Tužitelj - tuženi, je na ime vještačenja predujmio na žiro- račun depozita suda iznos od 220 KM.

Nakon obavljenog vještačenja i datog nalaza i mišljenja vještaka, je sudu dostavio svoj troškovnik kojim potražuje na ime davanja nalaza i mišljenja iznos od 150 KM.

Cijeneći podneseni troškovnik, obzirom na složenost predmeta, valjalo je donijeti odluku kao u izreci rješenja.

Prilog:- kopija virm.uplatnice

SUDAC:

PRIMJER 7 .

RJEŠENJE O NOVČANOM KAŽNJAVANJU VJEŠTAKA

BOSNA I HERCEGOVINE

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ: P-...

Sarjevo, 10.01.2005. godine.

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ..., u pravnoj stvari tužitelja ... zastupan po advokatu ... iz Pala protiv tuženog ..., zastupan po ... advokatu iz Sarajeva, radi poništenja ugovora, na ročištu za glavnu raspravu dana 10.01.2005.godine u prisutnosti tužitelja i punomoćnika tuženog, donio je slijedeće,

R J E Š N J E

Kažnjava se novčanom kaznom od 500,00 KM, ... vještak geodetske struke, koji nije pristupio na ročište za glavnu raspravu zakazanu za dan 10.01.2005. godine.

O b r a z l o ž e n j e

Vještak iako, uredno obavješten na ročište za glavnu raspravu od 10.01.2005.godine, nije pristupio, a izostanak nije opravdao.

Primjenom odredbi člana 411. stav 1. ZPP-a, novčano je kažnjen sa 500,00 KM, usljed čega je sud imao u vidu da se zbog neopravdanog izostanka vještaka postupak produžava, a za stranke nastaju dodatni troškovi.

Shodno članu 412. ZPP-a, ukoliko novčana kazna ne bude plaćena ona će se zamjeniti kaznom zatvora čije trajanje odmjerava sud srazmjerno visini izrečene kazne u skladu sa odredbama Krivičnog zakona, a koja ne može biti duža od 15 dana.

Sudija

POUKA Protiv ovog rješenja dozvoljeno je pravo žalbe u roku od 30 dana od dana dostavljanja Kantonalnom sudu Sarajevo putem ovog suda.

PRIMJER 8

ZAMOLNICA ZA PROVOĐENJE DOKAZA SASLUŠANJEM SVJEDOKA PRED ZAMOLBENIM SUDOM

BOSNA I HERCEGOVINE

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ: P-...

OPĆINSKOM SUDU U ČAPLJINI

Č A P L J I N A

Pred ovim sudom u toku je parnični postupak po tužbi ...UL. Drage Palavestre br.13 koju zastupa ... advokat iz Sarajeva, protiv tuženog ... iz Čapljine, Šurmanci bb koga zastupa ... advokat iz Sarajeva i ... iz Sarajeva ul. Odošašina br.26A, radi priznanja prava vlasništva i uknjižbe, v.s. 1.050,00 KM.

Na pripremnom ročištu, dana 10.03.2005.godine, na prijedlog punomoćnika tužitelja I prvotuženog određeno je provođenje dokaza pred zamoljenim sudom. Na osnovu člana 128 stav 2 ZPP-a dostavljamo slijedeću

Z A M O L N I C U

Za izvođenje dokaza saslušanjem u svojstvu parnične stranke prvotuženog ....iz Čapljine, Šurmanci bb.

Predmet spora je priznanje prava vlasništva na stanu koji se nalazi u Sarajevu ulica Grbavička broj 131/IV površine 44 m², kao i pripadajućim dijelovima zajedničkih prostorija i zamljišta ispod zgrade. Navedeni stan prvotuženi je stekao na osnovu ugovora o udruživanju sredstava za finansiranje izgradnje stanova koji je zaključio sa drugotuženim dana 25.06.1986. godine u kome je propušten upis clausule intabulandi.

Prvotuženi je zaključio ugovor sa tužiteljicom dana 22.10.2004. godine, ovjerio pred sudom i kod poreske uprave. Kako se tužiteljica ne može upisati kao vlasnik, na osnovu

člana 38 Zakona o vlasničko pravnim odnosima, predlaže da sud utvrdi da je po osnovu valjanog ugovora o kupoprodaji stekla pravo vlasništva nad predmetnim stanom, što su tuženi dužni priznati i trpiti da se u Zemljišno knjižnom uredu Općinskog suda u Sarajevu u knjizi položenih ugovora izvrši upis prava vlasništva na ime tužiteljice.

Punomoćnik prvotuženog u odgovoru na tužbu ne osporava činjenične navode iz tužbe, pravni osnov i tužbeni zahtjev. Drugotuženi u odgovoru na tužbu navodi da ne raspolaže podacima da je prvotuženi isplatio cijenu po ugovoru koji je zaključio sa drugotuženim, niti postoje dokazi da je stan moga prodati tužiteljici.

Prvotuženog .... potrebno je saslušati u svojstvu parnične stranke na okolnosti:

- zaključenja ugovora o udruživanju sredstava za finansiranje izgradnje stana sa prvotuženim dana 25.06.1986. godine,
- isplate kupoprodajne cijene po navedenom ugovoru
- načina useljena i svojstva u korištenju predmetnog stana.

Zapisnik o izvedenom dokazu potrebno je dostaviti ovom sudu najkasnije do 20.05.2005. godine kako bi se pročitao na glavnoj raspravi.

Sudija

ANEX VI

PRIMJERI I OBRASCI IZ SUDSKE PRAKSE U POGLEDU SUDSKIH ODLUKA

PRIMJER 1.

ODLUKA KOJOM SE USVAJA TUŽBENI ZAHTJEV

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

TUZLANSKI KANTON

OPĆINSKI SUD U ŽIVINICAMA

Broj:

Živinice, 22.12.2004 godine

Općinski sud u Živinicama po sudiji .., u pravnoj stvari tužioca iz .... zastupan po ... punomoćniku advokatu iz Živinica, protiv tuženog ...Živinice, zastupan po punomoćniku..., advokatu iz Živinica, radi naknade štete, nakon glavne rasprave održane dana 13.9.2004 godine u prisutnosti tužioca, punomoćnika tužioca I punomoćnika tuženog, dana 22.12.2004 godine, donio je slijedeću:

PRESUDU

Obavezuje se tuženi da tužiocu isplati: za pretrpljene duševne bolove zbog umanjena opšte životne aktivnosti iznos od 2.800,00 KM, za pretrpljene fizičke bolove iznos od 1.750,00 KM i za pretrpljeni strah iznos od 1.400,00 KM, te da mu naknadi izgubljenu zaradu zbog nesposobnosti za rad za vrijeme liječenja u iznosu od 3,36 KM, sve ukupno iznos od 5.953,36 KM zajedno sa zateznom kamatom počev od dana 22.12.2004. godine kao dana presuđenja, kao i da tužiocu na ime troškova parničnog postupka isplati iznos od 1.133,09 KM, sve u roku od 30 dana od prijema prijepisa presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Sa preostalim dijelom tužbenog zahtjeva za naknadu štete, u iznosu od 2650,00 KM, tužilac se odbija.

Obrazloženje

Tužilac je protiv tuženog podnio tužbu dana 08.11.2002 godine, radi naknade štete. U tužbi je naveo da je dana 26.6.2001. godine, radeći kod tuženog na poslovima stolara, prilikom obrade drvene ukrasne lajsne zvane «blenda» na mašini zvanj «frezer», zbog neispravnosti mašine doživio povredu na radu u vidu traumatske amputacije dijela drugog prsta lijeve ruke. Kako je usljed zadobijene povrede kod tužioca nastupilo umanjnje opšte životne aktivnosti u procentu od 10%, te kako je tužilac trpio fizičku bol i strah, a uz to je izgubio određenu zaradu jer je za vrijeme dvomjesečnog bolovanja primao manju naknadu nego što bi dobio da je radio, tužilac se dana 22.8.2002. godine obratio tuženom sa zahtjevom za isplatu naknade pretrpljene štete, pa kako mu tuženi štetu nije isplatio, tužilac je podnio predmetnu tužbu kojom traži da mu tuženi isplati: na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjenja opšte životne aktivnosti iznos od 4.400,00 KM, na ime pretrpljenih....

PRIMJER 2.**ODLUKA KOJOM SE ODBIJA TUŽBENI ZAHTJEV****BOSNA I HERCEGOVINA****FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE****TUZLANSKI KANTON****OPĆINSKI SUD U ŽIVINICAMA****Broj: .****Živinice, 02.7.2004. godine**

Općinski sud u Živinicama, po sudiji ...u pravnoj stvari tužioca ... iz Đurđevika, zastupan popunomoćniku..., advokatu iz Tuzle, protiv tuženog...zastupanog po punomoćniku pravniku zaposlenom kod tuženog, radi naknade štete, nakon glavne rasprave održane dana 04.6.2004. godine u prisutnosti tužioca i punomoćnika parničnih stranaka, dana 02.7.2004. godine, donio je sljedeću

PRESUDU

Tužbeni zahtjev tužioca koji glasi: "Tuženi je dužan tužiocu na ime naknade štete, troškova dislociranja stambenog i porodičnog objekta koji su izgrađeni na njegovoj parceli označenoj kao k.č.br. 80 zvana "Stupa" upisana u pl. br. 492 u k.o. Đurđevik isplatiti novčani iznos od 56.254 KM zajedno sa zateznom kamatom na taj iznos počev od dana presuđenja pa do isplate" odbija se u cijelosti.

Obrazloženje

Tužilac je protiv tuženog podnio tužbu dana 15.01.1991. godine, radi naknade štete. U tužbi je naveo da je vlasnik nepokretnosti označene kao k.č.br. 80 zvana "Stupa" u k.o. Đurđevik na kojoj se nalazi njegov porodični stambeni objekat. Preko objekta tužioca prelaze užad visokonaponskog dalekovoda Tuzla-Zvornik. Prenos električne energije putem tih užadi štetno utiče na korištenje kućanskih aparata pa se zbog toga često kvare. Do suda su ostali potpuno neupotrebljivi zamrzivač, frižider, TV prijemnik I radio aparat Dalje je tužilac naveo da je zbog prelaska visokonaponskog dalekovoda iznad njegovog stambenog objekta prometna vrijednost istog znatno umanjena.ia osim toga visokonaponski dalekovod je izvor opasnosti po zdravlje tužiocu i njegove porodice, pa zbog toga i ostalih navedenih razloga traži naknadu štete na ime pokvarenih kućanskih aparata i dislociranja stambenog objekta. Prvobitno tužilac je tražio isplatu ukupnog iznosa od 30.000,00 ondašnjih dinara. Tokom postupka tužilac je tužbeni zahtjev označio na iznos ~ od 30.000,00 KM, a potom je na glavnoj raspravi izvršio preciziranje tužbehog

zahtjeva tako da od tuženog traži naknadu štete (šteta se odnosi 'na dislociranje stambenog i pomoćnog objekta tužioca) u iznosu od 56.256 KM sa zateznom kamatom počev od dana presuđenja....

PRIMJER 3.

Presuda Kantonalnog suda u Sarajevu broj GŽ-339/99

Razlika između alternativnog tužbenog zahtjeva i alternativnog ovlaštenja oslobađanja tuženog od obaveze.

Iz obrazloženja:

Prvostepeni sud udovoljava tužbenom zahtjevu N.N. kojim se traži da tuženi M.M. vrati tužiteljici jedan klavir ili u nemogućnosti isplate protuvrijednost od 5.100,00 KM, sa zateznom kamatom i troškom spora. Između ostalog, utvrđujući da je tužiteljica vlasnik klavira kojeg je neutvrđenog dana prodao trećem licu, prvostepeni sud odbija prijedlog tuženog za provođenje vještačenja po vještaku – komisionaru pozivom na član 327 ZPP-a kao nepotreban. Ukidajući presudu, ovaj sud je naložio provođenje ovog dokaza pošto je prvostepeni sud pomiješao očigledno pojmove značenja alternativnog tužbenog zahtjeva i alternativnog ovlaštenja oslobađanja tuženog od obaveze. Ovo drugo je građansko-pravna ponuda tuženog pa se unosi u izreku: "da se tuženi može oslobađati od davanja stvari ako plati taj novčani iznos". Samo u tom slučaju sud ne ispituje označenu vrijednost stvari i primjerenost označenog zahtjeva. Ali, kada se alternativno postavlja tužbeni zahtjev, kao u ovom slučaju dakle, traži dosuđenje izvjesne stvari ili u nemogućnosti predaje isplata određenog iznosa, sud je dužan ispitati da li je taj zahtjev za isplatu tog iznosa osnovan i primjeren.

PRIMJER 4.

ODLUKA PO IZJAVI O PRIZNANJU TUŽBENOG ZAHTJEVA

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ: P-924/04

Sarajevo, 24.09.2004.godine

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ...postupajući u pravnoj stvari tužitelja ....iz Sarajeva, ul. ...zastupana po ....advokatu iz Sarajeva protiv tuženog .....Sarajevo, ul..... radi utvrđenja prava nosioca stanarskog prava v.s.p. 1.000,00 KM, dana....godine donio je slijedeću:

P R E S U D U

na osnovu priznanja

Utvrđuje se da je tužiteljica stekla svojstvo nosioca stanarskog prava na stanu koji se nalazi u Sarajevu, općina Novo Sarajevo,...., sprat „, broj stana .. jednoiposoban koji se sastoji od dvije sobe, kuhinje, hodnika i ostalih nus prostorija ukupne površine 53,97 m2 prije 06.12.2000.godine pa je tužena dužna tužitelju priznati sva prava koja pripadaju nosiocima stanarskog prava koji su to pravo stekli do 06.12.2000. godine, kao i naknaditi troškove postupka u iznosu od 315,00 KM, a sve u roku od 30 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

O b r a z l o ž e n j e

Tužbom od 15.03.2004.godine tužiteljica je putem punomoćnika predložila da sud donese odluku kao u izreci.

U obrazloženju tužbe navodi da je tužiteljici predmetni stan dodijeljen rješenjem tuženog o davanju stana na korištenje broj: 10501/91 od 26.02.1992.godine. Predmetni stan je bio predmet ugovora o kupoprodaji koji je zaključen 31.12.1991.godine između ŽGP Sarajevo i tuženog a koji je tuženom predat u aprilu 2003.godine a tužiteljica je u stan uselila u maju 2003.godine.

U pismenom odgovoru na tužbu koji je zaprimljen kod suda dana 13.07.2004.godine tužena je priznala tužbeni zahtjev u cjelosti te predložila da sud donese presudu zbog nespornih činjenica kako bi se izbjegli dalji sudski troškovi i omogućilo tužiteljici da na osnovu ove presude ostvari svoje zakonsko pravo na otkup stana u društvenoj svojini jer tuženi još nije privatizovan.

S obzirom na navedeno tj., da je tuženi priznao tužbeni zahtjev pismenim podneskom sud je primjenom odredbe člana 180. ZPP-a donio odluku kao u izreci.

Odluku o troškovima sud je donio primjenom odredbi člana 386. stav 1. a u vezi sa članom 387. stav 2. ZPP-a i Zakona o sudskim taksama a isti se sastoje od sastava tužbe po advokatu u iznosu od 240,00 KM, takse na tužbu u iznosu od 50,00 KM, takse na odluku u iznosu od 25,00 KM što ukupno iznosi 315,00 KM.

S U D I J A

POUKA:

Protiv ove odluke dozvoljena je žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu putem ovog suda u roku od 30 dana od dana prijema iste. Žalba se podnosi u dovoljnom broju primjeraka za sud i stranke.

PRIMJER 5.

**ODLUKA PO IZJAVI O ODRICANJU OD TUŽBENOG ZAHTIJEVA
BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BIH
KANTON SARAJEVO
OPĆINSKI SUD SARAJEVO
SARAJEVO, .godine**

Općinski sud u Sarajevu i to sudija u pravnoj stvari tužitelja protiv tuženog , radi van ročišta, dana godine, donio je sljedeću;

PRESUDU na osnovu odricanja

Tužbeni zahtjev koji glasi.....se odbija.

O b r a z l o ž e n j e

Dana godine tužitelj je kod ovog suda podnio tužbu u kojoj predložio da nakon provedenog postupka sud donese presudu kojom će utvrditi

U tužbi tužitelj je predložio Podneskom od .2004.godine punomoćnik tužitelja izvještava sud da je među parničnim strankama zaključeno vansudsko poravnanje, te da se tužiteljica odriče tužbe i tužbenog zahtjeva u cjelosti.

Bez daljnjeg raspravljanja primjenom člana 65 ZPP-a, a u vezi sa članom 181 stav 1 I stav 1 ZPP-a sud donosi presudu na osnovu odricanja.

Sudija

POUKA: Protiv ove odluke dozvoljena je žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu, putem ovog suda u roku od 30 dana.

PRIMJER 6.**PRESUDA NA OSNOVU PROPUŠTANJA****BOSNA I HERCEGOVINA****FEDERACIJA BIH****KANTON SARAJEVO****OPĆINSKI SUD U SARAJEVU****BROJ : Mal-2285/03-B****SARAJEVO, 8.1.2004.godine**

Općinski sud u Sarajevu i to Sudija u pravnoj stvari tužitelja protiv tuženog , radi isplate duga, v.s. 253,00 KM, van ročišta, dana 8.1.2004. godine donio je:

**PRESUDU
zbog propuštanja**

Tuženi se obavezuje da tužitelju na ime duga po osnovu premije osiguranja, plati iznos od 253,00 KM sa kamatom od dana 1.7.2003. godine, kao i da mu nadoknadi troškove sudskog postupka u visini od 25,30 KM, a sve u roku od 15 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

Obrazloženje

Dana 1.7.2003.godine tužitelj je kod ovog suda podnio tužbu protiv tuženog radi isplate 253,00 KM. Tužbom je navedeno da su tužitelj i tuženi dana 21.11.2000 godine zaključili ugovor o plaćanju premije od automobilske odgovornosti kojom prilikom je tuženom od strane tužitelja izdata polica osiguranja br. 08-0136072 na iznos od 388,00 KM a koji iznos je tuženi trebao da plati u tri rate. Tužbom je navedeno daje tuženi po ovom osnovu ostao u obavezi prema tužitelju novčani iznos od 253,00 KM te da dug izbjegava platiti zbog čega da tužitelj predlaže da sud presudom obaveže tuženog na isplatu navedenog novčanog duga sa kamatom od dana podnošenja tužbe i nadoknadu troškova spora.

Podneskom od 18.11.2003. godine tužitelj je dopunio tužbu prijedlogom za donošenje presude zbog propuštanja po cl. 182. ZPP-a koji se primjenjuje od 5.11.2003. godine.

Kako tuženi u ostavljenom zakonskom roku iz cl. 70. st.1. ZPP-a od dana 22.11.2003. godine kao dana prijema dopune tužbe kojom tužitelj predlaže presudu zbog propuštanja nije dostavio pismeni odgovor na tužbu to je tužbeni zahtijev usvojen primjenom cl. 182. ZPP-a.

Odluku o troškovima postupka sud je donio primjenom cl. 386.st.1. ZPP-a i tarife Zakona o sudskim taksama Kantona Sarajevo a isti se odnose na takse na tužbu I presudu od po 12,65 KM, ukupno 25,30 KM.

SUDIJA

Pouka: Protiv ove presude nije dopuštena žalba.

PRIMJER 7.**OBAVIJEST O DATUMU DONOŠENJA I URUČENJA PRESUDE****BOSNA I HERCEGOVINA****FEDERACIJA BIH****KANTON SARAJEVO****OPĆINSKI SUD SARAJEVO****BROJ:****SARAJEVO, godine**

Općinski sud u Sarajevu rješavajući po tužbi tužitelja , protiv tuženog radi duga v.s. KM zaključio je glavnu raspravu na ročištu održanom dan godine.

Obzirom da niste prisustvovali ročištu za glavnu raspravu, obavještavamo vas da će se odluka u ovoj pravnoj stvari donijeti dana . godine i da ste u skladu sa članom 185 stav 2 Zakona o parničnom postupku dužni pristupiti u pisarnicu suda (soba 137/I)u vremenu od 09-13 sati radi preuzimanja sudske odluke koja vam se neće dostavljati, sa napomenom da rok za žalbu uredno obavještenoj stranci teče od dana donošenja odluke.

Sudija

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BIH
KANTON SARAJEVO
OPĆINSKI SUD U SARAJEVU
BROJ

DNA

1.-OBAVIJEST O DATUMU DONOŠENJA PRESUDE I DATUMU I MJESTU
PREUZIMANJU PRESUDE DOSTAVITI: -Tužitelju - Tuženom

2.-PREPIS PRESUDE - URUČITI DANA

Tužitelju - lično - na ruke zastupnika

Tuženom - lično - na ruke zastupnika

3. P.O. spis u ev. __

Sarajevo,...

SUDIJA

PRIMJER 8.

DOPUNSKA PRESUDA

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BIH

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

Broj; MAL-...

Sarajevo; 04.01.2005. godine

Općinski sud u Sarajevu i to sudija... u pravnoj stvari tužitelja .. koga zastupa advokat ....., protiv tuženog....., radi duga, v.s.p. 240,50 KM, van ročišta ,dana 04.01.2005.godine donio je

DOPUNSKU PRESUDU

-zbog propuštanja -

Obavezuje se tuženi ... da nadoknadi tužitelju... troškove sastava tužbe u iznosu od 66,00 KM u roku od 15 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

O b r a z l o ž e n j e

Podneskom od 14.10.2004.g. punomoćnik tužitelja predlaže donošenje dopunske presude obzirom da u presudu zbog propuštanja od 1.10.2004.godine, sud nije odlučio o troškovima tužitelja koji se odnose na sastav tužbe u skladu sa važećom advokatskom tarifom.

Odlučujući o blagovremenom prijedlogu punomoćnika tužitelja sud je utvrdio da su u presudu zbog propuštanja dosudjeni troškovi sudske takse na tužbu i presudu. Nadalje je utvrđeno da je punomoćnik tužitelja u tužbi opredjelio troškove sastava tužbe u iznosu od 60,00 KM I poreza na promet usluga u iznosu od 6,00 KM.

Kako je sud propustio odlučiti o zahtjevu tužitelja za naknadu troškova sastava tužbe u skladu sa važećom advokatskom tarifom, ispunili su se uslovi propisani u članu 192.i 193. Zakona o parničnom za donošenje dopunske presude.

Sudija

POUKA: Protiv presude zbog propuštanja žalba nije dopuštena.

PRIMJER 9.

ISPRAVKA PRESUDE

BOSNA I HERCEGOVINA

FEDERACIJA BIH

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

Broj:P-...

Datum:....godine

Općinski sud Sarajevo i to sudija .... u pravnoj stvari tužitelja Stjepić Rose, Stjepić Danila i Stjepić Alekse zastupanih po punomoćniku .... advokatu iz Sarajeva, protiv tuženog Stjepić Sretka, radi ustanovljenja prava služnosti puta dosjelošću, van ročišta dana

...godine donio je sjedeće:

R J E Š E N J E

Vrši se ispravka presude broj P-.... od ..... godine, tako što u uvodu presude, umjesto pogrešno upisanog prezimena svih parničnih stranka Stijepić, treba da stoji Stjepić. U ostalom dijelu presuda ostaje neizmjenjena.

O b r a z l o ž e n j e

U presudi Općinskog suda II Sarajevo broj P-.... od 27.10.1989 godine pogrešno je upisano prezime stranaka Stijepić umjesto Stjepić

Podneskom od ... godine, tužitelji su preko svog punomoćnika podnijeli prijedlog da se izreka gore navedene presude ispravi, tako što će se prezime parničnih stranaka pravilno napisati

Imajući u vidu gore navedeno, te kako je prijedlog za ispravku presude osnovan, sud je na osnovu člana 195 Zakona o parničnom postupku Federacije BiH odlučio kao u izreci rješenja.

Sudija

POUKA: Protiv ovog rješenja dozvoljena je žalba u roku od 30 dana od dana dostavljanja. Žalba se podnosi Kantonalnom sudu u Sarajevu, putem ovog suda.

PRIMJER 10.**ODBIJANJE ZAHTJEVA ZA ISPRAVKA PRESUDE****BOSNA I HERCEGOVINA****FEDERACIJA BIH****KANTON SARAJEVO****OPĆINSKI SUD U SARAJEVU****BROJ: P.-1747/98****Datum: 07.03.2005.godine**

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ..., u pravnoj stvari tužitelja Pećinar Ljiljane iz Sarajeva ul. Djevojačke vode bb, Gornji Ahatovići, protiv tuženog Pećinar Mahira iz Sarajeva ul. Vrbovska br. 115, radi razvoda braka, van ročišta dana 07.03.2005.godine donio je

RJEŠENJE

Odbija se zahtjev tužiteljice za ispravku presude broj P.1747/98 od 14.01.1999.godine.

OBRAZLOŽENJE

Presudom od 14.01.1999.godine razveden je brak parničnih stranaka.

Podneskom od 22.12.2004.godine tužiteljica traži ispravku slova "ć" u slovo "č" u prezimenu u presudi donesenoj kod ovog suda dana 14.01.1999.godine pod brojem P.1747/98.

Članom 195. st. 1. Zakona o parničnom postupku je propisano da pogreške u imenima i brojevima i druge očite pogreške u pisanju i računanju, nedostatke u obliku I nesaglasnost prepisa presude s izvornikom ispraviti će sud u svako doba. Dakle, radi se o greškama suda do kojih je došlo prilikom izrade presude. U konkretnom slučaju prezime tužiteljice je u tužbi napisano "Pećinar" i tužiteljica se i potpisala "Pećinar" iz čega proizilazi da sud nije načinio grešku prilikom izrade presude u kojoj je navedeno prezime tužiteljice "Pećinar".

Imajući u vidu gore navedeno, očigledno je da je stranka načinila grešku u pisanju, a prema čl. 195. Zakona o parničnom postupku nije dozvoljeno vršiti ispravke koje je u tužbi ili podnescima učinila stranka, pa i kada se radi o očiglednim greškama stranke u pisanju, zbog čega je odlučeno kao u izreci rješenja.

SUDIJA

POUKA: Protiv ovog rješenja dozvoljena je žalba u roku od 30 dana od dana dostavljanja. Žalba se podnosi Kantonalnom sudu u Sarajevu, putem ovog suda.

PRIMJER 11.**PRESUĐENA STVAR U ODNOSU NA UMJEŠAČE U PARNICI**

Za postojanje presuđene stvari potrebno je da se ispune tri uslova: da postoji identitet stranaka u istoj ili obrnutoj ulozi, identitet zahtjeva i identitet činjeničnog osnova. U odnosu na obične umještače, pravosnažna presuda proizvodi tzv. intervencijsko dejstvo i ne može djelovati neposredno. Umještači koji imaju položaj jedinstvenog suparničara direktno su vezani pravosnažnošću presude.

Iz obrazloženja:

Predmet spora u ovoj parnici je zahtjev tužioca da se u odnosu na tužene utvrdi njegovo pravo svojine na nepokretnostima označenim kao k.č. 89/1/2, 89/1/3, 89/1/4,

89/1/5, 89/1/6, 89/1/7, 92/9/2, 92/9/3, 92/9/4, 92/9/5, 92/9/6, 92/9/7, upisanih u pl. 25.1. k.o Krnja Jela.

Među strankama nije sporno da je pravosnažnom presudom Osnovnog suda u Foči P – broj 688/83 od 20. 12. 1984 godine, u ranijoj parnici između tuženih u kojoj je tužilac učestvovao kao umješač na strani tuženog M.I. utvrđeno je da je tuženi S.N. dana 9.11.1956 godine zaključio sa pravnim prethodnikom tuženom M.I. kupoprodajni ugovor prema kome je tuženi S.N. kupio, a pravni prethodnik tuženog M.I. prodao nepokretnost, u odnosu na koje tužilac ističe svoje pravo svojine i da je tuženi K.I. dužan priznati tuženom S.N. pravo svojine na ovim nepokretnostima.

Polazeći od ovog utvđenja, nižestepeni sudovi su zaključili da je u pitanju presuđena stvar i sudili tako što su tužbu odbacili pozivom na odredbu člana 333 stav 2 Zakona o parničnom ostupku (dalje ZPP-e).

Osnovano se u reviziji ukazuje na to da u ovom slučaju nisu ispunjene zakonom propisane pretpostavke za konstataciju da je tužbeni zahtjev istaknut od strane tužioca u ovom sporu pravosnažno riješen presudom Osnovnog suda u Foči P broj 688/83, od 20.12.1984 godine.

Za postojanje presuđene stvari potrebno je da se ispune tri uslovi: da postoji identitet stranaka u istoj i obrnutoj ulozi, identitet zahtjeva i identitet činjeničnog osnova.

U pravosnažno okončanom sporu tužilac je podnio prijavu o stupanju u parnicu i sud je dopustio tužiocu to učešće, iako nije bilo osnova da se dopusti miješanje tužioca u parnicu.

Lice koje ima pravni interes da u parnici koja teče među drugim strankama jedna od tih stranaka uspije, jer će se pravne posljedice presude na posredan način odraziti i na njegovu pravnu situaciju, može se pridružiti ovoj stranci u svojstvu običnog umješača ili intervenijenta (član 206 stav 1 ZPP-a). Razlozi intervencije su dvojaki: da se time pomogne jednoj od stranaka u parnici zbog toga što se uspjeh te stranke pozitivno reflektuje i na umješačevu pravnu situaciju i da se umješaču omogući da neposredno kontroliše postupanje stranke od čijeg uspjeha zavisi i njegova pravna situacija.

U podnesku o stupanju u parnicu tužilac je naveo da ni jednom od tuženih ne pripada pravo svojine na nepokretnostima u odnosu na koje tužilac ovom tužbom ističe svoje pravo svojine, jer da ove nepokretnosti pripadaju tužiocu iz osnova prava svojine.

Prema tome, sadrživa prijave o stupanju u parnicu jasno je ukazivala na nepostojanje razloga intervencije. O situaciji kakva je ova tužiocu je pripadalo samo pravo da pred sudom pred kojim je tekla ova parnica tužbi obje strane (ovdje: tužene) tužbom tzv. glavnog miješanja i da traži da se u odnosu na njih utvrdi njegovo pravo svojine (član 198 ZPP-a)

Presuda donesena u parnici u kojoj je učestvovao treći u svojstvu umješača proizvodi prema njemu specifičan procesni efekat. On se svodi na to da umješač ne može poricati činenicu i pravnu ocjenu stvari u donesenoj presudi pri regulisanju svojih odnosa sa strankom kojoj se pridružio. Jedan od izuzetaka od opšteg pravila po kome pravosnažna presuda djeluje samo prema parničnim strankama tiče se određenog kruga trećih lica u odnosu na koje po izričitom zakonskom propisu ili po prirodi pravnog odnosa presuda djeluje neposredno, iako ta treća lica u parnici nisu učestvovala kao stranke. u odnosu na obične umješače, pravosnažna presuda proizvodi tzv. Intervencijski učinak i ne može djelovati neposredno. Samo su umješači koji imaju položaj jedinstvenog suparničara direktno vezani pravosnažnošću. U prvobitno okončanoj parnici tužilac nije imao položaj običnog, a ni položaj jedinstvenog suparničara, jer priroda tog pravnog odnosa, a niti zakon nije uslovljavala učešće tužioca u toj parnici u bilo kom svojstvu da bi se donijela jedinstvena odluka u odnosu na sve njih, pa samim tim ne može imati pravno dejstvo i u odnosu na ovog tužioca, u smislu člana 209 stav 1 ZPP-a. Odredbom ovog člana predviđeno je samo pravo umješača (za slučaj da umješač ima položaj jedinstvenog

suprničara ako pravno dejstvo presude treba da se odnosi i na njega) da ne može podnijeti vanredni pravni lijek i kada nije stupio u parnicu sve do pravosnažnosti presude. Prema tome, u konkretnom slučaju, nema uslova za postojanje presuđene stvari jer ne stoji prvi uslov – identitet stranaka u istoj ili obrnutoj ulozi, usljed čega nije bilo mjesta odbacivanju tužbe na osnovu člana 333 stav 2 ZPP-a na koju se prvostepeni sud poziva.

Time je prvostepeni sud počinio bitnu povredu odredaba parničnog postupka u smislu člana 354 stav 1 ZPP-a jednako kao i drugostepeni sud, jer iz njenog postojanja, na koju je ukazao tužilac u žabi protiv prvostepenog rješenja, nije povukao zakonske konsekvence, pa je time pružio temelj da se zbog nje, iako potiče još iz prvostepenog postupka, izjavi revizija (član 385 stav 1 tačka 2 ZPP-a).

(Vrhovni sud RS broj Rev. 14/96 od 14.05.1996 godine).

PRIMJER 12

RJEŠENJE O KAŽNJAVANJU UČESNIKA U POSTUPKA

BOSNA I HERCEGOVINE

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

KANTON SARAJEVO

OPĆINSKI SUD U SARAJEVU

BROJ: P-...

Sarjevo, 10.01.2005. godine.

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ..., u pravnoj stvari tužitelja .... protiv tuženog ... radi poništenja ugovora, na ročištu za glavnu raspravu dana 10.01.2005.godine u prisutnosti I i II-tužitelja i punomoćnika I-tužitelja, punomoćnika I i II-tuženog, donio je slijedeće:

R J E Š E N J E

Kažnjava se novčanom kaznom od 500,00 KM, vještak geodetske struke..., koji nije pristupio na ročište za glavnu raspravu zakazanu za dan 10.01.2005. godine.

O b r a z l o ž e n j e

Vještak iako, uredno obavješten na ročište za glavnu raspravu od 10.01.2005.godine, nije pristupio, a izostanak nije opravdao.

Primjenom odredbi člana 411. stav 1. ZPP-a, novčano je kažnjen sa 500,00 KM, usljed čega je sud imao u vidu da se zbog neopravdanog izostanka vještaka postupak produžava, a za stranke nastaju dodatni troškovi.

Shodno članu 412. ZPP-a, ukoliko novčana kazna ne bude plaćena ona će se zamjeniti kaznom zatvora čije trajanje odmjerava sud srazmjerno visini izrečene kazne u skladu sa odredbama Krivičnog zakona, a koja ne može biti duža od 15 dana.

Sudija

POUKA: Protiv ovog rješenja dozvoljeno je pravo žalbe u roku od 30 dana od dana dostavljanja Kantonalnom sudu Sarajevo putem ovog suda.

PRIMJER 13
RJEŠENJA KOJIMA SE U POSTUPKU RJEŠAVA O TROŠKOVIMA
BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BIH
KANTON SARAJEVO
OPĆINSKI SUD U SARAJEVU
Broj P:
Sarajevo, .2005. godine

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ...u pravnoj stvari tužitelja iz, broj , protiv tuženog , radi v.s. KM, van ročišta dana . godine, donio je

R J E Š E N J E

Obavezuje se tužitelj da nadoknadi tuženom troškove parničnog postupka u iznosu od KM u roku od 30 dana po pravosnažnosti rješenja.

O b r a z l o ž e n j e

Rješenjem broj od . godine kojim se tužba smatra povučenom okončan je parnični postupak po tužbi tužitelja, protiv tuženog,radi .

Blagovremeno izjavljenim podneskom drugotuženi je zahtijevao naknadu troškova parničnog postupka. Sud je utvrdio da ispunjeni uslovi propisani u članu 390 stav 1 ZPP-a, te je primjenom člana 396 ZPP-a odlučio o zahtjevu bez raspravljanja i donio odluku kao u izreci rješenja.

Visina troškova utvrđena je u skladu označenom vrijednosti spora primjenom važeće AT u vrijeme preduzimanja radnje. Troškovi se sastoje od .

SUDIJA

POUKA: Protiv ove odluke dopuštena je žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu u roku od dana od dana dostavljanja. Žalba se podnosi putem ovog suda u dovoljnom broju primjeraka.

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO
OPĆINSKI SUD U SARAJEVU
BROJ: PSarajevo,
03.06.2005. godine

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ..., postupajući u pravnoj stvari tužitelja..., zastupan po punomoćniku ....advokatu iz .... protiv tuženog ....radi naknade štete zbog građenja, v.s.p. 28.000,00 KM, odlučujući o prijedlogu za oslobađanje plaćanja troškova vještačenja, donio je dana 03.06.2005.godine, slijedeće:

R J E Š E N J E

Odbija se prijedlog tužitelja da se oslobodi plaćanja troškova vještačenja u ovom postupku.

O b r a z l o ž e n j e

Tužitelj je putem punomoćnika predložio da se oslobodi plaćanja troškova vještačenja u ovom postupku. Istakao je činjenicu da po saznanju koje on ima sva tri predložena vještačenja sa svim troškovima vještaka ne bi trebala preći iznos od 1.500,00 KM.

Pozvao se na Odluku Doma o ljudskim pravima BiH broj: CH99/2425 od 06.12.2002. godine. U prilogu dopisa dostavlja ček od penzije na iznos od 93,00 KM.

Na osnovu izvještaja korisniku Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje RS za juni 2005.godine utvrđeno je da tužitelj na ime penzije prima iznos od 93,30 KM, međutim tužitelj je posjednik nekretnina upisanih u k.o. «Vagan» a što je vidljivo iz prepisa posjedovnog lista 57, katastar Glamoč broj: 575/02 od 16.03.2004.godine i to sa dijelom 1/1. Ujedno a s obzirom na navode u toku postupka punomoćnik tužitelja je izjavio da tužitelj da s obzirom da se radi o starijoj osobi rođen 1927. godine živi kod punomoćnika koji mu je sin.

Prema utvrđenom činjeničnom stanju, po ocjeni suda tužitelj prema svom općem imovinom stanju može podmiriti troškove ovog postupka a koji se odnose na naknadu za tri vještaka u iznosu od po 180,00 KM, predujam koji se određen od strane suda, bez štete za svoje nužno izdržavanje, s obzirom da isti nije dostavio dokaz o tome da eventualno živi u domaćinstvu sa članovima uže porodice koja nemaju sredstava za izdržavanje.

S obzirom na izloženo sud cijeni da nisu ispunjeni uslovi iz člana 400. stav 1. ZPP-a, te je primjenom odredbe člana 401. i 402. stav 1. ZPP-a, donio odluku kao u izreci.

S U D I J A

.....

POUKA:

Protiv ovog rješenja dozvoljena je žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu putem ovog suda u roku od 30 dana od dana dostavljanja. Žalba se podnosi u dovoljnom broju primjeraka za sud i stranke.

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BIH
KANTON SARAJEVO
OPĆINSKI SUD U SARAJEVU****Broj P-,,****Sarajevo, 21.01.2005. godine**

Općinski sud u Sarajevu i to sudija ....pravnoj stvari tužitelja ... iz Njemačke, zastupan po ....advokatu iz ....., protiv tuženog ..... nastanjena u Njemačkoj i ....iz zastupani po .... advokatu iz ...radi utvrđenja bračne tečevine v.s.75.000 KM, na prijedlog punomoćnika tuženih, van ročišta, dana 21.01.2005. godine, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

Usvaja se zahtjev tuženih za obezbjeđenje parničnih troškova.

Određuje se tužitelju JURGENU VEHLGUT da položi na depozit suda u roku od 30 dana iznos od 6.000,00 KM na ime obezbjeđenja troškova parničnog postupka.

Ukoliko tužitelj u određenom roku ne dokaže da je dao obezbjeđenje parničnih troškova smatrat će se da je tužba povučena.

O b r a z l o ž e n j e

Tužitelj putem punomoćnika dana 11.11.2003. godine podnosi tužbu ovom sudu protiv tužene ....koju proširuje i na tuženog ....i predlaže da sud donese presudu kojom će

utvrditi da tužitelj ima pravo svojine sa dijelom $\frac{3}{4}$ na poslovnom objektu koji se nalazi u...sagrađen na parceli broj 259/4 k.o..... što po starom premjeru odgovara kat. parceli 228/21 upisanoj u zkul. 489 k.o. ....ukupne površine 31 m² i dvorište 3 m², što su tužni dužni priznati i trpiti da se na osnovu presude tužitelj uknjiži kao suvlasnik sa dijelom $\frac{3}{4}$ u javnim knjigama ili da na ime suvlasničkog udijela solidarno isplate tužitelju iznos od 75.000,00 KM i naknade troškove parničnog postupka u roku od 30 dana.

Podneskom od 8.11.2004. godine punomoćnik tuženih ističe prigovor aktorske kaucije obzirom da je tužitelj državljanin Njemačke. Za slučaj da se tužitelj odbije sa tužbenim zahtjevom tuženi neće biti u mogućnosti naplatiti parnične troškove i stoga predlaže da sud naloži tužitelju da predujmi iznos od 10.000,00 KM na ime osiguranja troškova sastava odgovora na tužbu, zastupanja na pripremnom ročištu, glavnoj raspravi i troškova vještačenja.

Na osnovu člana 458 stav 1 ZPP-a u parničnom postupku primjenjuju se odredbe Zakona o rješavanju sukoba zakona koji u članu 82 propisuje da je strani državljanin dužan obezbjeđiti parnične troškove na zahtjev koji tuženi istakne prije pripremnog ročišta. Kako između između Njemačke i Bosne i Hercegovine nije zaključen sporazum o pravnoj pomoći, to se tužitelj ne može osloboditi plaćanja parničnih troškova pod uslovima uzajamnosti iz člana 85 zakona i kako je sud utvrdio da je zahtjev tuženih osnovan, primjenom člana 84 Zakona o rješavanju sukoba zakona donio je odluku kao u izreci rješenja nalazeći da je određeni iznos realan troškovim koje može proizvesti ovaj postupak za tužene.

Sudija

POUKA: Protiv ove odluke dopuštena je žalba Kantonalnom sudu u Sarajevu u roku od 30 dana od dana dostavljanja. Žalba se podnosi putem ovog suda u dovoljnom broju primjeraka.

PRIMJER 14.
RJEŠENJE O ODREĐIVANJU JEMSTVA
BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERCIJA BIH
KANTON SARAJEVO
OPĆINSKI SUD U SARAJEVU
Broj P:
Sarajevo, .2005. godine

Općinski sud u Sarajevu i to sudija u pravnoj stvari tužitelja iz Sarajeva, broj , protiv tuženog , radi v.s. KM, na ročištu dana . godine, u prisustvu tuženog i tužitelja, donio je sljedeće:

RJEŠENJE

Određuje se jemstvo u gotovom novcu u iznosu od koji predlagatelj osiguranja treba polažiti na depozitni račun suda broj 1291011000079316 u roku od dana po donošenju rješenja.

O b r a z l o ž e n j e

Tužitelj je podnošenjem tužbe ovom sudu dana godine pokrenuo parnični postupak za i u istoh predložio donošenje mjere osiguranja i privremne mjere kojom će se naložiti tuženom kao protivniku osiguranja koju zasniva na .

Punomoćnik protivnika osiguranja osporio je razloge za donošenje mjere osiguranja i predložio .

Primjenom člana 269 stav 2 ZPP-a u vezi sa članom 18 stav 2 Zakona o izvršnom postupku FBiH sud je naložio tužitelku davanje jemstva u gotovom novcu u iznosu nevedenom u izreci rješenja našavši da je određeni iznos adekvatan šteti koja bi za protivnika osiguranja mogla nastati određivanjem i provođenjem mjere osiguranja.

Naime...

ANEX VII

Šema načina izrade presude i sadržaj obrazloženja

1. ŠEMA NAČINA IZRADE PRESUDE

I

UTVRDITI MATERIJALNO PRAVNI PROPIS NA OSNOVU KOJEG SE DONOSI ODLUKA O TUŽBENOM ZAHTEJU U IZRECI PRESUDE

II

UTVRDITI ČINJENICE KOJE KOJE OPRAVDAVAJU PRIMJENU TOG PROPISA, NA OSNOVU REZULTATA RASPRAVLJANJA U TOKU CJELOKUPNOG PARNIČNOG POSTUPKA

III

UTVRDITI DOKAZE PROVEDENE U TOKU POSTUPKA KOJIMA SU TE ČINJENICE DOKAZANE (UKOLIKO SE NE RADI O NESPORNIM ILI NOTORNIM ČINJENICAMA)

IV

IZVRŠITI ELIMINACIJU ONIH DOKAZA KOJIM SUD NIJE POVJEROVAO ODNOSNO KOJE JE ODBIO CIJENITI IZ OPRAVDANIH RAZLOGA

V

NA TAKVO UTVRĐENO ČINJENIČNO STANJE PRIMIJENITI KONKRETAN MATERIJALNO-PRAVNI PROPIS.

2. OBAVEZNI SADRŽAJ OBRAZLOŽENJA

1. ZAHTEVI STRANAKA

2. NAVODI O ČINJENICAMA NA KOJIMA STRANKE ZASNIVAJU SVOJE ZAHTEJEVE

3. OCJENA IZVEDENIH DOKAZA

4. RAZLOZI ODBIJANJA DA SE PROVEDU DOKAZI ČIJE JE PROVOĐENJE ODBIJENO

5. KONKRETNI MATERIJALNO PRAVNI PROPIS KOJI JE PRIMJENJENI U KOM SLUČAJU UOPŠTENI POZIVANJE NA PRAVNE NORME

6. RAZLOZI ZA OSTALE ODLUKE, KAO ŠTO SU ODLUKE O PROCESNIM PRIGOVORIMA, PRETHODNOM PITANJU I DR.

7. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA, SA IZNOSOM PRIZNATIH TROŠKOVA ZA POJEDINE PARNIČNE RADNJE – IZVRŠENA SPECIFIKACIJA TROŠKOVA

L I T E R A T U R A:

Modul 2 je priređen u skladu sa Programom početne obuke za stručne saradnike u pravosuđu Bosne i Hercegovine a na osnovu CARDS Modula 1 i 2.